

చెన్న పట్టణము, డిసెంబరు ౧౯౩౧

సంపుటము ౮

ప్రజాత్పత్తి సంవత్సరము మార్గశీర్ష మాసము

సంఖ్య ౧౨

ధర్మపత్ని

దివాకర్ల వేంకటాచార్యునిగారు

(కాశీమఘాడి యుద్ధరంగమున నేనుగూడ నుజ్జ్వలదనని తల్లి నొప్పించి యామె యాసతిఁ గొని బాలచంద్రుఁడు భార్యను జూడ వచ్చెను. తమ్ము లందఱును దమ యగ్రజుఁడు వచ్చినపని మాట మఱచి యంతఃపురము నెంతకాలమునకు వదలి రాకపోవుట గుర్తించి పోటు మాటలచే నాతని నొప్పించిరి. బాలచంద్రుఁడును లోని కేగి తన చేతి కటారిని భార్యచేతి కందించెను. మాంచాలయుఁ జిలుసవ్వు సవ్వచు నాతనితో నప్పుడు పల్కిన పల్కు లివి.)

అనుపమవీర్యసంయుతుఁడ వన్న యశెంబు వహించినా వన
స్యనిరతసాహసక్రియ లనంతములై చెలువారఁ జేసి; సా
ఖ్యనియతి నోలబాడుటకుఁ గాలము ముం దిఁక లేదె, నాథ? వ
చ్చినపనిమాటయే మఱపుఁ జెందితి వింకను సూంధ్య మేలొకో?
ముదుసలు లైన తల్లెడులకు మోదముఁ గొల్పి రణాబునందు వా
రిదగు భరంబు మోయుట కరిందమ! జా గొనరించె దెల్ల? ని

య్యదను గతింపఁజేసెడి ప్రయత్నము చేతులు కాలుపిమ్మట
వెదకుటవంటి దాకులకు; వేగమె లెమ్ము రణంబులోనికి.

కలకల నవ్వుచు బ్రణయగాథల శోధనఁజేయుచుండి ని
ర్మలముగఁనుండఁగాఁ గవికుమారుడవై జనియించినావె? వా
రలు నొకకొంతమంది రణరంగముఁ జేరఁగఁ బ్రోత్సహించుపా
టల రచియింపుచుండిరి దృఢంబగు మాతృపదాబ్జధక్తిచే.

వీరపత్ని నె నేనును, వెఱుపు లేదు!-చేతి కొనఁగితి నా కీనిశాతహేతి
నీకు శ్రమ గల్గకుండ నిర్దిద్రశత్రు-జనవిదారణ మొనరింపఁ జాలుఁ గాని.

దైవవిధి తప్పివచ్చిన తరుణమేని-బురుషు లరిగినపిమ్మటఁ దరుణు లకట !
కత్తిగట్టుట ధర్మంబు గానఁ గొంత-సంశయముఁ గాంచుచుంటి నిశ్చయము సుమ్ము

తక్షణిని బంపి పోరునకుఁ దాను సుఖంబుగ నింటియందు ని
బ్బరముగ నుండె నన్నఁ దలవంపు భరింపఁగనానె నీకు ను
ర్వర, మరియాద గాదు రణరంగమునం దబలావతంసముల్
వరలుట, మానహానియును వచ్చు విధిప్రతికూల మైనచో.

ఈమాన్యాధ్వరునందుఁ గా లిడఁగ నేదే ముష్ట వాటిల్లు న
ట్లామోదింపఁగలేని పంద వగుదయ్యా? శ్రుతియోత్కృష్టవం
శామోదస్థితి గన్నవాడ విక నీయజ్ఞంబునందుఁ యశం
బోమృత్యుప్రతిపత్తియో యగు మనంబుఁ ద్రిప్పఁగాఁ బోకుమా.

దైవతంత్రంబు మనయెడఁ దప్ప దేని-జయము ఘటియించు నీకు నిశ్చయము గాఁగ
మరలి వత్తువు నిరతముఁ మది జపింతు-సస్మదుత్కృష్టకులదేవతాళి నిచట.

మరణము నై జనంధవము మానుషకోటికి; నెందు శత్రుభూ
వరదనునక్రియాకరణవర్ధితకీర్తి శరీరమాన్యుడై
ధర విడనాడుటన్న సుకృతంబునఁ గాని లభింపదోగూణ
కర ! పతి పాటుఁబో తనినఁ గల్గు నవత్రప పైఁచు తెట్లొకో?

ప్రాయమం దున్న వాడవు బాహుగర్వ-శోభితుండవు నీయట్టి శూరవరులె
ప్రాలుమాలికఁ జెందినవో లయంబుఁ దప్పకొను తెట్లు దేశమాతకు నహీన !

పదిలంబౌ గతి నాత్మగౌరవము నిల్పంజాలు సౌభాగ్య మ
భ్యుదయంబుఁ వహించి సూనులకు నిత్యోత్సాహనిర్వక్రసౌ
భ్యుదయై యొప్పెడు మాతృదేశ మిది, దుఃఖప్రాప్తికిం ద్రోసి నం
పద పెం పేగినవెన్న నీ వనుభవింపఁ దగ్గ దేముండునో ?

పారతంత్ర్యగ్రహంబు గహ్వరముఖమును-దెఱచి మాతృదేశంబును దఱుమునపుడు
నడుము గట్టఁగఁజాలని జడసుతుండు-కలుగ నేటికిఁ దల్లికిఁ గడుపుచేటు ?

దేశ మధోగతిం గనెడిఁ దీవపరిస్థితులందుఁ జిక్కి వా
రాశిని బడ్డ నౌకవలె, రాజ్యరమాహృదయాబ్జ మన్యభూ
మీశదూరంతవేదన సహింపఁగలేక కృశించియుండె న
య్యో! శతశః ప్రభిన్న మగు నొక్కక్షణం బింకఁ దామసించినఁ.

మానితనత్త్వలైన మతిమంతులు మీరని నమ్మియుంటి నీ
మాన మిదేలఁ తత్క్షణమె మాయకిరాతులు బారినుండి నా
మానముఁ బ్రోవ శక్తిగల మాన్యులు లెం డను మాతృదేవతా
హృదయము లల్ల వే వినఁగనయ్యెడి నెయ్యెడఁ జూచినఁ గటా !

కత్తియుఁ గత్తలంబు గొని కాలగళుం డని కేగుదెంచినఁ
మత్తు మడుంగఁజేతుమని మాటికిఁ బల్కుచుఁ గన్నులందుఁ గే
తెత్తిన కోప మగ్ని గురియింపఁగ శత్రుల నుక్కిడంపఁ బ
ర్యెత్తుచునున్న వా రనుసరింపుము నీనహజన్ము లందఱిఁ.

శృంగార నైషధము

నలకేంద్రుల సంభాషణ-తద్విమర్శనము

భాగవతుల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు

ఉభయభాషాప్రవీణ (A)

“బలనిఘాదను కపటంపు భాషణములు
విని నృపాలుండు పలికె దద్విధమ కాంగఁ
గుటిలబుద్ధుల గెలువంగఁ గుటిలమతియ
యర్హ మగుఁ గాని నీతి గా దార్జవంబు.”

ఇందు బలనిఘాదను కపటంపు భాషణ లెట్టి
వియో; నైషధుని కుటిలనీతి యెట్లు ప్రయో
గింపఁబడెనో విమర్శింతుము. దమయంతీస్వయం
వరమున కేగుచున్న నైషధుఁ డింద్రాదుల
నరదంబునఁ బరికించి, తద్రూపరేఖల లోకా
త్మరులని నిశ్చయించితత్సకాశమునకుఁ జేరెను.
వంచనాకపటనాటకసూత్రధారుఁడైన యాసు
నాశీరుం డాతని నేమ మరసి తమ్ము నధి
కారపురస్కరముగ నివేదించి యర్థిత్వమునకుఁ
బాల్పడెను.

‘ముహూర్త మాత్రంబున మార్గభేదనం
బవనయించి కార్య నివేదనం భాసర్యేద
మని పలికి యభిధాకుశలుండై యవ్వీబుధ
నాయకుం హరకుండిన’-ఇం దభిధానకుశలత్వ
మేమి?

‘అదిక్పాలురు దివ్యకాంచనవిమా నా
రూఢులై.....

.....శీఘ్రంబ యేతెంచి రా

హ్లాదం బొప్ప వసుంధరాస్థలి కమ
ర్త్యవాతముల్గొల్వంగఁ’.

ఈపద్యమున దివ్యవిమానారూఢు లగుట
శ్రమ లేకయే తుణ మాత్రమున భూలో
కంబున కరుగుదెంచిరని చెప్పఁబడెను. దేవ
తల కమృతపానాత్ప్రీతి యమృతధర్మములు
నేకూరెననియు, నం దనిమేషత్వము, త్రిదశ
త్వము, భూసంస్పర్శాభావము, అన్వేదత్వము,
అశ్రమత్వము గలిగియుండురని శాస్త్రములు
వచింప విందుము. ఈయన్వేదత్వధర్మము ప్రస
రునియం దాసక్తి వహించిన యమర్త్యభావ
యగు పహునికి, ‘మనుష్యుని భావించుట
మానుషత్వము మెయి న్నన్పట్టె నా నత్తటికే’
అను మనుచరిత్రపాదమునం దుత్పేక్షచే సమ
ర్థింపఁబడెనుగదా! అట్టితటి ఈ మార్గా
యాన మెట్లు సమర్థింపవలయు? ‘పిండితా
ర్థంబు విను మేల పెక్కుమాట లధులై వచ్చి
తిమి మము నాదరింపు’-ఈసందర్భముననిందఁ
డధులమై వచ్చితిమని పల్కి మాన మూనెను.
దిక్పాలురు తన్నుప్రదాతఁ జేసినప్పుడు పాపము
నలుండు వారి కపటంపు భాషణముల విమ
ర్శింపలేదు. కేవలభక్తితాత్పర్యమున నుండెను.
అర్థులమని పల్కి మార్గాయాసానోదనార్థము
కొంతవడి విశ్రమించి కార్యనివేదనంభాసర్యే
దమని మానము వహింపఁ బులకితగాత్రుఁ
డైన నారాజన్యుని మనోవీధి ధర్మమీమాం
సకు లోనై ప్రాణంబైనను, బ్రాణాధికం

బైన నిచ్చుటకు సాహసించెను. దేవేంద్రుఁ
డీహాన మూసక సహసా కార్యనివేదనం
బొనర్చిన నలహృదయమున కిట్టిపరిపాకము
నేకూరునో, లేదోయని భయపడెను. అట్టి
ధర్మ మీమాంసకుఁ డావిచ్చుటకే యీ
హాసముద్ర. ఇది యభిధానకౌశల మని చెప్ప
వచ్చును.

‘.....విను భీమపుత్రివైఁ
గామననేసి వచ్చితిమి గమ్ము
సహాయము మాకు’—

ఈవాక్యము శ్రవణగోచర మైనంతలోనలుఁడు
దేవేంద్రుని యభిధాకుశలత్వమును గుర్తించెను.
వారి మోసము హృదయమునకు సాటెను. ‘అగాధగుణాంభోధివగు నీవు సహాయంబుగా మాకు సాధింపరాని కార్యముం
గలదే’యను వాక్యమున సభిధాకుశలత్వము
మఱింత విస్పష్టముగఁ గన్పెట్టెను. దేవతల
యందు భక్తితత్పరుఁడై ప్రాణముల గాని, తత్తో
ధికములఁగాని బలిసేయసంసిద్ధుఁడైయున్న రాజ
న్యూన కీయభిధ పారియందలి భక్తిభావము
నకు న్యూనతఁ గల్పింపఁజొచ్చెను. కుటిల
బుద్ధిని గుటిలబుద్ధిచే నాక్రమింప నిశ్చయించెను.
‘వ్రజం వ్రజేణ భిద్యతే’, ‘అగాధగుణాంభోధివి
నీ’ వని శ్లాఘించినందులకు ‘మహానుభావు
లారా! అఖిల భూతాంతర్వర్తనంబుల నెఱిం
గెడు మీకు నెఱుంగఁ బడని యర్థంబుననుం
గలదే’ అని ఋజుమార్గంబునఁ బ్రచ్ఛన్న
ముగ వ్యాజము నుంచి పల్కెను.

ఈసందర్భమునఁ దన దౌత్యపరాజ్ఞుభు
తకు నలుఁడు ప్రధానముగఁ గారణాత్రితయ
మును జూపెను.—

౧. ఏ నయ్యంగనం గోరి పరియింపం
బోవుచున్నాఁడ అమ్మచ్చెకంటికిం గుంటెనత
నం బెట్లు సేయ నేర్తు?

౨. విరహవేదనాదోదూయమాసమాన
సుండ నైన యేను మీరహస్యం బెట్లు రక్షింప
నోవుదు? మనోరథపరంపరానుభావనంబునఁ
బరవశుండనైన నాకు భావగోషనం బెట్లు
సిద్ధించు?

౩. వివిధ రహస్యకృతపాలితంబులైన
రాజశుద్ధాంతభవనకల్యాంతరంబు లేప్రకారం
బునం బ్రవేశింతును?

ఈకారణపరంపరయందుఁ బ్రథమద్వితీ
యముమాత్రమే సకుటిలము; తృతీయము
సహేతుకము. ప్రాణాధికంబైన నిచ్చెదనని
వాగ్దానము చేసి మారువల్కుట నలున కుచి
తంబు గాదు. దౌత్యము తప్పదు. మార్గా
యానం బవనయించి కార్యనివేదన యొనర్తు
నని వల్కిన శతమఱుని వచనంబునకుఁ
బ్రతిగ నుండి డీకొనఁజాలియున్న దీద్వితీయ
కారణము. సహజముగ మార్గాయానము
లేనిదే యున్నట్లు చెప్పినందులకు ‘విరహవేద
నాదోదూయమాసమానసుండనైన నేను భా
వగోషన మెట్లు సేయనేర్తు’నని తగిన సమా
ధాన మొసఁగినాఁడు నలుఁడు. మహాకావ్య
మున నిబద్ధుడైన నాయకునకు భావగోషన

శక్యమేల గాదు? శాకుంతలమున తృతీ
యాంకాంతమందు దుష్కృతుఁ డిట్లు శృంగార
మున నిమగ్నుఁ డయ్యెను:

‘తస్యాః పుష్పమయీ శరీరలులితా
శయ్యా శిలాఁతూ మియం,
క్లాంతో మన్మథలేఖ ఏష సలిసీ
పత్రే నతై రర్చితః,
హస్తాద్భ్రష్టమిదం బిసాధరణ మి
త్యానజ్యమానేక్షణః,
నిర్గంతుం సహసా న వేతనగృహం
చ్ఛక్నోమి శూన్యాదపి.’

తా. ‘శకుంతలాగ్రాతపరిష్కృతము గలి
గినకారణమున నీశయ్య తచ్ఛరీరలులితము
లగు పుష్పసమేతమై యున్నది. సాక్షాత్
స్వహస్తలిఖితప్రణయవచస్సుబద్ధ మీనలిసీ
పత్ర మప్పుడే క్లాంత మైనది, తాపానోదనా
ర్థము బాహువుల కుంచబడిన దీనినకాండము,
శకుంతలాశూన్యమైనను నీవేతనగృహమునుం
డి సహసా నిర్గమించుట కశక్తుఁడను.’

నాయకుఁడు విప్రలంభమునం బూర్ణ
ముగ నిమగ్నుఁడై యింద్రియస్వాధీన విర
హితుండై తత్పరత నుండెను. ఇట్టి విప్రలం
భము ఘటించి రసోల్లాస మొనర్చుటకే మహా
కవి గౌతమి నచ్చో ప్రవేశింపజేసి నాయితా
నాయకులకు వియోగము ఘటించెను. తదనం
తరంబ నేకధ్యమున

‘సాయంతనే సవనకర్మణి సంత్రప్తతై
వేదీం హుతాశనవతీం పరితః ప్రయస్థాః;

ఛాయాశ్చరంతిబహుధాధయమాదధానాః
సంధ్యావయోదకపిశాః పిశిరాశనానామ్.’

‘యజ్ఞము ప్రారంభించు సవనమునఁ
దద్విష్ణు మాచరింప రాక్షసచ్ఛాయలు సంచ
రించుచున్నవి. సీపు సబాణానసహస్తుడవై
ప్రత్యక్షమునకు రావలయును!’

ఈ ఋషివాక్యములు విసంబధింపంతనే
“భోః, ఆయమయ మాగచ్ఛామి” యని
నాయకుఁడు వీరరసాధిదేవతంబోలే శృంగా
రము నావలఁ బాఱుద్రోలి వీరమున కుత్తికెను.
అనఁగా నుదాత్తనాయకుఁడు తొయి గాని,
రప్ప గాని కాఁడు. రసవిశిష్టుఁడు కాకపోలేదు.
ధర్మరక్షణార్థము వలసినచో నింద్రియగ్రా
మము నిరోధింపఁగలఁడని సూచించెను. ప్రకృ
తము మన నలుఁడుకూడ నట్లే భావగోప
నముఁ జేయ సామర్థ్య మున్నను లేదని
చెప్పట నిచ్చో గుటిలప్రాధాన్యము గన్పట్టు
చున్నది. మున్ముం దంకఃపురమున భావగో
పనఁ జేయఁగలయట్లు కవి మనకుఁ గన్పఱచి
యున్నాఁడు. కాననే యింద్రుఁడు ప్రథమకార
ణద్వితయమును సకుటిలముగ నెంచి తృతీయ
కారణ మవశ్యంభావనీయమని తలచి తదభి
ప్రూర్తికై తిరస్కరిణీవిద్యను బ్రసాదించెను.
‘నీకపటమును మేము గ్రహించితిమి. సీపు
మహానాయకుఁడవు. నీకు భావగోపనసామ
ర్థ్యము లేనినాఁడు మహాకావ్యమునకు భం
గము వచ్చునని దేవేంద్రుఁడు చెప్పకయ చెప్పి,
తృతీయకారణమును మాత్రము సమాధానప

అచెను. ఈ చెప్పకయ చెప్పట మున్నందు పద్యమునఁ జూడఁగలము:

‘ఈమాట లాడకు మిందువంశవతంస

యాడితప్పఁగవచ్చు నయ్య, నీకు;
తూణభంగురంబైన సేంసారమునకుఁగా

ధర్మంబు కీర్తియుఁ దగునె విడువ?

నన్వయంబున కాదియగు చందురుఁడుబోలే
నకట కళంకి వే లయ్యె దీవు?

.....’

‘నలా! నీ మిందువంశవతంసుడవు’ అనఁ
గా నాయకలతాములలో నియ్యది మహాకు
లీనత్వమును స్ఫురింపఁజేయును. ‘ధర్మంబు
కీర్తియుఁ దగునెవిడువ’ యనుచో ‘ధార్మికత్వా
దయో గుణాః’ యనుదానిని స్ఫురింపఁజేయును.
ఇట్లాదియవసానములమాత్రము స్ఫురింపఁజేసి
ప్రత్యాహారన్యాయమున లతామును సంపూ
ర్ణముగ నుంచెను. కాన నలుని నాయకత్వ
మును బోషించుటకై కవి యిట్టి పరికరాలం
కారమును సంఘటింపఁజేసెను. మూలగ్రం
థమున నింత వివరణగ నున్నట్లు గన్పట్టదు.

కాని తృతీయపాద మట్లుండుట నాకు
యొక్కియుక్తముగఁ గుదురలేదు. ఏలయనఁ
బ్రథమపాదమున ‘నిందువంశవతంస’ యని
ప్రయోగించి, ‘నీవంశము జగదాహ్లాదకరము;
నీవు మహాకులీనుడవు. నీ విట్లాడి తప్పట
యసమంజస’మని నలుని వంశమును గీర్తించి
స్వకార్యమును బదిలముగా సాధింపనెంచి,
‘అన్వయంబున కాదియగు చందురుఁడుబోలే

నకటఁ గళంకి వే లయ్యె దీ’వనుచో చంద్ర
కళంకము నుద్ఘాటనచేసినప్పుడు కొంత విరుద్ధ
వస్తుసామానాధికరణ్యము పొడకట్టును. కుటి
లమార్గముల నధిషించి యింద్రాదుల బారి
నుండి సంకెలబడఁదలచిపో జూచుచున్న నలు
నకు (హయమును నిరోధించినరీతి) నన్వయ
గుణస్ఫూర్తి గల్గించుట యొక్కియుక్తముగ
నుండును గాని, యీయన్వయసంగముప్రత్యుత్త
యొకప్పుడు తమకే విరుమింపవచ్చును. ‘మా
వంశకర్త కున్న కళంకము మావంశీయులకు
సంక్రమింపియేయుండును. మీరు తీసివేయఁ
దలచిన మానునా?’ అని నలుఁడు వల్కి వారి
బారినుండి యులుకఁ బ్రయత్నింపవచ్చును.
‘నీ వీయుపకారమున నీవంశకర్తయగు చం
ద్రుని మఱపించెద’వని నీతిని బోధించినను
చంద్రకళంకస్ఫూర్తిని నలునకుఁ గలుగఁజేయు
టలో కవి యభిప్రాయము విచార.....

కాని నా కొకసమాధానముఁ తోచుచు
న్నది. ప్రథమపాదములో నున్న ‘ఇందువంశ
వతంస’యను పదమునకుఁ బూర్వము చెప్పి
నట్లు, మహాకులీనతార్థమునప్రస్తుతముఁ జేసి,
‘చంద్రవంశమున నున్న రాజులకు చంద్రకళం
కము జన్మతః సిద్ధించియుండును గాదా! నీవన్మ
త్కార్యనిర్వాహకుండ వయ్యెదేని నీకుఁగూడ
జననాదారభ్యసిద్ధించిన కళంకము లేనివాడవై
యుదు’వని, భావికార్యనిర్వాహకత్వ మప్పుడే
యుంచి, మహాకులీనత్వధర్మమునకుఁ బ్రాధా
న్యముఁ దీసివేసినను, నీపూర్వాపరంబులకు

వైరుధ్యము లేదు. ఈయర్థమేకవి కభి పేతమని చెప్పటకు కవివాక్యము స్ఫురణకు వచ్చుచున్నది. మృత్యుశ్వాసమున, ౭౦ వ పద్యమున,

‘ఈయర్థంబు భుటింపుమన్న.....

నీయశ

శ్చాయామండలమిందుకుందకుముద

స్వచ్ఛంబు సంశించు సం

ధాయు క్షే శితిపీతరోహితహరి

ద్వర్ణోపసంహారముః.’ (౩-71.)

అనియున్నది.

ఇన్ని యుపమానములుదాహరించుటచే నుపమాదోషము సిద్ధించుచున్నది. కావ్యా లంకారసూత్రవృత్తియం దుపమాదోషప్రకరణమున

సూ: — ఉపమానాధిక్యా త్తదబోహ ఇత్యేకే.

వృత్తి:—ఉపమానానామాధిక్యాత్తదబోహ ఇత్యేకే. యథా--కర్పూరహరహరహాసనితం యశ స్తే ఇతి. అత్రకర్పూరాదిభిరుపమానైఃబహుభిః సాదృశ్యం యశసః సుస్థాపితం భవతి, తేషాం శుక్లగుణాతిశేషాత్.

సూ:— నాపుష్టార్థత్వాత్.

వృత్తి: ఉపమానాధిక్యా దబోహఇతి యదుక్తం తన్న; అపుష్టార్థత్వాత్. ఏకస్మిన్నుప

మానేప్రయుక్తేఉపమానాంతరప్రయోగో న కందిదర్శవిశేషం పుష్టాతి.

అనగా నుపమానితులగు కవుల, సాదృశ్యోపమానప్రయోగదోష నిరాసార్థ ముపమానసంఖ్యాబాహుళ్యమును, స్వీకరించినను దోషాపనోదకము గాదని సిద్ధాంతీకరింపబడినది. ప్రకృతము కవి యిందు, కుంద, కుముద స్వచ్ఛంబని మూడుపమానములం బ్రయోగించి, లక్షణాతిక్రమణ చేసెనని చెప్పవలసియున్నది. కాని

మన కీప్రకృతోపమానాబాహుళ్య గ్రహణ మత్యంతోపకారకము. ఏలయన: ‘మాయధిత్వమును, నీదాతృత్వమును సిద్ధించినచో నీయశ

స్ఫుచంద్రుని ధావళ్యముతోదులదూఁగునని ప్రథమమునఁ జెప్పి, వంశిక ర్తయగు చంద్రునకుఁ గళంక మున్న కారణమున కుందకుముదగ్రహణముఁ జేసి, తత్సూర్యోపమానమును బూర్వపక్షము చేయును. ఇచ్చో, చంద్రశ్చ, కుముదకుందేచయని ద్వంద్వసమాసము చేసినచో నిర్దుష్టముగ నుండును. చంద్రునిపూర్వపక్ష మొనర్చినను, కుముదకుందములు రెండును నిల్చి యేయుండునని ప్రశ్న వచ్చును. ‘బహుభిః ఉపమానైః’ అని లక్షణకర్త చెప్పెనుగాన బహు

నచన సారస్యమున త్రితయమునకు దోషము గాని కుందకుముద ద్వితయమునకు దోషము లేదు. కాన దోషభూయిష్టమైనను, నీయుపమానాబాహుళ్యగ్రహణము, కార్యసాధకమే

యగుచున్నది.

‘ఆశంక నేయదగ్గిం, తదిదం స్పర్శక్షమం
రత్నమనెడి కాళిదాసవచనము స్ఫుర్తికి
వచ్చుచున్నది.

మఱి ప్రకృతము, శ్రీనాథుడుగూడ
నీపైఁ జూపిన నలకారణ్నితయపౌర్వావర్తరచ
నయం దతివైపుణ్యమును జూపెను. ప్రథమ
ద్వితీయకారణము లింద్రునిచే గ్రహింపఁబడి,
పూర్వక్షమునకు గుఱియూనని తలంచి సిద్ధాం
తకారణమును దృతీయస్థానమునం దుంచెను.
దేవేంద్రుఁ డాకారణము నుపశమింపఁజేయఁ
దిరన్మరిణీవిద్యనుమాత్రము ప్రసాదించి శేష
ములగువానిని దేవేంద్రుఁడు గ్రహించినట్లు
‘ఈమాటలాడకు మిందువంశవతంస’ యను
పద్యమున స్ఫురింపఁజేసి నలునిఁ బంపెను. కాని
నాఁడు నలుఁడేగుట యనంభవము. కారణ
త్రితయవరిపూరణాభావమున, నింద్రుఁడు పా
మ్మనుట యనమంజనము.

నలున కాడి తప్పటన్యాయమా; నాయక
గుణమా? యని యొకసం దేహము మాటిమా
టికి నామీఁదఁ గాలుదువ్వచున్నది. ఇందు

లకు నాకుఁగూడ నలువివలె, దేవేంద్రునివలె
కపట మభినయింప నిచ్చ పొడము చున్నది.
వాక్యము చెప్పట అనఁగా మాట నిచ్చుట;
కార్యాచరణమున పర్యవసానము నొంది
విశ్రాంతిని స్వీకరించును గాన, కార్యాచరణ
చేసినకారణమున, నాయకుఁ డట్టి దోషదూషి
తుఁడు గాఁడు. ఈసమాధానము నాకు నచ్చలే
దని సం దేహపితాచము నన్ను నిక్కి-నిక్కి-
చూచుచు మఱల మఱల వేధింపఁజొచ్చెనా,
శాకుంతలములో ద్వితీయాంకాంతమున, ‘ఈ
విదూషకవటువు చపలాఁడు. నాశృంగారరహ
స్యము సంకేపురనివేదన మొకానొకప్పుడు
చేయునేమో’ యని

“క్వ వయం క్వ పరోక్షమన్మథో
మృగశాలైః సమ మేధితో జనః;
పరిహాస విజల్పితం సఖే

✓ సరమాక్లేన న గృహ్యతాంవచః.” ✓

ఈరీతిగ నుదాత్తనాయకునిచే నసత్యము పలి
కించిన మహాకవి కాళిదాసుని, పోయి తెలిసి
కొమ్మని దారి చూపిస్తాను.

తలకొని మిత్రుని బాదివి, తమ్ముల ముంచి శరంబులన్, శిఖం
దుల నలరించి, మాక్తికమనోహరసంపద లబ్ధు, భూజనం
బలజడి వొందఁజేయుచు, ఘనాఖ్యల మిన్నలుముట్టు చంచల
త్ములు పరికింపఁగాఁ దుద కథోగతజీవను లొట వింతయే?

ద్యోతలవర్తనంబు తమ కొప్పటచే రససిద్ధిమాత్రత
ఖ్యాతిగ మేము నారదులమన్నను మేఘులు లేజమేది యా
శాతలిఁ జెంది, క్రొమ్మెఱుఁగుచానలఁ గూడి చరింపఁగా, నిజో
త్పాతము లెల్లఁ దేటపడవచ్చినఁ దెల్లెలఁబోయె నెంతయున్.

ఆతతపావనాత్ములయి నట్టి ఘనావళి ప్రాపుఁజెంది త
ద్యోతితనిర్మలామృతసుయోగములన్ దిగఁద్రోచి పర్వత
ప్రాతము పెక్కుగండములపాలయి నిల్చె; ధరాధరోన్నత
ఖ్యాతి వహించినన్ సుగతిఁగాంచఁగలారె ప్రపాతకుల్ భవిన్.

జానుగ నాత్మగర్భములచల్వల వర్ధిలుచుండ నన్యసం
తానము లెల్ల ద్వీపినులు తాలిమితోఁ జరియించె; నల్ల సం
తానపుఁ జన్నిపొట్టలను నాలుగుకాయలు కాచెనేని యా
పై నిక దాము గ్రుంకినను బాగని కూడఁ దలంచ నేమొకో?

అసఘఁ డినుండు దుర్దినములొటనుఁ దాను ప్రవాసి యయ్యును
మునుఁ బరివేషమండలినిఁ బొల్పుగ దుర్దినముల్ దొలంగినన్
తన ప్రభఁ జూపి, భూజనముదంబు ఘటించుచుఁ దన్నుఁగోరు ప
ద్మినికి వికాసముం గొలిపె మిక్కిలి నాత్మకరప్రసంగతిన్.

విదితముగాఁగ మబ్బుతెఱ వెల్వడి సారనగర్భవేషుఁడై
యుదయదినేశుఁ డొప్పఁగను ద్యోతలరంగమునందుఁ గాలమన్
సదమలసూత్రధారుఁడు ప్రశస్తకళాకలితైకశారదా
భ్యదయమనోజ్ఞనాటక మపూర్వముగా నొనరించె గాదొకో.

అవుర! కళల్ పదాట గనినప్పడె యాద్విజరాజ పూర్ణనా
రవమును బొందె నట్టితతి రాజతలీల బ్రసన్న శారదుం
డవుట నశేషనత్కళల నందిన యారని నెన్ని రీతులక
దివిరి నుతించినక దనివి దీరునె చూచుచు జొక్కుటావుగూ.

అవిరళనత్కళాన్వితం డనంతదిగంతవమగ్రచంద్రికా
భవళయశుండు, నత్పథనితాంతవిహారుడు చంద్రుడు డాత్మనం
భవు డయి తేజరిల్ల గని పావనజన్మము నాదె యంచు డా
మివుల నముద్రుడు డుబ్బుచును మిన్నులు ముట్టుచు నుండె నెంతయుక.

గతమేఘావృతనిర్మలాంబరమునక గన్పట్టె నానందవి
స్తృతదివ్యామృతపూర్ణమంగళరుచిక శీతాంశు డజ్ఞానక
ల్పితమాయావరణంబు బాయగ మనోవిధిక తగ్గ దోచు నం
తరవిజ్ఞానకళాప్రసన్నపరమాత్మంబోలి చిత్రంబుగక.

శేవలహక్తికాకృతి నకిల్పిషకాంతుల నీనుచున్న తా
రావతితోడ నిర్మలవియత్తల మొప్పె నపూర్వశారద
శ్రీవిజయాశురవ్రజవరిస్ఫుటనీలశిలా విశాల సం
భావితభద్రశాసనవిభాసురచూచు మనోహరంబుగక.

వరజలాశయముల బ్రతిఫలింపగఁ జూడఁ గ్రమగోషీరభాగ్యముల నెఱపి
తరులనీడల బరిస్ఫురితంబుగఁ జూడ భాసురపుష్పనంపదల నిసి
ప్రకటాదితతులపై బ్రసరింపఁగాఁ జూడఁ గలధారిమయలీల లలవరించి
ఘనహర్మ్యకుండ్యభాగముల బ్రాకఁగఁ జూడ నవసుధాసాగ్రవైభవముఁ జూసి
సరససుకుమారవిమలప్రసన్నభావ-ముల బ్రకాశించుచును జగన్మోహనైక
నిస్తులానందవిశేషనన్మిత మగుచు వెన్నెల చెలంగె శారదవేళయందు.

సౌధాగ్రములఁ గేళినల్పు పూబోడుల తెలిముద్దనగవుల బలుకరించి
కలశాభిరతగలఁ గన్పట్టు నవశేష విసరంబుతోడుత వియ్యమంది
మందాకినీనరిన్మగ్న లీలాదివ్య కరిదంతములతోడ సరసమాడి
గౌరీసమాయుక్తి గ్రాలు శింకరు మేని భూతి కెంతయు సానుభూతిఁ జూపి
నకలసంపూర్ణనత్కళాసహితమైన-భారతికి నింపుమీఱఁ గైవార మొనఁగి
మొందుకొని లోక మెల్లను నిండుకొనియె-బండువెన్నెల కన్నులపండు వగుచు.

పూర్వము జైనమునులు అనేకములైన తాళికశాస్త్రములు పరిశీలించి విశేష విద్య లెన్నో వెలయించిరి. ఇప్పటికిని ఆయా శాస్త్రములలో వారు సంగ్రహించిన జ్ఞానము సంస్కృతప్రాకృతములలో గలదు. “ఉత్తరాధ్యయన” సూత్రము లనే గ్రంథము ఈ మధ్య చూచుచుంటిని. జారక్ పార్వెంటి యరు పండితులు ముద్రించి ఇంగ్లీషులఘుటికతో ప్రచురించిన ప్రతి యొకటి శ్రీకామత ప్రసాద జయిక్ గారు (“పీఠ”పత్రికా సంపాదకులు) నాకు చదువుటకై పంపియుండిరి. అందులో ఇచ్చిన పూర్వవ్యాఖ్యానభాగములలో నొక చానిలో “శుభాశుభపురుషలక్షణములు”అను సాముద్రికశాస్త్రభాగములోనుండి కొన్ని శ్లోకములు మచ్చుకై యిం దుదాహరించుచున్నాను. సాముద్రికశాస్త్ర మెరిగిన పండితు లీశ్లోకార్థము తెల్లు వైదికసాంప్రదాయశాస్త్రము లలో విపులపరుపబడినవో పాతకలోకమున కెరిగింపగోరెదను. ఇట్లే “స్వప్న శాస్త్రము”ను విశదముగా తెలుపు “స్వప్న చింతామణి” యను శాస్త్రముకూడా కలదట. అది మన దేశములో లభ్యమగునేమో తెలియదు.

శుభాశుభపురుషలక్షణాదీని—

“అస్థి వ్యర్థాః కుఖం మాంసే
త్యది భోగాః స్త్రియోఽగ్నిభుః,

గతౌ యానం స్వరే చాజ్ఞా
సన్యం పశ్యేత్ ప్రతిష్ఠితం.
పద్మచక్రాం కుశచ్ఛత్రే
శంఖమత్యస్యైవయస్తతే,
పాణిపాదేభ్య దృశ్యం తే
యస్యాపా క్రిపతిః పుమాః.

ఉత్తరంగా పృథులా ప్రాధూః
స్త్రిగ్ధా దర్పణమగ్నిభాః,
నఖా భవంతి భవ్యాహం
ధనభోగయుఖప్రచాః.

శతైః క్రమణతా క్షేయా
యాక్షుపుష్పిరైః పునః,
జాయతే ఖలు దుఃఖిలో
పతైః లోకేఽగ్రమావసః.

కుద్ధాః సమాః శిఖరిణో
చంతాః స్త్రిగ్ధునాః కుభాః,
విపరీతాః పువరక్షేయా
సరాణాం దుఃఖచేతకాః.

ద్వాత్రింశద్దశనో రాజా
భోగీ స్యా దేకహీనకః,
త్రింశతా మధ్యమా క్షేయా
తతోఽగ్రస్తా స్త్రిమందరః.

స్తోకచంతాదిదంతా యే
క్యామచంతాశ్చ యే సరాః,
మాంసికై స్సమచంతాశ్చ
తే పాపాః పరిశ్చిత్తాః.

అంగుష్ఠయదై రాధ్యో
మతవంతోఽంగుష్ఠయాలైశ్చ యదైః,

ఉద్ధాకారా శ్లా పాణినే
భవతి భవహేతుః,
వామావస్తో భవే ద్యస్య
వామాయాం దిశి మస్తకే,
నిర్లక్ష్యః క్షుధాత్మకా
భిక్షా మద్యార్ సయాశీకామ్,
దక్షిణో దక్షిణే భాగే
య స్యావర్తస్తు మస్తకే,
తస్య నిర్భ్యం ప్రజాయేత
కమలా కరవర్తినీ,
యదిస్యా దక్షిణే వామా
దక్షిణో వామపార్శ్వో,
పశ్చాత్కాలే తత స్తస్య
భోగానా స్త్యత్ర సంశయః,
ఉరోముఖులాలాని
పృథూని సుఖభాగినాం,
గంధిరాణి తత స్త్రీణి
వాభి స్సత్వం స్వర స్తథా,
కేకపంతపభా మ్నాత్మ్య
భవంతి సుఖహేతవా,
కంఠః పృష్ఠం తథా జంఘే
ప్రాప్యం తింగంచ పూజితం.

రక్తా జవ్యే భవే ద్యస్యా
పాణిపాదతలానిచ,
పృథులాః పాణిపాదాశ్చ
ధన్యానాం దీర్ఘజీవనం,
ష్టిగదంతః శుభాహారః
శుభోగః ష్టిగ్ధలోచనః,
నరో ల్లిప్రాప్యదీర్ఘాశ్చ
మూలాః కృష్ణాశ్చ నిందితాః,
పంచభిః శత మద్విత్తం
చతుర్భి ర్న చతి స్తథా,
త్రిభి వ్నప్తి స్సముద్భవే
లేఖాంకై ర్హాభవర్తినః,
చత్వారింశత్ పునః ప్రోక్తం
బర్హణి వరదేవితమ్,
తాభ్యాం ద్వయాభ్యామే కేవ
త్రింశద్వర్హణి బాయతే,
మరీచా క్యామలోలాశ్చ
బోమజంఘాచ భర్తృహా,
మహి లోన్నతోత్తరోష్ఠీ
నిర్భ్యంచ కలహస్త్రియా,"
ఉ త్రరాగ్ధయవనూత్రములు, ఏడవ అధ్యాయమునంది.

మా వ్యాస కర్తృకు

వ్యాసములు చిన్నపైజా కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడితీక్షరములతో బంతులు
ద. రిదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పలు లేకుండ
చుచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే
కాక తప్పలుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

పంపాదకుడు, 'భారతి'.

చిత్తవిశ్రాంతికై యూరిమొత్త నంటి

యేపుగా గడ్డి పట్టి యెల్లెడలయందుఁ
బలు శిలాదృశ్యముల నేత్రపర్య మొనఁగు
కొండనెత్తమునం గూరుచుండినాఁడ.

పగటిపూఁటంతయును బనిపాట్లు నేసి
నలిగి దేహంబు హృదయంబు కలఁగఁబఱ
వచ్చు కాంతునిఁ బ్రియురాలుఁగిది నెదురు
వచ్చి మందమూలతము నేవల నొనర్చె.

అంత నా కూరుచుండిన ప్రాంతమందె
యున్న యొక ముండకొమ్మపైఁ గన్ను వడెను.
గాలితాఁకుల నది నాదు కాళిఁ దాఁకి
జరుగు వెనుకకుఁ దాఁకును మరల సాగి.

రోసి యద్దాని నవలకుఁ ద్రోసివేసి
లాఁతికొమ్మల దోపిన లావుమెయిని
వచ్చి నాకాలిచెంగట వ్రాలుఁ గాని
శిష్టతరుశాఖలందునఁ జిక్కుగొనదు.

శ్రద్ధ వహియింపవైతిఁ బ్రవ్రథమమందు
దాని వ్యాపారములకు నర్థంబు గాక
చూడచూడంగ నది తన గోడుఁ దెలుప
నన్ను వెంటాడుచున్న చండమునఁ దోచె.

అకట! నాబ్రమ కెంత హేయంబు! నరుల
చరణముల నంటవైన నోచంగనైతి
నెట్టకేలకుఁ దాఁకినం దిట్టిపోసి
యావలకు గెంటివేయుదు నలుకఁ బూని.

అందచందంబు లనలె శూన్యంబు లిఁకను
నరనభావంపుఁ బేరివాసనయు నాస్తి
మాలనిం గన్న శ్రోత్రియుమాది నన్ను
దవ్వదవ్వలనే కాంచి దాఁటుచుండు.

ఇట్టి నీచంపు బ్రదుకు నే నింక బ్రదుకఁ
జాల; మరణించి పుష్పవృక్షంబుగానో,
ఫలతరువుగానో జన్మించి యెలమిఁ గాంతు
నను విడిచి శాపమోక్షం బొనర్పవన్న!

అనుచు సంతప్తచిత్తమై మనసు చెదర
నెండి రాలెడు సాకుల విండుకలేనఁ
జెన్నుదఱిగిన మొగమితో నన్నుఁ గనుచు
మూకభావల బ్రతిమాలె మ్రోల నిలిచి.

పాప మద్దాని దీనభావంబుఁ గాంచఁ
దఱుగుకొనిపోవఁ గడు పెడతెఱపి లేని
ప్రార్థనానూనమగు బాధ పడఁగరాదు
శాపమోక్షం బొనర్చితి జాలిఁ బొంది.

రామా ఆంధ్ర వ్యాకరణసర్వస్వములోని కొన్ని సందేహములు

పూతలపట్టు శ్రీ రాములు పెట్టిగారు

ఎల్లారు రామా ఆంధ్రులతోవారు ప్రచురించిన ఆంధ్ర వ్యాకరణసర్వస్వము నిర్యతల బడువఁ గలిగిరిని, అందు వాకుఁ గలిగిన కొన్ని సందేహముల నిట వివరించుచున్నాఁడె. అవి వాయజ్జతచేసిన సందియములో, లేక గ్రంథకర్తల పొరపాటులో తెలిసికొనఁగోరవ. గ్రంథకర్తలు ప్రసిద్ధులగు శేషాద్రిరమణకవులు; శతావధానులు. కావున వారికిఁ బొరపాటు లుండవని యెంచి పెక్కు విధముల వారోచిందియు వారురచించిన ఇతరవ్యాకరణములఁ (యం. యన్. శర్మ ఆంధ్రులతో వారు ప్రచురించిన "తెనుగు వ్యాకరణము"ను, వెంకటరామ్ ఆంధ్రులతో వారు ప్రచురించిన "వ్యాకరణసంగ్రహము" మూడుభాగములను) బరిశోధించియు సందేహానివృత్తి కాకపోవుటచే నీవిధమున వెల్లడించితి. గ్రంథకర్తలుగాని, యితరులుగాని సదుత్తరము లిచ్చి సందేహములదీర్తురుగాక యని విన్నవించుచుంటి.

౯వ పుటలో సిద్ధ ఖండమున మదాపారణము లిచ్చుచు అనవుడు అనుపదమును సవించుకముగఁ జూపిరి. ౯వ పుటలో అనంతర్యాధికము. భావప్రకృతిను ద్రుతసహితమును దు వర్ణము చేర్చుటచే నగును. ఉదా!—పొపింపుడుకొ, కొట్టుడుకొ. అని తెనుగువ్యాకరణమున ౨౩వ పుటలో అనంతర్యాధికములు ద్రుతప్రకృతికములు. ఉదా!—చచ్చుడుకొ, చేయుడుకొ, అనుడుకొ, నాపుడుకొ, అనవుడుకొ, రాగకొ, చేయగకొ, అనగకొ. అని నిర్బిందుకముగ స్థిరపఱచిరి. పైని అనవుడుఅనునది యొక నామమా? లేక అనంతర్యాధికమా? కాదు. అనంతర్యాధికమా? గ్రంథకర్త లన్నిచోట్లను అనంతర్యాధికమనియే వాడియున్నారు. మఱియు వారి అనంతర్యాధికమున మదాపారణములలో రాగకొ, చేయగకొ, అనగకొ అను మదాపారణము లున్నవి. ఇవియున్నప్పటికములు కావా?

౧౦వ పుటలో సంస్కృతశబ్దములను నుర్తిలను విధములు అను కిర్దికతో నైదుమాత్రములు సోదాపారణంబుగనిచ్చి మరల ౧౧వ పుటలోఁ దత్సమశబ్దములను తెలిపికొనువిధములు అని యెరు నూత్రములు మునుపటివి మూడు కలిపి వ్రాసిరి. ఈపునరుక్తి యేల? మఱి స్థిరాక్షరముఁకు ముందు పూర్ణామస్వారములంగల పదములు. అను నూత్రమునకు 'వందనము' అను మదాపారణ మిచ్చియున్నారు. స్థిరములనఁగా వేది? డకారము స్థిరమా? సర్వస్వమున స్థిరములప్రస్తావమే లేదు. తెనుగు వ్యాకరణమున మూడవ పుటలో ౮వ నూ. వర్ణములయొక్క రెండవ మూడవ వాలుగైదు వర్ణములగు ఖ థ క థ ఫ ర ధ ధ ధ ధ బ ఙ గ ణ న మలు స్థిరములు. అని వ్రాసిరి. పై నూత్రమునకు, అందుఁ గనఁబడచిన వర్ణములకును పెట్టిసంబంధమో తెలియకున్నది. (పువర్ణము పారపాటున విడువఁబడినది). చందము, అందము, మందము మున్నగునవి యీనూత్రముంబట్టి సంస్కృతశబ్దము లగునా?

తె. వ్యా. ౨౮వ పుటలో అనుస్వారమునకుజెంత పరుషపరళములుగాక తక్కిన యక్షరములు కలిగిన శబ్దములు తత్సమము. —అనిరి. ఈ స్వవచనవ్యాపారము నుర్తింపఁజెరి.

క చ ట త ప లు పరుషంబులని గ జ డ ధ బ లు పరళంబులని చెప్పఁబడు. ౫.

ఇతరములగు హల్లులు స్థిరములు—౬.
(బాలవ్యా. సంఖ్య.)

తత్సమము లేర్పడరీతి అనుకిర్దికలో (౧౬ పుట) ౯. ఒడ్డిఁడు, కత్తఁగుఁడు, కోటఁడు, బసవఁడు. ఈవల్లును పురుషవాచకములు గాకున్నను తద్రూప

మును పొందెను, వీనికి మువ్వమురారు అని నూచించిరి. ఇది సంస్కృతశబ్దములా?

గూడ పుట. ౨౧వ నూ. ప్రథవార్ది సంవత్సరముల పేర్లు స్త్రీలింగములు అనియు, తెనుగువ్యాకరణమున ౩౨వ పుట. ౧౫వ నూ. ప్రథవార్దిశబ్దములు స్త్రీసమంబు లగు అనియు వాక్రద్ధిరి. ఇందేది గ్రహింపవలయు?

౨౧వ పుట. ౫. ౧. శకారము. శవర్ణమనరాదా? వ్యాకరణసంగ్రహముయగుగాడ రూప పుట, తప్పొప్పుల పట్టికలో 'శకారమునకు సకారము' అనిరి.

౨౨ వ పుట ౩వ నూ. సంధి లేనిచోట వచ్చునకు మారు యకారము వచ్చును. అనిరి. అచ్చునకు మాటుగ యకారము వచ్చినచో మచ్చారణ పెట్టుండునో యూహించి వలకుగాకున్నది.

"సంధి లేనిచోట స్వరంబుకంఠెంబరం బయిన స్వరంబునకు యడాగమంబు. బాలవ్యా. సంధి, ౩నూ."

౨౩వ పుట—ఇకారాంత నామ వాచకములకు అచ్చాదులు పరమైనపుడు సంధి బహుళము. అని మాత్రించి లక్ష్యమృ, రెడ్డిన్న, బానకయ్య, కోమటకూ, వానరప్ప అని నిత్యరూపములే యుదాహరించిరి.

బహుళమునగా చైతన్యముని మీరు భావించినట్లే యూహించి పిలిచుచున్నది.

౩౦-వ పుట—పదమగ్గ స్వరంబులకు సంధి బహుళము. ఉదా: రాముల + అందు = రాములందు; రాములయందు. ఎనిమిది + అన = ఎనిమిదవ; ఎనిమిది యన. గంప + అంత = గంపంత; గంప యంత. పద మగ్గస్వరములన నేమి? వానికి సంధి యెట్లు వచ్చును?

తెనుగువ్యాకరణమున ౫౬వ పుటలో ఆమేది తము పరమగునపుడు మగ్గమువిధ్రికి లోపము బహుళ ముగ నగు. ఉదా:—అప్పటికి + అప్పటికి = అప్పటప్ప టికి; ఇంటికి + ఇంటికి = ఇంటింటికి. ఇంతే. వీని కింక మాటురూపములుగాని యితరవిధోదాహరణ ములు గాని లేవు. ఇక బహుళమునకు నర్థ మేమి గ్రహిం పవలయు?

తత్సమశబ్దములకుగూడ మగ్గమువిధ్రికి లోపము బహుళముగ నగును.

ఉదా:—దినమునకు + దినమునకు = దిన దినమునకు.

యంగమునందు + యంగమునందు = యంగ యంగమునందు.

పైరెంటివలనను బహుళ మన నిత్య మని తలంప వలయుగాదా!

ఆమేదితము పరంబగునపుడు ఇంచుక, నాడు మొదలైన పదములకు తుదివర్గ లోపము బహుళముగ వగును.

ఉదా:—

ఇంచుక + ఇంచుక = ఇంచించుక, ఇంచు కించుక.

నాడు + నాడు = నానాడు, నాడునాడు.

లోపల + లోపల = లోలోపల.

లోప + లోప = లోలోప.

ఈబహుళమున కర్థ మేమి? మఱియు ౬౧ వ పుటలో క్రొత్తి, కెంపు, క్రిందుశబ్దములకు మొదటియగు రముగాక మిగిలినవానికి కొన్ని చోట్ల 'ను' అనునదియు మఱికొన్ని చోట్ల మీదమచ్చ పొల్లునకు ద్విత్వమును బహుళముగ వగును. (ను) ఉదా: క్రొత్త + చాయ = క్రొంబాయ.

ద్విత్వము:—క్రొత్త + వాడి = క్రొవ్వాడి
క్రిందు + తల = క్రిందల.

౫౭ వ పుటలోనే

ఆమేదిత క్రియలయందు మగ్గమున్న (ను) (డు) పర్వక ములకు వికల్పముగా లోపము బహుళముగ వగును. ఉదా:—ఉండుము + ఉండుము = ఉండుండుము, ఉండు ముండుము.

ఈనూత్రమున వికల్పముగా లోపము బహుళము గ నగు నన నేమో నాబోటియట్లునకుఁ దెలియదు.

తె. వ్యా. ౪౪వ పుట. బహుళము = విశేషముగవగుట. అనిరి. ఉదాహరణములు పెక్కులు గలవు. విస్తరభీతిచే మానితి.

సర్వస్వము ౩౧వ పుట. అట్లు రాబడిన (ఆదేశ) సరళములకుముందును ద్రుతమునకు లోపముగాని, విందువుగాని, అర్థవిందువుగాని సంశ్లేషము (విడిపోయిపోగలియుట)గాని యగును.

ఉదా:—లోపము-మాచెగంబాత్తుండు
విందువు-మాచెగంబాత్తుండు
అర్థవిందువు-మాచెగంబాత్తుండు
సంశ్లేష-మాచెగంబాత్తుండు.

ఆదేశసరళములకుముందు ద్రుతలోపము గలదా?

విందువనఁ బూర్ణవిందుని యర్థమా? అట్లయినఁ గిందినూత్రమునఁ బూర్ణవిందునని చెప్పవలె?

(మా. వ్యాకరణసంప్రము. ౩ భా. ౪౬ పుట.)

ఈ ౩, ౪ నూత్రములకుఁగల భేదమేమి?

౩. వర్గయుక్తసరళములు పరంబులగునపుడు ద్రుతమునకు లోపస్వత్వపూర్ణవిందు సంశ్లేషములు విభావవగును.

౪. ద్రుతమునకు సరళములు, స్థిరములు పరమైనపుడు లోపసంశ్లేషములు విభావవగును.

౩౨వ పుట. ౫వ నూ. అటు, ఇక చుడు అనువానిలోఁ దిప్ప మొదటి కుటుచుర్లముమీద అరమున్నగాని ద్రుతముగాని యుండదు.

ఇది యిచ్చటఁ జెప్పఁబడవలసినదిగాదు. “ద్రుతముగాని” ఈద్రుతమున కర్థమేమి?

౯వ నూ. వర్గయుక్తులును, సరళములును, పరంబునపుడు ద్రుతమునకు స్వత్వసంశ్లేష లోపపూర్ణవిందువులు విభావవగును.

ఉదా:—సంశ్లేష—కొలిచెద న్నారాయణుని
స్వత్వము—కొలిచెదను వారాయణుని
లోపము—కొలిచెద నారాయణుని.

౩, ౪, ౯ నూత్రము లొక్కటియే. మాదు వాలును నూత్రములకు మాటుగాఁబొమ్మిదననూత్రమున “విభావ” తీసివైచి యుంచినచో సరిపడును. ౯వ నూత్రము వేటు. ఉదాహృతము వేటు.

౩౩వ పుట—ఆమ్రేడితము దన్ని యచ్చులకు నంది యగును. ఉదా:—ఆహా + ఆహా = ఆహాహా

ఔరా + ఔరా = ఔరారా
ఓహో + ఓహో = ఓహోహో
ఏగి + ఏగి = ఏగిగి.

ఈయేగిగి సాధువా? ఆమ్రేడితము పరంబున వపుడు అచ్చులన్నిటికి సంధి నిత్యముగా వగును అని తెనుఁగు వ్యాకరణమున వ్రాసిరి. అందే ౧౩౪వ పుటలో క్వాశ్చకారమునకు సంధిచేయుట దోషము. ఎఱిగి + ఎఱిగి = ఎఱిఁగెఱిగి తప్పు. ఎఱిగి యెఱిగి ఒప్పు. అని తెలిపిరి. సర్వస్వముందే ౨౯వ పుట. త్వార్థంతైన ఇకారమునకు సంధిలేదు అని యాడిరి. ఈసంధి నిత్యమా? నిషేధమా? ఎట్లు సిద్ధాంతీకరించుట? ఆమ్రేడితముందు మాత్రము నిత్యసంధియో?

౩౪వ పుట—సమాసములందు ద్రుతమునకు స్వత్వములేదు. ఉదా—అలరును జొంపములు. ఈ నూత్రమున కిదియే యుదాహరణమని బాలరకు బోధింపవలయునా? పాపము! అని వ్రాయరాదు అని వ్రాయమఁబడిరోటు! ఇట్టివి పెక్కులు. ౪౧వ పుటలో ఆ, ఈ, ఏ, (త్రికము) సమాసములో మొదటిపదములై యున్నపుడు వాని? ప్రాప్యమును, రేఖవాలిపదము మొదటిపాల్లనకు ద్వితీయమునవచ్చును.

ఉదా:—ఆ + మునున = అమ్యునున.

ఈ + తటి = ఇత్తటి.

ఏ + పని = ఎప్పని.

(రేఖమునకును, కి, మ, స లకును నిట్లురాదు).

ఉదా:—ఆ + రాముఁడు = ఆరాముఁడు, ఆ + కని = ఆకని. సమాసములో మొదటిపదములై యున్నపుడు, సమాసములో మొదట నెన్ని పదములు వచ్చును? ఆ + ఈ + కార్యము. అని భావింపరా? లేదు.

తెనువారి పదము మొదటి పాట్లువకు - అచ్చున కి
కార్యము కాశేరవా?

ద్రోకమున కచ్చు పరము కాలగూడ ననియే వారి
తలంపు. సమాపములోఁ ద్రోకము రెండవపదముగా
వచ్చునేమో! అట్టి సంహేయమున కడమియక వ్రాసిరి
గాఁబోలు!

శివ స లకును నిట్లు రాదు. అనుటలో 'ను,
కర్థమేమి? శివ స లకుఁగూడ నిట్లు రాదనియో?
శివ స లతో 'హ' చేర్చబడలేదు; (తెనుగువ్యాకర
ణమునందును). కాబట్టి హకు పైపంధి చెల్లువా? అష్టా
యము, అష్టారి అని వ్రాడిననువా?

కర-క పుట. కర్మధారయమునఁ గొన్నిచోట్ల
మువర్ణకమునకు చిందుపూర్వక పవర్ణమును, గొన్నిచోట్ల
పవర్ణమును వచ్చును.

విం. ఉదా:—అమృ + శయ్య=అంపశయ్య.

పాము + జాతి=పాపజాతి.

ప్రేమ + తత్తమ=ప్రేమతత్తమ.

పవర్ణము. ఉదా:—జనుము + నార=జనుపనార.

ఇనుము + ముక్క=ఇనుపముక్క.

మినుము + గింజ=మినుపగింజ.

పై పాపజాతి ప్రేమతత్తమంబు దిగ్ధానుస్వారము
లేదు. చేతిపొరపాటో అచ్చుపొరపాటో అని తలంచు
టకు తెనుగువ్యాకరణమున ౬క-వ పుట కర్మధారయ
సమాపమునందు మువర్ణమునకుఁ గొన్నియెడల 'ంప'
యను ముఱిగొన్నియెడల 'ప' అను వర్ణకమును
వచ్చును.

ఉదా:—(ంప) అమృ + శయ్య=అంపశయ్య.

(ప) పాము + జాతి=పాపజాతి.

జనుము + నార=జనుపనార.

ఇనుము + ముక్క=ఇనుపముక్క.

అని వివరించిరి. ౧౨-వ పుటలో నర్ధానుస్వారములు
వచ్చు స్థలముల గుర్తించుచు, దీర్ఘాక్షరమునకు ముందుగాఁ

గల [ము] వర్ణమునకు జోషవిధిక్రియగా వచ్చు(చ)
అను పక్షరములకు ముందును,

ఉదా:—నాము, నాచు, నేము, నేచు, నేము,
నేచు-అని తెలిసిరి. ఇదే నూత్రోహపారణముల సర్వ
స్వమునను సూచించిరి. ఈనూత్రములకును నైనూత్రము
లకును పరస్పర చైరుద్ధ్య మగుపడుచుండుటలేదా?
“కొండొకయో నామ్యాది కనుమ్యాదుల మువర్ణంబులు
పచ్చివర్ణంబు లను” నను బాలవ్యాకరణనూత్రమున కర్థ
ము సరిగ గ్రహింపరైరి. అనూత్రముక్రింది వివరణము
వైసఁ జూడరైరి. చిత్రములోఁ చిత్రము! తిప్పలోఁ
తిప్ప! “మఱిగొన్ని” ఇందలి యులునున్న యొక్కడిది?
ఇది పొరపాటు గాదు. సర్వస్వము కం-వ పుటలోఁ
గూడ “మఱిగొన్ని రూపములు” అని కలదు. మఱి
యను నవ్యయము గ్రుతప్రకృతికమా? అయిన ‘మఱి
యూ’ అనుట తప్పగున. ‘మఱివీ’ అనుట యొప్పును.
౨౦-వ పుటలో ప్రథమోత్తమపురుషుల ఏమ్యాదుల
ఇకారమునకు పంధి చెక్కెత్తికము. (ఏమి, మఱి, ఏమి
...) అని యితరుల వ్యాకరణములలోని రెండునూత్ర
ముల గ్రహిం చియొకనూత్రముగా సకంకముగా వ్రాసిరి.
కాని వానియర్థము గ్రహింపరైరి.

తెనుగువ్యాకరణమున నేమ్యాదుల నూత్రమున
కుదాపారణయన మఱి + ఏమి=మఱిమి-మఱియేమి అని
వ్రాసియున్నారు. ఈవ్రాల్ జ్ఞప్తియం దున్నచో వా
వ్రాల్ యట్లు పడియుండినది. దీనికి రెండు సమాధాన
ములు గలవు.

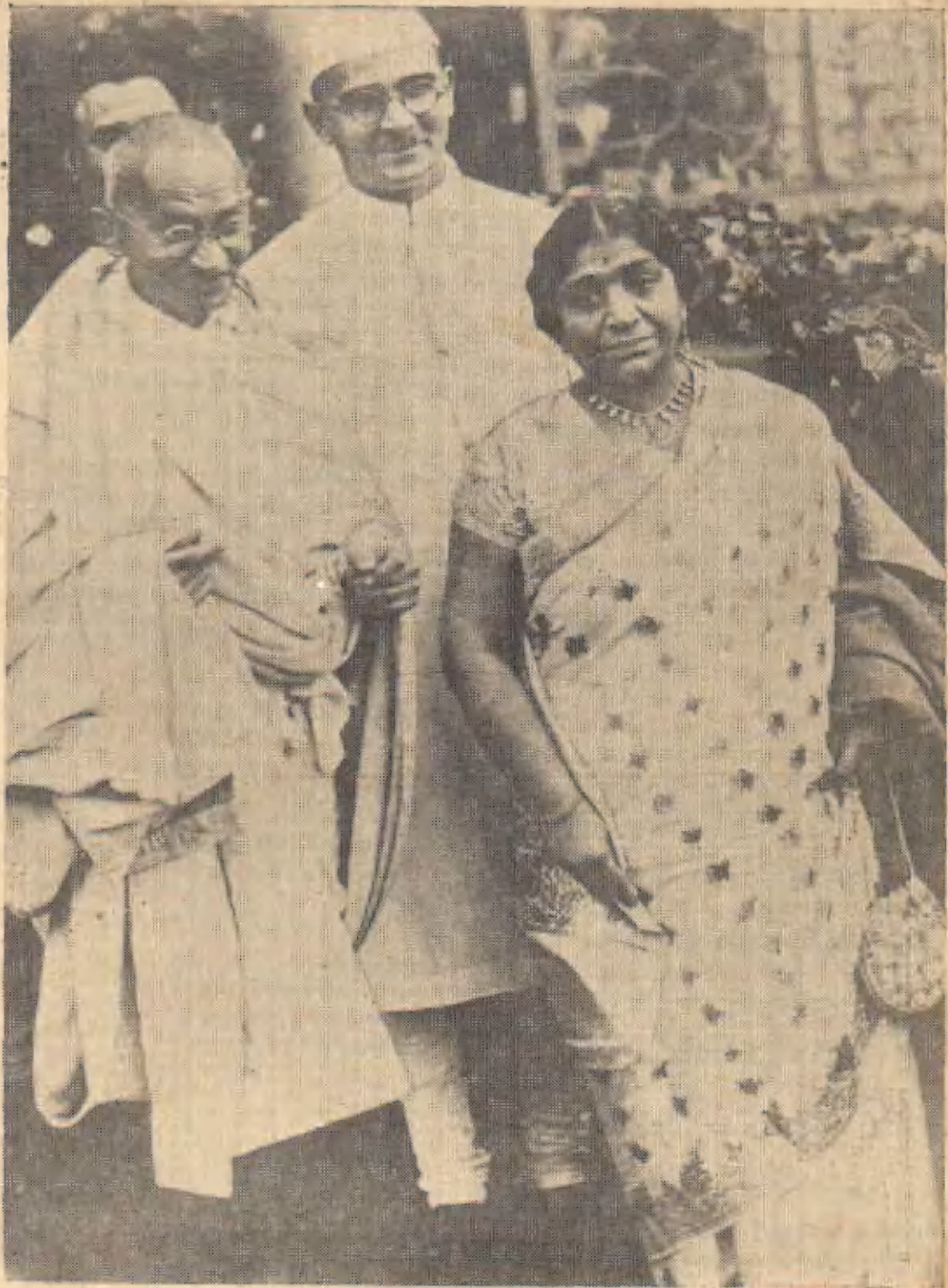
౧. తెనుగు వ్యాకరణము తెనువారి వ్రాఁయఁ
బడినది.

౨. అర్ధవి శేషమందు ప్రాథమము.

కర-వ పుట. కం-వ నూ. వా నీ శబ్దములకు సమా
సమున దువర్ణము చైకత్వికముగా. అంతెగమ మునును.

ఈనూత్రమున ‘రవ’ వనితిపెట్టబడినది.

కర-వ నూ. ఎదాదు లనుప్రయంక్తం బగునపుడు
క్రియాంతములను ము, దు, లు వై, రు లగును.

శ్రీజార్జిచక్రవర్తిగారి విందునకు
శ్రీ మహాత్మా, మహాదేవి దేశాయి, సహోదినీ కలి

A.P.

శ్రీ గాంధీ జాతీయ ప్రవక్త సంభాషణము

A.P.

ఉదా :—చూడుము + ఎచూడనే,
చూడుచు + ఎచూడలే.
ఎచూడు లన నేటి? వివరణము లేదు.

చూడుము + ఎచూడనే. ఇందు 'చే' పీర్లు మెట్లయ్యెను? ఉపధయన దువర్ణము దివర్ణముగా క్షేపము కాదు?

౪౨వ పుట—విశేష్యభేదములం దెఱుపును,

సూత్రాచికము—వేరువేరు సూతులు పేర్లనుదెలుపునది. ఉదా—తియ్యవి, యోగ్యత, చెడ్డతనము, నల్లని అని యుదాహరించిరి.

ఈరియ్యని, నల్లని వామము లగువా? అట్లయిన పండులియ్యని. బొద్దునల్లని. అవి వ్రాయవచ్చువా? తెనుగువ్యాకరణమున గూడ ౬ వ పుటలో "తెల్లవి, తియ్యవి" అని యుదాహరించియున్నారు.

౪౬ వ పుట—క్రియావాచకములు — క్రియల వలన గలిగిన పేర్లను దెల్పును. ఉదా :— పండుట, చేయుట.

ఇవియే క్రియావాచకములా? వ్యతిరేకభావార్థకములును, కృదంతములును క్రియావాచకములు గావా? వివరణము లేకున్న సుదాహరణములైన నీయరాదా?

౪౭ వ పుటలో సంబంధసర్వనామముల కుదాహరణ మీయబడలేదు.

౪౮ పుట సంఖ్యావాచక సర్వనామములు—సంఖ్యను దెలుపుటయందు వర్తించునవి.

ఉదా:— ఒక్కఁడు నిజముఁ జెప్పెను కాని, యిద్దరు కల్లలాడిరి. (ఒక్కఁడు, ఒక్కరిత, ఒక్కటి, ఇద్దరు, ఇరువురు, రెండు, మూఁగురు, ముగ్గురు, మూఁడు మొదలైనవి).

(పూర్వులు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరి కాని వీనియందు కేవల విశేషసర్వమే కానబడుటఁజేసి విశేషణము అని చెప్పుటయే మేలని తోచుచున్నది).

సంఖ్యావాచకసర్వనామము లనఁగా సంఖ్యను దెలుపుటయందు వర్తించునవియా? బాగు! బాగు! ఒకటి

రెండు, మూఁడు విశేషణము లగుఁ గాని సర్వనామములు గాఁజాలవు. ఐనఁ గావచ్చుగాక! ఒక్కఁడు, ఇద్దఱు, ముగ్గురు సర్వనామములు కాకపోవు టెట్లు? ఆ ఈ రెండును తె. వ్యా. ౩౨ వ పుటలో సర్వనామములే యైనపుడు ఇవి కాకపోవుటేమి? వానియందు విశేషణ భర్తయులేదా? నామములు, సర్వనామములు పెక్కులు విశేషణము లగుచుండుట లేదా? మువ్వగారకులకుపుంపు లాదేశములై విశేషణము లగుచున్నవి. పసిడి, వెండి మన్నగునవి యట్లే విశేషణము లగుచున్నవి. ఆరీతిశే కొన్ని సర్వనామములమీద విశేషణము లగుచున్నవని వచో సమంజసము కాదా? 'ఇద్దఱు' శేకట శేఫాంతము గా నెల్లయిడలఁ గావలెనుమండఁగా గ్రంథకర్తలు శేఫాంతముగా సుదాహరించుటయేకాక తెనుగు వ్యాకరణమున ౮ వ పుటలో ౨. సంఖ్యావాచకములు శేఫములుగా నుండును. ౩. సర్వనామములు శేఫములు. అవి మాత్రీకరించి స్థిరపఱచిరి. వీనికే బ్రహ్మగము చూపిన బాగు.

మఱొక గొప్పవిషయము. పరిభాషా పదముల కన్నింటికీ నాంగ్ల పదము రిచ్చుచుండిరి. ౪౮ పుట. మఱియు ౭౭ పుట.

౧. ప్రథమ పురుషము. First person :— ఎక్కడెక్కడి విషయమునో తెలుపును.

౨. మధ్యమపురుషము. Second person :— ఎదుటివానిని దెల్పును. నీవు, మీరు.

౩. ఉత్తమపురుషము. Third person :—తన సంగతిని దెలుపును. నేను, మేము.

ఇట్ల first అనఁగా ప్రథమ యని బ్రతుపిరి.

౫౦వ పుటలో ఏకపులింగము, ఎవఁడు, ఎవ్వఁడు, ఏడు, ఏనాఁడు, ఎవ్వఁడు మొదలైనవి.

ఏకస్త్రీలింగము:—ఎవ్వరిత, ఎవ్వత.....మొదలైనవిఅని తెలిపిరి. ఈయేకశబ్దమున కర్థమేమి? ఏకపులింగ మనఁగా ఒకపులింగమునుమాత్రమే బోధించునది యని యర్థమేమో!

౫౫వ పుటలో ౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪ పట్టులు అచ్చులో తప్పులై సంస్కృతంలోవచ్చుచే బ్రహ్మకైవలంప విలుకావంత జటిలముగా మన్నవి,

౧౫, ౧౬, ౧౭ పుటలలోఁ జెప్పఁబడిన యంశములే మరలఁ గొన్ని యవసరముగా ౫౬, ౫౭ పుటలలోఁ జెప్పఁబడినవి.

౬౦వ పుట. ఈకూర్చు మేకవచనమందును వికల్పముగ వచ్చును. ఉదా:—నూను—నూను.

వ్యాకరణసంగ్రహము ద్వితీయభాగము ౩౮వ పుటలో, కలవాగులకు ఏకవచనమున చైకల్పికముగను బహువచనమున నిత్యముగను పార్థినియకు కువర్ణమును.

కలను, ఆదులు, కలను, కొలను, కెలను, గలను, కెలను, ఎరను, కొలను, నూను మున్నగునవి. ఏకవచనమున కొలను కొలఁకు అనును. చైకల్పిక మునుటచే నూను ఏకవచనమున నూను కాదు.

స్వవచనవ్యాకరణశాస్త్రంక వీరి కావంతయైనఁ గానను. చైకల్పిక మన వర్ణమే తెలియదు.

౭౦వ పుట. ౨ సమాసములు, ౧. సిద్ధము లేక సాంస్కృతికము, ౨. సాధ్యము లేక మిత్రము, ౩. ఆచ్చికము అని మాఁడువిధములు.

౩. ఇది ౧. తత్పురుషము, ౨. కర్మధారము, ౩. బహువ్రీహి, ౪. ద్వంద్వము, ౫. ద్వీప మొదలగు ధేనువులతో నుండును. ఈ 'మొదలగు' మఱి వేనిని యెప్పుడో! విచారము లేదు. తెనుఁగు వ్యాకరణమున సమాసప్రకరణములూర్పు వ్రాయుటకే మఱచిరి. వ్యాకరణసంగ్రహముద్వితీయభాగమున మఱొక విధమున సమాసముల విధినిచిరి: ఎట్లన,

అంగ్రహావయందు సమాసము మాఁడు తెలుగులు. సాంస్కృతికసమాసము; ఆచ్చికసమాసము; మిత్రసమాసము.

సాంస్కృతిక సమాసము రెండు విధములు: ౧. సిద్ధము, ౨. సాధ్యము. సంస్కృతవ్యాకరణానుసారముగఁ

నూడినది సిద్ధము. సంస్కృతసమంజసులచే గలుగు సమాసము పాధ్యము. పాధ్యము తత్పురుషరూపము గలదిగ నుండును. తద్భవములు, దేశ్యములు, ఆచ్చికములు(అచ్చ తెనుగులు) వీనితోనను సమాసము ఆచ్చికము. సంస్కృత సమంజసులకును, అచ్చ తెనుఁగు పదంబులకును గలుగు కలయిక మిత్రసమాసము.

ఆర్థభేదములవలన సమాసములు నాలుగువిధములు: ౧. ద్వంద్వము, ౨. తత్పురుషము, ౩. బహువ్రీహి, ౪. ఆవ్యయిభావము. ఇట్లుకావో నొకవిధముగ, మఱొక్కవో మఱొకవిధముగ, నొక్కొక్కవోనొక్కొక్కవిధముగ, వీరు వ్రాయుచుండ వేది సిద్ధమో నిశ్చయించుకాదు. ఒకతప్పును, ఇది పారపాటా? తప్పా? యని పరిశీలించఁగదలిన నడుగడుగునకు లేక్క లేని తప్పులగవడి మొదటివిషయమును మఱుగజేయుచున్నది. తప్పులోఁ దప్పు. ఆతప్పులోఁ నొకపాటు. ఆ పారపాటులో మరలఁ దప్పు. ఇట్లు పెక్కుతప్పుల కాకర మయినది. దీనిని విద్యార్థులు విడువకుండు శ్రేయము. ఇది యెట్లు లెక్కు బుక్కుకమితీవారితే నంగీకరింపఁబడియెనో చాలచిత్రము. ప్రచురణకర్తలు గ్రంథకర్తలభ్రాంతి దిని మామటమానిరి గాఁబోలు! భాషను సూరించునది వ్యాకరణము. అందుఁ దప్పులు గలిగినచో భాషగతి యేమి? బాలు రెట్లు గుళిబ్బముల గ్రహింపఁగల్గుదురు? ఉపాధ్యాయు లెట్లు నోధింపఁ గల్గుదురు?

బాలురు పాఠారణముగఁ జేయుతప్పు లని యొక పట్టిక నిచ్చుచు నందుఁ దప్పు ని యొప్పులను, ఒప్పు లని తప్పులను చాటుచూటుగ వ్రాసియున్నాఁడు. వీనియందు బాలురు వేసిని గ్రహింతురు? ఉపాధ్యాయుని వాక్కు లెట్లు విందురు?

మాక్కుచ్చిచ్చి బరిశీలించ దలనొప్పి యగుటచే స్థానీవులక వ్యాయమునఁ బరిశీలించి వ్రాసిరిని, చక్కగా విమర్శింపఁబూనినచోఁ తెద్దగ్రంథ మగును. ఇంక నొకటి రెండు ముఖ్య మగునవి దూష విరమింతును.

౭౨వపుట. సంభాషనా పూర్వపదము:—ముఖపద్యము=ముఖము అనుపద్యము—దీనిని రూపకసమాసమందురు.

యాపకమును సంభావనాపూర్వకమును నొక్కటి యగునా? లేదము లేదా?

23వ పుట. ద్వివచనము :—విశేషణము సంఖ్యావాచకము గలది.

ఉదా :—యుక్తాః, మాండుకాః.

నలుకడలు, నాలుగుకడలు.

ద్విగుపు విశేషణము గలదియా? విశేషణ మగు సంఖ్యావాచకము గలదియా? లేక శంకును గలదియా? అర్థము కాకున్నది. ఇట్లు వ్రాసిన విద్యార్థులకుఁ గొఱుకరానికొయ్యి కాదా? ఈ యుదాహరణము లోని కాఱుకేట్లమున కర్థమేమి? కాల మనునర్థమున కాదుకేట్లమున కేకటలేఖమా? ప్రయోగము కలదా?

24వ పుట. ౧. అలక్ష్మమాసము :—విధక్తిప్రత్యయములు గలది.

ఉదా :—వసేదరుడు, నాతోడిచెలిమి.

2. లక్ష్మమాసము :—విధ విధక్తిప్రత్యయములు లేవిది.

ఉదా :—స్నేహము. లక్ష్మమాసమున విధక్తిప్రత్యయములు లోపించునా? లేకయే పోవునా?

25వ పుట. కాలమును దెలుపునది కాలములట! వర్తమానకాలము :—ఇప్పుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపును.

భూతకాలము :—జరిగిపోయిన కాలమును దెలుపును.

26వ పుట. కర్తలనుబట్టి క్రియలకు ౧. ప్రథమ, 2. మగ్యము, 3. ఉత్తమపురుషములు గలవు.

ప్రథమపురుషము First person :—ప్రథమపురుషసర్వనామముగాని, నామవాచకముగాని కర్తగాఁగలది.

ఉదా :—వాడు వచ్చెను, రంగడు రాఁగఁడు మగ్యమపురుషము Second person—మగ్యమపురుషసర్వనామముగాని, నామవాచకముగాని కర్తగాఁగలది. ఉదా—నీవు వచ్చితివి, ఈరంగడు రాఁగఁడు.

మగ్యమపురుష నామములు కొన్నియు, ప్రథమపురుష నామములు కొన్నియుఁ గలవా? లేక ఈచేర్చినవో నన్ని నామములును మగ్యమపురుష లగునా? ఇది బాలరుచాల హెచ్చరికతో గమనింపఁదగినవిషయమే!! ఏల వివరింపరైరి?

౨౭వ పుట. ఆత్మశేషదర్శము :—క్రియ ఫలము కర్తను జెందునపు డేర్పడును. ధాతువుదివరను కొను ధాతువు చేర్చుటచే చేర్పడును. (అప్పుడు ధాతువు కొన యందలి ఉకారమునకు ఇకారము వైకల్పికముగవగును.) ఉదా—పోషించుకొను—పోషించికొను. కొట్టుకొను—కొట్టికొను.

ఇంక వివరము వ్రాసినవారు యకారాంత ధాతువులకే ఇకారము నిత్యముని ఏలవ్రాయ లేదు? వ్రాసుకొను, చేడుకొను అనురూపములు సాధువులనియే గ్రంథకర్తల యుద్దేశమా? ౧౧౬వ పుటలో 'తీసుకొన్న' అని వారి ప్రయోగము.

వ్యాకరణసంగ్రహముర్యశ్రీయభాగమున 3౯వ పుటలో కొనుధాతువు పరంబునకడ యకారాంత ధాతువులకు నిత్యంబుగను, జడన్యంబులకు వైకల్పికంబుగను ఇగాగమం బను. అనివ్రాసిరి. అయిన సర్వస్వమున తేల ముకదిరి? అది వ్రాయునప్పుడు దొరకిన పుస్తకములలో నట్లుండె, ఇది వ్రాయునపుడు మాచిన గ్రంథములలో నిట్లుండె గావలయు.

౨౮వ పుట (బ) ధాతువు తుదకు ఉత్తమపురుష ఏకవచన బహువచనములందు శ్రమముగాదును, దుము వర్గకములును, రూపాంతరమందు ఎదను, ఎదము వర్గకములును చేరుటచే తద్ధర్మకాల మేర్పడును.

ఉదా—పోషించుదును, పోషించుదుము, కొట్టెదను, కొట్టెదము.

ఈపోషించుదును పోషించుదుములు సాధువులలో

(ర) మగ్యమపురుషపు వర్గము వైకల్పికముగా లోపించి తుది అకార మకారమగును.

ఉదా— కొట్టుదు. ఇది అచ్చ పొరపాటు కాబోలు! (ప) ఇంచునకు నవర్లము పరమగునపుడు వైకల్పికముగ దువర్లము లోపించి వకారమునకు తకారమును, దువర్లము పరమైన వైకల్పికముగ ఉకార లోపమును వగును. ఉ—పోషింతు-నిందింతు.

దీనికి బాల వ్యాఖ్య వ్రాతవలసి యున్నది. 'ఇంచునకు న వర్లము పరమగునపుడు' పోషించున, నిందించున అనునవి, అపుడు 'వైకల్పికముగా దువర్లము లోపించి' పోషించ, నిందించ అయి 'వకారమునకు తకారమును' పోషింత, నిందింత అయి 'దువర్లము పరమైన పుడు వైకల్పికముగ ఉకార లోపమును గలుగును.' పోషింతరు, నిందింతరు అనియైనఁ గావచ్చు. పోషింతర్, నిందింతర్ అనియైనఁ గావచ్చును. వా రుదాహరించినట్లు పోషింతు—నిందింతు కానేరదు. ఉకార లోప మునకే ఏ ఉకారము? వారి నూత్రమున రువర్లమందు మాత్రమే ఉ కార ముగ ల రు. నవర్లము ఉ కారాంత మా యని యూహించుటకును క్రిందనే దువర్లము అని హెచ్చరించి అట్లుహించవల దనిరి. ఇది ప్రశ్నపురుషయందలి తద్ధర్మాధికక్రియ యని బాలరుకు మున్నే తెలిసియుండినచో మంచిది. లేకున్న నిది భూతకాలమునకు పరీపప్పు వికాచకాల మనియు నుత్తమ ముగ్యములు కాకపోవుటచే వారిమదికి దటుకునఁ దోచు నధమపురుష మనియు నూహించి భయపడఁగలరు.

మఱియు వీరు ౨౯, ౯౦ పుటలలో నవలంబించిన పద్ధతి చాలచిత్రము. ౯౧వ పుట చదివిన పిమ్మటనే బాలరు వారిని జదువగలసియుండుదురు. లేకున్న మహాధ్యాయుఁ డొక్కొక్కవాక్యమునకు వివరణము తెప్పలేక యల్లాపవలసివడే. ౯౧వ పుటలోయూడ రెండవ మాత్రముకంటె ముందుగ మాండవమాత్రము నేర్పుకోవలసి యున్నది.

౯౬వ పుటలో తెప్పఁబడవలసిన క్రియావాచకములు ౯౩వ పుటలో తెప్పఁబడినవి. అది యిచ్చటఁ తెప్పఁబడుటకుఁ గారణముగాని, అవసరము గాని కావరాదు.

౧౧౧వ పుట, శబ్దలక్షణము చేయుచీరిని వివరించుచు ౫. సకర్మకమా? అకర్మకమా? ౬. సదర్థకమా; అసదర్థకమా? అనిరి: ఈసదర్థకాసదర్థకము లేవో వానిస్వరూప మెట్టివో వివరింపకపోయిరి.

అస్వయక్రమమునకై యుదాహరించినవాక్యమున "అచ్చటి" అవ్యయ మని తెలిపిరి.

౧౧౨వ పుట. ఇది అవ్యయ మెట్లయ్యె? 'అనోటు' త్రికసంధిచే 'అన్వోటు' అయి రూపాంతరమున 'అచ్చటు' అయి దానిసప్తమి 'అచ్చట', అయి, సమాసమున నిత్యమువచ్చి 'అచ్చటి' అయినది' ఇది నామముగాక యవ్యయ మెట్లు? కొన్ని నామములవ్యయము లగుట కలదు కాని యిది యిచ్చటఁ గా లేదు.

౧౧౩వ పుట. రెండులఘువులకు | లా యనియు, రెండుగురువులకు ౮ గా యనియు గుర్తులు గలవు. | ఈగుర్తునకు లాయనియు ౮ ఈగుర్తునకు గా యనియుఁ లేదులా?

౧౧౪వ పుట. ఉపగణము:—నురులఘువు లైవ రెండేపియక్షరములు గలది.

* * *

ఉపగణములలో (౧) సూర్యగణములు (౨) ఇంద్రగణములు ముఖ్యములు.

సూర్యగణములును, ఇంద్రగణములును రెండేక్షరముల గణములే యగునా?

ఉదాహరణము వేలుగా మన్నదే?

౧౨౦వ పుట. యతివైత్తి:—అ, ఆ, ఐ, ఔ, అం, అః. చిందువిసర్గములు అ ఆ ఐ ఔ లతోఁ దక్కి, దక్కినవానితోఁ జెల్లవా?

౧౨౧వ పుట. ంమ, ంప, ంభ, ంబ, ంభ, ఇందలి 'ంమ' కర్థమేమి? ఇది యెట్టివోటుల వచ్చును?

౫, అ, య, హ. యావది మాత్రమే అ య హ లకుఁ జెల్లువనియు, తక్కిన వడులు ఆటాత్మక్షరములతో యతి చెల్ల దనియు వర్తమా?

పద్యములు :—యతి ప్రాసములతోఁ గూడిన వాఁలగు పాదములు గలిగియుండవలయును అని కావించిరి. యతిగాని ప్రాసముగాని లేనిది పద్యము గాదా? ఉపబాతులకు యతిప్రాసములు చెందును గలవా?

౧౨౨వ పుట. వృత్తములు :—మూఁ డక్షరములు గల గణములతో నేర్పడి యక్షరనియమము గలిగియుండవలయును.

మూఁ డక్షరముల గణములే వృత్తములకు రావలయునని చండకాసనము కావించిరి! మత్తేభమునకు నగణ మెట్లు చేర్చిరి? ఉత్పలము వెట్లు మార్చిరి?

౧౨౩వ పుట. జాతులు. కంఠపద్యము మొదలైనవి. ఇంతే! ఇంతకంటె వివర ముక్కలలేదు.

౧౨౪వ పుట. ఉపబాతులు :—౧. తేటగీతి, ౨. ఆటవెలది, ౩. నీసము.

ఇక వాల్లపది లేదా? ఉపబాతు లన వెట్టివో వివరము తెలియనక్కఱలేదా? తేటగీతికి యతియేని ప్రాసయతియేని యుపయోగింపవచ్చు ననిరి కాని ప్రాసయతినిగూర్చి వివరింపరైరి. బాలురు మున్నే తెలిసికొని యుండవలసినదని వారిభావమా? ౬వ ఫారముచదువు విద్యార్థు లంతమాత్ర మెఱింగియుండకపోదురా యని యుపేక్షించితిమి!

౧౨౬వ పుట. శబ్దాంశరము :—శబ్దమును అర్థము విచారించక శ్రావ్యము లైనది. ఈవాక్యమున కర్థమేమి? అన్వయ మెట్లు?

౧౨౭వ పుట. ఆక్షేపము. ఉదా :— ఓ ప్రాణ వాయుకా! వదిలిపోవుచున్నావుగదా! నా జన్మమున

యుద్దేశ్యచేకంటెనువనే గలుగుఁగాక, నైదానికెవరె దీనికిని అర్థము అన్వయము చెలుపఁదను.

౧౩౦౨ పుట. తుల్యయోగిత కుదాహరణములేదు.

దృష్టాంతము :—ఉదా :—పరిమళము నాశ్రమాణిప కున్నను మాలతీపుష్పమాలిక నేత్రపర్యమగును.

ఇది దృష్టాంతాలంకారమున కుదాహరణ మగునా?

వ్యాకరణగ్రంథమం దిచ్చుతప్పులకేని యెడమియ రాదు. ప్రతివాక్యము, శబ్దము ప్రతిపదము, అందు అచ్చు తప్పులుగానో మఱియెట్లో పడిన యక్షరములు సంక్షేపములఁ గలిగించి పాతము సాగవేయకున్నచో నాగ్రంథము నేమి చేయవలసినది? విద్యార్థులకుఁ దప్పులు దిద్దఁబోయి మనమే తప్పులుచేసినఁ బరిహాసపాత్రులము కామా?

గ్రంథము ద్రణావసరమున ప్రాభుమ సంరింప నక కాశము లేనిచో స్థిరముగఁ దప్పు లచ్చుపడి యక్షర రూపము నొందవలసినదేవా? “పాతకసౌభ్యము కొఱకుఁ గొన్నిటిని శుద్ధపత్రికయందు దెలిపి యున్నార” మనిరి కాని శుద్ధపత్రికయే కానరాదు. “గ్రంథ బాహుళ్యము నకు వెలది ప్రతితప్పును దెలిపియుండలే”దని గ్రంథము ప్రతితప్పు అనియంగుఁగూడఁ దప్పులనే తెలిపినచో గ్రంథము కడుపునఁ జాక్క లేదని సాధిప్రాయముగా నెవ్వరే ననరా? “కావున నట్టి లోపములను సంరిందికొనఁ బ్రార్థింపుచున్నార” మనిన ప్ర + అర్థింపు చున్నారము. ముఖ్యముగ వారిని సగము చేయునురా?

ఈ గ్రంథకర్తలే రచించిన తెనుఁగు వ్యాకరణ మందును, వ్యాకరణ సంగ్రహము మూడొ భాగములందును నిట్లే యన్ని విధముల దోషము లున్నవి. విస్తర భితిచే వివరింపవైతి. వివరించియుఁ బ్రయోజనముగవడదు.

ఆంధ్రరాజులలో గాకతీయులు ప్రథమగణ్యులు. వీరల నిత్యచరిత్రము పాడెనకొల్లగోడలలో నిద్రపోవుచున్నది. ఆంధ్రదేశమునకు, వాఙ్మయమునకు అపారసేవ గావించి ఆంధ్రజాతీయత సేటికిని ముగ్ధిరముగ నుంటుకు హేతుభూతులగు ఈశ్వరజాల చరిత్రము అవిశ్వసనీయములగు కట్టుకథలతో నిండియున్నది. వీరల చరిత్రము దెలుపు శాసనములో, చాలమంది దుర్వినియోగము లై వివి. కాకతీయరాజుల చీవితములు దెలుపు ప్రతాపచరిత్రము, సిద్ధేశ్వరచరిత్రము, సోమరాజీయము పరిష్కరసంబంధము లేకున్నవి. ప్రతాపచరిత్రము మేము నాలుగైదువిధములగు ప్రతులఁ జూచితిమి. పరిమల్లువారి ప్రచురణమునకు, వరంగల్లు కైవసచారిణివారి ప్రచురణమునకు సంబంధమే లేదు. మావద్దఁ గల ప్రతి, హైదరాబాదు పరిశోధకశాఖలోని ప్రతియు విశేషాంశములు గలవే గాని రెంటికిని చొప్పు కుదురదు. మైగా నివి యన్నియుఁ జరిత్రము కెంతవఱకు సంబంధించునో తెలుపఁజాలము. కాకతీయవంశజుల చరిత్రము గ్రహించుటకుఁ బ్రధానసాధనములు రిల్కాలపు శాసనములు. తరువాతది ప్రతాపరుద్రుఁ డంకితముగొన్నదియు, సమకాలీకుఁడగు విద్యానాథకవి రచించిన ప్రతాపరుద్రీయము. కాకతీయుల చరిత్రమునుగూర్చి బ్రహ్మశ్రీ విద్యాకా, కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు ఆహాథమాస భారతీయం దొకవ్యాసము వ్రాయుచుఁ బ్రతాపరుద్రునకు, రుద్రమదేవికిఁ గల సంబంధము, రుద్రమదేవికి గణపతిదేవునకుఁ గల సంబంధము తెలుంగుటలోఁ బొరపడిరి. అంతియ కాక, సోమరాజీయమును ఆధారముగఁ దీసికొని వారొనరించిన కాకతీయచరిత్ర నిరూపణముగూడ సంశయభూయిష్టమే. సమన్వయించుటలోఁ గుదురక శాస్త్రిగారు శ్రమపడిరనియు, ఉన్నంతవఱకుఁ గాకతీయచరిత్రము ప్రతాపరుద్రీయములో స్పష్టముగ, నిర్వివాదముగ నున్నదని రుజువుచేయుటకును, బ్రతాపరుద్రునిగూర్చిన

వివరము తెలుంగుటకు నీవ్యాసము వ్రాయుచోవుచున్నారము.

“ప్రతాపరుద్రుని చరిత్ర మెలుంగుటకు నీతని కంకితముగా రచింపఁబడిన ప్రతాపరుద్రీయమునందుఁ గూడఁ గొన్ని యాధారములు గలవు. ప్రతాపరుద్రీయమునలన నీరెండు (రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని భార్య, కొమార్తె యను) వాదములు పుట్టుట కవకాశము కలువనియు, గాని రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని భార్యయేకాని రనయ కాదనియు, బ్రతాపరుద్రుని గన్నతల్లియగు ముమ్మక్క యొక్కతెయే గణపతిదేవుని తనయయని యు, ఆమెకు రుద్రాంబయను నామాంతరము గూడఁ అక్కడక్కడ వ్యవహరింపఁబడె ననియుఁ దెలియవగును.”

ఉదాహృత భాగములు సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారివి. దీ రితిభిప్రాయము ప్రతాపరుద్రీయమునండి సంగ్రహించిరట. ప్రతాపరుద్రీయము రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని భార్యయని చెప్పుచున్నదా? ఎఱుటకు చెప్పు లేదు. ఇందులకు ఆధారముగ వా రుదాహరించిన శ్లోకములలోఁగూడ నాయుర్థము లేదు. నాటకప్రకరణములో రుద్రమదేవిరాజ్య గణపతిదేవుని పుత్రికయనియు, నామయేమనుమఁడగు ప్రతాపరుద్రుని పుత్రునిగ నీకరించె ననియు కలదు. ఇటు భ్రాంతికిఁ దావు లేదు. రుద్రమదేవి రుద్రదేవుఁడని వ్యవహరింపఁ బడెను. ఈవ్యవహారము శాసనములందును గలదు. ఈయను కాకతీయవంశజురాలని విద్యానాథుఁడు స్పష్టముగఁ జెప్పెను.

‘మోఽయం బాత స్త్రిలోక్తిప్రశిత ముచిరతే
కాకతీయాస్యవాయే
యన్యై శ్రేయాం స్థుజస్రం విరరతిభగవాన్
దేవదేవ స్వయంధూః ;
య స్యాజ్ఞా సర్వపృశ్నేపతియకుట మణి
శ్రేణికిరీపయస్యా

సోఽయం భూపాలమాళి ర్ద్రవతి సుతమహాక
రుద్రదేవో వరేంద్రః.

ఈశ్లోకమువలన రుద్రవరేంద్రుడే రుద్రమదేవి
మహారాజ్ఞః. [ఆ మెత్రిలోక ప్రసిద్ధమున కాకతీయాస్వయ
మున జనించెను. స్వయంభూదేవుఁ డీమెకు కుభప్రదాత.
ఈమెయాజ్ఞ రాజులకుఁ దీలమోనికము. రాజులలో
నీయమ రత్నము. (సహోధమువలె పుంలింగవిశేషగ
ములఁ బ్రకరణానుసారము రుద్రమదేవికి వన్యయించి స్త్రీ
లింగవిశేషములుగఁ జెప్పుచున్నారము.)]

‘యో రుద్రో రజతాచలే స్థితి మగా
దిర్ధాంగవారిః పురా

సోఽయం సంప్రతి కాకతీశ్వరమలే

పర్వాంగవారి స్థితః;

స్థానే య ద్విషమహాహాసకకా

మాశ్రేణ భస్మీకృతా

వ్యాపక వైరిపురాణే చిత్ర మనువా

ఖడ్గే విషం ధాన్యశే.’

[రుద్రుడు చెండికొండపయి తొల్లి అర్ధాంగవా
రిగ నుండెను. ఆతఁ డిపుడు కాకతీయరాజుల యింట
పూర్తిగా ఆడుతియై (రుద్రమదేవిగ) ఉండెను. విష
మప్పటిచే వైరిపురములఁ గాల్పురు సుద్ధమున విషము
ధరించెను.]

ఈరెండు శ్లోకములు రుద్రమదేవి కాకతీయవంశ
మున జనించినట్లు చెప్పుచున్నవి. గణపతిదేవునివలె రుద్ర
మదేవియుఁ గాకతీయశోభ్యపురా లనుటకు పండియము
లేదు. ఇంక నీయంశము బలపఱచు నాధారములు లేక
పోలేదు.

‘వై వోమాచేతి నిర్దిష్టా సోమాచేతి ప్రథా మగాత్;
తవ మాతా శివా సాక్షి దేవో గణపతిః పితః.’

[నీ(రుద్రమదేవియొక్క)తల్లి ఉమయును నిర్దేశము
గలది. ఆమె ఉమగాన సోమయని పేరొందెను. (ఆమె
శేరు సోమలదేవి.) తండ్రి ప్రత్యక్షముగా గణపతి
దేవుడే.] ఉమామహేశ్వరు లిటు నూచితులు. ఈ యం

శమే ఇంకను చుప్తముగా విద్యాసాధుఁడు మంత్రిముఖ
మున నిటులఁ జెప్పివాఁడు:

‘అవ్యథా కథం ఈశ్వరప్రపాదాద్భుతే నిరంకుశేం
స్త్రీశ్చైవిశేషస్య లోకాధిపత్యం? ఏవం మానుషకేం
భువా గణపతిరాజేవ అభ్యంతరస్య ఆమభవమహిమ్నః
పశ్యేత్ మత్ర పుత్ర ఇతి వ్యవహరః కృతః, తదనుసంజాచః
రుద్ర ఇత్యాఖ్యాః.’ [“ఇతర మెట్లును? దై వానుగ్రహ
మెట్లు లేదని స్త్రీశ్చై: నిరంకుశమున లోకాధిపత్య
మెట్లు చేపారును; మమజనూపధారియగు నీశ్వరుఁ డని
తలంపఁబడి గణపతిదేవుడు ఆత్మామభవమహిమ గల
వాఁడయి కుమారుఁడని ప్రకటించెను. తదను సుముగ
రుద్రుఁ డనుపే రెచ్చడెను.]

రుద్రమదేవి తన మమమని (దోహితుని) పుత్రు
నిగాఁ గైకొనినటులఁ ప్రతాపరుద్రదీయమున సుప్తముగాఁ
గలను. ప్రతాపరుద్రుని తల్లి ముమ్మడమ్మ. ఈయంశము
నాయక ప్రకరణములోని ‘కాన ల్యాసీ త్వీగమజననీ
దేవకీచ ద్వితియా విప్లో ర్భూతా తవమ మహితా ముమ్మ
తాంతా త్వీతీయా’ అను శ్లోకమున ముమ్మక మగుదు
న్నది. ముమ్మడమ్మ రుద్రమదేవిపుత్రి యనుట లోక
మంతయు విశ్వసించిన యంతమె. రుద్రమదేవితో నీశ్వ
రుడు జన్మకాలముననే ప్రతాపరుద్రుని కుమారునిగాఁ
గైకొమ్మని చెప్పెనట. అందుచేతనే మమమఁడు కుమా
రుఁడని వ్యవహరింపఁబడెను.

‘స్వీకృతే పుత్రభావేన దోహిత్రే ప్రాప్య మాజ్ఞయా;
అస్మిన్ని ధేహి భారయే నువ్వీ ముర్ధ్విధురా మితి.’

రుద్రమదేవి తన పుత్రికాపుత్రుని బుత్రభావము
తోఁ గైకొని రాజ్యము నొసంగినందు కీ యుదాహృతి
శ్లోక మాధారము కాగలదు. రుద్రమదేవిని ప్రతాప
రుద్రదేవుఁడు తండ్రియని వ్యవహరించెను. ఆయను
పుత్రుఁడనియే పేర్కొనెను. ఉదాహృత ప్రతాపరుద్రదీయ
భాగములు రుద్రమదేవి గణపతిదేవుని పుత్రియని కంశో
క్తిగఁ జేర్కొనుచున్నది. గణపతిదేవుని భార్య సోమల
దేవియనియు, ఆమెయే రుద్రాంబ జననియనియు గ్రంథ
సమున నాధారము గలదు. అందుచే ప్రతాపరుద్రదేవుఁడు

రుద్రమదేవి! మమమండనియ; గణపతిదేవునకు రుద్రమ దేవి పుత్రియనియు, బుత్రవ్యవహారముతో వాయుమను రాజునుగ గణపతిదేవుఁ డొసరించెననియుఁ బ్రతాప రుద్రీయము కంఠోక్తిగఁ జెప్పుచున్నది. ప్రతాపరుద్ర నకు సమకాలికుడగు విద్యావాగుడు చెప్పినది ప్రమా దము గాని, తరువాత మౌఱుమూటయేఁబడి సంకల్పరముల కున్న ప్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యాతయగు కుమారస్వామి సోమయాజిసిద్ధాంతముం ప్రమాదములు కావు. అంతియ కాదు, మూల్యంతికకములు. గణపతిదేవునకు రుద్రమ దేవి భార్యయని తనకయి తాను సిద్ధాంతముచేసిన కుమార స్వామిసోమయాజి వాక్యములను విద్యావాగుని వాక్య ములలోఁ గలిపి శాస్త్రీగారు స్వకవోవ్యాఖ్యాతతోపము విద్యావాగునిపయి పంటఁజేరి. ప్రమాదభూయిష్టమున కుమారస్వామినిర్ణయమునకుఁ దోడుపడు మూలము ప్రతాపరుద్రీయమున లేదు. పై మదావారింపిన 'యో రుద్రో రజతాపలే' అమల్లోకమునకు కుమారస్వామి సోమయాజి ఈక్రింది యవతారిక వ్రాసివాడు. దీని కనుచు మూలము లేనప్పు డెట్టిది ప్రమాదము?

‘పురాణిల కాకతీయకులసంఘాతే గణపతి నామ్ని మహారాజే దుహితృమాత్రసంతానే కదాది తైవయోగేన కాలపరిపాక ముపేయుషి తన్మహిషీ రుద్రమదేవీ బహూని వర్షాణి తద్రాజ్య మకంటకం పరి పాల్య పరిగతానతీ దౌహిత్రే ప్రతాపరుద్రే రాజ్య ధురాం నిదధే.’

[తత్పర్యము—కాకతీయవంశజుడగు గణపతి దేవుఁడు పుత్రికామాత్రసంతానంఁడై దైవవశమున మర ణింప నాతని భార్య రుద్రమదేవి చిరకాలము రాజ్య మేలి ముడుపలితనమునఁ బ్రతాపరుద్రుడగు మనుమని కారాజ్యము నొసంగెను.]

ఈకథ వ్యాఖ్యాతది. ఈకథకును దాని వనుప రించిన రుద్రమదేవి కాకతీయవంశమున జనించినదను వంశ మునకుఁ గాని గణపతిదేవుఁడు రుద్రమదేవియను పుత్రిక రాజ్యము నొసంగెనను వంశమునకుఁ గాని సంబంధము కలియుటలేదు. నిర్యూలుమున వ్యాఖ్యాతవాదము త్రోసి

వేయఁదగినదని పలువు రిదివఱకే సిద్ధాంతీకరించిరి. వ్యాఖ్యాతవాదము విద్యావాగుని సిద్ధాంతముగఁ గై కొనుటచే శ్రీశాస్త్రీలవాదు ప్రమాదపడిరి.

ప్రతాపరుద్రీయముమంజి శాస్త్రీగారు ఆధార ములను ఎన్నిదింటిని మాపివాడు. అందు మూడవది వారి వాదమునకుఁ గాని, యితరవాదమునకుఁ గాని సరి పడని తరదాగమవర్ణనము. బ్రకృతిమున నది నిరర్థక ము. అటులే వారలు తమ వాదమున కనుకూలముని మొదలు మదావారింపిన “దేయా త్సిద్ధిం” అమల్లోకము గూడఁ బ్రకృతిమున కుపకరింపనిది. ఇందు రుద్రాంతా గణపతిదేవులు భార్యభర్తలని మూచింపఁబడినటుల శాస్త్రీగారు నిర్ణయించిరి. అభావమునకే తావు లేదు. కవిభావ మది కాదు. వ్యాఖ్యాత మూచింపలేదు. శాస్త్రీగా రేల యిట్లు నిర్ణయించిరో?

విద్యావాగుడు
‘శ్లో. దేయా త్సిద్ధిం మహాలక్ష్మీ
క్షగద్రక్షాధురంధరా,
విష్ణునక్షుస్సరవాక్యై
విహితాలయతోరజా.’

అమల్లోకము వ్రాసి, యిది ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యలక్ష్మీ ప్రాప్తిని అర్థశక్తిచే మూచించుననియు, [‘ఏమి నాంది ప్రతాపరుద్రస్య రాజ్యలక్ష్మీమంగళవిధిక్తజా’] ఈ నాంది ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యలక్ష్మీమంగళవిధికి లక్షణ యనియుఁ జెప్పెను. శాస్త్రీగా రిది రుద్రమదేవీ గణపతి దేవుల దాంపత్యమాచన మునుట కాధారములు గాన రావు. కాన వా రుద్దేశించిన యాయాధారము పూర్తిగా నిరుపయోగము; ప్రమాదము.

శాస్త్రీగారు ఈక్రింది శ్లోకమున రుద్రమదేవీ గణపతిదేవులు దంపతులని మూచింపఁబడిరని తెలిపివాడు:

‘భూభృత్యుతామహాదేవో
పితౄ యస్య విశ్రుతో,
పరవాగాకృతి స్తీమాకా
న దేవ శ్చేయతేఽస్తు యః.’

ఇది విజయవిధాంతము. వాటిక ప్రకరణము ప్రతాప
రుద్రుని వాయుకర్తవ్యము గలది కావలెనై కర్తవ్యమున నూ
దించబడిన భూభృగ్గుత మున్నువచ్చు. ఈమె ప్రతాప
రుద్రుని తల్లి, మహాదేవుడు ప్రతాపరుద్రుని తండ్రి
యగు మహాదేవరాయలు. వ్యాఖ్యాత దీనిని గమనించినయే
యన్య కథావాయకన్య భూభృగ్గుతా రాజపుత్ర
మున్నుదేవా, మహాదేవ. తన్నామకో మహారాజు
పితరావతి విక్రమతా అని వ్రాసినాడు. కాన నెందు
నూదితులు ప్రతాపరుద్రుని తల్లిదండ్రులగు మున్ను
దేవుమహాదేవు లైయుండ, రుద్రాంబాగణపతిదేవు
లనుల ప్రకృతమునకు సంబంధమునకు, వాటికలక్షణకు
వ్యతిరేకము. ప్రతాపరుద్రుని తల్లిదండ్రులు మున్ను
దాంబామహాదేవరాయలని ప్రతాపరుద్రీయనాయక ప్రక
రణమున గ్రహించు క్లోకమువలెనునైతము గలదు. కాన
పైమహాదేవప్రమును గణపతిదేవుడుగాఁ జెప్ప నిలంపెను.

‘మరాళే ర్యః పూర్వం

జలనిధి సుతాయా ముదభవ

నృహదేవా జ్ఞాత

స్థు పున రవనీభృద్ధుహితరి,

చక్రమృతా హృదయం

జయతి జగదీశ్వరగృహిభిరైః

ప్రతాపరుద్రుని

వ్యయమితి మనీషా మృగదృశామ్.

‘వ్యాఖ్య. — మహాదేవాత్ మహాదేవనామకా
నృహదేవాత్, అవనీభృద్ధుహితరి రాజపుత్ర్యం,
ఈశ్వరాత్పూర్వత్యా మితివ వ్యవ్యసే.’

పూర్వక్లోకమువలెను నూదితులు మున్నుదాంబా
మహాదేవులనియు, అట్లులే యాక్లోకమువలెను వారలే
నూదితులై రనియు, ప్రతాపరుద్రుని తండ్రి మహాదేవ
రాయలనియు శ్రీశాస్త్రిగారు గమనించినవో వ్యవచన
వ్యాఖ్యారోపము, పరస్పరవిరుద్ధరోపము విద్యావాదుని
తలపయిని తెట్టరు. అంతియ గారు, నోటనైన మచ్చ
రింపరాని తండ్రిహాతల దాంపత్యకథను సిద్ధాంతముగా
గైకొనకయుండువారు.

‘విశేషిరేందుగంపయూ నేనివ క్లోకములలో
రుద్రాంబాగణపతిదేవులు సంపతులుగ నూదింపబడినది
శాస్త్రిగా రనిరి. అన్యచనయే లేదని సిద్ధాంతీకరించి
తియి. వ్యాఖ్యాత కల్పించిన అవాంతరకథ అప్రమాణ
ము. అది విడిచివేసి శాస్త్రిగా రుదాహరించినక్లోక
ములే గాదు, ప్రతాపరుద్రీయ మంతయు గణపతిదేవు
నకు రుద్రునిదేవి పుత్రియనియు, ప్రతాపరుద్రుడను
శాశ్రుని (శివోపాశ్రుడు) పుత్రునిగా స్వీకరించె
ననియు నిర్ణయించుచున్నది. ప్రతాపరుద్రీయము
ప్రతాపరుద్రుని కంకితముగా వాతని కాలమున రచించఁ
బడిన గ్రంథము. ఆనల రచితంబునగుడవా యందు
లేము. ప్రతాపరుద్రునితో దాదాపు కాకతీయరాజ్య
మంతరించినది. ప్రతాపరుద్రుని గురప్రశంస, ప్రోత్సము
అనంతరపరిపాలకులగు యభిమతకుఁ గాని ఆనల మాతృదేశ
ము నేలిన వెలమవారికిఁ గాని యవసరముగా నుండదు.
ఈపనుకాతిక గ్రంథము కాకతీయచరిత్రమునకుఁ బరమ
ప్రమాణము. దీనిని అన్యోవ్యవిరుద్ధముగాఁ దలంచుట
కంటే ప్రమాదము వే అుండదు.

రుద్రునిదేవి గణపతిదేవుని పుత్రి యనుటకుఁ జారి
నన్ని యాధారములు గలవు. కొలనుపాక, పానుగల్లు,
కొలగిరి శాసనములు, శివయోగపారముపిడిక, మల్కా
పురముశాసనము, అనితల్లికలవనరేణుశాసనము—ఇంకఁ
తెక్కుశాసనములు విరూపింపుచున్నవి. శాసనములలో
రుద్రునిదేవి గణపతిదేవుని భార్యయని ప్రముకారికు లేన
దను చేక్కొనలేదు. వీరభద్రరావు పంతులుగా రీ
యంతయు వాంగ్రూపచరిత్రమున సిద్ధాంతీకరించిరి. సంబంధ
కూన్యములనీ కట్టుకల్లు తీర్చివాని నిర్మితచరిత్రాంశ
మును దారుమాత గానింపఁజూచుట వృథాకాలయాపన
మునకుఁ గారణ మనును. శాస్త్రిగారు తమ ప్రమాదము
లను సిద్ధాంతము లనుకొని కాకతీయభంజమును దోచి
నటుల సంస్కరించిరి. వారి విదితసిద్ధాంతములు చరిత్ర
మునకు నందరివి. వా ద్దొందిన ప్రమాదసిద్ధాంతమును
నిలవఁజెట్టునది. మాదుండు శాస్త్రిగారి యభిప్రాయ
పరంపరలు.

౧. “గణపతిదేవుని పుత్రి యను ముమ్మక్కకుఁ గూడ రుద్రాంబయను నామము గలదు. ప్రతాపరుద్రున కామెల్ల ముమ్మక్క యను రుద్రాంబ రాజ్యమర్పించె ననుట యుక్తము. ఇది కొంచెము క్లిష్టముగా నున్నను నాచనమునకు సమీపముగ నున్న దేమో యని నా యూహ.

౨. “మొత్తముమీఁదఁ బ్రతాపరుద్రుని తల్లివం శమువారును, దండ్రువంశమువారు నొక్క మూలపురుషు నుండి విడివడిన స్త్రీపురుష కాఖిలలోనివా రనియు, ఎదురు మేనల్లికములుగలవారనియు అన్యోన్యసాదృశ్యము దానిచే గలవనియుఁ దలచిననును.”

ఇది కాస్త్రీగారి యూహాపరంపరలపైఁ జేసిన సిద్ధాంతములు. పరస్పరవిరుద్ధములు, ఉపాకర్షితములు నను నీమూలసిద్ధాంతముల విడిచి కాకతీయవాచనచరిత్రమునకు అనుకూలములఁ గొన్నింటినిమాత్ర మిదిట సుదాహరించుచున్నాము.

కాకతీయులు అని యీ వంశజులు పిలువఁబడుటకుఁ గుమారస్వామి సోమయాజి ‘కాకతిర్నామ చుర్గాళక్తి శేకలిలాసగళేవ్యరాజాం కులజీవతః, సాళక్తి ర్యజనీయాఽస్యైతి కాకతీయః’ అని పేరువు చెప్పి వాడు. చుర్గకుఁ గాకతి యను వామాంతరము లేదు. అందుచే నీపురుక్షత్వ త్రయైవంశకు యుక్తము సాళకులే నిర్ణయించుకొన నగును. ఇటీవలి కాసనములలో కాకతియన నుమ్మడితీగ యనియు, అం దీవంశముల పురుషుఁడు జనించెననియు నొకకథ గ్రంథము గావించఁ బడినది. కాకతి తై నదేవత కానోపు. తద్భక్తులు గాన వీరలు కాకతీయులని కొందఁ జూపించు చున్నారు. మైసూరుమండలములో కాగతి యను గ్రామము కలవనియు, అట వీరల మూలపురుషు లుండుటచేఁ గాకతీయు లవఁబడిననియు నొకవాదము గలదు. ఇదియుఁ గేవల మూహాశరణ్యము.

కాకతీయులు స్వయంభూదేవుని భక్తులు. స్వయంభూదేవాలయమును దొలుత ప్రాలరాజు కట్టించెను అనంతర మీతని వంశజు లందఁ జాయాలయమును

తెంపుచేసిరి. ఆపూర్వశిల్పములతో భూలోకకైలాస మని పేర్కొనఁబడి కాకతీయరాజుల పర్యవ్య మను నీ యాలయము పదుమూడవశతాబ్దమునఁ బూర్తిగ రూపు మాపఁబడినది. మహమ్మదీయులు ఆలయమును విధ్వంస ముగావించి పుట్టుకలగా నున్న లింగమును శేలమట్టము గావించిరి. ఆనంతరము రాజ్యముస్థాపించిన వెలమవీరులు, గజపతులు, చిత్రపుఖానుప్రముఖులు శేలమట్టమైన లింగ మును ద్రవిడ్వ కొంచెము పయికి వచ్చునటులఁ జేసి చుట్టును ఇటుకలతో, నున్న యతో గ్రాత్రిగ గుడికట్టిరి. అనాటి లింగములు, చిగ్గపాళకలుములు, మహాత్తరములగు నందులు, వాటి కాసనఖండములు గల ఓరుగంటిలోని శంభునిగడియే ప్రతాపరుద్రీయమునందలి స్వయంభూ దేవాలయము. ఈయాలయశిల్పములు ప్రతాపరుద్రానంతరము పతనమైన కొటగోడ తాగుచేయుటలో నుపయోగించిరి. కావుననే ప్రాకారములో నపూర్వశిల్పభిరామ ములగు శిలాఖండములం గోచరించుట. ఈస్వయంభూదేవాలయమును శంభుని గుడి యని వ్యవహరించుదు.

ఒరంగల్లున కాకాలమున ఆంధ్రనగరము, ఏకశిలాపురము, కాకతిపురము అను నామములు గలవు. ప్రతాపరుద్రునకు చలమర్చిగండయను విరుదనామము గలదు. దీనికి కుమారస్వామిసోమయాజి ‘కార్యాలితయ నూచకం విరుచనామ’ యని యర్థము చెప్పి వాడు. ప్రతాపరుద్రుఁడు నుండెనూర్తియనియు, విష్ణ్వంశ సంభూతునిగఁ బ్రజలు విశ్వపించిననియు, సాహిత్యపరిశ్రమ కలవాడనియు, అఖండత్యాగభరంభరుడనియు విద్యావాగుఁడు చెప్పియున్నాడు. కొంత యతి శయోక్తిగ్రింద వదలినను సత్యము కొంతయేని గలవని విశ్వ సింపవచ్చును. కాకతీయవంశమును విద్యావాగుఁడు క్రియవంశమునకు భిన్న మైనదిగాఁ బలుతావులఁ జెప్పి వాడు.

‘శుద్ధక్షత్రియపక్షిక్షుణ్ణవిధా’, ‘సోమార్కాభిజనం త మద్య జయతి త్రికాకతీయాన్వయః’, ‘సోమ మార్యాన్వయామాత్యముపాతైఽద్యాభరీకృతా’ అను క్లోక భాగములే గాక నాటక ప్రకరణము పంచమాంకములోని ఈక్రింది

‘సాహస్రాంశేవ మైందవంచ మహాశీ
యే ద్వే కులే నిర్మితే
లే జాతే లఘువీ సుతై ర్విజయినీ
శ్రీకాకతీయావ్యయే’

అనుశ్లోకముపైరము కాశీతీయవంశము సూర్యచంద్రవంశ
ములకు భిన్నమైనదని స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నది.
ప్రతాపరుద్రీయమునఁ గాకతీయులు త్కత్రియు లనుటకుఁ
దగిన యాధారములే లేవు. కావున త్కత్రియులమని
చెప్పుకొనువారితో నీవంశమునకు సంబంధ మెట్లు
గుడుదనో తోచదు. ఈవిషయమున నిదివఱక పెక్కు
విమర్శము లుండ సిద్ధాంత మెట్లు?

కాకతీయుల కులనిర్ణయమునకుఁ బ్రతాపరుద్రీ
యమున వాధారములు లేవు. సూర్యచంద్రత్కత్రియవంశ
ములకు భిన్నుడనిమాత్ర మందు గలదు. నిస్సందేహ
ముగాఁ బ్రతాపరుద్రీయమువలనఁ చెలియు చరిత్రాంశ
ములు కొన్ని గలవు. వానినిమాత్ర మించుట సంగ్రహ
ముగా వివరించుచున్నారము.

ప్రతాపరుద్రదేవుడు మహాదేవరాజ మున్నుదాం
బలకు జనించినాడు. స్వయంభూదేవుడు జన్మకాలము
ననే బానిసి భావ్యచ్చక్షురేభు చెలిపి కుమారునిగాఁ
గైకొను మనెను. గణపతిదేవునకు రుద్రమదేవి కుమార్తె.
ఆత్మశక్తిగల గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవి రుద్రుడని
వ్యవహరించి తన రాజ్యమున కాయము నధిపతిని గావించి
నాడు. గణపతిదేవుడు మనుజురూపధారియగు శంభుడు.
ప్రతాపరుద్రుడు అటులే కలియుగవిష్ణువు. ప్రతాప
రుద్రుడు మువరాజుగా నుండి యొకకుభమహూర్త
మున సముచితపరివారముతో శైల్రయాత్రకు బయలు
పెడలెను. తొలుత దుర్గను బూచించి అనుమకొండచేతఁ
గల ప్రమదావనమున విడిసెను. అనంతరము ప్రతాప
రుద్రదేవుడు కళింగదేశమును జయించెను. అట్ల జయ
స్తంభములు నిల్పెను. వివిధ బాండ్లదేశమును గెలిచెను.
అనంతరము శివానది దాటి ఉత్తరదిశకుఁ బోయి
ఘాత్రుర, వంగ, లంపాక, కొంకణ, మహారాష్ట్రదేశ
ముల జయించెను. ఈయుద్ధచీదీగ్విజయమున ఆంధ్రమై

కులు ఆయాదేశవేషభాషలతో నెల్లెడలఁ ద్రిమూర్తి ప్రతి
పక్షరాజుల నుఱులించి రాజసన్నిధికి గొనివచ్చిరి.
పాంచాలురు, కీకటులు, భోజులు, కాంబిల్లులు, కేర
కులు మున్నగుతా రంద టీశైల్రయాత్రలోఁ బూర్తిగా
లోబడిపోయిరి. అనంతరము ప్రతాపరుద్రుడు ఆంధ్ర
నగరముఁ జేరఁగా మహాత్తరత్తధిపముతోఁ బట్టాభి
షేకము జరుపఁబడెను. ప్రతాపరుద్రుడు హస్తమునందు
ధమాశేఖలు, పాదములఁ బద్మరేఖలు, శారదాబ్జముల
వంటి వికాసయనములు గలవాడు. ఈవిద్యమంధర
మూర్తిని గాంచి యొక సిద్ధుడు తొల్లి యాక్రింది
రీతిగఁ జెప్పెనట—

‘దిష్ణు వస్య పదాబ్జయోః విశువయం
త్వ్యర్విశ్వకోపాస్యతాం
పాణీ సూచయత స్పరావకులికా
పువ్వాహలీలాం భువః,
నేత్రే శారదపుండరీకదుదీ
లిహవతారం హరే
రాఖ్యాత ప్రదీపా సిద్ధవచనం
ప్రత్యక్ష మిహమహి.’

ఈసిద్ధుడు చెప్పినది రుద్రమదేవితోఁ గానోపును.
సిద్ధుడు రుద్రమదేవిని ప్రతాపరుద్రునకును సమకాలి
కుడును, గణపతిదేవునకు దీక్ష యిచ్చును నను విశ్వేశ్వర
శివదేశికుడు కానోపు.

ప్రతాపరుద్రీయము కేవల మలంకారగ్రంథ మైన
ను, గాకతీయచరిత్రమునకు నిస్సందేహసాధనములను చరి
త్రాంశము లందుఁ గొన్ని లేకపోలేదు. అవి సమన్వయం
చినచోఁ జరిత్రమున కమూల్యాధారములు. కొన్నితావుల
నతిశయోక్తు లున్నను అందుండి యశ్చార్యచరిత్రము
చరిత్రవిదులకుఁ గోపరించుచునేయుండును. ప్రతాప
రుద్రీయమున గణపతిదేవునకు రుద్రమదేవి పుత్రి
యనియు, నామెకు ముమ్మడిమ్మ కుమార్తెయనియుఁ
గలదు. ముమ్మడిమ్మకు మహాదేవరాయలకుఁ బ్రతాప
రుద్రుడు జనించినటులఁ గూడఁ గలదు. దీనిని గణపతి
దేవునకు రుద్రాంబకు సూచనయని శాస్త్రీగా రాక

మాతపపిదాంశము చేసి చరిత్రాంశము తారుమారు చేసి నను ఈయంశము నిర్ణయించు ఇతరాధారములు లేక పోలేరు. కొలనుగణపతిదేవుని శివయోగసారమున పైని చేర్చినచ చరిత్రాంశము వీక్షించితిగఁ జేర్చినఁ బడినవి—

‘క. పెంకియు గణపతిగఁజే

మండలపతిపుత్రి దుద్రునుపాదేని కొగఁ

దండాధివాసులై భో

గంధును ప్రగడపై మనుమగన్నయ లెలమి.

‘క. ఆహానిముస వారు రిపు

వ్యూహంబుల నడలుపఁచి యొక్కరు గొనకే

తాపా త్తరిగుగ్గంబులు

సాహసులై దుర్గమాంబకౌర్యముకతనక.

‘చ. ఆకుపితిరుద్రహంబికకు

వాత్సజుడై పొగడొందు ముక్కున

మృకు మహాదేవరాజనకు

వాత్సజుడైన ప్రతాపరుద్రుఁ డా

చకలుహిభరంబును చె

సం దివయంతే వహించి తాల్చె.

ఇట్లు వేలకొలది యాధారములచే సిద్ధాంతములైన యం శములఁ దారుమారుచేసి కాస్త్రీగా గంతతోఁ బోక, “ఒక్కప్రతాపరుద్రయమునుబట్టి యాచినచే ఇన్ని వికల్ప ములచే నీచిత్రిత మెఱుంగుట దుష్కరముగ నున్నది గదా! ఇంకను శిలాతామ్రకాసవాదిప్రమాణము లన్నింటిని జూచిన వెన్నిదిక్కులు సంభవించుతో” అని వ్రాసిరి. ప్రతాపరుద్రయమున వికల్పములే లేవు, తెచ్చి పెట్టినవి కాస్త్రీగారె. ఇంక వారె తామ్రకాసవాది కముల శోధించిన వెన్నివికల్పములు సృజింతుతో! కాస్త్రీగా రాధారముగఁ గొన్న అంశము లెన్నింటికి విరుపసంఖ్యల నూచించితిమి. కాకతీయచరిత్రముకొఱకు, ప్రతాపరుద్రయముకొఱకు మేము నేకరించిన యంశము లనె యిటుఁ జర్చించితిమి. కాస్త్రీగారు మాపిన వికల్ప ములఁ దొరకు లీవ్యాసమును జిత్రగింది దిద్దకొందులేని మేము ధన్యులము.

బ ర ం గ ల్లు

అవ్వారి నుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీగారు

తొలఁతో మలిచిన రాచకచేరికి పొగచెట్లు పరివార ముగుట కలిగె జనులు క్రిక్కిరిసి దర్శన ముభ్యంబుగున్నపీతి బయలున దృశ్య మయ్యె న్మృతివధాతికకాకతికులప్రాభవ ఘోషంబు నామావశేష మయ్యె బిరుదావళుగతోడ భీకరంబగు రాచమర్యాద భావనామాత్ర మయ్యె అనవరతపూజఁ గన్న శివాలయముల-నగము విరిగిన ప్రిగహా లగపడియెను నీవు కంటఁ జూచి నహింప నేర్చువిధమే? ప్రోద్ధతదరాచ, శ్రీవీరరుద్రభూప! తొలియెత్తుమండి యాఁదోక్షవాలుగఁ బల్లమున కొరగిన నేలతోకరింపు ఒక్కొక్కతాయి యొక్కొక్కకమ్ముగ ద్వార మమరిచినట్టి శిల్పము బెడంగు పొలమ యయ్యును శిలావళిఘట్టనము తాలపొడి గ్రక్కుచుండెడి భూమిలీరు తాతికంబముమీఁద లాఁతితా మలిచిరోయనఁ జెక్కఁబడిన రాయంచటామ్మ చెప్పకయె చెప్పచుండు నీసీరి నిపుడును-ప్రాతపడుట కలదె దివ్యవైభవములు కాకతియకులాభిరాకాకలాప!-రాద్రసాంద్రప్రతాప! శ్రీరుద్రహాప!

‘తైలుగులిపియుద్ధవత్సంస్కరణము’ నను శిర్షికతో మ. రా. రా. శ్రీ ఎం. ఎస్. వెంకయ్యగారు భారతీయబోధ్యత్తిసంపత్సర క్రామామాస సంచికయందు “కులిపియందు బోధము బున్నది పలువురిచే నిలంపఁబడుటకుఁ గల కారణముల గొన్నింటి నీక్రింద నిచ్చుచున్నాఁడ” నని వ్రాసి తొమ్మిదికారణములనిచ్చి వాని నొక్కొక్కటిని విమర్శించినారు. అందు మొదటిది “రోమకాక్షరములాలె స్వరవర్ణములను, వ్యంజనవర్ణములను విడివిడిగా నొకదానిప్రక్క నొకటిగా వ్రాయక పోవుట” యని వ్రాయుచు దానిని విమర్శించుటలో “మనభాషయందక్షర మనునది ఆంగ్లేయుల పిల్లలింకు (Syllable) పరిపోవుచున్నదని చెప్పుచున్నయున్న”దని యందుకుఁ గొన్ని కారణములను పోదాపారణముగఁ జేప్పినారు. ‘Syllable’ అనునది ఆంగ్లేయమున ఒక్కటిగా నుచ్చరింపఁబడిన ఒక్క స్వరవర్ణముగాని, మిక్రిస్వరముగాని, అట్టిస్వరముతోఁ జేరిన వ్యంజనపదము దాయముగాని కల పదభాగమునకుఁ జేరు. స్థూలముగా శ్లోకాక్షరసంఖ్యానిర్ణయందు లగు కొన్ని సందర్భముల ‘అక్షర’ మనునది ‘Syllable’ అనుదానికి పరిపాఠమవునుగాని మాతృముగాఁ జూచిన పరిపాఠమని తోచుచున్నది. ఆకారములన్నియు నక్షరములే.

క. మాతృకలు వర్ణములు మఱి
 ధూతలమున వర్ణములు లిపులు వ్రాలు ననె
 డై లేదు విధంజన వి
 భాగములను నక్షరావ్యయము రీయెనుకా.
 అని ఆప్యకవి వ్రాసియున్నాఁడు. ఇది పదభాగములుగా నుండవచ్చుటలేదు. అక్షరమనగా వర్ణము, కేరలము న్యనిని గుర్తించు నయనగోచర మను సంకేతము. ఇట్టి యొక నక్షర మనునది ‘Syllable’ అనుదానికి పరియైన

ప్రతిపదము కాఁబోలదు. అయినను వెంకయ్యగారు అక్షరమును నిల్లలితోగానే గ్రహించి

“మా - ని - షా - ద - ప్ర - తి - ష్టా - త్వ
 మ - గ - మ - క్కా - క్వ - తీ - స్స - మా
 య - త్కొం - చ - మి - ధు - వా - దే - క
 మ - వ - ధీ - కా - మ - మో - హి - తిమ్.”

అను ప్రతిపిల్లలింకు నొక ప్రత్యేకాక్షరముగా గ్రహింపఁబడియున్నట్లులు సుప్త మగుచున్నది” అని వ్రాసివారు. కాని “దీనినే ఆంగ్లేయులపద్ధతినొప్పున అచ్చులను పొల్లులను విడివిడిగా నొకటి ప్రక్కన నొకటిగా వ్రాసినదా”, అటువదివా ల్లక్షరములను గొన్ని కమయముల నొక సధికము ననుమ. ప్రత్యేకముననే రోమకాక్షరములతో నీక్రింద వ్రాసి చూపెట్టెదము.

Ma nishada pratishta twa
 Magama ssasvatissamah

ఈపద్ధతిని వ్రాసినదా, ప్రతిపాదం సమాక్షరః ప్రతిపాదం ఆప్తభీరక్షరైః సమః అను నియమమునకు న్యతిరేకముగ ౨౩, ౨౦, ౨౨, ౧౮ అక్షరము లగును” అని వ్రాసివారు. అక్షరమనగా పిల్లలితో అని గ్రహించినంతట రోమకాక్షరములతో వ్రాసినప్పుడు పైతము పిల్లలితోలుగానే విభజించి వ్రాసి పిల్లలితోలను లెక్కింపవలెను. అట్లయిన

Ma ni-sha da pra ti shta tva

అని వ్రాసి లెక్కించిన ౮ పిల్లలితోలు అనగా ౮ అక్షరములే యగును. అట్లుకాక రోమకాక్షరముల వ్రాసినప్పుడు మాత్రము పిల్లలితోలను లెక్కింపక వర్ణముల నన్నిటిని నక్షరములుగా లెక్కించి సంఖ్య యెక్కువయైనదిని చెప్పుట న్యాయముగాదు. మఱియు వెంకయ్యగారు “ఆపద్ధతిని వ్రాయుటగాని చదువుటగాని చాల కష్టము” అని చెప్పుచున్నారు. ఉంచుగాక, రోమకాక్షరములతో

మన భావ వ్రాయుట కష్టమనిన నొప్పుడుగియున్నది. ఇన్నిటికిని జక్కని మనవియుండఁగా లిప్యంతరమునకుఁ బోన నవసరము లేదను విధివాదమైన కారణముండఁగా దానిని విడిచిపెట్టి యక్షరములను దవ్వగా లెక్కించి లెక్కకు నెక్కులైనవి గానఁగూడదులు సయుక్తికము గా లేదు. మరల "పాల్వర్ణముతోఁ గూడిన ప్రతిస్థితి లిలు కును అధమపక్షము రెండక్షరము అందితీరవలయును" అని వ్రాసినారు. అది యొక్కడ లేదు? 'క' అవిన నది కకారఅకారములుగాదా? అకారమును గురించి (v) తలకట్టుగా వ్రాసినను అది 'క'కార 'అ'కారము గాకపోవునా? రెండక్షరములగురించి కాకపోవునా? మీరు మిక్కిలి పైశోకముతో మొట్టమొదటనే 'మా' యని వ్రాయుచున్నాము. ఆ దేమిటి? విధించి గమనించి యాడుడు. కావలసినది 'మ'కార 'అ'కారము రెండు మాత్రమే యయ్యును, ఉద్దేశించిన దారెండుమాత్రమే యయ్యును వ్రాయునదిమాడఁగా 'మ'కార 'అ'కార 'అ'కారములు. ఈ 'అ'కారము కేవలము అనవసరమును, అనర్థకమును గాదా? తీరివ.యమునుగుఱించి మఱి యొక సంవిధమున విపులముగాఁ జర్చించెదను.

"ఇన్నియుఁ బర్యాయలోచించిమాడఁగా ఆచ్యు లును పాల్లులును విడిచిడిగా ప్రక్కనప్రక్కన నుండు నట్టులు వ్రాయుపద్ధతి మన భాషాస్వభావమున కెంత యు విరుద్ధముగా నున్నదనియే చెప్పవలసియున్నది" అని వ్రాసినారు.

ఆచ్యులను విడఁచియుట యొక్కతలేదుగాని పాల్లులను విడఁచియుటమాత్రము అనవసరమనియే వా యభిప్రాయము. ఆచ్యులను పాల్లులను గలియనవచ్చును ఆ ఆచ్యులను పాల్లులతోఁ గలిపియే వ్రాయుదుము. పాల్లు లనేకము శొక్కటిగాఁ జేరివచ్చునప్పు డాపాల్లు లను ఆచ్యులనువలె గలుపుటలేదు. విడిచిడిగా నొకటి క్రింద నొకటిని వ్రాయుచున్నాము. కనుక పాల్లులను విడఁచివ్రాయుట మన భాషాస్వభావమునకు విరుద్ధ మని చెప్పుట వ్యాయముగాదు. అయిన పాల్లులను నొకటిక్రింద నొకటిని వ్రాయు నీపద్ధతిని మార్చి ప్రక్క ప్రక్కను వ్రాయుటచలన సనేకసౌకర్యములు గలవు.

(మా. ఆంధ్రాక్షరములు పుట ౧౧.) ఇట్లు ప్రక్క ప్రక్కన వ్రాయుటయును శుద్ధముగా మనభాషలో లేవిడిగాదు. ఇప్పటికే యాపద్ధతి మనభాషలో శాంతి పతి కున్నది. "వలఁబడ్డ జక్కవలేవలె నున్న...", "నిలింపకోటి నొగడక రారాజా", "(ములుమాపు), ములేమాపు, విలేకాడు, కన్మూయ" - ఇతఁ బడిక్రింద వ్రాయు పాల్లులనుగూడ నొకదానిప్రక్క నొకటి వ్రాయుట కలదు. "సావర్ణ్యము" అనునప్పుడు 'సా' ప్రక్క 'ర్ణ్య' పచ్చివది. అయిన నిదిరెండును క్రిందిపంక్తిలో వచ్చివది. అట్లుకాక ఈమూఁడునడుంబును నొక్కపంక్తి లోనే 'ర్ణ్య' వ్రాయుట కవకాశ ముండిన ముద్రణము వకుఁ బాల నుకరముగా నుండును. అట్టి యవకాశమును గలిగింపవలెనని వాఙ్మోక్షిక, (మా. ఆంధ్రాక్షరములు పు. ౧౦-౧౧.)

చెంకయ్యగా రీశోమకాక్షరముల వ్రాయుపద్ధతి ఛందశ్శాస్త్రమునకు విరుద్ధమని రూపించుటకు గా

'జనితామన్వోగ్రకాలస్మరపారు క్రియ నాస్థాని దిగ్గం చు లేవక'

అను మహాస్మగ్రరాసాదమును శోమకాక్షరముల

"(a) a ni ta mar sho gra ka la Sma ra ha ru kri ya na Stha ni dig gan chu le van,

"(b) Ja ni ta mar sho gra ka las-ma ra ha ru kri ya nas-tha ni dig gan chu le van;

'ఈపద్ధతిపాదమును స్థిలిల్లుగా విడఁచిని మోపియున్నా ము. అందు (a) లోఁ జూపినవిధముగా విడఁచినచో ja అనుస్థిలి లింకును, sma అనుస్థిలి లింకును, stha అను స్థిలి లింకును యతి సరిపోవుచున్నదని తలంపవచ్చును గాని 'b' లోఁ జూపినట్టుల స్థిలిల్లు విడఁచినచో ja కును, ma అనుస్థిలి లింకును, tha అనుస్థిలి లింకును యతి కుదరకపోవును" అనుచున్నారు. క్రమమైన (a)విధముగా విడఁచియతఁ తపైన (b)విధమున విలువనీల,

యీ తప్పినదిని వగవ పేల? దీనికి వెంకయ్యగా రిట్లు చెప్పుచున్నారు:—

“నిల్లది శీలవిధమున విడదీయవలయునని నిరారగఁ దేయుటయే చాలకష్టమై యుండును. ఎవరికి దోచి నట్టుల వారు పిలవీర్చును విడదీయుదురు.” ఈకష్టము తోమకాక్షరపద్ధతిమాత్రమే యాపాదించినదా? మన లికితో వ్రాసినమాత్రము లేదా? “రామునితోడ పిండుండు” అని విడదీయు వారికి పేరు యేద? కొన్నియెడల నొకపదము ననేక విధముల విభజింపఁ గలుగుటయు నొకయొక్కనే యగును. ఇదియేకదా సభింగశ్లేష కవకాశము? ఈతప్పువిలుపులకు వెంకయ్యగా రుదాహరణములు పెక్కు రిచ్చివారు. అన్నియు “రామునితోడ పిండుని” గాఢలే గాన విస్తరించి వానినెల్ల విమర్శింపలేదు.

“పైవఁ జెప్పిన విషయము లన్నియును జక్కఁ గా విమర్శించి చూచినచో, మన పూర్వులు దీర్ఘముగా వాలోచన పర్చి మన భాషాస్వభావము (Genius of the language) న కనుహలముగా మంతునట్టులును లేఖనమునందుఁగాని, పకనమునందుఁగాని కష్టము గల్గి కుండునట్టులును మండవలయు నని తలంచినయే యిట్టి సంయక్తాక్షరపద్ధతి మన తెలుఁగులిపి కేర్పఱచియున్నారట! తెల్లము గాకపోదు, పిమ్మట మిట్టులుండ “మన పూర్వు లేర్పఱచిన లిపి చాల చిక్కులను గల్పించుచున్నది; చాల నవాగరికముగా నున్నది; పర్వవిధముల మనకన్న ను నాగరికతగల యాంగ్లేయుల పద్ధతిని మన పేల యనుసరింపరాదు? అని యిట్లు కొందఱు చెప్పుచుండుట చోహిష్టపదముగా నున్నది” అని వెంకయ్యగారు వ్రాసివారు. మన పూర్వులు దీర్ఘముగా వాలోచన పరిపి మన లిపి నేర్పాటు చేసిననుటకు సందేహము లేదు. అప్పటి సందర్భములను, స్థితులను బర్యాలోచించి తగుతీరిని కొన్ని పద్ధతులను నిర్మించివారు. అంతకుఁ బూర్వ ముండిన కొన్ని యంతములను సమయోచితముగ మార్చిరి. శిలాతామ్రకాసవములను బరిశీలించిన నీమార్పులు స్పష్టపడఁ గలవు. అట్లు వాద మార్చినందున వారు వారి

పూర్వులను నిరాకరించిరిని యనమాడదు. (యా. పు. ౧, ౨, ఆంధ్రాక్షరములు.) అప్పటప్పటి సందర్భముల ననుసరించి యవశ్యములైన మార్పులఁ జేయుచుండిరి. వారి కిప్పటి సందర్భపన్నిజేతము లవ్వాడు గోచరించి యుండఁజాలవు. ఈకాలపు ముద్రణమునుగాని ముద్రా లేఖనమునుగాని వారు భావించియుండఁజాలరు. ఈ నూత్న పన్నిజేతములనుబట్టి యేమేని మార్పు లవశ్యము లుగా నేర్పడి వానిని మనము కావించిన నది మన పూర్వులకు న్యూనత గల్పించినట్లు గాని, వారి పద్ధతుల నిండించినట్లుగాని భావించవలెదు. ఈకాల మన ముద్రణమును, ముద్రాలేఖనమును నవశ్యమని నేఁ జెప్పనక్కఱలేదు. ముద్రణ మొకవిధమున జరగుచు న్నది. (యా. ౧౮, ౧౯ ఆంధ్రాక్షరములు.)

ముద్రాలేఖనము మనభాష కింకను నేర్పాటు కాలేదు. ఆంగ్లేయాదిభాషల కేర్పడియుండునట్టి యచ్చు వ్రాతపై టైకు రక కాని రక మెట్లు లుండును. మెట్టుకు రెండుముద్ర లుండును. కనుక పరమాపధి ౮౮ ముద్ర లుండును. విధిలేనంతట నింకఁగొంత పెంపవచ్చునేకాని యొక్కని పెంప నవకాశ ముండదు. ఇందులోనే అంకెలు, ముగియుఁబోట్టుమొదలగు విరామాదిసంకేతములు, అడ్డగీతలు, నిల్లంపుగీతలు మొదలైన వన్నియుఁ జేరియుండవలెను. ఇవన్నియుఁ బోవఁగాఁ గేవల ముక్త రములకుఁగామాత్రము నిలుచు స్థానముల సంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ యగుచున్నది. అటునది స్థానములలో దొరుగున నుపయుక్తములగు వన్నియక్షరముల ముద్రలను నిమిష్యవలసియున్నది. ఇప్పుడుండు పద్ధతిప్రకార మొక్కొక్కసంయక్తాక్షరమున కొక్కొక్క ముద్ర యుండవలెనన్న నచ్చువ్రాతపై టై కుదురనేరదు. కాబట్టి యీముద్రలను తగ్గించుమార్గము వాలోచింపవలెను. సంయక్తాక్షరముల రాగల సంయోగభాగములకు ముద్రలను జేసికొని వానిని సందర్శించితముగఁ గూర్చుట దీనికి మార్గము. అట్లుచేయుటలోఁగూడ పాల్లలను సంయోగమున వడికిందవడిని గూర్చుట చిక్కును గలిగించుచున్నది. ‘తార్జ్యుణఁడ’అని ముద్రంపవలెనన్న మూడక్షరములు బంతికింద దొంతరగాఁ

శేషములను పొందినది. అప్పుడాతడు టైలో బంతికే వైద్యుని కిందగాని ఒక్క యక్షురస్థలమునకు మిగిలిపోవుట కష్టము. అప్పుల సంయోగరూపము లన్నియును నిమగ్న నయిగాన, వీరిని మాత్రము యథాప్రకారముగ హల్లులతో వైద్యుని కింద తేల్చుకొనుదు, వాడ సంయోగభాగములను బ్రక్కకుం దీసికొనివచ్చుట యింకను మునుచున్నది. తెలుగున 'క' 'ఖ' 'గ' 'ఘ' 'ఙ' 'చ' 'ఛ' 'జ' 'ట' 'ఠ' 'డ' 'ణ' 'త' 'థ' 'ద' 'ధ' 'న' హల్లులు మాత్రము సంయోగమున రూపభేదమును తెందుచున్నవి. తక్కినవి సంయోగమునగూడ తలకట్టులు విడిచి యథారూపముగనే నిలుచుచున్నవి. ఈ యెనిమిది హల్లులనుగూడ చక్కని హల్లులవిధముగనే సంయోగమున రూపభేదముచేయుక 'క' 'ఖ' 'గ' 'ఘ' 'ఙ' 'చ' 'ఛ' 'జ' 'ట' 'ఠ' 'డ' 'ణ' అని వ్రాసినచో ముద్రల సంఖ్య తగ్గుటలవల ముద్రాలేఖనయంత్రమునకు మఱింత యవకాశము గలుగును. ఆంధ్రమునకు ముద్రాలేఖనయంత్రము కావలెనన్న నిట్టిహద్దు లత్యవశ్యము. (మా. ఆంధ్రాక్షరములు. పు. ౧౯.)

"ఇక మాండవకారమును విచారించుము. సంయోక్తాక్షరము లచ్చారణానుసారముగాక యక్షమ పద్ధతిని వ్రాయఁబడుట తెలుగు లిపియందొక గొప్ప లోప మని, అట్టిలోపము వాగరలిపియందు లేదనియుఁ గొందఱు తలంచుచున్నారు. అయ్యది కేవలము పొరపాటవకతప్పదు. అట్టిలోపము వాగరలిపియందుఁ గూడఁ గలదు. చూచుడు" అని వెంకయ్యగారు వ్రాయుచు వాగరలిపియందొక లోపములను జూపివారేగాని యది యక్షమపద్ధతి గావములకుఁగాని, యలోపము తెలుగున లేదుమటకుఁ గని కారణమును జూపలేదు. మదమ మఱి కొన్ని భాషలలోఁగూడ నీపద్ధతి కలదనుచు "ఒక్కతల్లి గర్భమున జనించిన యొక్క పెల్లెండ్రకుఁ బోలిక యందుకపోవుట యందైనఁ గలదా? కావున నీయక్షమపద్ధతి కత్పితముగాక పుట్టుకతోనే యన్ని లిప్తలయందును కేర్పడిన యట్లుల రేటపడుచున్నది. విషయ మిట్లులందఁగా, కేవల మొక తెలుగులిపియందుమాత్ర మట్లు తోపాటోపణము చేయుట యెట్టి న్యాయము?" అని యాక్షేపించుచున్నారు. 'ఆంధ్రాక్షరములు' అను నా

పుస్తకమున (పు. ౧౨) లో "తెలుగున వరులగున్న టయందుఁగూడఁ గొన్ని లోపము లున్న.....", "ఈ విషయమున వాగరలిపి చాల మేలుగా నున్నది. రఘురూప వచ్చుకొన్నిట చక్క చక్కైన సంయుక్తాక్షరము లచ్చారణము ననుచించియున్నవి" అని వ్రాసియుంటిని. వాగరలిపిలో నీలోపము కుద్ధముగా లేదనిగాని, ఇతరభాషలలో లేదనిగాని నేమి వ్రాయలేదు. ఇతర భాషలలో వైత మిలోపమున్న మాత్రముననే మన భాషలో వాలోపమును దిద్దుకొనుటకు వీలందైన దిద్దుకొనరాదా? దిద్దుకొనుట యవశ్యమై పాఠ్యమై నప్పుడు తప్పక దిద్దుకొనవలయును. ఇతరభాషలనుండి గుణముల గ్రహింపవలయునేకాక లోపములను గ్రహించుటకాని, వానిని తమ భాషలో దిద్దుకొనఁ బ్రయత్నింపక పోవుటగాని సంభావ్యముగారు.

ఇక వార్తావకారమును వెంకయ్యగారు తిట్టారయచున్నారు: "మనవర్ణ మాలయందనికి సంఖ్యాకములగు నక్షరము లున్నవని కొందఱు తాక్షేపించుచున్నారు. ఈ యాక్షేపణ కాధారము కావరాదు" అనిరి. మఱియు "ఋ, ఌ, ౠ, ౡ ఈస్వర వర్ణములును, విభర్తాను స్వారములును తెలుగున వాడఁబడుట లేదనియు, 'ఘ' అను వ్యంజనాక్షరముగూడ చాచుకనుండి తొలగిపోవుచున్నదినియు, ఈయక్షరముల కేల తెలుగు వర్ణమాల యందుండి తొలగింపరాదనియు నిట్లు మఱికొందఱు వాదించుచున్నారు. ఇదియును పొరపాటవక తప్పినది గారు" అనుచు నవి సంస్కృతపదముల నుండుటచేతఁ తెలుగున నవి యింకనును మాత్రము చెప్పవారు. ఈ 'ఋ, ఌ, ౠ, ౡ' విషయమున నా 'యాంధ్రాక్షరముల' నిట్లు వ్రాసియున్నాను. "ఋ, ౠ ఇవి యధులని కొందఱు, హల్లులని కొందఱు వాదించుచున్నారు. ఇవి ప్రత్యేకాక్షరములుగ భావించఁదగినవే కాని వాయభిప్రాయము. 'ఇ, ఊ'లకు మధ్యస్థచ్చారణము గల 'ఱ' అను వైద్య జెప్పిన యచ్చుతోఁ జేరిన 'ర, ల' లేకాని నేమి కావు. కావున వీని నాంధ్రవర్ణ సమామ్నయమునండి తొలగింప వచ్చునని నా యభిప్రాయము." ఈ 'ఇ, ఊ' ల మధ్యస్థచ్చారణముగల 'ఱ'

తిరువాంకూరు చిత్రములు

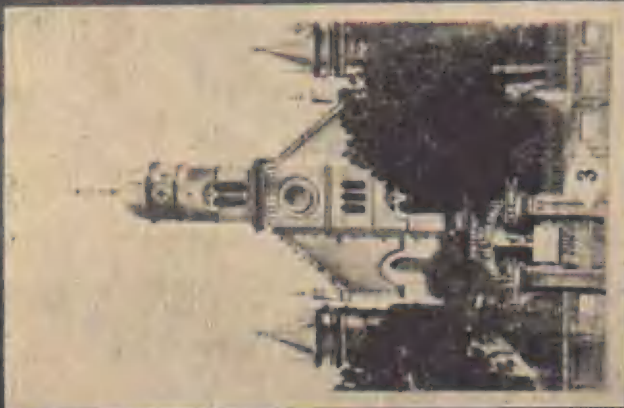

౧. హిత్ హైస్ (శ్రీ) పద్మనాథదాస వారి పాల రామవర్మ A. P.

కులశేఖర కిరీటపతి మన్నె కుల్తూక మహారాజరాజ రామరాజ బహదూర్ మంషెర్ జంగ్,
తిరువాంకూరు మహారాజగారు.

జననము 7-11-1912.

పట్టాభిషేకము 6-11-1931.

- (అ)
1. ఆనంతిపద్మనాథాలయ ద్వారము.
 2. చిన్న ప్రవర్ణశాల.
 3. పునమందిరము.
 4. కోట, సింహద్వారము.
 5. పద్మనీరము, ఆనంతిపద్మనాథాలయము.

సంయోగరూపమున 'టి' అను నీస్వరమును దెలుగునకు తేర్చవలసియున్నదని వ్రాసియుంటిని. అట్లు చేర్చుచో నీసంయోగరూపమున 'ర, ల' లతోడఁ గార్యము నెఱవేఱునుగానఁ బ్రత్యేకము 'ఋ, లి'లు తెనుగున ననవసర ముంటిని. "వర్ణసమామ్నాయము చక్కనిపద్ధతి ననుసరించి యుండవలెనన్న జోక్కొక్కధ్వనిని సుత్రించుట జొక్కొక్క సంకేతమే యుండవలెను. ఒక సంకేత మెల్లప్పుడు జొక్కొక్కధ్వనినే స్ఫురింపఁ జేయవలెను. ఒక ధ్వనిని స్ఫురింపఁజేయుట కనేకసంకేతములుగాని, యనేక ధ్వనుల స్ఫురింపఁజేయుట జొక్కటే సంకేతముగాని యుండరాదు". (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. 3.) ఈపద్ధతి ననుసరించి యాంధ్రమునఁ గొన్నిచర్లములను దొలగించి జొన్నిటిని నూతనముగఁ జేర్చవలయు నంటిని. ఇట్లు 'అర్ధామస్వార ముచ్చారణరహిత మగుటచేతఁ దెనుగున నిది నిరుపయోగసంకేత మవనవచ్చును. అర్ధామస్వారము జొన్నిచోటుల నక్షరలోపమును దెలియఁజేయుచున్నది గాన నుండవలసినదని కొండటి యభిప్రాయము. కేవల మక్షరలోపమును దెలుపు సంకేతమైన పక్షమున దానిని విరామాదిసంకేతములగు నీతిలు బొట్టులలోఁ జేర్చుట యుక్తముగాని, ధ్వనిసంకేతము గానప్పు డక్షరములలో గణించుట తగదు. (ఆం. పు. ౯.)

"పూర్ణామస్వార మాంధ్రవర్ణసమామ్నాయమునఁ బ్రత్యేకాక్షరముగ నుండ నవసరములేదు. స్పర్శముల ముందుండు పూర్ణామస్వారమున కాయావర్ణామసాని జొచ్చారణమును, (క్రొత్తగాఁ జేర్చుకొనువాని నాని జన్మస్థానములఁబట్టి యాయావర్ణములలో గణింపవలెను,) దీక్షింప యక్షరముల ముందుండు పూర్ణామస్వారమునకును, బహంతమునం దుండు పూర్ణామస్వారమునకును బర్ణామసానికమును 'మ'కాజొచ్చారణమును బలుకుచున్నాము. కనుక నున్నకు బదు లాయావర్ణామసాని కనే వ్రాయవలెను. పూర్వ మాంధ్రమున స్పర్శములకు ముందుఁ బూర్ణామస్వారము స్థానమున వాయావర్ణామసానికమునే వ్రాయుచుండినట్లు ప్రాచీనశాసనములవలన తేర్చబడుచున్నది. ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వమున నమస్వార

విషయములో 'ఇట్లు ప్రాకృతాదికములలో నమస్వార మునకు రెండు ఉచ్చారణములు వచ్చినవి. ఈయుచ్చారణద్వయమువలన తేలిగమైన యిబ్బంది లేకుండఁ జేఖన సౌకర్యము కలిగినది' అని వ్రాసివారు. ఇట్లు కలిగినది 'రెండు ఉచ్చారణములు గావు. బదుచ్చారణములు గలిగినవి. దీనివలన లేఖనసౌకర్యము కలిగిన దనివారు. అఱవములోవలె జొక్కొక్కవర్ణమున జొక్కొక్కయక్షరమునే యుంచిన మఱియు లేఖనసౌకర్యము గలుగునుగాదా? ప ౩ న సౌకర్యము తొలగించుచున్నది. మఱి యిది చక్కనిపద్ధతియును గాదు. ఇట్టికయక్షరమే యనేకధ్వనులకు సంకేతముగా నుండుట యుక్తము గాదు. మఱియు 'మ'కారాదీతరాక్షరములవలన నెఱవేఱు కార్యమునకే యమస్వారరూపమున మఱియొక యక్షర ముండుటయు ననుచితము. కాఁబట్టి యారెండు దోషములకును స్థానమైన పూర్ణామస్వారము వాంధ్రాక్షరసమామ్నాయమునుండి తొలగించుటే యుక్తము. (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౦-౧౧.) "క్షాకారము 'క' కార 'మ'కారసంయోగమేకాని ప్రత్యేకాక్షరము గాదు.....కావున వాంధ్రమున నీ'క్షాకారమును ప్రత్యేకాక్షరముగ వర్ణసమామ్నాయమున నిలుపుట యవసరము. అప్పకవి యభిప్రాయము విడ. చూ. పు. ౫౦." (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౩-౧౪.) ఇది తొలగింపఁదగిన యక్షరములను సుజేందినది. "భ, ధ'ల ఉచ్చారణము నందుభేద మల్పము. రూపభేదము మఱియు నల్ప మగుట వలన 'భ' కారము క్రమక్రమముగ వాంధ్రమున నశించుచున్నది. దానికి మాలుగ 'ధ' కారమునే సాధారణముగ వాడుచున్నాడు. (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౬.) ఇది యుక్తముకాదని భావించి దీనికి కారణమును 'ధ' కార 'భ' కారరూపసామ్యమును మాన్పియైన నీకొలఁలేను మాన్పి యీ యక్షరసంకేతమును దెనుగున నిలువవలయు నంటి నేగాని దానిఁ దొలగింపవలె ననలేదు.

ఇత నైదవకారణమును సుజేంది చెంకయ్యగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:— "అంగ్లేయాద్యస్థభాషావర్ణముల యందలి యపూర్వవర్ణములు గొన్ని తెలుగునందు ద్వి

పోవుట గొప్పలోప మనియు, తెలుగు వర్గ మాలయం దలి యనవసరిములకు నక్షరములను దొలగించి యాస్థాన మన వాంగ్లేయాద్యవ్యభాషలయందలి యపూర్వాక్షర ములను బ్రవేశ పెట్టనలెననియు, నట్లానరించినచో వాంగ్లే యాద్యవ్యభాషాపదములను స్వయాపము చెడకుండ మన భాషలోనికి పోరాకముగఁ జొప్పించవచ్చుననియు, నప్పు డీ తెలుగునలిపి పక్షలభాషా లేఖనము మునననియుఁ దమ్యాలహనఁ తెలుగుభాషకును, తెలుగునలిపికిని మహోన్నతపదవి లభించుననియు నిట్లు కొందఁ జూపించు చున్నారు. ఈవిషయ మించుక విమర్శించి చూడము. భాషాభివృద్ధికి అన్యభాషాపదములను స్వీకరింపవలసినది యావశ్యకమే. ఆపనిని మన పూర్వకవులే యాచరించి మనకు మార్గదర్శకులై యున్నారు. కాని, అట్లన్య భాషాపదములను మన తెలుగునందుఁ బ్రయోగించునపు డాశబ్దములు తెలుగువర్గ మాలకు లొంగియొందునట్లులు జూడవలయును." ఇట్లు వెంకయ్యగారు వచనమున నన్య భాషాపదములఁ తెలుగునఁ జేర్చుకొనుట యుక్తమనుచు, వానిని స్వయాపము చెడకుండఁ జేర్చుకొన నక్కఱలేదు, వానిని విరూపము చేసియైన మన భాషలో విప్పటి కున్న యక్షరములతోడనే వ్రాయుట యవసరమని భావించుచున్నారు. అన్యభాషాపదములను మనభాషలోఁ జేర్చుకొనవలసినవిన్నినప్పుడు సాధ్యమైనంతయుట్లుకాపడము లను విరూపములను జేయకయే జేర్చుకొనుట యుక్తము. అట్టిపదములు విశేషించియొందునడ వానిని వ్రాయఁ దగు నక్షరములు లేకపోయిన వానిని గల్పించుకొనవల యును. సంస్కృతపదముల వాంగ్రమున వ్రాయుటకు గా వర్గసమాక్షరములను 'క, ఖ, గ' లను, 'ఘ, ఙ' లను తెలుగునఁ జేర్చుకొనిన మన పూర్వక లే మన కిందును మార్గదర్శకులై యున్నారు. "ఇట్లు తెనుగున నన్యదేశ్య పదములను జేర్చుకొనునప్పు డందలి ధ్వనులకుఁ దగు నక్ష రములు తెలుగున లేనంతట నూతనాక్షరముల గొన్ని టిని గల్పించుకొనుట యుక్తము. సంస్కృతపదములను తెనుగున నుపయోగించుటకుఁగా నచ్చితెనుగునకు మాత్రము కావలసినవానికన్న పెక్కువల నక్షరముల నివహణకే కల్పించుకొనియున్నాము. అట్లగుటవలననే

యాంగ్రవర్గ సమామ్నాయ మితరవర్గ సమామ్నాయము లన్నిటికన్న మిన్నగా నున్నదమటఁ దనియున్నది." "ఇక వాంగ్రలిపియందు నేఁ జెప్పిన మార్పులను జేయు పక్షమున వాంగ్రలిపితో వ్రావిడిభాషలనే కాక యాంగ్లేయభాషను హిందుస్థాని మొదలగు నితరహిందవ భాషలనుకైతము మకరముగ వ్రాయ నవసరము. దక్షిణ దేశభాషల నిన్నిటిని వాంగ్రలిపియందు వ్రాయ నలవి యును. ఈభాషల కన్నిటికి వొక్కలిపి యుండవలసిన దనిన నది యాంగ్రలిపివక్క మిఁతొక్క లేదయు దానితోడ నీను గావేరదు. అట్టి యర్హత యాంగ్ర లిపికిఁ గలిగిన వందు మనదానికిఁ గలుగు మహిమాన్న త్యమును నేఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. భాషాభివృద్ధి కది యెంత సాధక మనును? ఆంగ్రలిపియందుఁ గొన్ని మార్పులచేత వారిపిని భాషకును నింతటి మహిమను గలిపిన వవకాక మన్నయెడ వామాన్యులకుఁ గల చిన్న యాతేషముల కెక్కువగా నెన్నరారు. చిన్నకష్టముల కొడఁబడెడి పెద్దలాభములను బోఁగొట్టుకొనుట యుక్తమే గాదు. కాఁబట్టి యాంగ్ర భాషాభివృద్ధికి గోరు మహనీయు లందఱు నీమాన్యులకు సమ్మతించ వారిఁ బ్రార్థించుచున్నాను." (ఆంగ్రాక్షరములు, పు. ౨౨.)

అన్యభాషలనుండి నూతనపదములఁ గైకొను కొలది నూతనాక్షరములను జేర్చుకొనుచుఁ జోయిన దానికి పేర యొక్కడయని వెంకయ్యగారు రాజీవించి వారు. ఇది యుక్తమైన యాతేషమే. అయిన పెక్కుర లాభముండు నొవిధజేసిపందర్శించునఁగ్రాత్యక్షరములను జేర్చుకొనుట యుక్తము. అట్లు చేయనోపక యా పద ములు విరూపములజేసి తెనుగున వాడుటలో సంభ వించు నశ్శిలాదివోషముల వెంకయ్యగారు Pith turban మొదలగు మహాపారలములతోఁ జక్కఁగ నిరూపించి వారు. పితృర్పణ అని వ్రాసిన నీ యల్లి లవోషము రాదుగదా? మఱియు 'Factory' లోని 'f' నకు 'ఫ' ను 'a' కి 'క' ను జేర్చుకొనిన Factory 'ఫ్యాక్టరీ' అని వ్రాయవలయును. 'ఫ్యాక్టరీ' అని వికృతముగ వ్రాయ నక్కఱయొండదు. ఇట్టి యక్షరములుగల ఇంగ్లీషు పద ములు మార్గకొలది విధిలేక తెలుగునఁ జేరయున్నవి.

2, ౮ సంకేతములఁ గల్పించుకొనిన వాని నన్నిటిని విడువారికి వికటము గానుండఁ జుకరముగా వ్రాయవచ్చును. "లోపభూయిష్ఠమును వాంగ్ల వర్ణమాలయం లేవో కొన్ని మాతనవర్ణము లున్నంతమాత్రమున నది మనవర్ణమాలకన్న శ్రేష్ఠమునదా? ఆంగ్ల భాషలో మనయు క్తములగు వర్ణములకు క్రమమైన సంకేతములు లేదు పెద్ద లోపమునుబట్టి సంకేతము లేదు. ఆలోపమును దిద్దుకొనుటకు వారు గొప్ప ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. ఈవిషయమున వారి లిపికన్న మనలిపి మేలనుటకును సంకేతము లేదు. ఈవిషయమున మన యాంధ్రభాష యితరభాష లన్నిటి కన్న మేలుగా నున్నది. ఆంధ్రవర్ణ సమామ్నాయముతో నింకేవర్ణ సమామ్నాయముగాని సంపూర్ణస్థితికి సమీపించి యుండలేదు." (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౨.) "ఆయినను వాంగ్లవర్ణసమామ్నాయమందును కొన్ని లోపము లున్నవి." (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౨.) ఇతర లిపులకన్న మేలైనమాత్రమున నే యున్న లోపముల దిద్దుకొనకుండఁ గూడదు. అల్పములేయైనను వానినిగూడ సాధ్యమైనంత మట్టుకు సవరింపఁబ్రయత్నించుట యుక్తము. "ఆంగ్ల భాషకు వలసినన్ని వ్యంజనాక్షరములు లేనందుననే రెండురెండుహల్వర్ణములను తేర్చి, ch = చ, sh = ష అనియు, th = ఠ అనియు నిట్లు దెన్నియో వ్యవధులను వ్రాసికొనుచుఁ గట్టపడియు" అని బెంకయ్యగారి చెప్పుచున్నారు. అట్లు వర్ణలోపముచేత కొంతయైన మన మేలకష్టపడవలెను? మన కట్టికష్టము లభ్యులు, దిద్దుకొనవలసిన యంశములు తక్కువ. కనుక సులభముగా దిద్దుకొనవచ్చును. అనవసరముగ వన్యభాషాపదములను దిమియనఁజేర్చుట భాషాభివృద్ధికరమును పని యేవాటికిఁ గాదనుటలో బెంకయ్యగారిలో నేనుసంపూర్ణముగ నేరీధింపుచున్నాను. "ఇట్లునుటచే నవవసరముగ వన్యభాషాపదముల మన భాషయందుఁ జేర్చి మాట కొక్క యవ్యవహారికపదము మనయొగింపుచుఁ జక్కనిభాషను తెలియియోపమును జేయఁదగునని నాయభిప్రాయము గాను. విధిలేని సందర్భముల వన్యభాషాపదములను గొన్నిటిని నైకొనుట యవశ్యము." (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౨-3.)

ఇతర వాచకారము:—

"ఇతరస్వరవర్ణమున రూపాంతరములు వ్యంజన వర్ణములతోఁ గలియునప్పుడు సైతము ఆకారచిహ్నమును తలకట్టు చేర్చి వ్రాయఁబడుట తెలుగులిపియం దొక లోపముని తలంపఁబడుచున్నది. ఇది తెలుగునఁ బ్రశస్తి కముగాఁ జెచ్చిపెట్టుకొనినదిగాదు. ఇదియును వంశపారంపర్యముగా వచ్చిన యాచారమే" అనుచు బెంకయ్యగారు వాగిరి, పంగ, కర్నాటాదుల యక్షరములపైన యడ్డుగీట్లు వనియు, అవి తెలుగుతలకట్టువంటిదే యని యు వాదించుచున్నారు. అట్లుకాదని వాధావము. వాగిరిలో నీయడ్డుగీట్లు అక్షరమును ముగించుచిహ్నమేగాని ఆకారసంకేతము గాదు. అది యన్ని యక్షరముల కున్నది. ఇకారాద్యవ్యులను జేర్చునప్పుడుగాని మఱి యింకెప్పుడుగాని వానిని విడుచుట లేదు. తెలుగున వట్లు గాదు. ఇకారాద్యవ్యులను జేర్చునప్పుడు వానిని వదిలుచున్నాము. మఱి ఖకారాదులకు తలకట్టును జేర్చుట లేదు. తలకట్టు ఎప్పుడును నుండుకతప్పని వాగిరియడ్డుగీట్లు వంటిది గాదు.

ఒకజేత వాగిరియడ్డుగీట్లు తెలుగుతలకట్టువంటిదైనను కేవలము 'ఉ'కారముమాత్ర ముండవలసినచోట 'అ'కార 'ఉ'కారసంకేతముల రెంటిని గలుపుట స్వభావ విరుద్ధ మనునది స్వరస్పృహధముగా నుండ నాయక్రమపద్ధతి వాగిరిలో నుండిన మన మేల దాని నంగీకరింపవలయును? ఇతరులయందులి మేలును నైకొనఁదగునుగాని లోపములను గ్రహించుట యుక్తము గాదు. (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౧-౧౩.) "అనేకస్వరసంకేతముల సంయోగరూపముల సుచ్చారణమునం దుపయోగము లేకయే యొక్కహల్లుతోఁ జేర్చి వ్రాయఁబడును. ఇట్లుండ 'ఉ'కారసంయోగరూపమైన (౧) కొమ్ము నొకహల్లుకుఁ జేర్చి వ్రాయునప్పుడు ప్రాయికముగా 'అ'కార సంయోగరూపమును (౨) తలకట్టునుగూడఁ జేర్చి వ్రాయుట కలదు. ఇట్లు 'కు' 'రు' 'చు'. ఇది తప్పు. 'కు' అనునది 'క'కార 'అ'కార 'ఉ'కారము లగును. 'అ'కార 'ఉ'కార మేకనము సంస్కృత వ్యాకరణపద్ధతిని 'హ'కార మనునగునది నిది 'క'కార

‘ఓ’కారమును ‘క’ అనుటకు సంకేత మునకేకాని శేషము ‘క’కార ‘ఓ’కారములకు సంకేతము గానేరదు. ‘క’కారాదులపై మన్న ‘అ’కారములు (తలకట్టు) అక్షరాలంకారములే గాని యుచ్చారణోపయోగములు గావని వేంకటవారాధునిపాతీగారు వారి యాంధ్రాక్షర తత్త్వమునఁ జెప్పినారు గాని పద్ధతికి విరోధమును సందేహజనకము నగు దురాచారమును మానుట యుక్తము. ఇట్లే ‘ఓ’కారమును.....(ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౧.) ‘అ’ కారమునకు సంయోగరూపము తలకట్టుని నిర్ణయించినదేవువారే శేషాల్లనవఁగూని ‘అ’ కారమును తేర్చువలె నన్న వాహల్లునిజరూపమునకుఁ దలకట్టిచ్చియే వ్రాయవలెను. కొన్ని హల్లులకు మాత్రము దలకట్టిచ్చి, మఱికొన్నిటిని ‘అ’కారసంయుక్తములైనప్పటికిని దలకట్టు లేకుం నిజరూపమునమాత్రమే వ్రాయుమంటి యుక్తమైన పద్ధతి గారు. ఇట్లు ‘క’ వర్గము చెండాహల్లునకు ‘అ’ కారమును తేర్చి వ్రాయవలెనన్న ‘ఖ’ అని వ్రాయుట యుక్తముగాని ‘ఖ’అని తలకట్టియుకుండ నిజరూపముననే నిలుపుట పద్ధతి గారు.” (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౩.)

‘నాగరియందుగాని తెలుగునందుగాని, కన్నడమునందుగాని ప్రతియక్షరమును వ్రాయునప్పుడు క్రిందివైపున నారంభించి పైవైపున ముగింపబడుచున్నది. అందు కనుసగుముగా నాతలకట్టు తేర్చుటపఁబడియున్నది. అది లేకున్నచో వ్రాయుట చాలకష్టమునును. అనుచు వెంకయ్యగారు దానికిఁ గొన్ని యుదాహరణము లిచ్చినారు. ఈసమాధానము యుక్తియనుక్తముగా లేదు. తలకట్టులే లేవి ‘ఖ’కారాదు లెన్నియున్నవి? ఇకారాద్యమృలఁ జేర్చుచుచేతఁ దలకట్టులు మాను వక్షరము లెన్ని యున్నవి? వీని కన్నిటికి వ్రాత సౌకర్య మేమైనది? వీని కన్నిటికియూడ లేఖనసౌకర్యార్థము తలకట్టుల నేల పెట్టలేదు? ‘పురుషోత్తముఁడు’ అను నుదాహరణ మిచ్చినారు. తలకట్టు అక్షరము ముగించునప్పుడుండుట వైయక్షరము నందుకొనుటకు లేలిక యనియా, లేక కొమ్ముకు ముందుంసిన కొమ్ము నందుకొనుటకు లేలిక యనియా వెంకయ్యగారి యభి

ప్రాయము? నిర్ణయము గాఁ దెలియలేదు. అక్షరము నిలుపునప్పుడు పై యక్షరము నందుకొన సౌకర్య ముపక్రమున నీతలకట్టు కొమ్ముకుఁ జేర్చవలెను. వారిచ్చిన యుదాహరణములను జూడఁ గొమ్ము నందుకొనుటకు దానిమందు తలకట్టు వ్రాసిన కుఖిమరి వారి భావముగాఁ దోచుచున్నది. అట్లయినఁ గొమ్ములలేని యక్షరముల నేమి చెప్పదురు? మఱియే తలకట్టు అక్షరముతోఁ గలిసియుండని ‘ప, స, హ’ ల నీతలకట్టు సౌకర్యమును గలిగించు నందుకు? “హల్లులయ్యల సహాయము లేక పలుక వలనుగాదుగాన సాధారణముగ మొదటి యచ్చును ‘అ’ కారమును తేర్చి పలుకుచుందుము. వ్రాతలో నట్లే ‘అ’ కారసంయోగరూపము (✓) తలకట్టును తేర్చి వ్రాయుచుందుము. అది మిక్కిలి వాడుకయైనదరువారేఁ బ్రత్యేకముగ నిజరూపమును తెలుపవలసివచ్చినప్పుడు తలకట్టును దొలగించినమాత్రము చాలదని దానికి మాటుగ వేటొక యొప్పు (‘) ను తేర్చుచున్నాము. ఇట్లు మొదటి హల్లు నిజరూపమును వ్రాయవలె నన్న మారక ‘ఁ’ అని వ్రాయక ‘క’ అని వ్రాయుచున్నాము. ఇది యుక్తము గాదు. నిర్వికారమైన మొదటిరూపము నిజరూపము, దానిపైన స్వరములఁ జేర్చునపుడు లెక్కింపమాపులన్నియుఁ గలుగవలెను.

‘క. హల్లులయి తాము పుట్టియు, హల్లులు ప్రాణములతోడ నంటుధితవయా, ఎల్లధి కూడిగదాతల, ముట్లనుడులు శృంగములును మొదలుగఁ బాల్చుక.’
(ఆపుకవి, ౪౩.)

కాబట్టి మొదట హల్లుయొక్క నిజరూపము ‘ఁ’ దానిపైన ‘అ’ కారాద్యమృల సంయోగరూపములను తేర్చిన ‘క’, ‘కి’ మొదలైన వగుచున్నవి.” (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౩.) కాబట్టి ‘అ’ కారసంయోగముననే తలకట్టు రావలెను. హల్లులకుఁ దలకట్టుండుటకుఁ బైన నేఁ జెప్పినదే కారణ మైనచో ‘ఖ’ కారాదులకుఁ దలకట్టు లేకపోవుటకుఁ గారణ మేమని యడుగవచ్చును? అవి యంతఃగా వాడుకలో లేనివనుటే నాకు సమాధానము తోచుచున్నది.

ఇక నేడవకారణము:—

“సప్తములను వ్యంజనాక్షరముల యాకారము లొక్కపోలికగా నుండవలయును యొక లోపముగాఁ జలంపఁబడుచున్నది. ఇదియుఁ బరంపరాగతమే. ఆవిషయమునఁ బెరింగి వాగరలిపికన్నఁ బాల మే బవవలసి యున్నది.” అని యిందుకు నెంకయ్యగారు వాగరలిపి నుండి యుదాహరణము లిచ్చివారు. వాగరలిపికన్న నీ విషయమునఁగూడఁ బెరింగు మేలనుట నిక్కమేగాని యొక్కడఁగూడ లోపములను దొలగింపఁగూడమికి పరం పరము చెప్పిపెట్టివారు. “వర్ణాక్షరములలోని మొదటి పాల్లునకును, రెండవపాల్లునకును స్వనియందుఁ గిందిచ్చే ధము మాత్రమే కలదు. మొదటిపాల్లునే కొంత యొత్తి యొక్కునయూపిరి విడుచుచు ‘హ’ కార స్వభావమును గలిగించిన రెండవపాల్లునున్నది. కావుననే సామాన్యముగ మొదటి యక్షరమునకును, రెండవ యక్షరమునకును సూచకేతము చేయక మొదటి యక్షరమునకు () సంకేతమును గిందఁ జేర్చి రెండవయక్షరముగ మార్పుచున్నారు. ‘నీ. క్రిందఁ గలబయిపోల్కి గీటొక్కటిదిన వాద్యములు రెండవలిపు లై పొసంగు.’ (ఆప్తక. పు. ౪౬.) ఇట్లే మూడవపాల్లునకు () చేర్చుటచే వాల్లన పొల్లునుచున్నది. చఫ, డఫ, దఫ, పఫ, బఫ, ల విషయములో నీపద్ధతి నవలంబించుచున్నాము. ఇదియే సూజ పద్ధతి. తక్కిన ‘కఖ, గఘ, జఘ, టక, తథాల విషయములోమాత్ర మివసహజమైన పద్ధతిని విడిచి మఱి యొక్క పద్ధతివేనియు ననుసరింపక వేరక్షరములను కేర్చుట యసంగతమేగాక మిక్కిలి యపూకర్యమునకును గారణమైనది. కాబట్టి యాయక్షరముల విషయమునపై తము ప్రపద్ధతినే యవలంబించి కక, గగ, జజ, టట, తథ, యదివ్రాయుటవలన సహజమైన చిక్కని పద్ధతి ననుసరించుటకాక యనవసరమైన యక్షరముల ప్రతిబింబిని దొలగింప సాధ్య మునుచున్నది. వేంకటాచార్యులు పాతిగారి యభిప్రాయమును దీనిఁ బోషించుచున్నది. (పాతి. ఆం. త. ౭౩, ౭౪.), (ఆంధ్రాక్షరములు, పు. ౧౪.) “వైకనిన మూడు, అఱు, ఏడుకారణములందుఁ జేర్చినట్లైన లోపములులేకయు, అంగ్లేయాదిసకలభాషలకు

నిర్దిష్టముగాను, యథోచ్చారణముగాను, లింగముట కను పుష్టపట్టులును నుండు నొకలిపి కావలయుననఁ గ్రాతగాఁ గల్పింపఁబడవలసినదే”యనిరి. ఆంధ్రాక్షరమున నేఁ తెప్పివలీలి కొన్ని యక్షరసంకేతములను మాత్రము కల్పించినఁ దెనుటలీలితోనే యాకార్యము పొధింపఁగలము. ఇది లోపములని యెంచియేగదా నెంకయ్యగారు రెండు లిపులను నిర్బంధించి.

ఇక ఎనిమిదవ కారణము:—

“మద్రాక్షర మంజూష (Type case) యందలి యక్షరములు వాదాపు ౯౦౦ లకు పైతనే యుండుట వలన మద్రాక్షరసంయోజకుల (Compositors) కు మిక్కిలి శ్రమయు గల్గుట.” ఇది నిక్కువమని నెంకయ్య గారే యొప్పుకొని “సంస్కరణము మాత్ర మత్యంత్యమనియే నే ననుచున్నాడను. అసలు కిరీసంస్కరణ ప్రసక్తి యేర్పడుటకుగల ముఖ్యకారణము మనముద్రణ విధానమునందలి కొన్ని లోపములే గాని మఱి యెందుగాదు” అనుచు “...మాత్ములు లగు కొద్దివార్షులతో నర్దులకుఁ జూడవలయును. అట్లునరించివేసే సంస్కరణ మనినందుకొనును” అని చెప్పివారుగాని వారు చెప్పిన వార్షులు చేసినంతట లిపిస్వరూపమే మిక్కిలి మాటుచున్నది. ఇట్లక్షరరూపములను మార్చుచే సంయోగ రూపభేదములను వదిలి పాశ సంయోగములను వడిక్రింద వడిని వ్రాయక ప్రక్క-ప్రక్కను వ్రాయుపద్ధతి నవలంబించిన లిపిరూపము మాత్రమే ముద్రణసౌకర్యము కలుగఁగలదు. “పాల్లుల కన్నిటికిని సంయోగ రూప భేదము గలిగి వడిక్రింద వడిని వ్రాయుటలో నశేకము లగు వసౌకర్యము లున్నవి. చిన్న వాటిమరియైన నలవాటుయొన్నందున మన కాసంగటములు స్ఫురింపవు. ముద్రణము చేయువారికిఁ గొంతవఱ కెఱుకమై యుండ నోవు. ఒక్కొక్క సంయోగక్షరమున కొక్కొక్క ప్రత్యేకముద్ర కావలెను. వీని నన్నిటి నెఱంగి వార్షులంతకష్టము. ఈవిషయమును నేను ౧౮౮౩-న సంవత్సరము మద్రాసున పాపిత్యపరివర్తిభకుఁ బోయి యుండ వక్కడ ముద్రణాసాధనముగల యొక యంగ్ల

పండితులతో బ్రస్తావించగా వాపండితుడు పంయక్తా త్వరముల విడదీయుచు ముద్రా మిక్ నాటగం తలు ములగ మనువనియు, నీ కష్టములవలననే యాంగ్లేయ పత్రికలతో సమానముగ విపులమైన యాంగ్లేయపత్రికల ముద్రింపలేకయున్నామనియుఁ జెప్పెను. (ఆం. అ. ౧౫, ౧౬.)

ఇత తొమ్మిదవ కారణము:—

“ముద్రాక్షరలేఖనయంత్రము (Type-writer), లినో టైపు (Lino-type), మోనో టైపు (Mono-type) మున్నగుయంత్రములను నిర్మించుట కమహాలింప కపోవుట.” దీనినినుడించి వెంకయ్యగారి పు డేమియు వ్రాయలేదు. “అచ్చువ్రాతయంత్రమును దెనుగుభాషకు నిర్మింపవలెనన్న వర్గసమామ్నాయము దీహర్షులత్యన శ్యము. పాల్కుల పంయోగరూపముల వచ్చే నిలుపుకొనవలె నన్నఁ బ్రతిపంయక్తరూపము నొక్కప్రశస్తికాక్షర మగుటవలన నన్ని యక్షరములతో నచ్చువ్రాతయంత్ర మునునిర్మించుటగాని, నిర్మించిననుదానివాడుటగాని ములగ పాధ్యము గాదు. కనుకనే యింకను మన కచ్చువ్రాత

యంత్రము లేర్పడలేదు. వైసఁ జెప్పిన మార్పులతో వాంగ్రమున కచ్చువ్రాతయంత్రము నిర్మింపఁ బ్రయత్నించుచున్నాను. “అన్యభాషాపదములను దెనుగున వ్రాయుటకును, వాంగ్రవర్గసమామ్నాయమున కవివ్యాప్తేయమును స్వతంత్రతఁ గలిగించుటకును వ్రాత్తగఁ జేర్చిన యక్షరములు కేవలము లాకృత్యంతరభేదముగా ర్థమును నీయచ్చువ్రాతయంత్రమున నవసరముగాన వానిని నన్నిటి నందుఁ జేర్చుట లేదు. ఈయంత్రము వలన వాంగ్రమువేరుఁ గలుగఁగల భాషలను నేఁ రెలుప నక్కఱలేదు.” (ఆం. అ. పు. ౧౬.) ఇప్పు డాయంత్ర మున కేర్పఁపైసది. అధికాలములో నే యంత్రము వచ్చును. ఆంగ్రభాషాభిమాను లందఱు నీయంత్రమును నాదిరింపవలెనని వారిని ప్రార్థించుచున్నాను.

నేఁ జెప్పిన మార్పులు మార్పులగుటచేతనే కొం దటి కవి యిప్పుడు రుచింపకపోవచ్చును. ఉండుగాక! కాలాంతరముననైన నవి సమ్యక్ విడదొలవని నేను దృఢముగ నమ్ముచున్నాను.

లీలా శుక ము అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు (కవితానమితి)

శుకవాణి నీ కళల నేవగు తిత్తము; స్థూలమూర్తికి

గ్లేశము లున్న, నాత్మకవి లీలలు, గామకళావిలాసముల్;

నీ శివసంపదైక్యఫలసీమమె తత్పుత్రనిత్యకీడు; త్వ

ద్దేశికతాప్తి నభ్యుదయదీప్తి నలర్పవె శ్వామలూకృతి!

పలుకుఁ దియ్యందనమ్ములఁగులికికులికి-శ్రుతిమహోత్సవ మొలయించి చరితరచనఁ గొమ్మపై రాగ మొలికించి కుతుకలీల-ద్విజవతంసమ! వెలయవె విజయగరిమ.

‘మణిద్వీపము.’

How sweet it is to sit and read the tales
Of mighty poets and to hear the while
Sweet music, which when the attention
fails.

Fills the dim pause. — Shelly.

కాలప్రవాహమున నుత్తుంగతరంగములు
లేచుచున్నవి. ఒక్కొక్క తరంగ విలుపునకు
మాత్రమణి యొక్కొక్కటి ప్రకృతిపై విరః
జమ్ముబడు చున్నది. నవ్యకావ్యవాహిని
యందుఁ దేలిన రత్నశలాక ‘పూర్వప్రేమ.’

జాతిముత్యములు తెనుఁగుతల్లికి నమర్పించిన
గురజాడ అప్పారావు ‘కొయ్యబొమ్మల మెచ్చు
కనులకు కోమలుల సౌ రెక్కువా? (నా?)’
అని కవితకు నూత్నప్రతిష్ఠ నిచ్చియున్నాఁడు.
ఆ దేవిపూజారంగమున కుజీకినవారిలో నుత్తమ
శ్రేణి నలంకరించినవాఁడు అబ్బూరి రామ
కృష్ణారావు. ఈతని కవనమంతయు నాంధ్ర
సువర్ణయుగమునకుఁ జెందిన ప్రత్యేకశిఖా
విధానమునఁ జేరి విలక్షణసార్థకతను నిరూ
పింపఁ గలుగునది.

సమకాలికకావ్య మత సప్రదాయము
రామకృష్ణారాయని కవితయందు పొడసూపు
చున్నది. భావముకన్న ముందు పదములు,
పదములకన్న ముందు భావము పరువు లెత్తు
నొకయాట యిందు ప్రతిబింబితము. ఒక్కొక్క
వర్ష డది యూహాపథమున నుద్విగ్న విహా
రము నల్పు ‘పులుపుల కేకలు’.

‘పూర్వప్రేమ’ “A gentle story of two
lovers young, who met in innocence and
died in sorrow” .(Shelly.)

ఇందలికథకు పూర్వగాథ — “రాచబిడ్డ
యగు లక్ష్మీంద్రుని పంశీయులందఱును రాద్ర
రూపిణి యగు మనసాదేవి యారాధకులు.
లక్ష్మీంద్రుని జనకుఁడు మాత్రము పంశము
నుండి పంశమునకు భారావాహకముగ వచ్చు
చున్న యీ దేవి భక్తిని నిరాకరించి
మాననదేవికి పూజాంజలి నీయ మానెను.
ఆపె తన యాగ్రహజ్వాలచే నతని ననేక
విధముల సంక్షోభ పెట్టెను. కాని యతని
మనోనిశ్చయ మేమాత్రమును క్షీణింపలేదు.
చివరకు లక్ష్మీంద్రకుమారుఁడు వివాహశోభన
వేళ రాత్రిజామున సర్పసందష్టుడై మృతి
నొందునట్లు శపించెను. శాపబాధ నివారించు
టకై సర్పప్రవేశమున కిసాధ్యమగు నినుప
మేడ నిర్మింపఁబడెను. సర్పజ్ఞ యగు మనసా
దేవి దానిలో నొక రంధ్రముఁ గల్పించెను.
ప్రకృత మిందు లక్ష్మీంద్రునియొక్కయు, నతని
ప్రాణసఖి యగు వేహుళయొక్కయు ప్రేమా
నుభవమును దాని విషమ పరిణామమును
వర్ణింపఁబడినవి.”

వివాహశోభనవేళ ‘చెదరెడు పశ్చిమా
రుణ విచిత్రముల’ చీకటలు గ్రసించినంతనే
లక్ష్మీంద్రునితో ‘వృద్ధనారీ తపస్విని’ “ఈప్రా

యస్సతీ నూత్న శోభాలక్ష్మీ ధరియింపు
మోయి యింక నీపై కొత్తమోదమునక”
అని “ఆ యపూర్వ మగు నయోగ్యహమ్ము
నందు పలుకకయె భావమెఱుగు దంపతుల వీడి”
నెడలిపోయినది.

వేహుళ అకలంకమూర్తి. ఆమె వినయ
మనోజ్ఞములయిన చూపులు నేలకు వ్రాల్చి
నిల్చియున్నది. ఆమె వంచియున్న మోమును
ప్రియుఁ డెత్తినాఁడు. ఆమెసాందర్యమును
త్రావుకొన నోఁచిన భాగ్యకుమారుఁ డతఁడు;
కాని యతని భాగ్యచిహ్నమగు కుంకుమరేఖ
ఆమెత్తినమోముపైఁ గనుఁగొనలేక యతఁడు
చకితుఁడయ్యును రాజోపు నభాగ్యఫలితము
వానికి ప్రియాముఖమ్మున నిలిచినట్లయినది.
అప్పుడు లక్ష్మీంధ్రుఁడు “అర్ద్రవాణీ! యని
మోము నెత్తి యట నిల్చె మనోహరకుంకు
మాంకము.” పాపము సుకుమారయగు వే
హుళ నవ్వినది.

మహాకఠినమగు విధిపాతము నెఱుంగని
యాయభాగ్యప్రియుఁడు ఆచిఱునపువ్వుతో ప్రే
మోన్మాది యైనాఁడు.

“వేసఁగినంజలందు పురి

విచ్చిన తెల్ల మొయిళ్ల గుంపులక
డాసి మెఱుంగు పెట్టెడు ది

నప్రభు కాంతులువోలె వైభవో
ల్లాసిని! నామనోనియతు

లం గరఁగించి పసిండిపూతలక
వ్రాసితి నందు నీయమృత

రాగకఠినిత ఛారుమూలికల్.”

ఇట్లు అవలీని ప్రేమతోఁ బలికి యామెను
దరిఁజేర్చుకొనిన నిముసమున నామెనర్వస్వము
నతని యధీన మైనది. ఆమెయం దొకభయ
ము, భవిష్యద్విచారము పొడమి “జీవిత
పతి! నతముక భవదీయనాచు నీదాపున
ప్రాణముల్ నిలుపుదాన నిజ” మ్మని పల్కించి
నది. అంతట వా రొంటిపాటున శయనించిరి.

“క్రమమున రెండుయామముల

కాలము రాత్రి గతించె లోకమం
దమృతకరోదయమ్ము తెలి

యం జనుడెంచెడు దూతవోలెరం
ధము నొకదానినుండి కిర

ణ మొక్కఁ డాగదిలోని నేలపై
తెమలుచునుండె పాండువయి

తెల్లని సర్పము ప్రాఁకుపోలికల్.”

ఈపద్యము భవిష్యద్వివర్ణన. మనసా
దేవి సర్వజ్ఞత్వముచే నిర్మించఁబడిన యారం
ధమే లక్ష్మీంధ్రుని జీవితమునకు కాలద్వారము.
సర్వాకృతిగల చంద్రకరణమే లక్ష్మీం
ధ్రుని భయావహునిఁ జేసి లేపినది. అతనికి
నో రెండిపోయినది. పానకము తయారుచేయు
టకు ధర్మపత్నియగు వేహుళ సామగ్రి లేని
యా యయోగ్యహమ్మున “నారికేళ ఖండంబె
పానకపు పాత్రకాఁగ, నాయంటిమూలల దాఁగి
యున్న చినిగిపోయిన బట్ట లింధనము కాఁగ”
ప్రాయ రాజఁజేసెను. వంటకము పూర్తియై
నంతనే లేచి యామె వివర్ణయైనది. ఎమట నొక
మలినోరగము. తటిల్ల తవలె నామె హృదయ

తెలుగులిపియుఁ దత్సంస్కరణమును—కొన్ని సూచనలు

ఓ. వేం. సుబ్బారాయశాస్త్రి గారు

తెలుగులిపిసంస్కరణవిషయమై యిదివఱ కం

దఱో మహాశయులు వ్యాసముల వ్రాసిన పత్రికల యందుఁ బ్రకటించిరి. ఇటీవలి “క్రావణమాసపుభారతి” సంచికలో, యం. యస్. వెంకయ్యగారు నీవిషయమును విపులముగఁజెప్పించి యింకఁమందు వాఁడఁడైనరీపిని చూపి యున్నారు. నేను నుమారు 3 వత్సరముల క్రిందట నీ విషయమునఁ గొంతపరిశ్రమఁ జేసితిని. నాయభిప్రాయము వెంకయ్యగారి యభిప్రాయముతో నేకీభవించినది. కాని కొన్ని విషయములలో మాత్ర మభిప్రాయభేదము కలదు. వానిని దెల్పినచో నవిముక్తముగా పరిశీలించి యర్థమును గో సాధ్యమగునవసరం చేయఁగలరని నమ్మి నేను దెల్పు పాపాపించితిని.

ప్రాచీనరీపియందలి లోపము లేవియో, లోప ములు గలవని తలఁచు కారణము లేవియో, రీపి యందు లకు సంస్కరింపఁబడవలయునో, మున్నగు విషయముల విపులముగఁ జెప్పించి, దాదాపు ౯౦౦ వఱకు నుండు పూర్వవర్ణమాలను ౧౭౫, లేక ౧౦౭ లోనికి తగ్గించి, సరియగు నుపపత్తులఁ జూపియున్నారు. వర్ణమాల యంత తగ్గిన వంత సులభముగా కంపోసుచేయవచ్చునుగదా! గుడి, ఎత్వము, వేరుగా నతుకువిదములో ౧౦౭ వర్ణము లతో చేయించవలసినవి సరిపోవువనియు, వర్ణములు తగ్గిన వైన, క్రిందుర్తులు పెట్టుట కష్ట ముండదనియు బాగుగా వ్రాసిరి. ఇంకను కొన్ని చేయింపవలసినవి తగ్గించిన ముద్రాక్షరసంయోజకులకు శ్రమ తగ్గును. కేసుకూడా తగ్గిన లాభము మొందుగదా! నామభ్యోద్యోజ్యము చేయిం పవలసిన యక్షరసంఖ్య తగ్గించుటే. విమర్శించి గ్రహిం పఁగలరని మనవి. నే చెప్పఁబోవు విధమునకు సరిపోవు నటులే చేయింపవలయును.

* ఈఅభిప్రాయ మముఖ్యము.

అచ్చులు

* లికారమును, ఒకారమును తిరుగజేసిన సిద్ధింప చేయవచ్చును. అవసరమగుచో ఒకారములో కొద్ది మార్పుచేసినను పూర్వవర్ణముతో భేదంపడు.

ఎకారమునకు మీఁదను దీనిని తేర్చిన ఏకార మును-ఒకారమునకు మీఁదను తేర్చిన ఒకారమును- చేయింప నక్కఱలేదు. భేదము కొద్దిగా నున్నను సవ్యామే.

హల్లులు

చచ్చము.—ఇందు షె, షే, లకు వేరురూపములఁ జూపియున్నారు. అవాల్లు నవనవరములే. పూర్వవర్ణ పురితిగా ౨ దీని నతుకురీతియే బాగు. దీనిని వేటుగా చేయింప నక్కరలేదు.

పై నతుకువిధములో కష్టమున్నచో, వీని నుంచి నను, వీని ఒత్తులు ౨ అవసరములు. రచ్చ, ఒత్తుల, మున్నగునొట్ల చ, జ, ల ఒత్తులనే ఉపయోగింపుట అనుభవసిద్ధము. షె, షే, ల ఒత్తులకు లాభము లేనేలేదు. తగ్గింపవచ్చును.

ధకారము — చకారమునకు క్రిందిభాగమున లేక దీని నతుకురీతి చాల సులభము. ఇప్పటివర్ణముల రీతి కిది చాల సులభమే. ఒత్తువర్ణము సంతే.

లేక దీని నతుకురీతివలని లాభములు మొందు.

టవర్ణము — డకారమునకు వైదాని నతికిన ధకారము.

ఁ-కారములో కొద్దిమార్పుచేసి, ఒకారములో కొద్దిమార్పు చేసి ప్రక్కగా నుండు రీతిచే ఁకారము నవనవరము.

తనగ్గము. — పకారమునకు పైదాని సరికిన
భకారము.

అట్లుగా నతుపరీతిచే భకారమును అనవసరము. భకార
ము మాత్రము మాటితోపును. ర, ధ, లకు సంబంధ
మెప్పుడు లేదుగదా?

పనగ్గము. — పకారముచే భకారమును, బకార
ముచే భకారమును సిద్ధింపజేయవచ్చును. పూర్వ బకా
రముకన్న ఇప్పుటిదే మేలు.

అంకెలచే కొన్నిటిని గతార్థముచేసిన పైపుకేసు
గట్లు తగ్గింపవచ్చును. ఇది తయుఖ్యము.

౧ గవత్తును, ౨ తవత్తును, ౩ లవత్తును, ౪ వ
త్తును, ౫ శవత్తును, ౬ ధౌశ్యమును, ౭ కవత్తును తగ్గింప
వచ్చును. కష్టసాధ్యము — టవత్తో, లవత్తో అనవసరమే.

ఈరీతి చేయించినచో ౯౦౦ కన్న పెక్కువ యన
వరము లేదు. యాచితిరా? ౯౦౦ లెట్లు ౯౦ వర్గము
లైనచో: తీసినది సున్నే.

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త: — పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త: — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకముగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ
మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు, తత్పూజకాళినులు నగు శివభక్తులయు
చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు.
గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు
గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు జేరిన పెక్కు తాళపత్రమాత్యకలతో
సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాతాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన
అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష
ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. విద్యార్థిలోకమునకు, ఆధునిక
కవికుమారులకు నిది యత్యంతోపకారకము.

శతకమంజరి - భక్తిసంపుటము

వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, ఒంటిమిట్టరఘువీర, నారాయణ, శ్రీకాళహస్తీశ్వర
దాశరథి, రంగశాయి, శ్రీరామతారక, రామచంద్రశతకములు పది యిందు గలవు. ఒక్కొక్క
శతకమునకు పెక్కు మాత్యకలతో సరిచూచి చేర్చిన పాఠభేదములును, ఆయా శతకకర్తల
చరిత్రమును, రచనమును, విషయమును విమర్శించిన విపులముగు పీఠికయును గలవు. ముచ్చటలు
గూర్చునట్లు మేలి క్యాలికోలైందు వెల రు. ౧-౮-౦. శతకములు విడిగను దొరకును.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నం. 7, తంబుకెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

శబరి

చింతా దీక్షితులు గారు

౫

[మతంగవనములో శబరిశ్రమము. వెనుక చెప్పిన
రెండుకుటీరములూ ఆవేశారముగానే ఉన్నవి. వాటికి
ముందుభాగాన చిన్నచెరువు. చెరువుచుట్టూ శిశు
కూశులు, ఎప్పుడూ బలము వాటిలోనుంచి వైకి చిమ్ము
తున్నది. శిశుకూశులచుట్టూ పూలమొక్కలు. పువ్వులు
వికసించి ఉన్నవి. చెరువుకు నాలుగుగజాలముందు
రెండుఉన్నతానవములు. వాటిపక్కలు కేగురుమన్న
లో అలికి తెల్లచుక్కలూ పచ్చచుక్కలూ లతలూ
చిత్రించి ఉన్నవి. ఆనవములమీద పత్రము లొకదాని
కొకటి అంటిందినవి పరిచి ఉన్నవి. పత్రముల అంచు
లకు పువ్వులు కుట్టి ఉన్నవి. ఆనవముఃపరకూ పారిజాత
పుష్పములు పరిచి ఉన్నవి. వాటికి రెండుపక్కలూ
కదంబపుష్పములు ఎర్రఅంచులనలె ఉన్నవి. కుటీరము
లకు వెనుక సాగరజలము. దానివెనుక ఆకాశము. అంతటా
చెట్లు. అప్పుడే చిన్నకుషారము పడిచెలిసింది. శబరి,
ఇర్రీ, హనుమంతుడూ కుటీరములదిగ్గర ఉన్నారు. హను
మంతుడు కాషాయవస్త్రం దిట్టిలాగ బిండుకొన్నాడు.
ఇంకోబట్ట కప్పుకొన్నాడు. వెనుకవైపు అర్ధచంద్రా
యుధము. ఇర్రీ పకుపువచ్చనిబట్ట కట్టుకొన్నది. పక్షి
వెండ్రుక లంతటాపెట్టుకొని పక్షివేషము చేసినట్లున్నది.
శబరి కాషాయవస్త్రం మొలకు చుట్టచెట్టుకొంది.

ఆకాశంమీద నల్లమబ్బులు, పావురములు ఎగు
రుతూ పల్లటిలు కొట్టుతూ ఉన్నవి. ఎడతెగని బలాక
ముల బాదులు.]

శ బ రి

వచ్చేశారు, నాపెన్నిధి! నాతండ్రి వచ్చే
శారు! నాయనా, హనుమంతు, నే నిలాగ
అవుపిస్తే నవరదా న్నని అసహ్యించుకోరు
గదా శ్రీరాములు?

హ ను మం తు డు

ఎంతమాట అన్నావు తల్లీ!

ఇ ర్రీ

శబరి, ఉండు, నేను నీకు ముస్తాబు
చేస్తాను. ఆకాషాయవస్త్రం, అదీ, అలాగ
కట్టుకో. ఈకావిబట్ట ఒంటిమీద కప్పకో!

ఆ, అలాగ. జాట్టు దులిపి ముడి వేస్తా
నుండు. ఆ, అదీ. ఈమాటు బాగుంది.

ఏదీ ఆపువ్వలురెండు జాట్టులో పెట్ట
నియ్యి. ఈమాటు బాగుంది.

[ఇర్రీ తల దులిపి ముడివేసి పువ్వులు
జాట్టులో పెట్టును.]

ఈమాటు శ్రీరామచంద్రు లేమీ
అనుకోరు!

శ బ రి

ఇరీ, మానాయన వస్తున్నట్లున్నారు. నాహృదయం గబగబ కొట్టుకొంటూ ఉంది. చూడు ఇరీ, నీవు ఆపక్షులవెనుక నిలబడి నేను చెప్పినప్పుడు హేటితోకూడా పాడు. నేనూ పాడతానులే. చూడు హనుమా, నీవు ఆసీతాల కెదురుగా ఆపారిజాతవృక్షం మొదట కూర్చో. శ్రీరామచంద్రుని పాదాలమీద మూత్రం దృష్టి ఉంచు. నీదృష్టులతో వాటిని చుట్టబెట్టు. వదలకుమా. వెళ్లండి—నాహనుమా, వెళ్లు; నాఇరీ, వెళ్లు.

[ఇరీ, హనుమంతుడూ తమస్థానాలకు వెళ్లుదురు.]

శ బ రి

[ముందుకు వచ్చి] వచ్చారు నాతండ్రి. నాహృదయం చెప్పతూ ఉంది వచ్చారని. ముసలిదానికి నాకు గగుర్పా టేమిటి? దేహమంతా ఎలాగ కంపిస్తున్నదో! కళ్లంట నీళ్లు ఎలాగ వస్తున్నవో! తుడుచుకొని నాతండ్రిని కరువు లీరా చూచుకోవాలి. కళ్లల్లోంచి నీరు రాలకూడదు. కాళ్లూ చేతులూ తడబడకూడదు. ఎలాగ? ఏమి చేసేదీ? అరుగో! అరుగో! వచ్చారు! మేఘమూ మెరుపూ లాగ ఉన్నారు నాతండ్రులు. మాట్లాడు కొంటూ వస్తున్నారు. మేఘగర్జనములవలె వినబడుతున్నవి వారిమాటలు. వెడుతున్నా, నా తండ్రులదగ్గిరికి! వెడుతున్నా! నాతండ్రులు; శ్రీరామలక్ష్మణులు; నారాముడు, నాతండ్రి

వచ్చారు! వచ్చారు! నాతండ్రులు. ఏడీ, నారాముడు; ఏడీ నాముద్దులతండ్రి; ఏడీ నానాయన; ఏడీ, ఏడీ, ఏడీ, నాశ్రీరాముడు!

[ముందుకు గబగబ పరుగెత్తును. శ్రీరాముడూ లక్ష్మణుడూ ప్రవేశింతురు. శ్రీరాముడు నల్లగా ఉన్నాడు. నల్లటిజుట్టు వెనకవైపు ముడి వేసుకొన్నాడు. ఒకనారబట్ట విరిచి వెనకకు విగించి కట్టుకొన్నాడు. ఇంకోనారబట్ట వేటకట్టు కట్టుకొన్నట్లు దేహానికి చుట్టబెట్టుకొన్నాడు. ఎగులుజములు. రక్తనయనములు. బలమైన నిగనిగలాడే శరీరము. ముఖములో బెంగ ఉన్నది. చేతిలో పెద్దవిల్లు. భుజముకు తగిలించిన అమ్ములపాది. మొలలో కఠారు. లక్ష్మణుడు రామునివలెనే బట్టలు కట్టుకొన్నాడు. పచ్చనిదబ్బసండులాంటి శరీరం. దృఢ కాయము. చేతిలో పెద్దవిల్లు. మొలలో కఠారు. భుజమున అమ్ములపాది. వారు వచ్చి రావడముతోనే హనుమంతుడు శంఖము పూరించును.]

లక్ష్మణుడు

ఇదే మతంగవనము. అల్లదే శబరస్వాశ్రమము.

శ్రీరాముడు

ఆవిడే శబరి. శ్రమణి అనే సిద్ధశబరి.

శ బ రి

మానాయనలు, మానాయనలు, వచ్చారా? సన్న చూడడానికి వచ్చారా? ఈ ముసలిదాన్ని ఉద్ధరించడానికి దయచేశారా!

ఆ క స్నై క ఛా యా చిత్ర ము లు

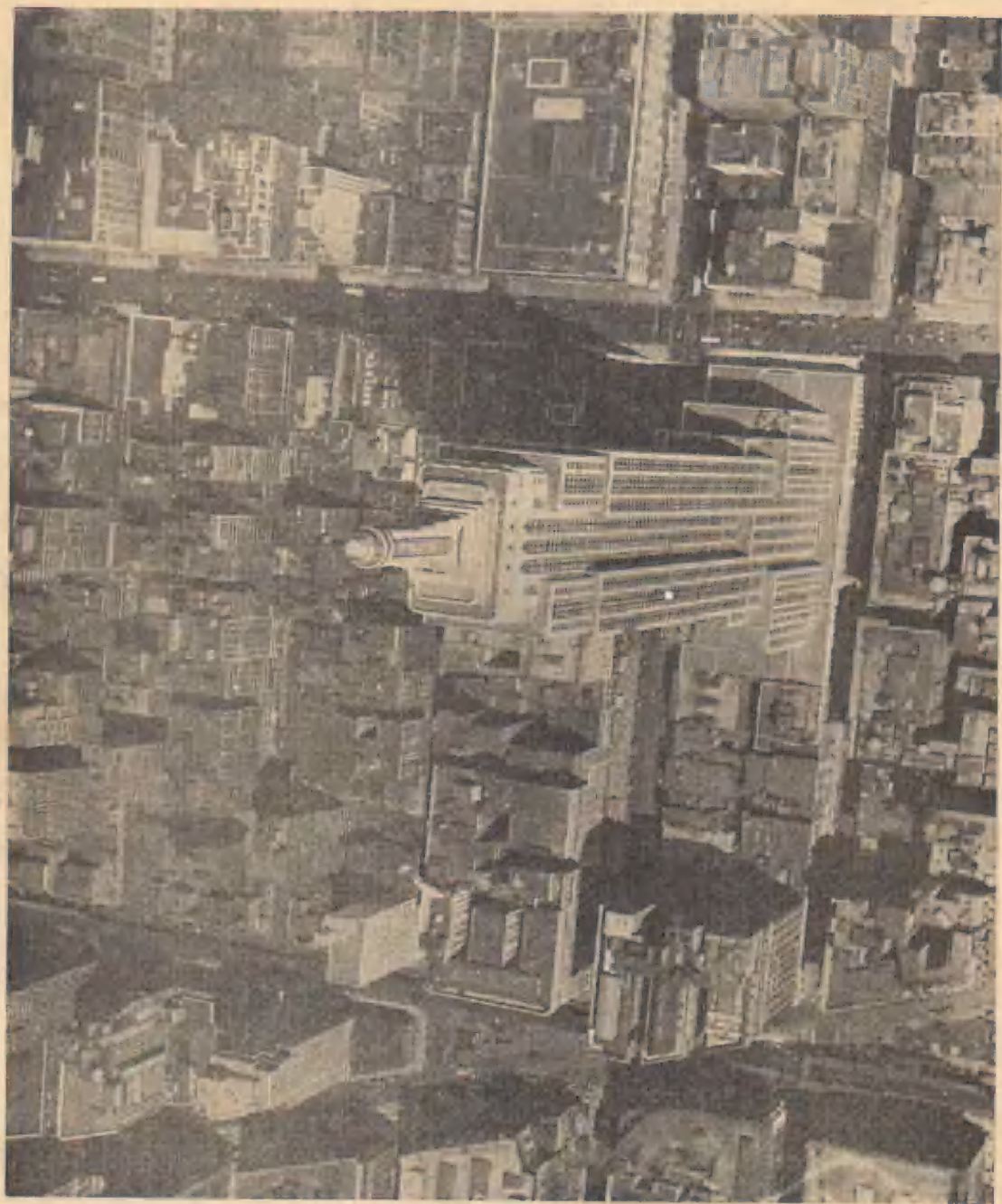
(SNAP SHOTS)

౧. విజయనగరము పెద్దబజారున గల ఘటికాస్తంభము ౧౯౦౦ |
శ్రీ కోరిమిల్లి బసవరాజుగారు తీసిన ఫోటో.

౨. కూరల బజారు
శ్రీ సి. జి. జగన్నాథ దాసుగారు తీసిన ఫోటో

సామ్రాజ్య రాజ్యాంగభవనము, న్యాయాధ్యక్ష నగరము

ఇది వాయువిమానముపైనుండి తీసిన ఫోటో. ఇందు రాజ్యాంగభవనము చాల చిన్నదిగా నున్నది కాని తక్కిన పెద్దపెద్దకార్యాలయములుగూడ దానికన్న చాల చిన్నవిగా నున్నవి. సామ్రాజ్యమునందలి సుంధరసౌధ పంక్తి యాదిక్రమమున గనపట్టును.

G. S. A,

ఇన్నేళ్లు నిరీక్షించిన ఈనవరదాన్ని రక్షించడానికి దయచేశారా? రండి, నాతండ్రులు, రండి. దయచెయ్యండి నా ఇష్ట దేవుళ్లు, దయచెయ్యండి!

[చేతులు చాచి అత్రముగా శబరి గబ గబ వచ్చి శ్రీరామునకు సాష్టాంగనమస్కారము చేసి పాదములు గట్టిగా పెట్టుకొని ఉండుండి ముద్దు పెట్టుకొంటూ కన్నీళ్లతో పాదములు తడుపుతూ ఆపాదాలమీదే మూర్చిల్లును.]

అత్మ గు డు

అన్నయ్యా, పాపం శబరి నీపాదాల మీద మూర్చపోయింది. నీచేతులతో స్పృశించి ఆవిడను లేవనెత్తవా?

శ్రీ రా ము డు

భక్తిపారవశ్యంవల్ల స్మృతి తప్పింది. రవం తనెవల్లో ఆవిడే లేస్తుంది.

[వంగుని ఆవిడ దేహాన్ని చేతితో నిమిరుతూ] లే, అమ్మా, లే; నీలోటిమహాతపస్వి నుల దర్శనము చేసుకోకపోతే నావనవాసము ఇంకా దుఃఖకరముగా ఉండదా?

[శబరిని రెండుచేతులతోనూ లేవనెత్తి ఒళ్లు తడిమి చిరునవ్వుతో] ఎంతగా కృశించిందో తమ్ముడూ! మనకోసం నిరీక్షించి నిరీక్షించి ఈశబరి!

అత్మ గు డు

అన్నయ్యా, ఈవిడ గొప్పభక్తురాలు!

శ్రీ రా ము డు

శబరి మతంగమహాముని పరిచారిక, శిష్యురాలు! చిరజీవిని; మహాభక్తురాలు.

శ బ రి

[శబరి లేచి నిలబడి కళ్లు మూసుకుని]

నాతండ్రి ఏడీ, నా రామచంద్రు డేడీ? నానాయన ఏడీ? ఏడీ, ఏడీ సాముద్దులమూట!

[కళ్లు తెరిచి శ్రీరాముని చూచి]

వచ్చావా, నాతండ్రి, నాకోసం వచ్చావా? నన్ను చూడ్డానికి వచ్చావా? నన్ను రక్షించడానికి వేంచేశావా, నాతండ్రి, నారామచంద్రమూర్తి!

శ్రీ రా ము డు

[శబరి దేహము చేతితో నిమిరుతూ]

తల్లీ, శబరి, దిగులుపడకమ్మా? నీకోసమే మేము వచ్చాము! నిన్ను చూడకపోతే ఇందరు మహర్షులను చూచినఫలమూ వ్యర్థమై పోదా మాకు?

శ బ రి

నామీద నాతండ్రిగారి కెంతదయ, ఎంతదయ! 'రారూ, నాతండ్రులు; రండి, అదే బాట. కాళ్లనొప్పులు తీరుతవి ఆ పువ్వుల మీదనుంచి నడవండి. రండి, నాతండ్రులారా, రండి, కూర్చోండి, నాయనలారా, ఆపీతాల మీద, కూర్చోండి. ఎంత శ్రమపడి వచ్చారో! ఈకొండల్లో నడవడంవల్ల కాళ్లనొప్పులు

వట్టాయో? నాకళ్లకరువుతీరా చూచుకొంటాను నాతండ్రిపాదములను; కూర్చోండి.

[వారు కూర్చుండును.]

అందుకోండి, శ్వాసలారా, అందుకోండి అర్ఘ్యము. ఈపాద్యము స్వీకరించండి.

[కాళ్లు చేతులూ కడిగి తనఉత్తరీయముతో తుడుచును.]

రండి, హంసల్లారా, రండి. మానాయనలకు మీరెక్కలతో నిమ్మళంగా విసరండి.

[హంసలు రెండుపీఠములపక్క నిలబడి రెక్కలాడించుచుండును. శబరి శ్రీరాముని తదేకధ్యానముతో చూచుచుండును.]

నానాయనగారు వచ్చారు; నానాయనగారిని కరువు తీరా చూచుకొంటాను. ఇవిగో, ఇవిగో నాతండ్రిగారిపాదాలు, నానాయనగారి పాదాలు; ఎంత చక్కగా ఉన్నవో! నాతండ్రి ఈపాదాలనే జనకమహారాజు కడిగి మాలమ్మ సీతమ్మతల్లిని నాతండ్రికి కన్యాదానం చేశాడు. ఓహో ఏమిమహత్తు నాతండ్రిపాదాలకు? నాతండ్రిపాదాల నంటుకొన్న భూరజముకు ఎంతమహత్తు! నాతండ్రిపాదరజము సోకిగానే ఒకరాయి గగుర్పొడిచి, చెమర్చి, కదిలించి! ఏమిఆశ్చర్యం! ఆరాతికి చేతులు. ఆరాయి కన్నీరు కార్చింది. ఆరాతిలో హృదయము తటతట మద్దెల వాయిచింది. ఆరాతికి భంగారుచాయ వచ్చింది. సోమూర్థము వచ్చింది, సౌందర్యము వచ్చింది, అది లేచి నిలుచుంది. పాదాలపైని వాలింది. పాదా

లను కాగలించుకొంది. ముద్దు పెట్టుకొంది. ఓహో, ఓహో, ఏమి నాతండ్రిపాదముల మహత్తు. రాతిని నాతిని చేసినవి నాతండ్రి దివ్యపాదములు. నేను అహల్యను నన్ను రక్షించవా తండ్రి అనిఆరాతినాతి పలికింది. నా తండ్రి చిరునవ్వుతో ఆమెను అనునయించాడు. ఏమి నాయనా, ఎంతదయ, సీతు ఎంతదయ!

ఎంతదయా కాకపోతే ఈపాదములను గుహుడికి ప్రసాదిస్తావా నాతండ్రి! గుహుడు కడిగినపాదాలు, జనకుడు కడిగినపాదాలు నాకు ప్రసాదించావా, నాతండ్రి! నాతండ్రికి ఎంతదయ! భద్రుడు ఎంతపుణ్యాత్ముడు! నాతండ్రి పాదాలూ, నాతల్లి సీతమ్మ పసుపూ పారాణీ రాచినపాదాలూ నెత్తిమీద పెట్టుకు కలకాలమూ మోస్తున్నాడు. నాతండ్రిపాదములెంత శక్తిమంతములు! నాతండ్రిపాదాలను భరించినపాదుకలకు రాజ్యము లేలగలసామర్థ్యము వచ్చింది. పదమూడుసంవత్సరాలనుంచి రాజ్యమేలుతున్నవి నాతండ్రిపాదకలు...

శ్రీరాముడు

అమ్మా, శబరి.

శ బ రి

నాయనా, నాతండ్రి, పిలుస్తున్నావా? నామీద ఎంతదయ! నా ఆశ్రమానికి దయ చేసినావు!

శ్రీ రా ము డు

సీగురువు లైన మతంగమహర్షులవారెక్కడ ఉన్నారెప్పుడు?

శ బ రి

నాతండ్రి, తాము చిత్రకూటం వచ్చిన పిమ్మట నాగురువులవారు విమాన మెక్కి స్వర్గము దయచేశారు! నాగురువుగారి అనుగ్రహమువల్లనే ఆకుతారపురుషుల దర్శనం నాకు లభించింది.

అందుకోండి, నాముద్దు తండ్రులారా, అందుకోండి ఈచందనం. కమ్మనిపుప్పాడి కలిపినగంధం, అందుకోండి.

[శబరి ఉత్తరీయములు తీసి వారిదేహమునిండా గంధము పూస్తూ]

ఇవిగో నాతండ్రిచేతులు. భక్తులను గడించే దీర్ఘ బాహువులు. ఈచేతులతోనే నాతండ్రి మునిపుంగవులకు అభయ మిస్తాడు. ఇదిగో ఇది దక్షిణబాహువు. దీనిలోనే అమృతమూ హాలాహలమూ ఉండటం. ఎంతటి చేతులు! సీతామహాదేవికంఠాన మంగళసూత్రము కట్టిన దివ్యహస్తములూ ఇవి! ఓహో ఏమి నాపుణ్యము! ఈచేతులతోనా నన్ను స్పృశించావు నాదేవా? నాతండ్రి, భక్తులు ఒకచేత్తో పిలిస్తే వచ్చి రెండుచేతులతోనూ కాగలించుకొంటూ వట నాతండ్రి, ఈచేతులతోనేనా? నాకేసి చూస్తున్నావా నాతండ్రి! ఆహా ఏమి నానాయనగారికన్నులు! సూర్య చంద్రులూ ఇవి! నాయనా, ఏమీ, నీకళ్లు చూచుకోనియ్యి.

ఇదిగో నాతండ్రిదేహము. కోమలదర్భాంకురాలను నిరసించేదేహము. నవమేఘశ్యామల

మైనదేహము. అకాశమువంటి దేహ మిదా? కాసల్య పొత్తిళ్లలో పెట్టి పెంచిన దేహమా ఇది! దశరథుని బాహువులలో పెరిగిన దేహమా ఇది!

నాతండ్రి, నన్ను చూచి చిరువత్స నవ్వుతున్నావా? నవ్వులో నక్షత్రపుతరుకులు ఏలాగు ఉన్ననో!

ఓహో, నాతండ్రి నాకు సాక్షాత్కరించాడు. నాతండ్రిని నేను పూజిస్తున్నాను. నాతండ్రి, నన్ను రక్షించు, నాతో మాట్లాడు. ఇదిగో అత్యవసర్యణము చేసుకొంటున్నాను. అహల్యాప్రాణదాతా! ఇదిగో మొక్కుకొంటున్నాను. జానకీమనోహరా! ఇదిగో నమస్కరిస్తున్నాను. భక్తజవపారిజాతా! ఇదిగో వందనము. నన్ను రక్షించవా, నాతండ్రి, నారామచంద్రమూర్తి!

(శ్రీ) రా ము డు

శబరి, నావైరితల్లి, ఎంతటి నిర్మలహృదయమమ్మా నీది!

ల క్ష్మ ణు డు

ఎంతటి ఆవేశం అన్నయ్యా, శబరిది! ఎంతభక్తి!

(శ్రీ) రా ము డు

తల్లీ, శబరి! నీగురువుగారిసేవ నీ వెంత కాలము చేశావు?

శ బ రి

జ్ఞానము వచ్చినప్పటినుంచీ నాగురువు గారికి పరిచర్య చేస్తున్నాను నాతండ్రి! నా

గురువుగారు వెళ్లుతూ నాకు నా ఇష్ట దేవుని సంకతి చెప్పారు. అప్పటినుంచి మిమ్ములిని మరవలేదు నాతండ్రీ!

అయ్యో! నాతండ్రీ ఎంత శ్రమపడ్డారో! వినరండి రెక్కలు బెణా హంసల్లారా, వినరండి. నాతండ్రు లెంత శ్రమ తీసుకొన్నారో నాకోసం, న న్నుద్ధరించడానికి! ధరించండి, నాముద్దు దేవుళ్లు, ధరించండి—ఈ పూలదండలు, ఈమందారమాలలు, ఈ కుండమాలలు, ఈ తులసిమాలలు. న న్నుద్ధరించడానికి వచ్చారా! [పూలదండలు వారిమెడల నిండా వేయును.] ఈముసలిదానినిదా ఎంత ప్రేమ నాతండ్రులకు! ఈనవరదాన్ని చూస్తే ఎంత అభిమానం! శ్రమ తీర్చుకోండి నాదివ్య మూర్తులు, శ్రమ తీర్చుకోండి! రండి, నా చిన్న పళ్లులు రండి. శ్రీరాములవారికి పాటలు పాడి శ్రమ తీర్చుదాము రండి.

[నెమిట్లూ, చిలకలూ, గోరువంకలూ, కోయిలలూ, హంసలూ బెరులు తీరి వృత్తము చేస్తూ పాటలు పాడును. ఇర్రి పళ్లుల వెనుకనుంచి వాటితో పాడును. శబరి పీఠములకు ముందు శ్రీరాములవారి పాదములు పట్టుతూ కూర్చుండి పాడును.]

శ బ రి

పళ్లు లన్నీ రామ, ఎవరికై పాడేను

పళ్లులు, ఇర్రి

నీకొరకే, నీకొరకే, నీకొరకే!

శ బ రి

ప్రహ్వలసారథం తెవ్వరికి శ్రీరామ

పళ్లులు ఇర్రి

నీకొరకే, నీకొరకే, నీకొరకే

శ బ రి

పండ్లలో మాధుర్య మెవరికొరకో రామ

పళ్లులు, ఇర్రి

నీకొరకే, నీకొరకే, నీకొరకే

శ బ రి

ప్రకృతిసౌందర్యానికియ మెవరికి రామ

పళ్లులు, ఇర్రి

నీకొరకే, నీకొరకే, నీకొరకే

శ బ రి

భక్తకోటుల ఆత్మ లెవరి కోయి రామ

పళ్లులు, ఇర్రి

నీకొరకే, నీకొరకే, నీకొరకే.

శ బ రి

వింటున్నావా నాతండ్రీ, పాటలు? విను, శ్రమ తీర్చుకో! మల్లీ పాడండి.....

పసరుటాకు నిష్టలోని భావ మేమి రామచిలుక

చిలుకలు, ఇర్రి, శబరి

రామ కోడండరామ రామ శ్రీరామ రామ

శ బ రి

వక్కివన్నె పళ్లతీపి భావ మేమి రామచిలుక

చిలుకలు, ఇర్రి, శబరి

రామ కోడండరామ రామ శ్రీరామ రామ

శ బ రి

పుష్పి కింత కాంతి చేసితోడ వచ్చు రామచిలుక

చిలుకలు, ఇర్రి, శబరి

రామ కోడండరామ రామ శ్రీరామ రామ

శ బ రి

భక్తకోటి కొంఠబంగార మెవరు రామచిలుక

చిలుకలు, ఇరి, శబరి

రామ కోదండరామ రామ శ్రీరామ రామ.

శ బ రి

రండి, నా కోయిలలు, రండి, భయము లేదు. పాడండి

శ బ రి

పిలవవే కోయిలా గొంతెత్తి రాముణ్ణి

కోకిలలు, ఇరి

కోరామ కోరామ కోయి కోయి

శ బ రి

పాడివే కోయిలా ప్రభువువారల గూర్చి

కోకిలలు, ఇరి

కోరామ కోరామ కోయి కోయి

శ బ రి

లోక మంతా విండి ఉన్నవా రెవ్వరే

కోకిలలు, ఇరి

కోరామ కోరామ కోయి కోయి

శ బ రి

శ్రీరామకంఠాన్ని వినిపించు కోయిలా

కోకిలలు, ఇరి

కోరామ కోరామ కోయి కోయి

శ బ రి

భక్తకోటలంతయు రెవరివే కోయిలా

కోకిలలు, ఇరి

కోరామ కోరామ కోయి కోయి.

శ బ రి

నాతండ్రి లాలకిస్తున్నా రామునలిదాన్ని, తెలియనిదాన్ని, చదువు లెరుగనిదాన్ని తమి

చండి, స్వాములారా, తమించండి. నన్ను కృతార్థురాలను చేయండి.

[లేచి నిలబడి పోకదొన్నెలలో పల్లు మొదలయినవీ, తామరదొన్నెలలో పాలూ, అరటిఆకుదొప్పలలో మధుపూ, తెచ్చి శ్రీ రామలక్ష్మణులముం దించి]

ఆరగించరా, నాదివ్యమూర్తులు. ఆరగించండి, ఈఫలములను. ఇవి కీరములు తెచ్చినవి, మధురములు; నేటివి, దోరవి.

శ్రీరామలక్ష్మణులు

ఇలా తే అమ్మా, ఇలా తే.

శ బ రి

అనుభవించండి, సుందరమూర్తులారా, ఈకందమూలములు—మీకొరకై నేను నంత రించాను. అనుభవించండి. కీటకనంజర్కము లేనివి, లేతవి, తియ్యటివి, ఇవిగో ఇవ్వపువ్వులు, తేనెలు ఓడుతున్నవి; గ్రహించండి, నాతండ్రిలు, గ్రహించండి.

శ్రీరామలక్ష్మణులు

ఇలా తే అమ్మా, ఇలా తే.

శ బ రి

నాతఃఫలములారా, ఆస్వాదించండి ఈమధువు. మందార మాలతీ పద్మములనుంచి మీమీద పాటలు పాడుతూ తేలులు గ్రహించినవి మీకొరకు. ఆస్వాదించండి, నాయనలారా, నాతండ్రిలారా, ఆస్వాదించండి.

శ్రీరామలక్ష్మణులు
ఇలా తే అమ్మా, ఇలా తే.

శ బ రి

దాహము తీర్చుకోండి, మహాస్వాములు,
దాహము తీర్చుకోండి. ఇవిగో గోక్షీరములు.
లేతపచ్చిక తిని పంపాజలము తాగి పురాణ
శ్రవణమందే కాలక్షేపము చేసినకపిలగోవులు
మిఠికారకై పాడుగులలోనుంచి నవించి
నవి. ఈగోక్షీరములు తాగండి, నాతండ్రు
లారా! నన్ను ధన్యాత్మురాలిని చేయండి;
నానవర్య లందుకోండి; నన్ను ఉద్ధరించరా,
నాతండ్రులు!

శ్రీరామ లక్ష్మణులు

ఇలా తే అమ్మా, ఇలా తే. అనుభ
విస్తాము, అనుభవిస్తాము.

[శబరి వారికి అన్నీ అందించి శ్రీరామ
మూర్తిపాదములు పట్టుతూ]

శ బ రి

పాడండి ఈమూరు, నాచిన్న పేరులారా,
పాడం డమ్మా! శ్రీరామచంద్రులవారు
సంతోషిస్తారు; నాతండ్రులు సంతోషిస్తే నా
కు లేని దేమిటి? పాడండమ్మా, పాడండి.

[హనుమంతుడు శంఖము ఊదాను.]

నమిస్తు, ఇరి

నీలనీరదగాత్ర, నీరజశ్శత్ర,
శివతనూభవ పద చిహ్నైశ్చాంసులము,
వర్షోదయము మాకు భవదాగమంబు;
పర్వస్థగంభీర గర్జన జోలు

కంఠాన్ని వివరియ్యు, కడుజాద్యస్థావయ;
వృందయాల వర్షించుచున్నాము మీకు;
శబరితో మస్తకాంజలి ఘటిస్తాము,
అభయం బొసంగ వయ్యా, దేవదేవ!

చిలుకలు, ఇరి

మృదుఫలలాభాగ్య భాషితమూర్తి,
పంచరంగాని దివ్యవాహనంబులము,
నిత్యకపంతంబు నీరాక మాకు;
ఫలరసమాధునీ భాషావిలాస,
నీపలు కాలించ ని మౌక్తికమారు;
నీవాక్కు లమకరించగ నిమ్ము మమ్ము;
శబరితో మస్తకాంజలి ఘటిస్తాము,
అభయం బొసంగ వయ్యా, దేవదేవ!

కోకిలలు, ఇరి

కిషోరకామలించిత దివ్యదేహ,
శ్రీపతిపుత్రున కాప్తమిత్రులము,
నీరాక మాకు పసంతంబు దేవ;
యాశపల్లవశ్శత్ర, శుశుమాగ్రాత్ర,
నీరక్తవయవాల మామాపులకును
నిత్యలక్ష్మణులై నిలువగా నిమ్ము;
చల్లనిమాపు ప్రసాదించి వయ్య! శబరితో
మస్తకాంజలి ఘటిస్తాము, అభయం బొసంగ
వయ్యా దేవదేవ!

హంసలు, ఇరి

శరదంబరసమాన సన్నతమూర్తి,
బ్రహ్మదేవుని పాదపద్మద్వయంబు
మాపక్షయంగళంబుపై వాత్స్య మాడు.
నీరాక మాకు శరత్కాలకోభ;
స్వర్ణదీపవృ పంకాశంబు లైన
నీపాదములు దిద్దు మాయానమలము;
విసదహకాండాల లోలు భాహువులు
మ మెల్ల కాలంబు పోషించు దేవ!

శబరినో మ ప్రకాంతలి ఘటిస్తాము,
ఆధ్యం బాసం వయ్యా దేవదేవి!

శబరి, ఇరి, పక్షులు

రావయ్య దేవదేవి, ప్వాగతంబు
రావయ్య మామచోప్వాది, ప్వాగతంబు
రావయ్య లోకైకనాథ, ప్వాగతంబు
రావయ్య రామచంద్రా, ప్వాగతంబు.

శ బ రి

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

శ్రీరామచంద్రుని

దర్శనంబున ధన్య నైతిని

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

ధన్య నైతిని రామచంద్రుని

దివ్యపదములు తలను చాలించి

దివ్యనామము జివ్యా నిలిపి

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

శ్రీరామచంద్రుని

దర్శనంబున ధన్య నైతిని.

ఏమిలేజం లేమిసోయగము

నామద్వంద్యుని

ఎంత చక్కని దివ్యరూపంబు

ఏమిలేజం లేమిసోయగము

మెంతచక్కని దివ్యరూపము

కలవో లేవో మాటలా ఘను

ఘనకామలరూప మెన్నగ

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

శ్రీరామచంద్రుని

దర్శనంబున ధన్య నైతిని.

పావనంబై మారె దేవంబు

నాపృథ్వంబు

పావనంబై తెలవని నిర్మలంబు

పావనంబును నిర్మలంతో

మెవహంబును ముక్తికాంతకు

తావలం బసకాఘవేంద్రుని

రూపసందర్శనము చేసి

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

శ్రీరామచంద్రుని

దర్శనంబున ధన్య నైతిని!

ఏలకొని పాలించవా ప్వాహి +

నను గన్నతండ్రి

ఏలకొనవా భక్తమందార!

ఏలకొని పాలించ వయ్యా

ఇవకులాగ్రణి ఘనవి చేకొని

తావకారుణ నరణరేణువు

నై జరించెద కనికరింపుము,

ధన్య నైతిని ధన్య నైతిని

శ్రీరామచంద్రుని

దర్శనంబున ధన్య నైతిని!

[హనుమంతుడు శంఖము ఊదెను.]

అలకిస్తున్నారా, అవతారమూర్తులు,
ముసలిదానిపాటలు; ఆరగిస్తున్నారా, అవ
తారమూర్తులు, ముసలిదానివై వేద్యం, ఎంత
దయో! ఎంతవిశాలహృదయమో, నాతండ్రు
లది! కరుణానముద్రులు; భక్తపారిజాతములు;
దీనబంధువులు.

శ్రీరాముడు

తమ్ముడూ, చూతాపుటోయి, శబరి భక్తి
శ్రద్ధలు!

లక్ష్మణుడు

ఇంతటి ఆవేశం, ఇంతటిభక్తి, ఎక్కడా
చూడలేదు అన్నయ్యా! ప్రకృతి సంతా తన
వశం చేసుకొని తనహృదయం నీవశం చేసింది.

శ్రీరాముడు

మహాభక్తుల లక్షణమే అది. — శబరీ, ఈ ఫలములు నీన్నే హితులకూ పక్షులకూ పంచి పెట్టమ్మా!

శ. బ రి

నే చెప్పలేదూ, ప్రేమస్వరూపుడు, నా తండ్రినీ; రా, హనుమ, రా; ఇర్రీ, రా; రండి, పక్షుల్లారా, రండి. శ్రీరామచంద్రుడి పాదాలకు మొక్కుకోండి.

[వా రందరూ సాష్టాంగ పడుదురు.]

కళ్లకు అద్దుకు తినండి ఆమహాస్వామి ప్రసాదము. ఇందండి.

[శబరీ, వా రందరూ ఫలములను తిందురు. నాశరీరం పవిత్ర మైనది శ్రీరామచంద్రుని చూచుటవల్లా, పాదము లొత్తుటవల్లా, ప్రసాదం అనుభవించడంవల్లా! ఇంతకీ నా మహాస్వాములదయ! స్వామివారికి నమస్కారము చెయ్యండి. నాతండ్రిగారి పాదపద్మాలు ఎప్పుడూ మరవరుగదా! మరవకండ్లమ్మా, మరవకండి. ఇంకోమారు నాతండ్రిపాదాలు కాగ లించుకొని వెళ్లండి.

[మల్లీ సాష్టాంగపడుదురు. పక్షులు వెళ్లి దూరముగా శ్రీరాముని చూస్తూ నిలుచుండును. హనుమంతుడు పారిజాత తరుమూలము చేరును. ఇర్రీ అతనినమిషమున నిలబడి శ్రీరామలక్ష్మణులను చూచుచుండును.]

నామనోరథము నెరవేరింది; నా తండ్రిలను మిమ్ము, చల్లనిమూర్తులను తనివి తీరగా చూస్తున్నాను.

శ్రీరాముడు

అమ్మా, శబరీ, ఈవనములో నీకు తపస్సు సరిగా జరుగుతూ ఉందా, మృగభయమూ రాక్షసభయమూ లేకుండా?

శ. బ రి

మీఅనుగ్రహంవల్ల తండ్రి, జరుగుతూ ఉంది. నాగురువులవారిదయ, మీఅనుగ్రహం నాకు ఉంటే నాకు లేని దేమిటి? నానిధానమూ, నాతండ్రి, శ్రీరామనామస్మరణమే నాతపస్సు నాయనా; నేను నాతపస్సు ఫలించింది, నాతండ్రిలకు నామీద కటాక్షం ఉంది కాబట్టి.

శ్రీరాముడు

అమ్మా, శబరీ, ఈప్రాంతములందు రాక్షసుల వల్ల మునులతపస్సుల కంతరాయము లేమీ కలుగడం లేదు గదా?

శ. బ రి

అవతారపురుషులు నాతండ్రి! అవతారకార్యం చక్కచెట్టుతున్నారు. నాజోటి దీను రాండ్రను రక్షిస్తున్నారు. ఏమీ లేవు నా తండ్రి. రాక్షసభయము లేదు.

శ్రీరాముడు

మీగురువు వైసమతంగమునుల పూజ చేస్తున్నావా?

శ. బ రి

చేస్తున్నా, నాయనా; చెయ్యను మరీ. నాగురువులేగా నాఇష్టదైవతము నాకు ప్రత్యక్ష మయ్యేఉపాయం చెప్పారు. నిత్యమూ గురుపూజ చేస్తున్నాను తండ్రి!

నాగురువులు ఇక్కడ యాగము చేశారు.
చూపిస్తాను వస్తారా నాయనలారా, శ్రమ
లేదుకదా? నాగురువులమహాత్ము చూపిస్తాను
రండి, నాతండ్రులు.

[శ్రీరాముడూ, లక్ష్మణుడూ, శబరీ
కుటీరముపైపు వెళ్లుదురు.]

ఇవిగో నాయనా, యాగవేడులు. వీటికి
గొప్పమహాత్ము ఉంది. తమకు తెలియని దేమిటి
నాయనా! ఏదో ముసలిదానిమాటలు, కోపసిం
చుకోకండి నాయనా!

శ్రీరాముడు

దూరముగా ఆ నీ దేమిటమ్మా?

శ బ రి

అవి సప్తసాగరములు నాయనా, నాగురు
వుగారి స్నానార్థమై వచ్చినవి. ఆయన సంకల్ప
మాత్రంచేత వచ్చినవి తండ్రీ.

శ్రీరాముడు

ఈకావిబట్టలు శబరీ?

శ బ రి

ఈతడికావిబట్టలు పూజ్య వైననాగురువు
గారివే మహాస్వామీ, ఇవిగో పూలదండలు,
వీరిలిగా వాడకుండా ఉన్నవో చూశారా
నాయనా? వారిబట్టలకు తడి ఆర లేదు. వారి
పూవులు వాడలేదు.

లక్ష్మణుడు

ఇన్ని సంవత్సరము వైనప్పటికీ?

శ బ రి

అవును, నాయనా, నాగురువులవారి
తపఃప్రభావ మటువంటిది, చిట్టితండ్రీ!

శ్రీరాముడు

అంతటిగురువు కాబట్టే ఇంతటి భక్తురాలు
అయింది ఈవిడ.

శ బ రి

నే నెంతపుణ్యము చేసుకోబట్టి మీదర్శ
నలాభం నాకు కలిగింది మహాస్వామీ. మీరు
రాబట్టి నాఆశ్రమము స్వర్గతుల్య మైనది. మీ
పాదధూళిచేత నాఆశ్రమమూ, నేనూ, నాఆ
శ్రీతులూ అందరమూ పవిత్ర మయ్యాము
దేవా! మామహాస్వాములను దర్శించుకోబట్టి
నాజన్మము ధన్య మైనది తండ్రీ! నాపుణ్యము
పండినది, నాతపస్సు ఫలించింది, నాదేవా! మీ
పాదయుగళముపై భక్తి చేయ్యలేని దేమిటి
నాతండ్రీ? నా కంతకంటె కావలసిన దేమిటి
నాస్వామీ!

శ్రీరాముడు

అమ్మా శబరీ; నీవత్కారము మాకు
వచ్చినది. నీవపర్యలు మే మందుకొన్నాము.
నీభక్తి గట్టులేని నముద్రం. దానిలో మమ్ము
ముంచెత్తినావు!

శ బ రి

బహిరింద్రియాలకు సంతోషం కలిగించడానికి
ప్రయత్నించాను, స్వామీ, హృదయానికి సంతోషం
కలిగించడం నాకు వశ మాతుందా
రామా!

శ్రీరాముడు

బహిరింద్రియములద్వారా హృదయము
త్పత్తి చెందింది, శబరీ!

శ బ రి

ఇంక నాకు కావలసిం దేమిటి? నాస్వా
ములు సంతోషించారు! నాస్వాములు సంతో
షించారు! నేను ధన్యను, ఇంతకీ శ్రీరామ
చంద్రులకు నామీద అమితవాత్సల్యం!

శ్రీరాముడు

అమ్మా శబరీ, నీఅశ్రమంలో పశులూ,
జంతువులూ కాలవిరోధం లేకుండా నీకు తో
డ్పడినవి. పశులు తమస్వభావాలను కూడా
మార్చుకొన్నవి. జంతువులు తమవైరములు
మానినవి. ఎంతటి తపశ్శాలిని వమ్మా నీవు!

శ బ రి

అంతా మీనామప్రభావమే, నాతండ్రి,
అంతా మీదర్శనప్రభావమే శ్రీరామచంద్ర
మూర్తీ! నాగురువులవారిదయ, మీకటాయం
నా కుండగా నాకు లో టేమిటి కన్నతండ్రి!
నాలో మంచి ఏమైనా ఉంటే దానికి కార
ణం నాగురువుగారే శ్రీరామా!

శ్రీరాముడు

గురుభక్తి కలవారికి లో టేమి టమ్మా!

శ బ రి

శ్రీరామచంద్రా! మీయెడల ఒక్క
అపచారం చేశాను. నన్ను మన్నించాలి. తెలి
యనిదాన్ని, మీరు శప్తసమయములో ఉండ

గా ఈఉత్సవము మీకు సచ్చునో సచ్చదో
అని ఆలోచించకుండా.....

శ్రీరాముడు

నీభక్తిపాఠము తెలియ జేస్తున్న దీఉత్స
వము శబరీ!

శ బ రి

నాయనా, ఆదుర్భాగ్యుడిచేతు లెట్లా
ఆడాయో నాతల్లిని తీసుకొని పోవడానికి! నాది
ట్టితల్లిని ఏమిక్ష్మాలపాలు చేస్తున్నారో ఆదుష్ట
రాక్షసులు! [ఏడ్చును.] నాతల్లి ఎక్కడ ఉందో
తెలిసిందా నాయనా!

లక్ష్మణుడు

ఇంకా తెలియలే దమ్మా!

శ బ రి

నాతల్లి ఏమిక్ష్మాలపా లవుతోందో! నా
తండ్రి కింతకష్టము తటస్థించనా! నాయనా,
చూశావా. అదుగో ఋశ్యమూకపర్వతము.
వారి తరిమితే సుగ్రీవుడు ఆకొండమీద
ఉన్నాడు. నాయనా, అతనిన్నేహము
చెయ్యండి. మీకు తప్పకుండా కార్యసిద్ధి అవు
తుంది. అబ్బాయి, హనుమా, ఇలా రా,
శ్రీరాములవారికి మొక్కుకో. [హనుమంతు
డువచ్చి శ్రీరామునకు మొక్కును.] నాయనా,
శ్రీరామచంద్రా, ఇతడు హనుమంతుడు, సు
గ్రీవుడు సమ్మివంటు, బుద్ధిమంతుడు, ఇతడు
మిమ్ము సుగ్రీవుని దగ్గిరికి తీసుకు పోతాడు.

శ్రీరాముడు

[కన్నీళ్లు తుడుచుకొని] ఎంతమంచి దాన వమ్మా, శబరి, నీవు!

శబరి

ఇరీ, రావే, శ్రీరామచంద్రులకు మొక్కుకోవే. [ఇరీ అట్లు చేయును.] తెలియని పిల్ల నాయనా, దీవించండి. [శ్రీరాముడు చేతులు తలపై చాపి దీవించును.] వెళ్లు, ఇరీ, వెళ్లు. హనుమా, అక్క డుండు నాయనా, అక్కడ ఇరీవగ్గిర నిలబడు, శ్రీరామలక్ష్మణులను సుగ్రీవుడి వగ్గిరికి తీసుకు వెళ్లుదువు గాని. ఇరీ, హనుమా, శ్రీరామనామం మరచిపోకం డమ్మా! నే వెడుతున్నాను. నేను వెడుతున్నా. [ఇరీకేసి చూచి] అయ్యో, పెరితల్లి, దిగులుపడి ఏడవ కమ్మా. నానాయనగారిని మరచిపోకుండా ఉంటే నీకు ఏమీ లోటు ఉండదు. ఇంకోమారు వచ్చి మొక్కుకో. [ఇరీ అట్లు చేయును.]

నే వెడుతున్నా నమ్మా, నే వెడుతున్నా.

[శబరి, శ్రీరామలక్ష్మణులూ కుటీరములకు దూరముగా ఉత్తరపువైపువకు పోవుదురు.]

ఇరీ

చూడు, హనుమా చూడు; ఎక్కడికి తీసుకు వెళ్లుతోంది శ్రీరామలక్ష్మణులను?

హనుమంతుడు

శబరి తనదేహాన్ని వదిలివెట్టుతోంది.

ఇరీ, చూడు, చూడు!

ఇరీ

శ్రీరామచంద్రులను కాగలించుకొంది. ఆయన పాదములు శిరస్సుమీద పెట్టుకొంది. ఆయనచేతులు వట్టుకొని తీసుకు వెడుతోంది. అదుగో, అక్కడ ఆగారు! శ్రీరాములవారికి ప్రదక్షిణం చేస్తూ ఉంది శబరి!

హనుమంతుడు

అదిగో, అదే చితి. చితి సమీపించారు. శ్రీరాములవారిచేయి వదల కుండానే చితిపై కెక్కింది.

ఇరీ

శ్రీరామమూర్తిపాదములవైపే చూపు!

హనుమంతుడు

మంటలు వస్తున్నవి. చితి కాలిపోతోంది!

ఇరీ

ఏమిటి ఆపెద్దమంట? ఆ, అది మంట కానట్లున్నది.

హనుమంతుడు

మంట కాదు. ఆచితిలోనుంచి దివ్యస్త్రీ, అరుణ శరీర, కిరీటధారిణి, దివ్యమాల్యాంచిత, దివ్యాభరణభూషిత, పైకి లేస్తోంది, లేస్తోంది. [హనుమంతుడు శంఖ మూడును.]

ఇరీ

శ్రీరామచంద్రుని కాదివ్యస్త్రీ మొక్కుకొంటోంది.

హనుమంతుడు

అంతరియోని కెగసిపోతోం దామె!

ఇరి

అదుగో, అదుగో, విమానం!

హనుమంతుడు

ఏమిపుణ్యకాలిని! ఆవిమానంలో మతం
గమహర్ని ఉన్నాడు. చూడు, చూడు, ఆ
మధ్య ఆతలుకు !

ఇరి

మతంగుడు దివ్యస్త్రీని చేతితో పై
కెత్తి తనపక్క కూర్చో బెట్టుకొన్నాడు. పైకి
వెల్లిపోతోంది విమానం!

హనుమంతుడు

అదృశ్య మైనది!— ఇరి, నే వెడతా,
శ్రీరామలక్ష్మణులను ఋశ్యమూకానికి తీసు
కువెళ్లాల్సి.

ఇరి

వెళ్లు; నాతండ్రులను జాగ్రత్తగా తీసుకు వెళ్లు.
నేనూ నెమ్మదిగా వారిపెనకే వస్తానులే; చాతక
ముని కిదంతా చెప్పాలి. [హనుమంతుడు
వెళ్లును; ఇరి కొంచెము తూర్పుగా నడవగా
చాతకముని కానవచ్చును.]

విన్నావా, చాతకా!

చాతకముని

చూశా నమ్మా; ఈచిత్ర మంతా ఇక్క
డ నిలబడి చూశాను. ఏ దమ్మా శబరిఆశ్ర
మము? నాకళ్లు చీకట్లు కమ్మినవా ఏమిటి?

ఇరి

[వెనుకకు తిరిగి చూచి]

చిత్రం! ఏది ఆశ్రమం! ఇంతట్లో మాయ
మైన దేమిటి! అంతా అడవి కమ్ముకొంది. సా
గరాలు మాయ మయినవి !

చాతకముని

అ దేమి టమ్మా ఆకొత్తకొండ ?

ఇరి

చిత్రం, చిత్రం! అది శ్రీరాములు కూ
ర్చున్న ఉన్నతాననం; శ్రీరామగిరి అయింది!

చాతకముని

అ దేమి టాశబ్దం?

ఇరి

చూడు, చూడు, పంపానరస్సుగట్టు తె
గింది! నీరు ప్రవహిస్తోంది! వెనుతోంది, వెను
తోంది! ఓహో ఏమి చిత్రం, ఏమిచిత్రం!
శ్రీరామగిరిపాదము నంటి పారుతోంది.

చాతకముని

అదే, శబరి, ఇరి; ఆప్రవాహమే శబరి; నం
దేహం లేదు.

ఇరి

విన్నావా, చాతకా, శ్రీరాములవారు శబరికి
వరం ఇచ్చిన ట్లున్నది.

చాతకుడు

ఏ మని?

ఇరి

ఆమె నిత్యమూ స్నానము చేస్తూఉండే
పంపానరస్సు ప్రవాహముగా మారగల దనీ,
దానికి శబరి అనే పేరు వస్తుం దనీ, అది శ్రీ
రామగిరిపాదముల నాశ్రయించి ఉంటుందనిన్నీ.

చాతకుడు

ఆమె చిరజీవిని గదా! ఆమె కందువల్లనే భూలోకమందూ స్వర్గలోకమందూ కూడా శాశ్వతత్వము సిద్ధించింది.

ఇరి

ఇంకా విను చాతకా; శబరి మహాపవిత్రమైన ప్రవాహమై పవిత్రమైన గోదావరితో కలిసి ఉంటుం దెప్పుడూను. శబరిమాహాత్యమువల్ల నే గోదావరిపవిత్రత ద్విగుణీకృత మైనది. గోదావరిజలము సీతారాములదేహములను కడిగి పవిత్ర మైనదిగదా, వారు పర్వతాలలో ఉన్నప్పుడు! శ్రీరామ పదధ్యానము చేతనూ, తత్పాదములను సమార్జనము చేయుట వల్లనూ శబరి పవిత్ర మైనది.

చాతకుడు

పాపఘ్న మైన శబరిగోదావరుల జలము మనుష్యులను తరింపజేస్తుం దన్న మాట! చూడు, తూర్పుగా చూడు, ఇర్రీ!

ఇరి

ఔరా! మానుమంతుడు శ్రీరామలక్ష్మణులను వీపుమీద పెట్టుకు తీసుకు వెళ్లుతున్నాడు.

చాతకముని

ఋశ్యమూకానికా?

ఇరి

అవును.

చాతకముని

ఇ దంతా చూస్తే సగుణబ్రహ్మాపాసన కూడా మోక్షసాధన మనిపిస్తోంది.

ఇరి

నీ దంతా ఒకగొడవ చాతకమునీ! ఇ దంతా చూస్తే శ్రీరామభక్తికి సాధ్యము కాని దేదీ ఈలోకములో లే దనిపిస్తోంది. అప్పు డెప్పుడో పాట కానా లన్నావు. చాతకా ఇప్పుడు నాతో కలిసి పాడూ!

చాతకముని

అలాగే, ఇర్రీ!

చాతకముని, ఇరి

సాదరం శబరిదత్త ఫలమాలాభిలాషితే,
పాలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్స్త్వద్విక్రామ మంగళమ్.

స్వస్తి ప్రబాధ్యః పరిపాలయంతాం
వ్యాఘ్రేణ మాగ్ధేః మహీం మహీశాః,
గోద్రాహ్యశేఖ్యః కుభ మస్తు నిత్యం
లోకా స్సుమస్తా స్సుఖిణో భవంతు.

[తెర.]

ఏమనోరథసిద్ధియో యిది తలంప - బుడమి నోక నముద్రపు పోటు వోలె పొడిచె;
పూలుజివురుల్ని నిలువెల్లఁ బులకరించి - పగులఁబడి నవ్వచున్న దీ ప్రకృతికాంత !
రావలెను నాదు ప్రాణంబు ప్రాణ మిపుడు, - ననుఁ గటాక్షింప స్వర్ణవనంబు విడిచి,
పోవలెను నేను నాప్రేమమూర్తిఁ గలియ - నీ ప్రపంచపు పాలిమేర లెల్ల దాటి.

కలిసికొని యొక్కరొకరిలో కరఁగిపోయి - యనుభవించు మనిర్యాచ్యమైన ప్రేమ;
దైవమునకైన సచట పెత్తనము లేదు, - దేశకాలంబులును విడఁచియ లేవు.

* * * * *

ఈమహానంద సంరంభ మే భరింప - బాల దుర్బలంబైన నా స్వాంతమందు,
ప్రాణమా, నీవు నాదండ రాకయున్న - మృదుసహోదరి మరణలక్ష్మియై యెఱుంగు -
నీకును నాకుఁ గల్గురమణీయ శుభప్రణయైకబంధనం
బై కళలూరు నీప్రకృతి యంతయుఁ బూవులతోఁ జివుళ్లతో
నోకమలాక్షి ! యీశుభముహూర్తము తానయి వచ్చె మించెనే
నీకుసుమాసప్రదవము లింకునొ, లేఁ జివురుల్ నశించునో !

కలవు నీకును నా కనేకములు కాల - దేశవినిబద్ధములు, రసోద్దీపితములు,
నిత్యనూతనములు రమణీయములయి, - వనజలోచన ! సంబంధ బాంధవములు.

అలరులు, తేనియల్, చివురు, లావయిఁ గోకిలకాకలీన్ద్రనం
బులు, నునుగాలిపీవనలు, పుప్పొడి తిన్నెలు చూడఁ జూడ ని
స్తులగతిఁ బొల్పు నీప్రకృతి శోభ లివన్నియు నీవు రామి, ని
ష్కల మనిపించెదేని తెఱవా ! తెరు వేది ప్రపంచకంబునక.

రంగులు పూసి యున్న బహిరంగపు సృష్టి సత్తాక్రమించి, యే
రంగును లేని యాహ్వాదయరంగ గభీరతలోఁ గరంగి, ర
న్ద్రంగి, వివీలకోమలఘనాంత తటిల్లతవోని, సీగృహ
ప్రాంగణ నీమ నిల్చితిని బ్రాంజలివై ప్రణయామృతార్థివై.

తలిరులకమ్మఁదేనియలు ద్రావి, నిగారపుపూరజంబు మై
నలఁది మమేకమైన (?) ప్రణయంబున నొండొరుఁ గాఁగిలింది, ని
ర్మలమృదు దక్షిణానిల తరంగము లూయెల లూఁపఁ బూలతె
ప్పలపయిఁ దేలిపోదము, ప్రపంచము ముంచిన మోదవార్ధిలోక,

గ

సార్థక సాధామని

“సాదామని” నిబ్బడిగా మెలపుచేగ గలమనివాడు.

ఆసే రామ కుండవడలోపూడా కొంతెం చరిత్ర లేకపోలేదు. పగలు తీమాతంగా ముప్పు పట్టి చీకటులు కమ్మేసేసి దీపాలుపూడా పెట్టించిన యొకానొక ముసుక్రొజన పుట్టించటం. అందుచేత మెలపుఅసే అర్థం వచ్చే “సాదామని” అసే సంస్కృతపుపద మామెను నామకరణం చేసివారట. ప్రస్తుతాంగని కాచరిత్ర అంతా యెందుమా మన కువకరించదు. కాని యొకానొక వ్యక్తి యేపుగా నెడిగిన తరువాత చూపించే అందం చందం, కార్యవశత, ధైర్యపాపాపం, వివేకం విజ్ఞానం, మనకళ్ల కట్టిన పైదూరుగుండా ఉంటూంటే, ఆవ్యక్తి దైవ తీవితపు పునాదియొక్క కట్టుదిట్ట మెట్టిదా అని విదింతన నేనే మకూపాలంతాద్దీ వ్రాయక తప్పదనుకుంటూ, మాస్తాకాస్తా పుట్టుకమనుజించి, పెట్టిన కేయమనుజించి, పట్టిన పుస్తకాన్ని సుజించి, ఆడదైతే కట్టినచీరను సుజించి, మగాడైతే చుట్టిన తలపాగాను సుజించి: — — —

“సాదామని” ఉండే ఆమె దీపావళిపండక్కి పుట్టింటికి ధర్మతోసహా వచ్చింది. పండగ చెల్లిన మర్నాటిపాడంకాల మోసారి ఆయూరివారి వందన్నీ తా నెటినున్న చిన్ననాటి చెయిల నందన్నీ ఒక్కసారి తాను మంచిచీర మంచిరైక తొడుక్కుని ఎక్కేసుమ్మం దిశేసుమ్మంగా సందర్శించింది. అప్పుడే దిరిగి అమ్మగారి నుమ్మం మెట్టి లోపలి కడుగుచేసింది. తల్లి లోపలి నుంచి ఎదుకొచ్చి “ఈతెల్లొక్కటనేటేవో! మీప్ర యాణం, మీరు మీయూరు చెల్లిపోవడం! నాకేం బాగులే దీ అట్లుని వరస” అని అంది. సాదామని “ఏదీ?” అంది. తల్లి “ఇప్పుడే వస్తావత్తా! అని ఆలా పురమందిరంకేసో, వదీ తీరం కేసో, చెల్లియూండాలి” అంది.

తల్లి పెంటిలోనికి వెళ్లి పెంటిలో కొత్తగా లేచిన అరటిపిలకల సోరెండు మోవాకులు అట్లుని కొకటి ఆయన కొకటి అని అమకొంటూ కోస్తూవుంది. పిల్ల“సాదామని” తన రయిక మాడ్చి గదిలో కూర్చొనికొని తగిరించి, త్రిప్పటచే పట్టిన వీపుమీది చెమ్మన పై, చీలచెయ్యన, పైనున్న చెయ్యన పై నున్న పాళంగా నుప్పటపింతే వోసికొంటూ కొసలు కుడిచేత నూచిపట్టి ఎడంచేత నెడముఖాన్ని ఉన్నచీరభాగ ముడిపిపట్టి, ఒక్కరాయిడి దుడిచివేసికుని మెడపై నాచెయ్యను మగ వాడు మెడమీద కండువ వైచుకొనున ట్లుండుకొని తన లేకుపెట్టి ముందు నూరుతుండి, అబి అబి దీపావళివాడు కాల్చివేయకుండా మిగుల్పుకున్న మతాయిపెట్టెలు, దివి వేయకుండా దాచుకున్న తీపిసరుకులు, చూయకుండా ధరించుకున్న పదిటెవరికీనీ పట్టుకబ్బా, ఒకటి చీలిటి, తాను వచ్చేటప్పుడు తెచ్చుకున్నవి, వచ్చినతరువాత తనకు తలిచింద్రు రిచ్చినవి అన్నీ సవరించుకుంటూ వుండి క్రమకః బాసెంపట్టుగా ఒకేంత ముందుకు ఒరిగి.

ఆగదికి రెండేసుమ్మం, ఒకటే కిటికీ: ఒక సుమ్మం వడవలో కుండి: ఒకేసుమ్మం పెంటిలో కుండి. కిటికీ, పెంటినుమ్మంప్రక్కనే, అరటిచెట్టుకు తిన్నగా వుంది. అన్ని తలుపులూ బాకెట్టున్నాయి.

సాదామని ధర్మ తన చదాపులు వడవలో వదిలి సాదామని సద్దుకుంటూవున్న గదిలోనికి వచ్చి, సాదామని పెట్టె సవరించుకోవడం చూస్తూ తన కండువాను లాగ్గిని కూర్చొన్న వేసి కూర్చొన్న వున్న మనాలు తీసి కుంటూ “భేష్! ఆలా తయారవాలి! ఎప్పుడు ప్రయాణం అంటేఅప్పుడు రెడ్డిలేలేవడానికి—సర్దకావా పెట్టెనిండా అన్నీ? కానంత ఖారీ ఉంచేవా? ఇదిగో! దుకల చిక్కం: అందులో పడెయ్యి.” అని తనలాగ్గివేయలో నుంచి తీసి భార్యఒడిలో పడేటట్లు గిరాటేసినాడు.

అనిరాటా మర్మిపడి "అంత యిదా? ఆలాగిరా లేకు
మంటారా? దీని కొక్కచానకే ఉంది చోటు: మఱి
మీ నామీద వదెయ్యకండి. తక్కినవి మీసీమతోలు
పెట్టెలో పెట్టుకోండి" అని అదిక్కింతవ శకుపెట్టెలో
ఒక జరిచిరమడతలో పొదుపుగా ఉంచి పెట్టె మూసి
మాత నొక్కరూపుంది.

సౌదామనితల్లి తన అల్లుడు గదిలోకి రావడం
కిటికీలోనుండి అరటిఆకులు కోస్తూ, వెనువృష్టిని చూచి,
కోసిన ఆకులు చొవలోదుతూ ఎడంచేత నుండగా,
మానేచాకు మూయివపడివాయి కగ్గనలకన్నులగా కన
బడుతుండగా, ఆగదియొక్క పెరిచీనుమ్మముదగ్గ
కొచ్చి, "అమ్మయ్యా! నీకు నంట్లో తిప్పుగా వుండన్నా
వుగదా! ఎల్లా నుండే? పోనీ తెల్లాలగట్ల ప్రయాణం
మానేసి నానులవదలి చెల్లాకో కాస్తీకపున్నమి చెల్లాకో
వెనకనుండి మీతండ్రిగారు తీసికొనివస్తా రని చెప్పు—
కనుకోక్క ఏమాటా—" అని ముఖావంగా అడిగింది
ముఖాముఖి అల్లునితో మాట్లాడతే.

అల్లున కాముఖావం, మొగమోటం లేదు. వెంటనే
"ఏమండో! అత్త! నాతోటా చాంతోటా మీ రం
టూన్నది? ఒళ్లు తిప్పుకుందా చానికి?" అని యధేచ్ఛ
వాసౌదామనియొక్క వెనువట్టికే వంగి ఆమె రెండుకన్ను
ల్లోనుంచి తన రెండుచేతులను తన మోచేతివగపులు
పర్యంతం పోనిచ్చి కేలనుండి ఆమెను లేవనెత్తి తా
తిరుగుతు తనతో నామెనుగూడ గిర్రున త్రిప్పి యథా
ప్రకారంగా పెట్టెనుంచు కూరుచుండబెట్టి "మాడండి!
ఇంత తిప్పివా మీఅమ్మయి కక్కల్లు తిరగలే. మల్లీ సరిగా
తాళం వేసేస్తూంది." అన్నాడు.

అశ్వర్యపోయింది అత్తగారు. ఆమె అక్కడ
నిలబడతే:—సిగ్గుచే కొంత; అవతలకు పోయి పూర్తిగా
నవ్వుకొని ఆనందిద్దామని యో కొంత.—

సౌదామని లేచి తన పచ్చని, కమ్మయ్య తీసిన
తీగల్లాంటి, బుజాలమీదికి రవంత చెంసు దిండుకుని
మగనిదికైక్క కళ్లల్లో కక్కుమ్మకోచ్చే సిగ్గును, చిరు
నవ్వును, కను తెప్పలచాటే ప్రక్క తెరల్లోని కలకలం

మాత్రంగా చూచింది, వాతెరల నవ్వుమధురంగా అంది
"నయం! మీచేతులమీద తిప్పుడంతో సరిపెట్టారే? మఱి
నుండంలో పడేసి పడిపించినారు కారు?" అని. "ఈమా
త్రానికే ఇంత మెచిపిపోతున్నా యి నీకళ్లు. నుడినుండం
లో అయితే చెప్పే దేమింది? వాలును చేపల్లో కలిపి
పోయి నాచేత వలేయించి యుండేని" అని అత
డన్నాడు.

పై వేడుకా వేడుకపై వ్యాఖ్యానాలూ ముగింపునకు
వచ్చేయి. ఇంతలో సౌదామని కిందకి తన రాచకార్యా
లన్నీ చక్క పెట్టుకుని యింటి కేయేడు గంటలకో యే
యేనిమిదిగంటలకో వచ్చినాడు. ప్రయాణం తప్పదని
పెంతపెట్టుగా పడితే అల్లుని కూతుని "అలాగే బల్ల
వచ్చును" అని "ధోజవాలు అవీ చేసి తాంటూలాలు వేసి
కొని ఒక్కకునుకు పోండి" అని సలహాయించినాడు. ఆ
సలహా వనుసరించి కొమరిక జామాత తెల్లవాళగట్టే
లేచి పెడసరంగా "బండి తెప్పించారా?" అన్నారు.
బండి వచ్చింది. తెల్లాలగట్ల రై లెక్కించి తన తనయను
అల్లుని పొగవంపి తిరిగి యింటికి వచ్చినాడు, ముదురు
గోమడు.

ఇంకా రెండుభుళ్లరాత్రి వుంది. పెద్ద దంపతు
లిద్దరూ అనగా సౌదామని తల్లిదండ్రులు తప్ప మఱి
ఎవరూ ఇంట లేరు. వాటి కొచ్చి "అమ్మగారూ!" అని
పొచిపనికై కేకేనేవఱకు వారిద్దరూ ఎదోయొకటి అల్లుని
నుటించి పిల్లదాన్ని నుటించి చెప్పేకుంటూ చిన్న
బోయిం దిల్లనుకునే వారు, దీపం వెలవెలనే
గదిలో పక్క చెదరిన మంచం చూచి, గోడను మేకు
తొలగిన మార్కం చూచి, కేలను పెట్టె రెత్తగా దుమ్ము
దాసిన స్థలం చూచి—

ఆసంభాషణలో ఒక్కభాగం చెప్పి యెప్పిస్తే
ముక్కాలిముదునళ్లు మఱిమాడు కాలాలపా టింకా
యికథను తిక్తూతూ ప్రజ్వలించడేస్తా రనుకుంటా.

సౌ. తల్లి—ఏమండోయి! మనల్లుడికి ఏమీ
సిగ్గు లేదు. ఏమీ యెడమఱపు లేదు. నేను చూస్తూం
టేనే అమ్మయిని బబ్బు లచ్చుకు వావాలప్ప తిప్పినట్టు

గిర్రన తిప్పి మాల్కోడట్టివాడు. దానికి ఏమీ పిళ్ల లేదండీ! నవ్వుతూ తిరిగింది. నవ్వుతూ చలికిలలుకింది.

సో. తండ్రి—వాదగ్గత చెయ్యి చేమి ఆలాంటి పనులు, చూరా మునుకుంటా? కాని చెయ్యదు. నలా గన్నా తండ్రికన్న తల్లి అప్పుడు కంతుగాలు ఆదపిల్లల పట్టు.....

అయిదారు తెలుగు గడచిపోయి వాయి,

.....ప్రకృతియొక్క యెల్లప్రాయమా అన్నట్లు వసంతకాలం వచ్చింది. ఎటు చూచినా మామిడిపళ్ల ప్రభే, ఎటుచూసినా కామడికుంటుంటి లంపులే. ప్రకృతిని పరువు ప్రతిష్ఠలు నిలబెట్టేది స్త్రీయే అన్నట్లు ఇం టింటు మన్న వార్లంటే వల్లెలో కోసిన బంగినపల్లెకాయ ముక్కలో, కడసిన దేశవాళీ పీలుపుడో పెట్టి భర్త ముందు నిండుని పోగ్గా వాడిగా పీరగా చూచి ఎలా వుంది నుచి అని అడగవచ్చు. అలాకాని కంతమా ఎదో శుభేంద్రమావం ఎక్కడనుం? తెచ్చివట్లు, పైరుగాలి యాలతోట్లంటే యీలేకుంటూ నమ్మకంమీదనుండి తేలి యేయేజవరాలిమండంగులా అల్లుల్లాడించడమే.

కాని ఆఅయిదారు తెలుసుంచి సోదామనినుండి గాని సోదామనిభర్తనుండి గాని యొక్క యుత్తర మన్నా సోదామనితల్లి ందులకు రాకపోవడంచేతనూ, “నేనంగీతెలుపు తిచ్చివారు, వస్తున్నాను” అని అల్లుడు ప్రతిజ్ఞనంగీ వ్రాస్తూవచ్చిన క్షేణంగతీ ఆజ్ఞనంగీ వ్రాయక పోవడంచేతనూ సోదామనితల్లికి సోదామనితండ్రికి మాత్రం పైని వివరించిన వసంతకాలుతువుయొక్క విశ్వ పంచేత మేమీ చెవివట్టుకుండి అందుకై వా రగులలేదు.

పీరొద్దు, తెల్లవాటగట్టిగాని, మజి తెల్లవాటేనే వల్ల కాదని ప్రయాణమై వెళ్లిపోయిన అల్లునికి మామగారి ఉత్తరం తొనై ముందుగా వ్రాస్తాడా మామగారు? వ్రాయడు. వ్రాయనేరడు. కోరిక కోరిక ఉండక పోయినా “మనం చెప్పినమాట అతిడు విననవచ్చుకు ఎక్క డుంటే కులాసాగా ఉంటే ఉత్తరం వ్రాసే దేమిటి” అని ఆలోచించి ఆలోచన నూటకుంటాడు. మామగారి పు

బువూబాబ్బి మించియుంటాయి అల్లుని పుబువూబాబా. అతని దారి వర దూటకుంటాడు “మామగారినుంచి యుత్త రం వస్తేనే ప్రత్యుత్తరం వ్రాదాం” అని. కాని మామ రాయూరినుండి పుట్టిమారు వెళ్లేవారిచ్చారా ఎప్పటి కప్పుడు తన యోగక్షేమము లంపుతూనే వుంటుంది. తల్లి వచ్చివారితో తమ మంచితెడ్డా వెళ్లబోస్తూనే వుంటుంది.

అలాంటి గాలికబుర్ల పట్ల కర్ణాకర్ణిగా తేల్చు పొత్త మీకే సోదామని తండ్రి చెవి బడ్డాది,—సోదామని వావా టికి చిక్కుకోవూందని, చెక్కిళ్లు రక్తకుంఠము లైపో యి చూచియేవల్లా నన్నాయి అవిదగ్గుతూందని, చేతులా కాళ్లా గొడుగువల్లా నైపోయివాయని, ఆయాగిలోని వైద్యులందఱూ పరీక్షచేసివా ఆవ్యాధి యిదమిద్ద మన లేకపోయినారని, ఒక్కపారి తల్లిని గాని తండ్రిని గాని వచ్చి చూచిపోయిందని.—

సోదామనితండ్రికి తెలిసిన నన్న సోదామనితల్లికి తెలిసినట్టే. వారిద్దఱనూ తలవనితలంపుగా నైనా సోదామనిని “సోదామనీ” అని పిలిచేసరికి, చీకటి పోయి వెలుగు వచ్చినట్లే ముందుటచే ఆమెనునుటించి యొకరు నిన్న దొకరితో చెప్పికొనకుండా ఉండలేరు.

సోదామనితండ్రి తల్లి బయిపోయి చెప్పిన చిత్తైం నూపించుకుంటూ “క్షయ” అని భార్యతో అనెను. భార్య “క్షయ అంటే?” అంది. “అంటే అదో చూచి దగ్గు.—మ అంతజ బ్యాప్తే యుత్తరమన్నా వ్రాసివాడు కా గేమే అల్లుడు?” అని తల్లిదిల్లివా జోఘడియ మగడు. పెండ్లాం అంది “చగ్గు లెన్నిమోస్తే బ్లన్నామో అన్నిమోస్తేరకూ అన్ని కుప్పెయో చూ తండ్రిగారు వాకు ఇచ్చివారు నేను కావరానికి వచ్చిన ముటుచటియేడు—పిల్లలకు కోరింతద గ్గాస్తే ఇదనీ,మన దగ్గుస్తే ఇదనీ, పొడిదగ్గాస్తే ఇదనీ, కాకనైనా, బలుగు నైనా, అన్నీ వాదగ్గత ఉన్నాయి. తీసుకురండి, వెళ్లి తీసు కురండి, వెనకా ముందుచూడకండి, వెంటనే తీసుకు రండి. మొగవాడు మోటవాడు, అల్లుని కేం తెలుస్తుంది? ఉత్తర ముక్కైనా, మీ రన్నట్లు, వ్రాసికోయా?” అని పైని

మిడికి పెంచుకడే ముందు వంట చేసి పెట్టి ఆముగయం ౧౦ గంటల పండి! పంపేసింది.

అక్కడ అల్లునికి మామగారు నిత్యపున్నారని తెలియకు. ఏమీ ఎఱుగకు. పొదామని కుత్తిపడ్డ మాట విజం. దీపావళికి చుట్టింటికి వెళ్లి దిగి అత్తింటికి వచ్చినతరువాత సన్నిపాతజ్వరం తగిలి పిల్ల చిక్కి శ్రియమైవమాట సత్యము. కాని కాయలానుండి గట్టెక్కి రెండుమాసాలాదిగా బలం రావడానికి కొత్తవెత్తుకు పోషికోవడానికి, నూదిమందులు, నీసామందులు, అన్నీ ఆయూరిలోని పూగవైద్యం తెలిసిన యొక నూతనంగా వచ్చిన యౌవని యిస్తూవుంటే తీసికొంటూ, ఎప్పుట్లా సజ్జింట పనిపాటు చేసికొంటూ నిరుగుతూ వుంది. తిరుగుతూ వున్నమాటే కాని మునుపటి వలక మింకా బుగ్గల్లో కండుకోలేదు. మునుపటిలే తింకా కనుగొనుల్లోకి రాలేదు.

బాంబు అంత కాయలాపడ్డా గాని ఆబామత తన మామగారికి గాని తన అత్తగారికి గాని తెలుపుదు చేయక పోవడానికి కారణ మేమంటారు? ఏమీ లేదు ఒకవిధం గా చూస్తే, అంతా వుంది మతోవిధంగా చూస్తే.

ఏమీ లేదు ఒక విధంగా చూస్తే:—అంటే పొదామనిధర్త కోఆఫ్రిప్రాయం—తన భార్య సంతోషంగా, హెచ్చుతగ్గా, సరదాగా ఉన్నప్పుడెంతమంది యెవరెండు చూచినా అతని కంతకంత కానందము, అంతకంతకు బలము, అంతకంతకు విచారమున్నా. కాని తనుగాని తనభార్య గాని చీకాగ్గా ఉన్నా, చిక్కి పోయియున్నా, చింతకులలై యున్నా, దగ్గర నేస్తుంటా వచ్చి చూడం కిట్టదు. మామగారూ అత్తగారూ పనికిరారు ఉపచారం వా రిరువురూ ఒకరి కొకరు చేసికొంటూ ఎవరికీ తెలియకుండా మళ్ళీ పైకి గేలాచి. దానికుపమానం బోకమం దేమైనా వుంటుందా అంటే యేయితరప్రసర్తనమా కనిపించదు, ఆచంపకు రిద్దరూ కష్టపడుతూవున్నా, కష్టపడుతూవున్నారని యితరులనుకోపాదెదు, అనరాదు. కనరాదు, విసరాదు. అంచేత ఏమీ లేదు.

మతోవిధంగా చూస్తే అంతా వుంది అంటే అది యిది:—పూగవైద్యవద్దకి పొదామని తండ్రికి గాని, తల్లికి గాని వచ్చుదు. వారు వచ్చిరా ఎదో వాగ్వివాదము తప్పకుండా వైద్యురారికి పొదామనితల్లికి జరుగుతుందని పొదామనికీ, పొదామనికుగనికీ గట్టినమృతము. అయినా గానీ జబ్బుపడి లేచి కొంచెం వారితో వీరితో మాట్లాడంలో చేయడంలో ఎవరో “మీయింటికి వచ్చే వైద్యురాలు చాలా అసాధ్యపుమనిషిలా నుంది. నీకు మందు నీసాలూ అవీ కడిగి నీసాల్లో నుండులు కూడా ఆమె పోసి మజీ చెల్లేదట కానూ నీజబ్బులో?” అని అడిగే వారు. “అచ్చే! లేదు! మావారే కడిగి ఆ పెచేరి కండ్లచ్చే వారు.” అని యేదో చెప్పేసేది యున్న సత్యం పొదామని.

ఇలా నీరసంలో ఒకనాడు మాట్లాడంలో పొదామనికీ తోచింది “పోనీ ఎవరన్నా రెండోవారు తల్లి తోడూ వుంటే మంచి” చని. ఆలా తోచి కబు రంపించింది తల్లితండ్రులకు మజీ కొన్నికోసాలై. మజీకొన్ని పెరిగై ఆకబురుపెట్టినవారు చాళ్లకు నీరుపడి అయి నప్పుడో, చాళ్లకు సాంతపని కలిగినచ్చినప్పుడో వెళ్లి పొదామని తండ్రిగారితో చెప్పివారు, ఉన్న నీరసం కొంతా లేచి నీరసం కొంతా. చాచాదీవా నిలుమన్న పాటుగా మామన్న చూడ్డానికి రావలసిన అగర్వం కలిగింది తండ్రికి. ఇంతా మతోవిధం.

ఎన్నివిధా లన్నా వైవా శ్వనుకోవడాన్ని బట్టి ప్రాయవలసిందే గాని పొదామనిధర్త నడిచిలేమాత్రం మనకు వట్టే జేమీ లేవు. అతగాని అహర్నిశ ఆలోచన యొక్కటే: పొదామని కల్లాగన్నా తిరిగి పూర్వపు పుష్టి, పూర్వపు పౌష్టవము, పూర్వపు నిగనిగ, పూర్వపు చికచిక రప్పించాలని. అందుచే వైద్యురారితో రెండు ఆలోచిస్తూ ఆమెసలహాపై నడిపించేవారు, వైద్యురాలు ప్రతిపాదించాలము నాలుగంటలకు వచ్చి అయిదు నలుగు పొదామనితో గమనించవలసిన ఆరోగ్యవిషయము గురించి, తీసికొనవలసిన శరీరవ్యాయోమమును గురించి, చేర్చికొనవలసిన యింద్రియనిగ్రహయమునుగిరించి, వచ్చి

చెబుతూ వెళ్లిపోయేటప్పుడు జంపకు లిరువురమండి వెలపు తీసికొని వెళ్లిపోతుండేది.

ప్రతిసాయంకాలము పంగతి మన కెందుకు? పొదామనితండ్రి సరిగా రైలు దిగి అల్లునింటికి తేరునాటి సాయంత్రము జరిగిన పగ్గరి కావాలి గాని—

యథాప్రకారంగా విశిఖలుపు తట్టింది వైద్యురాలు. పొదామనిభర్త తలుపుదీసి ఆమెను లోపలికి రానిచ్చి తలు పోరగా తేరవైచి తన్నగా భార్య ఉన్న చోటికి తీసికొని వెళ్లి దిగజెట్టి తాను తిరిగి విశివానది లోనికి వచ్చి చావడిలో వార్తాపత్ర చదువు కొనుచుండె.

చావడి వెనుకెస నొక తీవలకొంపమును అర డజను కుండీమొక్కలును వానికిమధ్య నొక వలయా కారసంస్థిగ్గఢంబును గలవు.

వైద్యురాలు పొదామనికి తెప్పవలసిన చంతా నచ్చుతెప్పి యామె నింటిపనుల కొప్పగించి, పొదామని భర్తకడనుండి వెలపు గొనుటకై చావడిలోనికి వచ్చింది. అతడును “ఏమంటూంది? ఎలాంటూంది? నా ప్రియురాలు?” అని అడిగేడు విరునవున నవ్వుతూ. “ఆమె కేమి? ఆమె ముఖంలో మీకు కనబడ్డంతే కొత్తరక్తము, కొత్తకోధ? దారిలోకి వచ్చింది. కాని ఒకటి వుంది. రోజూ సాయంకాలము మంచిగాలిలో ఆరుబయట బాగా కేరరవ్యాయామం చేయాలి” అంది వైద్యురాలు. “మఱి నేర్పరాదా ఆవ్యాయామ పద్ధతి?” అన్నాడు పొదామనిభర్త. “జేను నేర్పితే నేర్పుకో దావెల్లి. ఈలా చేయి విసరుమంటే ఆలా చేయి విసరుతుంది. మీరు నేర్పండి, మీరు నేర్పండి.” అంటూ ఆలా చావడి వెనుక నున్న యింటి చిన్నచిట్టిటలో విడిచి, మడుగునీ బాడనీ యొకానొక గురక బంతిపువ్వు కేసి మాన్తావుంది యాదా లాపంగా.

పొదామనిభర్త ఆవైద్యురాలి ముఖంకేసి మాన్తా—అంటే—ముఖమంత కేసి కాదు—అంతా కనబడదు చూడాలన్నా—ఆమె ఆలా పుల్వేకేసి మాన్తాన్నంత నేపు—ఆమెయొక్క యెదం చెక్కిలి నునుమెఱుగుగే

తనమాపు జారిస్తూ, “ఆవ్యాయామనిధి ఎలాంటికో నాకు చూపించినట్లయినా నేను నా పొదామని నా తీరుగా తరిగిదు చేయగల” నన్నాడు అప్రయత్నోత్సాహి యైపోయి.

వైద్యురాలును తోటలోని ఆరుబయటకు నడచి గుండెకొట్టుకొలకొట్టాలను దూరంగా తీవెలకొంపం వెను తిట్టు తిగిలించి, చావడిదిక్కు మొగమై నిలువున నిలుచుండి మునివేళ్లపై మెల్లగ లేచి తన బాహువులు రెండు పెత్తియొత్తివంతి మెల్లన తిరిగి దింది యొత్తి దిందుటలో మచ్చాస్పనిశ్వాసములను బంధించి వెలిబుచ్చి—ఇట్లు చేయుచుండనలెసని యొకవిధి చూపించి, “పటంగెత్తు మనండి, ఎగుర మనండి, ఆకుకోమనండి, అప్పు దాలో గ్వం, అప్పు దాయుర్దాయం” అని యొకయువవ్యాస మిన్నువుండి, గబగబ పెదవు లల్లాడిస్తూ తెప్పపాటకు రెండుచూడు వాక్యా లన్నట్టుగా. పొదామనిభర్త ఆమెను లాలకింపడంలో చావడిమూలమై యువవసంతోకి వెళ్లివారు. ఎప్పుడోనా? అప్పుడే..... తటాలున పొదామనితండ్రి రైలు దిగి వచ్చి విశిఖలుపు తెలిచి చావడివైపు చావడివెనుకెట్టున్న వసంతైపు చూచేడు.

పొదామనిభర్త అదేమీ గమనించ లేడు గాని వైద్యురాలు గమనించింది. మఱి వ్యాయామం చేసినూపెడిలే బాగుండదనో ఏమో, గుండెకొట్టుకొలకొట్టా లంది పుచ్చుకోవా లన్నట్టు, తీవెలకొంపంచాటు కొరిగింది; ఆ ఒరుగులో దృష్టి, కొత్తవా రెవ్వకో వచ్చి రన్నట్టు అట్టె యెట్టయెడటికే బయట చొబ, ప్రక్కకు తొలి ఆపుకొని పూర్తిగా తీగెలకొంపము మిఱుగునకు చూయ మైపోయింది, ఓమాత్రలో చూడు మెలికలు తిరిగి కమలు మిఱుమిట్లు గొలిపే మేఘుద్యుతిలాగు. పొదామనిభర్త, ఆకామాత్రంగా ముందు చూచేవ్యక్తి తికోహితయవడం లో యెట్టయెడట మాన్తూ తికోహితయైన చొబధే, “అటేమా” అని వెనుదిరిగి క్రొత్తగా వచ్చిన మనుష్యుడు తనమామగా రని గుర్తించి, “ఎప్పుడు వచ్చి నారు? ఇదేనా యేమి రాక? అంతా కులాసాగ

నున్నారా. లోపలకు వెళ్ళండి, వస్తున్నా. మీ యమ్మాయి ఉంది" అని ఏకరువెట్టినట్టు మాట్లాడి నాడు.

మామగారికి వింతైంది. "ఆ మెవరు? ఆమ్మాయి కాదా?" అని అడిగినాడు. అల్లుడును "మీ ఆమ్మాయి అయితే ఆలో మీరు వచ్చేసరికి మీకు కనబడకుండా మెత్తలూ మాయమైపోతుందా?" అన్నాడు. మామగారు "అయితే ఆమె సార్థక పోదామని, మా ఆమ్మాయి నిరర్థక పోదామనీవా?" అని అనుకున్నాడు అల్లునకు వివరణలేట్టు. అల్లుడేమనడానికి, గొట్టా లాడించుకుంటూ "వెలవండి" అంది కైద్యురాలు.....పోదామనిభర్త "వందనం వెలపు" అన్నాడు. మామగా రామ చెడుతూవుంటే ఆమె ముఖంకే సోమారు ఆమెవెన్నుకే సోమారు చూచి "చైద్యురాలా?" అన్నాడు. అల్లుడు "అవును. మీ ఆమ్మాయికి తిరిగి ప్రాణము ప్రోసి నన్ను భార్యకంకునిగా తీసిన దామెయ్యే. ఆమెకు మీరూ నేను కూడా కృతజ్ఞుల మై యుండవలెను." అన్నాడు.

మామగారుకిమన్నాస్తీ. తిన్నగా ఇంట్లోకి వెళ్లి తన పిల్ల ఆశోగ్ధంగా వున్న సంగతి తెలిసికొని కల్లిన పంపిస్తానని చెప్పి మర్నాడే వెళ్లిపోయినాడు.

ఇంటికి వెళ్లివ వెంటనే "అంతా కులాసాగా నున్నారా?" అని అడిగింది పోదామనితల్లి పోదామని తిండ్రని. "అహ! సార్థక పోదామనిల్ల" అన్నాడు. ఆరం అయినంతైంది, కావంతకాలే దిల్లాలికి.

"అహ!" పుట్టి అంతా కులాసాగా నున్నారని గ్రహించుకుని, దాలిమీద కాగి చల్లాచీన పాలమూత దొంగపిల్లి తాను కలికేయందు పడవోనే చచ్చి డెవోయింట్లో అయితే వెళ్లిపోయింది.

మళ్ళీ అల్లుడు తనంటికి వస్తేమాత్రం అడుగుతాడా మామగారు ఆకైద్యురాలు ఎవరని? మామగా రడిగి తెలిసికోవా లభకున్నా ఆత్తగా రడంగనివ్వందా? "మన కెందు కెవరిచైద్యం అయితేం. మనమ్మాయి కుక్కడిరింది. మన పోదామని సుఖంగా వుంది" అని అంటుండిగాక!

మా చందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలమా. చందాదారుసంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెడము.

—మేనేజరు, 'భారతి.'

సగము సగమ్ము విప్పువడి చల్లనియాసలు నిండియున్న నె
 మ్మొగములఁ గ్రొత్తకొత్తవలపుందలఁపుల్ పాడసూప మాధురీ
 ద్విగుణితమందహాసముల విశ్వము నెల్ల సుధాపిపాసలఁ
 సాగయఁగఁ జేయు పూలకు విశుద్ధతరాంబువు లిచ్చుచుండెదఁ.
 కరము కరమ్మునఁ, గనులఁ గన్నులు, చిత్తమునందుఁ జిత్తమునఁ,
 బరఁగఁగ నెవ్వయో వలపుపాటలు పాడుచుఁ బూలు గోయుచునఁ
 దిరిగెడు ప్రేమమూర్తులకు నిత్యవినూతనమాధురీభర
 స్ఫురితపరీమళమ్ములు గుబ్బొన గాచుపు లంపుచుండెదఁ.
 పసిడిహారంగుబట్ట వలెవాటుగ వైచినయంతఁ బల్లెపి
 ల్లసాగసు లీను చంచలవిలాసము లేర్పడునట్లు దృష్టులం
 బ్రసరణనేయు నాదెనకుఁ; బక్షివలెన శరదెందుకాంతులఁ
 మినమినలాడుచుం జనఁగ నిల్చును గన్నుల వింత క్రమ్మఁగా.
 చల్లని వైనరాత్రుల వసంతసుఖోదయవేళఁ బుష్పముల్
 చల్లెడువిస్ఫురత్పరిమళమ్ముల తీయఁదనమ్ములోనఁ, గాం
 తిల్లినకన్నులం బయికిఁ ద్రిప్పుచు జాబిలిఁ జూచుపిల్లలఁ
 మెల్లనఁ జిమ్మఁగాఁ గరఁగి నిండుముదంబున ముద్దులాడెదఁ.
 లేతపసిండిచాయలు మలీమనకాంతులు నల్లుకొన్న ప్రా
 థాతికవేళ కన్నులకుఁ బండుగ నేయఁగఁ, తెట్లనీడలఁ
 గీతములఁ మనోజ్ఞత చిగిర్పఁగఁ బాడు కవింద్రకోటికిన్
 జేతము మెల్ల మెల్లఁ దడిసేయుచునుండెద మాటిమాటికిన్.

అన్య దేవ్వుడు! (ఒక ఆంగ్ల హాస్యచిత్రమున కనువాదము)

౧
క

తొల వాటి కథ. వాడు కర్రచే తెత్తనము,
నోటిచే కాసనము.

బారుషావారి దర్శన మెప్పురికో, ఎన్నటికో!
కాని పది అమరఫలతో వారి అంశులి దర్శనము, ఇరు
పది అమరఫలతో అగ్రమాస్త్ర దర్శనము. అదియు
మెలుపువలె.

పైడిమర్రి దమ్మున్న పండితరీ బారుషావారి
ధర్మాధికారి. వాటితెలుగువాటివారి కారణ దాశ్రయ
దాత. అతడు చాల లోకజ్ఞుడు. చాల పలుకుబడి
కలవాడు.

౨)

పన్నాల రామకృష్ణ, పుట్టుకాష్ట్ర, సాహస
మున రామలింగుడు. లేచురమున క్యేపాదేవి. పండిత
రీ వేలు విడిచిన మేనల్లుడు.

"మామా! ఆలి దెప్పులు చెప్పు దెబ్బలు. లేలు
రము కడుపుకోత. భంతి! ఉద్యోగ భిక్షం చేసా!"

"ఓరి రామా! నీవు ఉద్యోగపద్యోగము
భాగ రీయవలయువా? అదవిలో సింహమునకు రాచ
చేక మెన రిచ్చి?"

రామకృష్ణయ్యము కొంచెము వికసించెను.
పండితరీ కనిపట్టి మరల నీలు లాను:

"ఈబస్తిలోని దర్వాజా లన్నియు వాటి
చూచును. ఉద్యోగము సంపాదించుకొనునంతవఱకు మా
యింట మందుము, ఓరీ—

ఉత్తమా ఆత్మవా భ్యాతా
పిత్రా భ్యాతా శ్చ మధ్యమాః
మాతృలే వాధమా భ్యాతాః
శ్వశులే వాధమాధమాః.

అని నీవు చదువలేదా? కావున బస్తియంతయు
తిరిగిచూడుము పామ్మ!"

౫

రామకృష్ణ గట్టిగట్టి తిరిగెను. ఏమధు లంబా
రీలు వేసికొని కొండములు తోడ లాడించుకొనుచు
పోగల దర్వాజా లన్నియు త్రొక్కి చూచెను.

పత్రము లన్నియు సంచరించెను. ప్రాత మజేరి
లన్నియు పరిశీలించెను.

అతఁ దాలోకింపని ఆఫీసు లేదు. త్రొక్కి
చూడని వోలు లేదు. కోడని కోటలేదు. చూడని
చోటు లేదు.

అతఁడు బానిసతో బాతాఖానీ చేసెను. పగ
డను పట్టిచూచెను.

రామకృష్ణకి వాకరులు వచ్చలేదు. మంత్రు
లంతకంటె వచ్చలేదు. దేవిదేవులవచ్చలేదు. దేవాలయము
లంతకన్న వచ్చలేదు. వచ్చిన వొక్క దర్వాజాలు.

మ

రామకృష్ణ ఒకనాఁడొక పత్రమున కారి
మీద కాలు బ్రతుకొని పరుండెను. దేవనము చేయ
వచ్చిన బారుగూరి పనిబాసలవారు పల్లపు రచట విడిసి
యొందరి.

"వా2విష్ణుః పృథివీపతిభిశ్చ అసానో ద్వారపాల
కులు జయవిజయము." అనుకొనుచు రామకృష్ణ పాద
మాడించెను.

౧. ఉత్తరీతో చేసిన ద్వారము. ౨. బంగారు నాణెము. ౩. తమకు లేము పేరు తెచ్చుకొనువారు ఉత్త
ములు. తల్లిడిచేపేరు పొందువారు మధ్యములు. మేనమామవలన పేరందువారు అధములు. మామగారినిబట్టి పేరు
పడువారు అధమాధములు. ౪. విష్ణువు కానివాడు రాజు కాఁడు. అనంగారాజు విష్ణుమా న్రియంతటివాఁడు.

పాదరేఖలు పరికిరించుచున్న విశ్వబ్రాహ్మణుఁడొకఁడు 'అయ్యా! పాదము కడలింపకుఁడు! అని జేయకొనెను. రామశాస్త్రి ప్రశస్తిత్తరింపక పాద మాడించి యాడించి ఆది, 'శేఖ బహుబలివీ' వని లోలోపల ననుకొనెను. కుడికాలు కిందమోపి ఎడమ కాలు దానిమీఁదఁ బెట్టుకొనెను.

విశ్వబ్రాహ్మణుఁ డాపాదమునుగూడఁ బరికించి రెండుపాదములను కనుల కద్దుకొనెను.

'అయ్యా! తమ రెండుపాదములందును రెండు చక్రములు గలవు. మీరు మహారాజులు కాఁగలరు.'

'అనుచో దివాణపు పని నీచే.' అని రామశాస్త్రి యవగా విశ్వబ్రాహ్మణుఁడు మఱొకపారి యరిని పాదములు పట్టుకొని 'ఈమాట మాత్రము మఱవకుఁడు' అనెను.

'మంచిది. కొత్తదివాణమున కొక యిత్తడిదర్వాజా కావలయును. ఇరువది గజములయొత్త, పదిగజముల వెడలుపు. ఎప్పుడు తయారుచేయఁగలవు?'

'శ్రీ సీపాటికి.'

'నానావా! పనివాడ వన్న పనివాడవు. ఇరు వదిమంది విద్యుత్తుల పారావారు కావలెను.'

'చిత్తము. నావారున్నాను.'

జ

కొటకు పోవు దారిమందు ఇరువదిగజముల యొత్తును పదిగజముల వెడలుపును గల ఇత్తడిదర్వాజా యొకటి సూర్యోదయమున నెగనిగలాడుచు ఆది రప్పించెను.

దర్వాజా కొక్కచక్క క్రిందినుండి మీఁదివల కను బాదుమవారి వంకావళియు, మఱొక్కచక్క దవావలరములను చక్కగా చెక్కబడియుండెను.

దర్వాజాకు అనుకొని ఒక చిన్న బంగరా. దావ రామశాస్త్రి ఆఫీసు. ఆఫీసులో ఒకకుర్చీ. కుర్చీ

మందు ఒక డబ్బుబల్ల. దానిమీఁద 'పిత్తల కా దర్వాజా' అను మొహరు.

రామశాస్త్రి కలోధా. ౧ విశ్వబ్రాహ్మణుఁడు పదిరూప నుబార. ౨

దర్వాజామందు విద్యుత్తుల పారావారు పది మంది ఆటు, పదిమంది ఇటు.

౨

మందు ఖాశీ, వెనుక నూలుమేడలు, వెనుక ఇద్దలు గొల్లలు వచ్చిరి. దర్వాజాకడ ఖాశీ నిలువఁబడెను.

ఖాశీ ఇత్తడిదర్వాజా యంతయు పరికిరించెను.

బంగరా యంతయుఁ జూచెను—మాన్ ఫో ఫ్రాన్సై, గావ్ కాజను. ౩ అనెను.

రామశాస్త్రి ముఖము బయటికిఁబెట్టి దిగ్గజా 'అమిర్ ఉల్ మోమేనీష్ సాహబ్!'

బగల్ మే ఘరీ.

ముహ మే రామ్ రామ్, ౪ అనెను.

'ఈక్రాత్ డిపార్టుమెంటుకు ఏమి యాయ వలెను?'

'అటులు దారికి రండు! శీవమునకు అర్ధజా. మనుష్యునకు అజా.'

'వాలుగు మేకవోళ్లు, ఒక నుండెకాయయు పం పిండును. ముమ్మ పోనిండు.'

మీకు జబాఈ? ఇచ్చటనే బరువవలయునా?

వెంటనే ఖాశీ జేబులో చేయిపెట్టి మాఁడు యాపాయల అయిదజాలు తీసి రామశాస్త్రి బల్లమీఁదఁ బెట్టెను.

'నూలుమేలుక 3-5-0

మన్దురుముష్యులు 0-3-0

చెరపి. 3-౫-0

౧. పన్ను మూలుచేయు ఉద్యోగి. ౨. డబ్బు ఖజానాకు చేర్చు ఉద్యోగి. ౩. రిచ్చి మెత్తుకొనుటకు వచ్చి గ్రామ మంతయు జూచుచు చేయుట—భిక్షుపాదప్రత్యేపన్యాయము. ౪. వంకలో కత్తి, నోటిలో రామనామము. ౫. కొర్రానుమంత్రము చదివి ఈశ్వరాధ్యక్షముగా జంతువును నఱుకుట.

అని పద్మ వ్రాసి మొహరు వేసి రామకృష్ణుని దిచ్చెను. భాతీ వెనుకముందులు ముందువెనుకలు చూచుకొని వాహవాహవా అనుకొని దర్వాజా దాటెను. అతని గుండెలు లటుక్కుమనెను. 'తఖ్ఖు గూడ మేడలమీద వేసి వ్రాయించును' అని భాతీ అనుకొనెను. అంతట ఫత్తనిగుండెలు కుడుటబడెను. మేడలు వెల్లిపోయెను.

కొంతసేపటికి జోడుగుర్రాల బగ్గీ యొక్కటి గల గల వచ్చి గలతుక్కున ఆరిపోయెను.

'అరే అది యేమి?'

'జాత్ర దర్వాజా.'

లోపలినుండి మంత్రి తొంగిచూచెను. దర్వాజా నుండి ఘాతుమివారి వంశాంశి. ఆవంశాంశిలో తమ వంశాంశియుఁ గలిసియుండెను. మంత్రి బగ్గీ దిగి సలాములు చేయుదుఁ జోయి చిత్రరవులను ముచ్చగించుచుండెను.

బంగళాలోనుండి సలాములు కొట్టుకొనుచు రామకృష్ణ మంత్రికడకు వచ్చెను.

ఈర్ కా చాంర్ అని మంత్రి యనెను. ఆఫ్ థలా తో బగ్ థలా అని రామకృష్ణ యనెను. మంత్రి సంతసించెను. రామకృష్ణ—

"రెండుగుర్రములు ౦-౧-౦

మగ్గురుమనుష్యులు ౦-౩-౦

జెరసి ౦-౪-౦

అను చీటి యిచ్చెను. మంత్రి పావలాయించి 'ఓ ఏమి మొహరు! ఏమి దర్వాజా! ఏమి చెక్కడపు పని!'

అని పాడుమివారి నిర్భాగకాలమును బహిరంగముగా మెచ్చుకొనెను.

సదర్ మోర్ నువారు పావలను లోనికి తీసికొని వెళ్లెను.

'పాడుమివారి కాలమును గ్రహింపఁ గలవారు గమకనే తమకు అమిర్ ఉత్ ఉమరా? అనుచిరుగు వచ్చెను' అని రామకృష్ణ యనెను.

'వహవా వహవా' అని అమిర్ ఉత్ ఉమరా గారు మెచ్చుకొనిరి.

చెనుచు బోతుగుర్రములను బండివాడు ధైర్యముగా తోలెను.

ఘంటాపథము గంగల మోడగుట నాలకించి రామకృష్ణ కచ్చుచున్న బండిని పరీక్షించెను. 'అదీగో! ఆవచ్చుచున్న బండి హిందూమంత్రిదా' అని రామకృష్ణ యనెను.

సిపాయు లిరువురు దర్వాజాను తిప్పిరి. ముందు చైపు వెనుకకును, వెనుకచైపు ముందువకును తిరిగెను, దశావతారములు కొట్టవచ్చినటులు కానివించుచుండెను.

తులసీరాముగారి బండి రాగనే పారావారు బండి నాపివయిదిరి.

'అరే! మంత్రిగారి బండి! అని బండివాఁడనెను.

'అరే! పాడుమివారి పారా! యని సిపాయి అనెను.

తులసీరాము తల బయటికిఁ బెట్టి చూచెను. ఎదుట దశావతారములు!

౧. ముసల్ మామ లందఱు చంద్రుని జాడపలసిన దినము. ఆవాడు చంద్రదర్శనము విరళము. కావున ప్రయత్నము; (అరవేతిలో చైకుంజము.) ౨. తమరు మందివా రనుచో జగత్తు మందిరి. ౩. చారాజు.

తులసీరాము నమస్కరించెను. రామశాస్త్రి చేతులు జోడించి మంత్రిగారికి చీటి యిచ్చెను.

‘ఇది యేమి?’

‘తలపన్ను కన్న తక్కువ, దర్వాజాపన్ను—’
‘రిక్తపాణి ర్న పశ్యేత్ రాజానం దైవతం సురుషాః’

తులసీరా మొకతూరి మొహరు చూచెను. ఒక తూరి దర్వాజామీది దశావతారములు చూచెను.

పొరుషువారి హిందూ మహమ్మదీయ మతైక్యమున కిది తార్కాణ.

హిందూశాస్త్రిలకు నిక్కా కట్టుట ఇంతకంటె వెక్కుడు సజీవమున తార్కాణ.

తులసీరాము రామశాస్త్రిమొగ మొకతూరి చూచి పొమ్మా చెల్లించెను. బండి పెల్లగా వెళ్లిపోయెను.

విశ్వక్రాహ్మణుడు రామశాస్త్రిని జూచి ‘అయ్యో తులసీరాముగారికి రెండుమరణములును కంట పొజ ముడు! అనెను.

రామశాస్త్రి తల త్రిప్పి—

‘గీ. పంధ్య లేదు నమాజులో శ్రద్ధ లేదు

సరిగ నేకాని లేదు రంజాను లేదు

కాశీయును లేదు మఱియు మక్కాయు లేదు

హిందువా? ముల్కయా? యితడెవడు కాడు, అనెను.

సిపాయి యొకడు మరల దర్వాజా త్రిప్పవయి చెను. ఇంతలో పలువురు నపుకరులు వచ్చిరి. పొర్రా వారు వారి నాపివయిదిరి.

‘ఇది యేమి?’

‘దర్వాజా పన్ను.’

‘మీరు దేవిదీ నపుకరులము.’

‘ఇది దేవిదీ—పన్ను.’

పెద్దనపుకరు కనుసన్న చే మిగిలిన నపుకరు లందఱును మఱియొకదారిని బోవుటకు వెనుదిరిగి పోయిరి.

దీ రందఱును మఱొకవారి తొరకునేమో యని విశ్వక్రాహ్మణుఁ డనెను.

‘వాఁడవ్యః పంథా విద్యతే యనాయాః’ అని రామశాస్త్రి యనెను.

ఇంతలో నేనాపతి రుస్తుం ఖా, ఆలీ హిమ్మత్, అమీర్ ఉల్ బఖార్ సుల్తానుమీద వచ్చెను. క్రొత్త దర్వాజా చూచి వెదిరి సుల్తా మాగిపోయెను.

రామశాస్త్రి బంగళాలో మొహరు చప్పుడు చేయుచు చీటి తీసికొని వచ్చుచుండెను. నేనాపతి సుల్తానును రెండుకాళ్లతోడను అదిలించెను. అది వెనుకకు నడవడొడంగెను.

రామశాస్త్రి—బాపా కా జేలా.

సిపాహీ కా ఘోడా.

కుర్ నవాబే తో.

ఖోడా ఖోడా?

అనెను. సుర్రము మరల దాపునకు రాగనే రామశాస్త్రి చీటి యిచ్చెను.

‘ఇది యేమి?’

‘దేవిదీ పన్ను.’

రుస్తుంఖాను మొలనున్న కైబారు చూచెను.

౧. రాజాను దైవమును సురువును వట్టిచేతులతోఁ జూడఁబోరాడు. ౨. దీనికన్న తేలుదారి లేదు. (ఈశ్వరు వెలుగుటకు). ౩. ఎంత చెడినను విద్వంసు తండ్రిపోలికయు సుల్తానునకు రాతుపోలికయు కొలదిగా వయినను వచ్చును.

రామశాస్త్రి—శ్రీశ్రీని చంద్రోదయో.
శ్రీశ్రీని పైర్ పులాది.

అని మొహము మాపెను.

రుద్రుంభాను ఆ ఆశు మని ౦-౧-౬ తీసియిచ్చెను. సవర్ మాల్ సుబాగు తీసికొనెను.

నేనాపతి స్వస్థము వదిలించెను. అది వెనుకకు వదిలి మరల మందులకు వచ్చి దర్యాభాకడ నిలిచి పోయెను.

తమ దిరిగిపోయిన వపుకరు లందఱును వేలు దారి లేక సుంపుగా వచ్చిరి. వారిని జూచి తెలిసి స్వస్థము చెను మునుకులు ముని దర్యాభాను పిలిపికొని పోయెను. ఎర్రదా గొకటి అచట వలంకార మాయెను.

రామశాస్త్రి—అత్రాన్ కుకుర్

బత్రాన్ భూక్త ఆనెను.

వపుకరు లందఱును వపుకొని అణా అణా యిచ్చి చీటి తీసికొని చూచుకొనుచు బోయిరి.

సవర్ మాల్ సుబాగు వీరికి ముద్ర తప్పలేదని నవ్వెను.

రామశాస్త్రి—

డిల్లీకా లద్దూ జో ఖాయా సో పస్తాయా.

జోనఖాయా సోఫీ పస్తాయా? ఆనెను.

దేవిదీమందు పండ్లెండు మ్రోగెను. పోనుపె గారి కపుడే ప్రభాతము.

అర్ రహ్ మాన్ లతీఫ్, పోనుపెవారి పొఖ కానువికుదురు. వారి స్వస్థము మరుగులు గ్రక్కుచు

వచ్చి దర్యాభాకడ నిలిచిపోయెను. రామశాస్త్రి చీటితో సమీపించెను.

‘ఓ ఇది యేమి?’

‘పితృత్ కాదర్యాభా.’

అర్ రహ్ మాన్ లతీఫ్ దర్యాభానంతయు సలూములతో నింపించుచు ‘వా కిద తీరిక లేదు అను కొనెను. రామశాస్త్రి ౦-౧-౬ చీటి నిచ్చెను. అతడు యాపాయ పొందెనని స్వస్థము వదిలించుకొని పోయెను.

క్రాంత దర్యాభా పంకరి వగర మంతయు ప్రాంతము. దేవిదీశో పనిగలవారును లేనివారును వచ్చి వింత చూచి పోవుచుండిరి. రామశాస్త్రి—డిల్లీ కా లద్దూ జో ఖాయా సో పస్తాయా; జో నఖాయా సోఫీ పస్తాయా? అమదు సుండుముండెను.

ఇంతలో విరూపకుని స్వస్థము తూలుచు వచ్చుచుండెను. రామశాస్త్రి చూచి,

‘గళచ్చకుం ర్విశేష్టానుః ప్రఫలం శ్చ పదేపదే,
మక్షికాలిక్ష సంయుక్తో భట్టరెట్టు ర్విరాజసో’
అనెను.

విరూపకునిస్వస్థ మొక రాయకుండగనే అచట వారిపోయెను. రామశాస్త్రి చీటితో వతని నెదురు కొనెను.

‘ఇదియేమి?’

‘షేం షేర్ బహద్దర్ కాదర్యాభా.’

‘ఓ ఇది వాకు పంపింది.’

పూర్తిగా కారు. సగము పంపింది, సగము క్రిందిది.

విరూపకుడు దర్యాభా నంతయుఁ జూచెను. బంగళా నంతయుఁ జూచెను. ‘పోచీ దుకాన్ ఫీకి

౧. జాగా ఎటెగి వైశో. ౨. వీటికి కుక్క గారికి చెదురును. ౩. కొందఱు మోసగాండు అంపపు పొట్టుతో లద్దుచేసి డిల్లీలడ్లని పేరుపెట్టి అంగడిలో నుంచిరి. దొంగలు కొందఱువచ్చి వాని నన్నిటిని చెల యిచ్చి కొనిపోయిరి. వెనుక వారికి లేకపోయెను. కాని కొని తిన్నవారును పస్తాయించిరి. దొరకక తినని వారును పస్తాయించిరి. ౪. వేదియుండి ‘తమకు ముఖముగా నిద్ర పట్టివదా?’ అని యడుగువాడు. ౫. గీ. పేలు పారాడ జోరీగ తీలం బాడ, స్రుష్టికమ్మలు మజియను దొడ్డికాట్లు, తినర నయవారి స్వస్థపుడట్టు చూడు, వడుచు లేచుచు నల్లదే పరువులెత్తు.

పకాళి అనియెను. రామశాస్త్రి 'గైర్ నుడే పూయ న మీ బక లే హై' అనెను.

విమాచకుడు మఱి మాటాడక అగన్నర ఇచ్చి గుర్రము నదిరించెను; కొరడాతోఁ గొట్టెను. అది రెండుడుగులు వైచి క్రిందఁ గూల్చెను.

వాకు బాదుషావారి కొరడాదెబ్బలు రప్ప వను కొనుచు అతఁడు గుట్టుమును లేవఁ దీసికొని త్రోసికొని పోయెను.

తరువాత వ్యాయాధికారి దాదార్ బఖ్ గారి బగ్గీ వచ్చెను. బగ్గీ ముందరి గుర్రము తనము బైను దర్వాజా కానించి నిలిచెను. బండివాఁ డెంతలాఘనము ఈవారికి రాలేదు.

రామశాస్త్రి చీటితో వచ్చెను. వ్యాయాధిపతి చీటిని చెల్లింపక 'ఈ, తోలుము' అనెను. బండివాఁడు తోలేను. అది కదలలేదు.

'అయ్యా! చీటి పుచ్చుకొననిదే అది కదలదు' అని రామశాస్త్రి యనెను.

'ఏది చీటి?'

'ఇదిగో చీటి.'

'ఈవన్ను అవ్వాయము.'

'ఈము వ్యాయాధిపతులు! చీటి చెల్లింపక త్రోసికొనిపోవుట అవ్వాయము—నాకు బడా దర్వాజా కోదా.' 3

దాదార్ బఖ్ గుగారికి కోపము వచ్చెను. 'ఈ దర్వాజా సంగతి పాదుషాగారితో చెప్పుదు' ననెను. రామశాస్త్రి అతివిషయముతో దాపునకు వచ్చి 'ఇదిగో చూడుడు! ఈమొహదు-పిత్తవ్ కా దర్వాజా! మూడుదళాలన్నర ముందు నడుచేసి పాదుషావారిని పరామర్శింపుడు అనెను. దాదార్ బఖ్ గోడ ద్వీచ్చి గుర్రమును తోలుచునెను. బండివాఁడు కొరడాతో రెండుకొట్టెను. అది వెనుకకు రెండడుగులు వైచి మరల దర్వాజా

కానుకొనెను. బండివాఁడు మరలఁ గొట్టెను. గుట్టుము మరల నటులనే చేసెను.

'ఇది యేమి?'

'ఇది దర్వాజా వుహము.'

రామశాస్త్రి యిటులు చెప్పెను: పాదాయత్ ఉల్లాహ్ వారు మొవమొన్న నొకగుర్రమును కొనిరి. అది యేనుగంత ఉన్నది. సాయంకాలమువ వారు దానిపై పికారు బయలుదేరిరి. అది పది యడుగులువైచి అది పోయెను. పనుగురు వెనుకకు వచ్చి కొరడాలతో కొట్టిరి. బాధము లేకపోయెను. బస్తీలోని గుట్టుపురొకు లందఱును పోగయిరి. కొట్టిరి కుమ్మిరి; కూహ. ఎవరును ఏమియుఁ జెప్పలేకపోయిరి. ఒకఁడు 'దీని కివటనే లానుము కట్టింపు' డని సలహా చెప్పెను. ఒకఁడు ముందుకు వచ్చి 'అయ్యా దీనిసంగతి నేను తెల్పుదును, వెంటనే బోగముమేళమును పిలిపింపు' డని చెప్పెను. బోగముమేళము వచ్చెను. బోగమువాండ్లు గట్టె గట్టిరి. మద్దెల మోగెను. శ్రుతి నుంయి మనెను. గుర్రము నదిరించెను. అటకత్తెలును పాటకత్తెలును కరిపి పాడఁబోడరిరి.—

'సరివారిలో సరాసము లాడవరా!'

పదిమందీలో సరాసము లాడవరా!'

నలుగురీలో సరాసము లాడవరా!'

అని పాదుషు అటకత్తె ముమ్మాలు గంతువైచి వెనుదిరిగెను. గుర్రము నడువఁ బోడఁగెను. బోగమువాండ్లు అయగనే అదియు అయగను.

అప్పుడు కొకు ఉల్లాహ్ వారికడకు వెల్లి 'తమ రీ గుర్రముతోపాటు ఈమేళమునుగూడ ముం దుందు కొనుడు' అని చెప్పెను.

ఆరీతిగనే ఈగుర్రము కంచరవారికి. కంచర పాదుషు కవఁబడఁగనే ఇది ఆరిపోవును.'

'నిక్కయమే. ఇది కంచరకా ఘోడా! మాకో' అని దాదార్ బఖ్ గు అనెను గాని ప్రయో

జనము లేక సురమును విప్పి బండివాడును పొరావారును బండిని లోనికిఁ ద్రోసిరి.

తెప్ప వక్కలకడయే యెవరికి వారు పితృకాదర్శనా ముద్రత తమయ పన్ను చెల్లించుచుఁ బోవు యుండిరి.

ఈ దర్శనా దర్శనము నొసరించుకొనుటకు బలె చంద్రుఁ డుదయించెను. తనకడఁగూడ పన్ను వసూలు చేయుచుకొనఁ దమ భీతిచే వతఁడు దూరమునుండియే యాచుచు నిలువఁబడెను.

‘ఇక మనము ముగించి వెళ్లుచుమా’ యని సదిర్ ముత్ సుటా రెను.

‘సరి సరి. ఇప్పుడే భవలక్ష్మీతాండవ’ మని రామ శాస్త్రి యనెను.

ఇంతలో మేనా యొక్కద వచ్చెను. బోయీలు లోనికి త్రోసికొనిపోవుచుండిరి. పిహాయలు వారి హానిఁబొందిరి.

‘అంతర్ కా జనానా’ అని బోయీ మెల్లగాఁ జెప్పెను.

‘ఓ! అర్ జా ముండ్ లేగమ్’ అని రామ శాస్త్రి అనెను.

ఈలోపల అంతర్ కా జనానావారి దాని పియానో లేగమ్ వచ్చి కలిపికొని ‘వెనుక మేనా రాక మునుపే మనము పోవలెను.’ అనెను.

‘వక్షిణ?’ అని రామశాస్త్రి అడిగెను.

‘నేడు కొత్త దర్శనా అడ్డు వచ్చె’ నని బోయీ అనెను.

కేవలముండి పాఠ దుసని రామశాస్త్రియనెను. అర్ జా ముండ్ లేగమ్ ఆకలిప్రక్కనుండి దర్శనాను తొంగి చూచెను. ‘ఆహ! దీనిక్రిందిగా నేలలో దారి యుండినవో ఎంత బాగుండిపోను’ అనుకొనెను.

‘మేనాలో నన్ను వా చెందెను?’

‘ఒకడు.’

‘ఎటులు వచ్చిక్?’

ఇంతలో వెనుక మేనాబోయీలు ఓంకారధ్వని వివఁబడెను.

చెంటనే మేనారెక్కలు తెఱవఁబడెను. మేనా క్రియగా హార మొకటి వ్రేలాడెను. రామశాస్త్రి దాని నందుకొని చీటి పియానోలేగమున కిచ్చెను. మేనా వెల్లి పోయెను.

చెంటనే మఱొక మేనా అచట నాచుఁబడెను. మేనాప్రక్క వచ్చుచున్న సులాపీలేగమ్—‘ముందర మేనాను త్రొక్కిపోవలెను. ఆపఁతుడు! బాగునా వారి భావ మేనా’ అనెను.

‘ఓ! ఈమేనా భానుక్ లుక్ థ ఉన్నీపాది. మేనా బాగునావారి భావ అనునో పితృకాదర్శనా అంతకన్న భావ.’

ఇటు లడగనే రామశాస్త్రి కాలిముంగల రవ్వల యుంగర మొకటి వడెను. అతఁడు దాని నెత్తి రవ్వల చెలులలో చీటి వ్రాయఁ దొడఁగెను.

‘మేనా పోనిండు, మేనా పోని’దని సులాపీ లేగ మనెను.

‘ఆలూ! ఇదే చీటి’ అని రామశాస్త్రి యనెను.

మేనా తలుపును తన్నిన ధ్వని యొందు వివ వచ్చెను. ‘చీటి రేపు యాకొమని సులాపీలేగ మనెను.

రామశాస్త్రి ‘ఒకఁ—దోరీ న కళార్

నీరీ వై యార్ అని మువారువేసిన చీటి మేనా కంటించెను. మేనా వెల్లి పోయెను.

పిదప నొక సుర్రపుబండి ఆచట నాఁగెను. బండి వాఁడు ముజప్పర్ పొనెకా సాచ! అని పిలిచెను.

‘అఁ.

‘త్రొత్తదర్శనా.’

౧. దోరీ తయారుకాలేదుకాని అప్పుడే నీరీ తయారయినది.

‘క్రాంతి లేదు ప్రాంతి లేదు, పోనీ.’

‘దర్వాజాపన్ను’ అని పిలిచాయి.

‘పుచ్చుకో!’

రామకృష్ణుని.

బండివారికి ౦-౨-౦

మగ వేసమునకు ౦-౧-౦

ముఖ్యోద్యోగి హుస్సేన్ కేసుకు ౦-౧-౦

ఫాతిమా దేగమునకు ౦-౧-౦

గుర్రమునకు ౦-౦-౬

మొత్తం ౦-౫-౬

అని గ్రామీ ముద్రవయిచి నీటి యిచ్చెను. ఫాతిమాకడ దబ్బులేదు. ఉంగర మొకటి యిచ్చి ఇల్లి పోయెను.

విశ్వబ్రహ్మ తెల్లయోయెను. ‘స్త్రీయం పురుష విగ్రహమ్’ అని రామకృష్ణుడు చెప్పెను.

ఈరీతిగా పరిచారికలు రాజులు తర్రార్ విమాపి లు సిరాజ్ నలులు బాగ్దాదు భాగవతములు పెలస్తీను పేకాబకల్లులు వచ్చి సర్ మాత్ నుజారుకు మోయి జాలని బరువు వేసి పోయిరి.

ఆమలువాటినుండియు పిత్తకా దర్వాజా వ్యాపకప్రక్త మయిపోయెను.

దర్వాజాప్రక్కనే రామకృష్ణుని మేడలు మిడ్డలు లాయములు లోహఖానాలు వెలసెను.

ఇటులు కొన్ని నెలలు కొన్ని సంవత్సరములు గడచెను.

ఒకనాడు బాదుషావారి బగ్గీ పిత్తకా దర్వాజా దగ్గర ఆపబడియెను. ఫాదుషా, దావున నున్న రామకృష్ణుని మేడలను మిడ్డలను చూచి ‘ఈ కేటయెవరు పెరిగినది?’ అనినది.

‘మన కరోదాగారి మేడ. ఇది వారి ఆఫీసు’ అని బండివాడు చెప్పెను.

‘ఇది యేమి?’

‘ఇదియే పిత్తకా దర్వాజా.’

విధ్వాత్యలంకృతమగు ముఖముతో రామకృష్ణుని ముహూర్తమైచిన నీటి పుచ్చుకొని నలాములు కొట్టుచు బాదుషా బగ్గీని సమీపించెను.

బాదుషా దర్వాజా నంతయుఁ జూచెను. అతని కరీరము పులకించెను.

‘ఈదర్వాజాను చూచిన నుజారులేదే?’

విశ్వకావ్యా లోలోపల నవ్వుకొనెను.

రామకృష్ణుని చేతులు జోడించి ‘జనాబ్ జహానా ఖదామన్!’

అవ సే రామ్ లో భక్త

రిష్ట భక్తి వా భీష్.

అనెను.

‘భేడ్! నీవు మాకు ముగ్ధునిగా నుండయిన వాడవు!’

బగ్గీ ఇల్లి పోయెను. ‘మీరు ప్రభువు లగుదు, రని నే నవలేదా? అని విశ్వబ్రహ్మ అనెను. రామకృష్ణుని ‘ఇప్పుడు పొరుగుల చూచు’ మనెను. విశ్వబ్రహ్మ చూచెను. వాటిరక్తములు లేవు. అతడు నివ్వబోయెను.

ఆమలువాడు సర్ మాత్ నుజారు కరోదా అయెను. కరోదా ముగ్ధుని యాయెను. ఆపృత్యము దస్సు న్నపండితీకి విశోదముగా నుండెను. విమాచకుడు ‘హుజులే బాంగలా, హిక్ మలే చీకా అను సామెత జేటినుండియు,

హుజులే బాంగలా
హిక్ మలే తేంగాలా

అని మాటవలె నని అనుకోనెను.

౧. మగవేసము వేసిన ఆడుది. (ఇది వాల్మీకిరామాయణమున రామవర్ణనము) ౨. నీవు నీయిచ్చ దైవము నెలుల భజించినను అతడు ఆచందమున గ్రహించును. ౩. బంగారీలు ముటతార్కికులు. తెలుగువారు మోసగాండ్లు.

నాడు

నేడు

అరుణోదయాశ్శూర్య మంద నిద్దుర లేచు
సర్వాత్మకై మృతి సంప్రదించు
నొజ్జకుటిలంబు గడుభక్తి సవరించు
వదుగుల బతగూడి పనుల దివలు
సలిలావగాహనై సావిత్రి జపియించు
నర్మున కెఱిగి యర్చ్యం బొపంచి
మదుగుల దిడి క్రమ్యుతి, దేశకునకు సా
ప్రేంగ దండ ప్రజామారి లేసి,
భూరుహచ్ఛాయల బూబొదరిండ్లను
నదలభావమున విద్యల వెలుగు
గురుని యానతి జగద్గురుని యానతి గాగ
కెంచి, నీగల గారవించు వరని
నలయక యాదపుల ఫలసమిక్కు శతతి
నదమన గూర్పు వధ్యాపకునకు
సేవాడు సృష్టి దా నీక్షించు కతిమున
బ్రహ్మి హాకముల నేర్వకయి నేర్పు
వనరూరికల బక్షివర్గంబు మృగకోటి
గాఢసఖ్యామరాగమున గాంచు
సాయాహ్న వేళల జను వటువుల తేరి
రమణీయ తరునికుంబముల పాంత
స్వచ్ఛందవృత్తి నిచ్చుల దోయ వాకోగ్య
వాతపోతంబుల గ్రీతి గ్రోలు
దనిసి శకుంతలంతి కలారవముల
నినుక తిన్ని యలపై నెవని యాదు
బదపడి నిర్మూంభాపూరముల స్రుంకి
సాంధ్యకృత్యముల సర్పి మురుదు
పుష్పముగంధతాంబూలముతో నైకోడు
భక్తించు బాదరక్షలను గొనడు
మద్రసోపేతభోజనము వాకించడు
కందమాలుముల వాకటి నడంచు
కట్ట వలున గాదు, కాకినము ధరించు
శయనించు నిశల భూశయ్య నొకడు
నవ్యమో గాఢిలాడి వివశ్రువేడి
యక్షివిద్యారతుండు వాకాద్విభుండు
నకులహితవర్తనండు నిరామయండు
జనకులకు వాటివిద్యార్థి సామ్యమూర్తి.

వాడ్లు పాడువ లేమో వాగమట్టకంపుతో
వెలవెలవయి వెన్న విల్చిలిగమను
బుడి పెయ నీల వా పుక్కిరించునో లేనో
యపుడే హోటలున బ్రత్యక్షమవు
కాఫీ యుపమ దోపె కారకిల్లిలనో
త్రాతరాహ్నిక కార్యపటిమ వెలుపు
వావల జెలికాండ యాలాపములతోడ
గడపు, తొమ్మది కింటికడప (నొమ్మ
నిలవుటద్దపు మ్రాల నిల్చి, దుడ్డవ పొని
నెత్తిబొచ్చు విడిర్చి నీటునేయు
వివిధకాకంబుల వేపుమె గూరల
నమరింప కాల్చున్న మారగించు
వటుపై న రమ్యవేషాలంకరణమున
గంటలు తొణములకరణే (నోయం
బెజ్జనిగల్పగల్గె పెదవుల వటియింప
వడలహాయిత విూల బడికి నేర
నచట వాచార్యబోధానిపై రచియించు
ఖండనోత్తుల మిత్రశేరిండ్ల ముచ్చ
పూరివల్లెము వేడిబోండ్ల లాంతడల
విరతి యొదవగానె పరుగువాలు
సాయాహ్నమున చాకకాల వీడ్కొని, పూలు
తూలింటి తేనీరు చాల గ్రోలు
తకుపరి నిరవున దనవేడుమును డించి,
ముంసురు లొత్తి, మెఱుంగు రాచి,
కన్నుల నద్దముతో కరమున తెల్లంబు
కాళ్లలో జోళ్లు సింగార మెనగ
వెడలు వాచోగ్యి నై వేద్య మావల గొను,
బ్రమసి నీనీమరంగముల గాంచు
బడిగంట లరుదు గొంపకు జని హల్దార్ధి
సకులతో సరసభాషణ వెలార్చు
చీచాల చీడిల చీల్చి వీల్చి యొవర్చి
మెత్తపై వాచెన్న మేమ వాల్చు
కమ్రభోగాలిలాడి సగర్వవేడి
కుక్షివిద్యారతుండు కోర్కుల మగండు
నక్కలకు నక్క రుగ్మితావముల కిక్క
జనకులకు నేటివిద్యార్థి శమవమూర్తి.

సర్వసంగపరిత్యాగము సంపాద్యుడగు మహా భక్తుడు నగు పక్షి (సుహమ్నదీయసమ్నాస్తి) కలడు. ఆతడు సభక్త్యుష్మేషుడై గానము చేయు నపుడు వాయించుకొనుటకు 'కందిరి' యను వాక్య విశేషమును సంపాదించుకొనెను. భిక్షువులును స్త్రీక రించుట కొక కొబ్బరిచిప్పను, కాపివృత్తము కాక మఱియొక యుపకాపివమును సంపాదించెను. ఇవియే వారి భవములు. ఏమనీదునతో ప్రార్థనముఁ జేయుచు దీప్తివీక్షుఁ డైనపుడు మాధుకరాన్నముచే ద్విద్యాన నడచుకొనుచు నేమగుమునతో శిలవాతాతపరాధలఁ దీర్చుకొనుచు కాలక్షేపముఁ జేయుచుండెను.

అతని కొకసమయమున, 'కాస్త్రమలసత్వములు కావు. పరమేశ్వరుని నమ్మినవాని కట్టి దుష్కరకార్యము లైనను ముకరము లగునను కాస్త్రములలోని యంశములు లోకమునకుఁ జూపింపవలయు'నను కురూ పాలము కలిగెను.

అందులకై యొకరిదిరిదిరి దలంచెను. 'ఈదేశ మేలు పాచ్చా (సుహమ్నదీయచక్రవర్తి) మాతము నేమి చెండ్లియాడుదు ననిన వెనరును నమ్మెను. అట్లు చేయుచు నంటివేసి దేవముత్యో మాతము గాక అది తలంచి, మఱి వాటి నుదయమునఁ గాల్చుకరణీయంబులు నిర్వర్తించి కందిరిని వాయించుకొనుచు పట్టణమున సంచరింపుచు పాచ్చాగారి కుమార్తెను నేమి చెండ్లియాడుదు నోవో యని కేకలు చేయ నారంభించెను. అది యేమి యని పౌరు లగునగా నీదేశ మేలు సక్రమ నికరమరితను నేమి చెండ్లియాడెద నని చెప్పుసాగెను. అది వినివారు నవ్వ పొగిరి. కొందఱు హేళనము చేసిరి. మఱికొందఱు

మందలించిరి. పక్షి పిచ్చివాఁ డనిరి. అపకే లొకపట్టణ ముననె కాదు, పట్టణనె కాదు, దేశమంతటను చాటించెను. దానికిఁ గిదిపి యమర్యాదాకరముగ నతడు వర్తించు చున్నాడు పిచ్చివాఁ డని తలచి రాజభటులు పిచ్చి వాండ్ర జై ద్యకాలలోఁ జరిల్పం జేయించిరి. నీలోగి యని వైద్యులు పరీక్షించి వదలిరి. పిమ్మట రాజద్రోహి యని రాజపురుషులఁ కారాగారమున నునిచి బాధించిరి. అందును వాతడు పాచ్చాకొమరితను చెండ్లియాడుదు ననుమాటను వదలలేదు. భక్తిసంతో ర్తనములను మానలేదు. ఇట్లుండ నొకప్పుడు పాచ్చా కారాగారమును బరీక్షింప వచ్చెను. అపుడు కారాగారరక్షకులు పక్షివతో నీవు పాచ్చా వచ్చినసమయమున మిన్నకుంటివేసి నిన్ను శిపె చెఱుమండి విడిచెనను యాసఁగిరి. పక్షి రమియు ననక మిన్నకుండెను. పాచ్చా కారాగారమును జూడ వచ్చెను. శృంగులబుద్ధుడగు పక్షి పాచ్చా కంటఁ బడఁ గనే, 'పిపాచ్చా! నీకుమారిని నే చెండ్లియాడెద'ననెను. అదేమి యని పాచ్చా రాజపురుషులం బ్రక్షింప, వా రీతడు రాజద్రోహి యనిరి. కఠినముగా నిర్బంధింపుఁ డని పాచ్చా చెవలిపోయెను. పక్షిరునకు నిర్బంధము లేకుండయ్యెను. అతని పట్టుబలము వెక్కి డయ్యెను. రాత్రులు పక్షి సంతో ర్తనములచే కారాగారము మాఱు ప్రాయయించెను. కారాగారస్థుల మనంబులఁ బ్రవీణు లెఱు లగుచుండెను. దుర్యోధనులు సమ్నాస్తిలు, భగవద్భి క్తులు నగుచుండిరి. కారాగారవాసులు వేయనేరములు తిరుగుండెను. చెఱుమండి విడుదలఁ గన్న వారు కారనుండి సంపాదించిన శాస్త్రధామ్యుత్తరమును దేశమున పంపజల్లు టచే దేశమున నేరములు లేగ్గెను. అందువల్ల కారాగార మునకు వచ్చువారు తగ్గిరి. దండవాధికారులకు, కారా

౧. ఈకథను, కి. శే. నూరండ్రెగారు నలువదిరెండ్రు ముందు నిష్క్వలై యాచించి కష్టపడుచు "మేడ పాడు" గ్రామమున మహాలింగేశ్వరాలయమును గట్టించుచుండ, 'నిది మీకు దుర్లభము విరమింపు' డని కొందఱు మిత్రులు నిరుత్సాహపఱుప, నొకప్పు డామిత్రులతోఁ జెప్పుచుండ వింటిని.

గారపాలకులకు పని తగ్గెను. ఈ యంశము క్రమముగా పాచ్చాకుఁ దెలిసి పకీరును సముఖమునకు రప్పించి గౌరవించి, 'నీ కేమి కావలయు' వనిన, 'నీ మాఁకును నా కిచ్చి పెండ్లి చేయవలయు'నని పకీర నెను. పాచ్చా కిప్పుడు కోపము పోయి నవ్వు వచ్చెను. అప్పుడు వారిట్లు సంభాషించిరి:—

పాచ్చా—(నవ్వుచు) నాకుమరిని పెండ్లియాడందగిన పిల్లని (పెండ్లికొడుకు కన్యాపిత కిచ్చు కుల్లుము) వా కియగలరా?

పకీరు—ఈయగలను. ఏమి కావలయును? ఎంత కావలయును?

పాచ్చా—పెద్దనిమ్మకాయలవంటి నూలు మంచి ముత్యములు కావలెను. (దుర్లభమును నిట్టి వానిఁ దేలేడని పాచ్చా తలంపు.)

పకీరు—ఈయగలను.

పాచ్చా—ఎంతకాలమునకుఁ దేగలవు?

పకీరు—కాలపు మితిని తెప్పలేను గాని తెచ్చుట మాత్రము నిశ్చయము. నేను తెచ్చునపుడు మీరాజు పురుష లేయాటంకమును జేయరాదు.

పల్లె యని పాచ్చా పకీరును ఎదలెను.

పకీరెక్కడ, నూలు మంచి ముత్యములు—అందును నిమ్మపండ్లంత యురువు కలది,—తెచ్చుట యెక్కడ? పకీరు కాస్త్రములం దిరుగ చేసెను. దక్షిణ సముద్రమున ముత్యము లుండునని తెలిసికొనెను. ఆ రత్నాకరచేలముం జేరెను. ఇసుకతో గట్టు చేసి కక్కునుగునంత చేలుపు నేర్పఱచెను. తనయుప కాపినమును వడుమునకుఁ జాట్టెను. కంచిరి నొకచోఁ బనిలపఱచెను. కొబ్బరిచిప్పతో సముద్రపు నీటిని దాను నిర్మించిన తటాకములోనికి దోడ నారంభించెను. యాలెయాలెజను లీవంతను జూచి యిదే మనిరి. సముద్రపు నీటిని దోడి సముద్రములోని మంచి ముత్యములం గొందునని పకీరు చెప్పెను. జనులఁ నవ్వరి. చెట్టివాఁడనిరి. చెట్టి చేయి విధాల నిరి. ఈత నీ యా

యాసముం జూచి కొరె దడులు విచారించిరి. ముత్యములు దొరకక పోయినను చెలువుతో నీరింకినపిమ్మట ముప్పైవ లభించునని మఱి కొందఁ జనిరి. పకీరు రాత్రింలక ల్లిట్లుంకన్ద్రపడి పనిచేయుచుండఁగ, చెక్కిరింతకు వేడుకకు మఱి కొందఱుగూడ నాతనితో మాడ చిప్పలతో కుండలతో నీటిని చెచ్చి తటాకము లోఁ బోయినాగిరి. కొన్ని దినాలకు తటాకము నీటితో నిండెను. కాని సముద్రములో నొక్కయక్కయైన తగ్గినటులు లేదు. పైపెచ్చు నీరు హెచ్చయి చెలువుగట్టు తెగ నీరంతయు సముద్రమునకే చేరెను. అందఱు గొల్లున నవ్వరి. పకీరుమాత్రము నిరాశ నొందలేదు. మరల మును పటికంబె పెద్దగట్టును కొన్ని దినములలో వేసి నీటిని దోడ నారంభించెను. అతని ప్రయత్నమునకు జనులు పరిహసించి యాతని ప్రయత్నమున కాటంకములఁ గలుగఁజేయుదు పిచ్చివాడ ననిరి. మీరే పిచ్చివా రని తనవనిది మానక పకీరు నీటిని దోడుచుండెను. ఎంత కన్ద్రపడుచుండినను నియమితకాలములలో భగవద్భజనను మానకుండనుమాధుకరాన్నమున తొన్ని వారణముచేయుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడివఁగా సముద్రుఁడీతని పట్టునలను భగవన్నామకీర్తనను జూచిమూచి యాశ్చర్యపడి నల్లనిచేపాముగల వృద్ధబ్రాహ్మణుడేను. ముతోఁ బొడమూపి పకీరును బలుకరించి యాతని వృత్తాంతము నడిగెను. అప్పుడు వారిరువురకు నిట్లు సంభాషణము జరిగెను.

సముద్రుడు—బాబా, నీ చెందులకు సముద్రపు నీటిని దోడుచుంటివి?

పకీరు—సముద్రములోని పెద్దముత్యములు గొనుటకు.

ప—సముద్రములోని నీటిని దోడగలవా?

ప—తోడగలను.

ప—ఎంతకాలమునకు?

ప—ఎంతకాలమునకో చెప్పలేను.

ప—నీ కామత్యము చెందులకు?

ప—పాదుసామాఁకుం పెండ్లియాడుటకు.

స—పర్యవంశపరిత్యాగివగు నీ కింకరు యెట్టి కావలయువా?

స—(నవ్వుచు) వాకుఁ యెట్టి యవసరములేదు. కాని భగవంతుని నమ్మి పట్టుట కలిగి పరాపకారముఁ బలపెట్టకున్నట్టి స్వల్పజనుఁడైన నత్యంతభువనకార్యముం జేయఁగలఁడను శాస్త్రస్థైర్యమును లోకమునకుఁ జాపుటకే యిట్టి ప్రయత్నముం జేయుచుంటిని.

సముద్రుఁ డాతని యుద్ధమునునకు మెచ్చి, 'నేనే సముద్రుఁడను. నీయుద్ధమునునకు మెచ్చితిని. నీకుఁ గావలసిన ముత్యములకంటె నధికముగు ముత్యముల నిచ్చెదానని యొకకెరటబుద్ధ్యారా పకీరు కోరిన వానికంటె దేశసంగమునట్లు ముత్యములు పకీరుకాళ్లకడఁ బడునట్లు చేసెను.

మఱువాఁ డాచార్య గ్రామములోఁ దెలిసెను. ప్రజలత్యాశ్చర్యము నొంది. పకీరునకు బ్రహ్మరథము పట్టిరి. బండిచేసి యాతని ముత్యముల బస్తాలతోఁ గట్టి పదిలపఱచి రాజధానీపురమునకుఁ బంపిరి. కందిరి వాయించు కొనుచు తనస్మయముఁడై పకీరు సంతోషములఁ బాడుచు కొలఁదిదినములకె రాజధాని నర్ధరాత్రునకుఁజేరియపుడె పాడుచునుండిరమును బ్రతేరించి ఆటంకములేని యనుజ్ఞం గొనుటచే నిద్రనుండి పాడుచును లేచి బస్తాలతో నుండిన నిమ్మకాయల నురువున మించిన యాగే ముత్రముల దిమ్మరించెను. చక్రవర్తి యాశ్చర్యభండములతో నొడలు తెలియక కొంతనడి రిచ్చపడి యొట్టిముత్రములం దెచ్చితి'వన, పకీరు, 'నీకది యవసరము లేదు, రేపె నీకును నాకుఁ యెట్టి సేనువా? లేదా?'యని నిర్బంధింపఁగా పాడుచు మాటఁ దప్పిన, మహాశ్మఃడగు నీపకీరునకపకారము చేసిన దోషముచే తన సామ్రాజ్యమునకుఁ, దనకు నేమి ముప్పు కలుగునో యని భయము నొంది మఱువాఁడై 'యెట్టిచేయుదునని యట్లే వివాహమునకుఁ దన ప్రయత్నములఁ జేసి చాటఁ బంపెను. దేశదేశముల కీచార్యులెరిసి పాడుచు పకీరుతో సంబంధముచేయుట యత్యాశ్చర్య మనిరి. ఇది కల్గియనిరి. పాడుచును మతి పోయిన

దనిరి. మఱికొందఱు పకీరు మహిమచే పాడుచును మించినవాఁడె యనిరి.

ఎట్లయిన నేమి, లగ్నం చెల్లి వివాహముం గదిసె. పకీరు తనమహిమచే నెట్టి యలంకారమును భరించునో చూతము గాక యని మహాజనులు కల్యాణమంటపముఁ జాట్టి మోగిరి. పకీరు పాచ్చాను కల్యాణమండపము కడకు తాఁ దెచ్చిన యోరియగు ముత్యములం జేర్చును కోరెను. మావఱుల కన్నులు మిఱుమిట్లు కొనులాగున ముత్యము లాకల్యాణమండపమునఁ బ్రసరిపోయెఁబడెను. మీ రలంకరించుకొని రావలయునని పాడుచు పకీరును గోరెను. పకీరు తన కేర్పఱుపఁబడిన గదిం జేరి భగవంతుని బ్రార్థించి ప్రార్థించి పకీ రంతగ నలంకరించు కొనునో చూడ వేడుకపడుచుండిన కల్యాణమంటపము లోనివారికి ఆశ్చర్యము కలుగునట్లు గోచిరి భరించి, మఱి యొక గోచిరుద్దవ పైని వేసికొనికందిరిని కొబ్బరిదిప్పును భరించి 'యెట్టియగులపైకి వేంచేసెను. నభావదులం గొల్లన నవ్వరి. పాడుచు తన యల్లఁ దిట్టివాఁడై యని మొగమును చిన్నచేసికొనెను. ఆపును పకీరు ప్రజలను ప్రభువు నుద్దేశించి యిట్లుపవ్యసించెను:—

'మిత్రులారా! వాకుఁ యెట్టితో నిమిత్తము లేదు. ఎంతటి యల్పబంధంగా నుండినను భగవంతుని నమ్మి నేచింపుచు పట్టుచులతోఁ బనిఁజేసిన నెంతమహత్తర కార్యము నైన సాధింపవచ్చునను శాస్త్రములలోని వాక్యములను సోదాహరణముగాఁ జాపుటకే నే నీపనిని జేసితిని. పాడుచు మాఁతు నవ్యవరున కిచ్చి 'యెట్టివేయ వచ్చును.'

పిదప నేఁ దెచ్చినముత్యముల నమ్మి యాద్రవ్యమును బధిరపంగ్వంధభిక్షుక జటిపరివ్రాజ కాద్యసాధులకును, సత్యజ్ఞానోపదేశములకు ముపయోగింపుమని పాచ్చాతోఁ జెప్పి భగవన్నా మకీర్తనముఁ జేసికొనుచు నెటకొ పకీరు నెడలిపోయెను. పాడుచు పకీరుయొక్క యవదేశముల ననుసరించి పదమఱున తత్పరుఁడై వచ్చెకక్కను.

ఇపుడేదో ప్రణయార్చనావసరమే! ఈవిశ్వగర్భాంతరా
శపిత్రతాత్మ, హిమాద్రికూట వలదేలాశాల, గారీత్రపా
న్నవితప్రేమతపః ప్రవాసము లటుల్, సర్వేశ సేవాప్రసూ
నవరాగములు వోని దివ్యకళలకజల్లెక కరుప్పాళులక
ఆశరదిందిరానతి సుధామల కోమలచంద్రఖండమా
కాశపు పల్లెరాన వెలుగక తెలివవ్వల పాలనోచి లో
కేశువ కారతిచ్చు వలపించుచు వెన్నెల; లవ్వె వాసనా
పేశలధూమరేఖలయి పేర్చెడుకొందెలి ముఖ్యదొంతరల్.

ఆగగనాంకవాటుల సుధాసవ మత్తలు, శుభ్రతారకా
రాగవతుల్, వియోగవిధురశ్రుతి వెన్నెలతీవ వేణువుల్
మ్రోగగ నాలపించువదముల్, దివిజాపగ దేలి యేదో! ప్రే
మాగమగానశాలల లయమృవబోల్, జగదీశ్వరాత్మలోక

ఈశోత్సాన్ని వలయమ్ము కమ్మగిలు దేవీ! మన్మనఃప్రేమసా
మ్రాజ్యంపుక బాలిమేర సీపు పదపద్మాంకమ్ము లంకింప రా
గజ్యోతిః కలితావసంతరుచియై; కాంక్షాప్రఫుల్లత్రపా
పూజ్యంబీప్రకృతిప్రళాంతి బెళుకుబో! స్వాగతామోదముల్.

పానపాన విచ్చుభావములపుప్పొడి రేచుమనోవికాసమో
పాన సుషమామధూదయములొ నను భూతులదేలునాత్మ, యా
వనశరదిందుడోల, ప్రసవాలన కౌముదిబాల. పాలతీ
యనియెడయై, సుధాశయ విహాయసముల్ జ్వలియింపజేయునో!

ఈవిహినాంతరాస్ఫుట సితేతరగర్భ నిలిన భావభా
గ్యావరణమ్ము లైతొణకులాడెనునీడల, నీలిమేడలక,
నావిరహైకవేదనల నాటకరంగములంచు వ్రాలెడిక,
దేవవధూకటాక్ష మృదుదీధితు లీనునుసోగవెన్నెలల్

జాదుల పాదులై గగనజాహ్నువి తీరములల్లుభావనా
మోదలతాకుటీర సుమమోహనశయ్యల, తారతామసీ
వేదుల, విశ్రమించెడు వివిక్తనిశాంకతలాల, కమ్మగా
బ్రోది యొసర్చినాడ నెలపూతల జవ్వనపుగలల్ నతీ!
మలయసమీరుతో వలపుమంతన మాడదలంచి యంతల
జ్జలుదునొకద్దరు; మవ్వములచిత్తడి జిత్తురుపుల్ లిఖంప. తీ
పులతలపుల్ గవోలముల, పొంగడునార్ద్రమనోనురక్తిము
చ్చిలి యెల నంజకన్నెకయిసేసి కొనం, దిలకింతు గోలనై.

మత్తిలి భిల్లమానియులు నూనసమేచు వనంతరాత్రులే
నెత్తములందొ, వెన్నెలలునిండిన దిగ్వలయప్రశాంతులకా,
క్రాంతిరాశికోయిలలు క్రోల్చినటుల్ విలపింప దేలును
న్నెత్తదనాల మేపుదు సమీరకుమారుల పూలపాటకుకా.

వేనవిరేలరేగి, యుదువీధుల నుక్కిరి చిక్కిరై, తమో
రానుల దూసికొం చెరుగరానిప్రశాంత నిశానిశాంతనీ
మాసునిశాల చంద్రమణిమాంసల భావవిహారముల్, మదీ
యానమచిత్తవృత్తులిరుకై యెద పెల్లుగ విక్సటిల్లుటకా
లతిసుకుమారి గండఫలకాచ్చ మనోంతర భావబింబనం
గతులటు ఈసరిద్ధృదయగాన విలీపప్రవన్నచంద్రికా
మృతరుచు లానియూని, చలిరేలనురేగెడురాగత్యస్థనా
బ్రతు కొకభ్రాంతియై విరియుస్వాప్నికసౌఖ్య సుధాతుషారముల్.

ఏదిక్కుణ్యపురంద్రి తీర్థములు సేవింపక సుధా జీవనా
స్వాదశ్యామకభారాములయి, స్వేచ్ఛాగాములై. ప్రావృధం
భోదస్వాములు వత్తురో, వినుతురా పుణ్య డేత్రమాహాత్మ్యమ (?)
ర్యాదల్ నాహృదయప్రశాంతికయి, గర్హాఘాత సందేశముల్.

ఈ కాలంలో మనుషటికం తె చదువుకున్న వారు హెచ్చుగానే వున్నారు గాని, ఇదివరకల్లా “ఓ! అంటే ‘ఎ’ రాకు, నువ్వు ఏవో చెల్లి పుకంవేసివా బమ్మిడిఅయినా చిక్కడు” అనేవాళ్లంతా, “నువ్వుప్పుడు బి. యే. ప్యాసయిలేమాత్రం నీ కెవ్వ డుద్యోగం ఇస్తాడయ్యా” అనేవాళ్లే. మారుసంవత్సరాల్లో కాలం ఇట్లా మారిపోయింది. పెళ్లికొడుకుల్లో బి.యే.గాని, బి.యల్.గాని, యం. బి.గాని చదువుకూర్చున్నాడంటే గొప్ప హెచ్చు, కట్టుం హెచ్చు; ఎంచేతంటే, ఏమో ప్యాసయినతర్వాత ఎంతోడ పోషిచేస్తాడో అని. అంతేగాని, బి. ఏ., ప్యాసయ్యేదని గాని, బి.యల్. పట్టా పుచ్చుకున్నాడనిగాని, యం. బి. అయిననిగాని వింటే గొప్పేంటేదు. ఎంతలా? పేసయితే ఇప్పుడేం చేస్తున్నాడనే ప్రశ్న వస్తుంది. ఇంటివిగ్గర కూర్చునితింటున్నాడా? లేక దుకాణం పెట్టేడా? అని అడుగుతారు.

ఏలే మనస్థితి ఇట్లా మారటానికి కారణా లేమిటో కొంచెం చెతకాలి. మొదట్లో యాఇంగ్లీషువిద్య చేర్చుకొన్నవాళ్లు కొంచెంమందే వుండేవాళ్లు. అంచేత వాళ్లకు వెంటవెంటనే, పెత్తిమీద పెట్టుకొని వుద్యోగా లిచ్చేవాళ్లు అన్నికాబట్టామా. రామరాను, ప్రతీతండ్రికి తన కొడుకు గొప్పజీతగా దహర్ని వుంటుంది గాబట్టి, కొడుకులికి ఆవిద్య చేర్చిస్తానన్నాడు. చిరస్నేహితులయిన ఇద్దరు చాలాకాలం విడిపోయి తిరిగి కలుసుకున్నప్పుడు “ఓహో!” అంటే “ఓహో!!” అనుకొంగానే, “మీవాళ్లంతా కేమంటా? అప్పుడూ, మీకు ఇద్దరు మొగ పిల్లలు, ఒక ఆడపిల్ల గదా?—అయితే పెద్ద వాడేం చదువుకూర్చాడేమిటి?” అని అడగడం; “అచ్చే! ఏదో ఇంటర్మీడియటు చదువుకున్నాడు, రెండోవాడు చిన్నవాడూ, ఏదీ ఇంకా ఫోర్తుఫారంలో వున్నాడు.”

“మరేం. ఇంక రెండేళ్లలో మీరు కాళ్లు ముడుచుకుక్కాయంటే మీవాడు గడించి పొత్తంటాడు. మీరు

మంచి ఆదృష్టవంతులండి, అయితే పిల్లకి పెళ్లి దొచ్చింది గాతోను, పెళ్లి చేసేరా?”

“అ, చేసేసండి, మొన్ననే మామమాసంలో. బందరులో బి. యే. చదువుకూర్చాడండి.”

“ఇంకేం. మీ రెల్లాగ్నా వా గడుకువాళ్లండీ—”

ఇట్లా మాట్లాడుకోవటం అలవాటై యున్నాది. చదువుంటే ఇంకేం అక్కరలేదు. బి. ఏ. ప్యాసయితే వాడింక గొప్పవాళ్లల్లో జమే. ఇల్లాంటికోలాలు మొన్న మొన్నటిదాకామాదా వుండేవి. అల్లాంటిమనుష్యులు ఇప్పుడుమాదా లేకపోలేదు.

ఈవిధంగా ప్రతీతండ్రి తనపిల్లవాణ్ణి గొప్పగానానో బడిలో వెయ్యడం, మెల్లి మెల్లిగా రెండేళ్లు ఎలి మెంటరీస్కూలులో అయినతరువాత, కొంప మునిగి పోయినట్లు, తెలుగంటే ఏవిటో తెలియకుండా వున్న కుర్రవాణ్ణి, ఆసర్టిఫికేటు చింపేసి, ప్రైవేటుస్టడీ అని చెప్పి ఏ హైస్కూలు లోకో తీసుకు వెళ్లి ఫీల్తుక్లాసులోనో, లేక ఫర్స్టు ఫారంలోనో ఏదోవిధంగా (అనేకవార్గాలున్నాయి రెండి) తేర్చిస్తారు. ఇదంతా ఎందుకు? వాడేమిటో బి. యే. ప్యాసయితే తన్నుద్ధరిస్తాడని. అప్పు సొప్పు చేసి, ఆవుల్లో కాలేజీ లేకపోతే ఏ గుంటూరు, బందలో, లేక మద్రాసు పంపించడం అలవాటయిపోయింది. డిప్లోమేగదా కాలేజీ వుంది, బి. ఏ. అవసందీ, తర్వాత చూసుకుందాం అనే వాళ్లు కొంతమంది; బి. యే. ప్యాసయితే వుద్యోగమే దొరకదా? అనేవాళ్లు కొంతమంది. ఈవిధంగా ఓవుద్యోగం అని అనుకోకుండా, అందరూ ఏదో ఒకటి దొరుకుతుందని, పిల్లవాండ్రకు బి. యే. దాకా చదువులు చెప్పిస్తానన్నాడు. ప్రతివాడు “వాకొడుక్కి బి. యే. ప్యాసయితే వుద్యోగం దొరకదా” అనుకుంటూ “నే నొక్కడినే గాదా, నీళ్లు పోస్తే ఏమవుతుంది” అని అను

కుంటూ పాలకు బదులు నీళ్లే పోసిన కోమట్లలాగ, చివరకి అందరిపిల్లలూ అందరూ చి. యే. వరకు చదువు చెప్పి న్నూవచ్చేరు.

ఇది గాక గవర్న మెంటువారుగూడ హైస్కూల్ల కై లేనేమి, కాలేజీల కై లేనేమి, గ్రాంటులు ఇవ్వుతుండ దమువలన, ప్రతిపల్లెటూల్లోనూ ఒక హైస్కూలు, ప్రతి జిల్లాకు ఖుమారు ఒక కాలేజీ (కొన్నిట్లో రెండు, మూడు కూడా వున్నాయి) లేచేయి. హైస్కూలుచదువు కా గానే కొంచెం పెట్టుబడి పెట్టగలిగితే ప్రతివాడూ కాలేజీలో జాయినవడమే పద్ధతయిపోయింది. యీవి ధంగా ప్రతికాలేజీనుండి సంవత్సరాని కొకమారు 30 మం డికి తక్కువ లేకుండా చి. యే. లు తయారౌతున్నారు. పాపం, కొన్నేళ్లు గడచినతరువాత గవర్న మెంటువారనండి, లేక యూనివర్సిటీవా రనండి, ఎవరో ఒకరు, ఒకసారి తప్పినవార్ల మీద దయ తలచి, తిరిగి ఒకసంవత్సరం చదువనక్కరలేకుండా ఇంటివగ్గర మార్చునే చదువుకొని సరీక్షలకు వెళ్లవచ్చునని పెద్దెంబరుపరీక్ష లంటూ కల్పించేరు. యీ రెండోరేవులో వాళ్లనిపూడా కలిపితే మొత్తంమీద సంవత్సరానికి కనీసం 1000 మందైనా తయారౌతూ వచ్చేరు. స్కూళ్లు కాలేజీల తోపాటు యూనివర్సిటీలు కూడా హెచ్చయినాయి. 2 సంవత్సరాల్లో మదరాసురాజధానిలో రెండు కొత్త యూనివర్సిటీలు లేచేయి. ఆంధ్రయూనివర్సిటీలో 1000 మంది చి. యే. లు తయారైతే, మద్రాసు యూనివర్సిటీలో 1200 మంది తయారు, అన్నామలైలో 500 మంది. ఎంత తగ్గిదామన్నా మొత్తాన్ని 5000 మంది అవుతా రనడానికి సంజేహం లేదుగదా?

అయితే సంవత్సరానికి తయారై యే యీరెండు వందలమంది చి. యే. లకి వుద్యోగాలు కావాలంటే, ఆకాశంమీంచి కురుస్తాయా, లేక చెట్లనుండి పండు తాయా? లామరపుదామంటే పిళ్ళిపిళ్ళి పడేసి పోర్టులు. దేశక్షేమంకోసం, ఎంత జట్టేలు, మానీలు (ఒక రేపు హెచ్చు అవాలని కోరుతూ) మాన్పినా, ఇంతమంది ఎందుకూ? డాక్టర్లతోపాటు రోగాలుకూడా హెచ్చు వుతున్నాయి. చదువుక్రింద తగలేకన దు 250000 లు

కాకుండా ఇంకోరెండువేలు పోస్తేనే గాని దుకాణం పెట్టడం కుదరదు. పెట్టినా వడ్డీదబ్బులేవా కిట్టవు. పాపం ఒకటిమాత్రం నిజం. స్కూళ్లు, కాలేజీలు, సంవత్సరానికి రెండేసిపరీక్షలు, ఇట్టా ఇచ్చి హెచ్చవడం వల్లమాత్రం కొంచెం మేష్టరీవుద్యోగాలు దొరుకుతూ వచ్చేయి. అయితే డాక్టో ఒకకట్టం వుంది, బ్రయినింగవు లేనే గాని మేష్టరువని ఇవ్వరు. మేష్టరుగా కొన్నాళ్లయినా పనిచేస్తేనే గాని బ్రయినింగు కాలేజీలోకి రాని వ్వరు. యీవిధంగా చి. యే. లు హెచ్చయిపోవటం లాచి మేనేజర్లు కూడా లేటు దు 2000, కొన్ని స్కూళ్లలో దు 3000 కూడా తగ్గించేసేరు.

అందుచేత స్కూలుపైసలు ప్యాసయినవాళ్లు దరఖాస్తు చేసే వుద్యోగాలకికూడా చి. యే. లు అప్లయి చేయడము మొదలుపెట్టేరు. తాలూకాబోర్డు ఆఫీసులో గుమాస్తాగిరికి, మ్యూనిసిపాలిటీలో గుమాస్తా గిరికి, రిజిస్ట్రారుఆఫీసులో గుమాస్తాగిరికి, ఒకటేమిటి అఖరుకి ప్రైవేటుసంస్థానాల్లో గుమాస్తాలపనుకీ కూడా అప్లయి చేయడం మొదలుపెట్టేరు. ఒక స్కూలుపైసలు కాండి లేటు ఆఫీసీమనుతోపాటు చి. యే. ది కూడా ఒకేపనికి వస్తే, ఎవళ్లకి ఇవ్వాలనుకుంటుంది మీరే చెప్పండి. ఈ విధంగా యీ చి. ఏ. లు పాపం, స్కూలుపైసలుకంటే హెచ్చు చదివలేని వాళ్లనోట్లో మమ్మికొట్టి వాళ్ల స్కూడా వుద్యోగాలు లేకుండా చేసేరు. కాలెజీవాళ్లొ కొందరు యీనిరుద్యోగపు డిపార్టుమెంటులో తేరేరు. సరే, ఇక నయింది. ఇప్పుడు ఆ ఆఫీసులుకూడా చి. ఏ. లతో నిండిపోయేయి. ఒకసంవత్సరంలో తయారయిన 2000 మందికే వుద్యోగాలు దొరకక ఆధూరిస్తూవుంటే ఇదేం చూసుకోకుండా ఫ్యాక్టరీల్లో వేరువేనగ కాయల బస్తాల్లాగ డొరికే సంవత్సరం పరివత్సరం చి. యే. లని తయారుచేసి పారేస్తున్నాయి, యీ యూనివర్సిటీలు. డిమాండు తక్కువ, ప్రొడక్షన్లు ఎక్కువ. అందువల్ల ఫలితం అందరికీ తెలిసిన విషయమే—వస్తువ చివకపోవడము. స్టాకు అట్టే మిగిలిపోతుంటే, ఎందుకూ యీ ఫ్యాక్టరీలు డొరికే ఆడటం? లాంకమెరులో బట్టలు తయారుచేసే మిల్లులు ఏం తేసేరు ఇప్పుడు, విదేశబట్ట

తెల్లబడి ఇండియాలో తక్కువయి పోయినప్పుడు? అట్లాగే యీ యూనివర్సిటీలు కూడా కొన్ని సంవత్సరాలు మూసివేయకూడదా?

అయితే ఇంకమండికి వుద్యోగాలు దొరకక పోవడమునకు కారణం చెబితలసివుంది. దీనిలో వుండే పోషకాహారం ఇంకా అలాగే ప్రస్తుతపు విద్యా విధానంలో వున్నట్లు కనిపిస్తుంది. మన మార్కుల్లోను, కాలేజీలలోను నేర్చేవిద్య ఉద్యోగానికి పనికివచ్చే విద్యగాదు. మనోవృద్ధిని, జ్ఞానవృద్ధిని కలుగజేస్తుంది. అంటే కాకపోతే $a^2-b^2 = (a+b)(a-b)$, $\cos^2 A + \sin^2 A = 1$, మల్టీ మేట్రిక్ గా కుర్రవాళ్ళకి నూరిపోయడానికి తప్ప మరెందుకూ పనికిరావు. పూర్వకాలం బి. ఏ. ల చాలా తక్కువగా వుండడము వలన అన్ని పెద్ద పెద్ద వుద్యోగాలు దొరుకుతూ వుండేవి. కొంతమంది తపాలాదారులుగాను, బి. యల్. కూడా ప్యాసయినవాళ్ళు జడ్జీలుగాను, కుదురుకున్నారు. అప్పటికాలంలో బి. ఏ. ప్యాసయి వుండాలని రూలు లేదు గాని, ప్యాసయినట్లయితే జంటనే వుద్యోగాలు వచ్చేవి. ఇప్పుడో, యీ బి. ఏ. లు ఎచ్చయిపోవడం వలన, ఇదంతా కనిపెట్టి కాబోలేమను సూత్రాన్ని వుండాలన్నా సరే, కనీసం బి. యే. ప్యాసవాలన్న నిబంధనే, ఏ వూరు కేరు లేని ఆఫీసులో పనిచేద్దామన్నా బి. ఏ. ప్యాసయివుండాలి. అచ్చాఫీసులో వుద్యోగం కావలసివున్నా బి. యే. ప్యాసయివుంటే మంచిది. ఇన్నా రెన్యూకం పెనీ ఏజంటుగా పనిచేయాలంటే, బి. యే. క్వాలిఫికేషను కావాలి. దీనికి దానికి అని లేదు. ఫిజికల్ డైరెక్టర్లు, డ్రాయింగ్ మాస్టర్లు, మాన్యుఅల్ ట్రయినింగ్ మాస్టర్లు, రైల్వే మాస్టర్లు—అంతా బి. యే. ప్యాసయివుంటే త్వరగా రు. కిరీ వుద్యోగం దొరుకుతుంది. వీళ్లంతా బి. యే. ప్యాసయివుంటే, మార్కులుపైసలు ప్యాసయినవాడి కంటే ఏమి గొప్ప తెలియదు. మాటవరసకి ఒకటి తీసుకుందాం. ఫిజికల్ డైరెక్టర్లు వుద్యోగం చేసేవాడు బి. ఏ. ప్యాసయితే డ్రైలుచెయ్యడానికి ఎందుకేనా వుపయోగిస్తుందా చెప్పండి. సర్కిళ్ళలో బాధుమీద మొగ్గులు వేసేవాడు

బి. ఏ. ప్యాసయితే బాగా మొగ్గులు వేస్తాడంటారా? (పాపం వాళ్ళ భర్తృత్వం అని వాళ్ళ మాదా వాళ్ళ యాక్టర్లని బి. ఏ. ప్యాసవాలనికోర లేదు.) బి. యే. లో చదివిన ఆఫీస్సియరు, పెల్లి, డ్రైవరు, మిల్లను, యా వుద్యోగాల్లో పనికొస్తాయా? ఆ కేటగిరీతం, ఆ కేటగిరీలేవన్న; ఆ హీటు, లైటు, ఎలక్ట్రిసిటీ, మేగ్నిటిజము పనికొస్తాయా? ఆ ఓజోను, హైడ్రోజను పెరాక్సైడు, అటామిక్ ఫ్యూజియరీ పనికొస్తాయా? ఆ నైకాలకి, లాజిక్కు పనికొస్తాయా? ఏదీ పనికిరాదు. ఇంటర్మీడియటు ప్యాసయితే బి. ఏ. కి పనికొస్తుంది. బి. యే. ప్యాసయితే, యం. యే. కి పనికొస్తుంది. యమ్. ఏ. ప్యాసయితే ఎందుకూ పనికిరాదు. అంటే దాని కర్థం. 'సిటిజను' అనుమించుకొనడానికి తగిన క్వాలిఫికేషను యీ బి. ఏ. ప్యాసయినవాళ్ళ కేమయినా వున్నా యేమో పోనీ చూడం. బి. యే. ప్యాసయినవాడి కంటే కాన్సిట్ట్యూషనలు హిష్టరీ (వివిధదేశ పరిపాలనావిధానము) తెలుసుకో, మార్కులుపైసలువాడికి అంటే తెలుసును. లెనడేమయొక్కనై లేనేమి ఇతర దేశ ములయొక్కనై లేనేమి బెన్సన్ త్యమును తెలుసుకొనుటకు ఇద్దరు ఒకే ప్రస్థానములను తిరిగి పఠించవలెను. బి. యే. ప్యాసయినవాడు, ఏ వుద్యోగమునకైనను కనీసము యిది ప్యాసయివుండవలెను, నాదేశస్థితి యిట్లున్నది, నే నిట్టి స్థితియందున్నాను, దేశముపట్ల నావిధి ఇద్ది అని యనుకొంది మన్ని ఏమన్నది? వీనియందు ఏ భాగమును చూచినను అవిద్యును. అయితే మరీ బి. యే. వరకు వుద్యోగవలన ప్రయోజన మేమి? ఉద్యోగములకా పనికిరాదు. తేజముసంగతు లెరుంగుటకా పనికిరాదు. ఈవిధముగా ప్రస్తుతపు విద్యావిధాన మున్నది.

కాబట్టి ప్రస్తుతపు విద్యావిధానము నామాలాగ్ముగా మార్చిననే గాని మన కీనిరుద్యోగముమండి విముక్తిగానరాదు. ఈవిద్యను మార్చి ప్రతిజిల్లాలోను పారిశ్రామికవిద్యాలయములను నెలకొల్పి పారిశ్రామికవిద్య (Industrial Education) లను నేర్పుచు, నానికి తోడు మేధావృద్ధికొను ఇతరభావలను, ఇతరకాస్త్రములను ఆప్తవలుగా నేర్పుచు, దేశచరిత్ర, భూగోళము, స్వదేశ

పరిపాలనావిధానము ప్రతివిద్యార్థికి తప్పక శీర్ష్యము, ఆపారిక్రామికతరగతులలోనే పెద్ద పెద్దతరగతులను నియమించిన, ఏపరిశ్రమయం దిష్టము గలనా దాపరిశ్రమను జదివి, దానియందలి పెద్దతరగతియం దుత్తీర్ణుడై, దానియందే యుద్యోగమును పొందగలను. ఏవుద్యోగమునం దున్నను దేశపీఠిని దెలిపినవా డగును; కొంచెమో గొప్పగా దెలిసినానియు గావచ్చును. అట్టివానినే విజమైన పిటి

జను అనవలయును. ఈరీతిగా పారిక్రామికవిద్యలను శీర్ష్యము, దేశీయుల కుద్యోగముల నిష్పించుదేశము లిప్పుడు లేకపోలేదు. అట్టివాటిలో ఆమెరికాను, జర్మనీని శీర్ష్యవలసియున్నది. కాబట్టి ప్రస్తుతపు విద్యావిధానమును మార్చునంతవరకు, యానిరుద్యోగసమస్య మనలను బాధించుచునే యుండును.

నాళీకము

కొండపాటి రామమూర్తి గారు

ఇనుఁ దాత్యేశ్వరుఁ డందరా కరుగుఁ దా నెల్లప్పుడం చెంచియో? నిను లెక్కింపక సాక్కుచుండు వనియో? నీచగ్రహావాప్తిమై ననయం బప్రియుఁ డక్షియుగ్మమున కుగ్రాలోకనం డౌట నంచునో? యేలా గొన నీ ద్వజానుసరశోత్సక్యంబు నాళీకమా!

కవి నా నోష్టచు నష్టలం బడి భవత్కౌరుణ్య మార్జించి నీ దవు సర్వస్వముఁ జూఱలాడు విషవిఖ్యాతప్రభావోదయుఁ ధవనామప్రతిహస్తపారణములన్ దప్పించెదే భర్తృ పాదవిఘాతమ్ములనుండి యూశ్రితపరార్థం బొప్ప నాళీకమా?

పట్టుకోధలు

ఆంజనేయస్వామి

వి. ఆర్. ఆర్.

అనగనగా ఒక ఊరు. ఆ ఊళ్లో ఒక తలారి వాడికి ఆంజనేయస్వామి అప్పడప్పడు ఒళ్లి పైకి రావడం అలవాటు. ఆనమయంలో వాడు ఆ ఊరి రైతులను జడిపించి కల్లు, సారాయి తెప్పించుకొని తాగడమే కాకుండా కాళ్లకు మొక్కించుకునేవాడు కూడాను. ఎదురుచెలితే స్వామికి కోపం వస్తుందనే మూఢవిశ్వాసంతో రైతులంతా వాడి యిష్టప్రకారం నడుచుకునే వాళ్లు. ఆ ఊరికరణం చాలా గడుసరి. తలారి వాడు చేనేపని అతనికి బూత్తిగా యివ్వలేదు. అంచేత ఎలాగైనా తలారివాడికి శృంగభంగం చెయ్యాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. నియోగి బిడ్డ కాబట్టి దొడ్డడిపాయం ఒకటి కనిపెట్టి సమయంకోసం ఎదురుచూస్తూ ఉన్నాడు. ఇలా ఉండగా శ్రీరామసవమి వచ్చింది. ఆరోజు మామూలుప్రకారం తలారివాడు ఒళ్లు పూని బజారువెంబడి పరవళ్లు తొక్కుతూ బయలుదేరాడు. తీరాకరణంగారి యింటిదగ్గరికి వచ్చేసరికి కర్ణంగారుకూడా జుట్టువిరబోసుకొని పంగనామాలు పెట్టుకొని, శంఖం ఒక చేతా,

చక్రం ఒకచేతా పట్టుకొని తలారివాడికి ఎదురుగా నిలబడి,

“ఒరే! నన్ను ఎరగవట్లా! శ్రీరాముల వారినిరా” అన్నాడు. తలారివాడు తక్షణం సాష్టాంగపడి లేచి చేతులు జోడించుకొని,

“అపరాధం, అపరాధం. దాసుడి తప్పు మన్నించాలి. చాలాకాలం జరిగింది కాబట్టి తిమర్ని గుర్తించలేక పోయాను. దాసుడితో ఏమయినా పనివుంటే సెలవియ్యండి” అన్నాడు. కరణంగారికి పొలం తనిఖీపని ఉంది. అంచేత ఇదే సమయం అనుకోని,

“అంజనేయా! నన్ను భుజంమీద ఎక్కించుకొని పొలంలో తిప్పు” అన్నాడు. తలారివాడు కిక్కురుమనేకుండా కరణంగారిని భుజంమీద ఎక్కించుకొని పొలంలోకి వెళ్లాడు. కర్ణంగారు స్థూలకాయలు కాబట్టి కొంత దూరం తిరిగేసరికి తలారివాడికి భుజం నొప్పెత్తి బుస వచ్చింది. అయినా కరణంగారు విడువలేదు. పైగా,

“అంజనేయా! ఏమి సముద్రాలు ఎగిరి చాటిన సీత క్షి ఏమయిందీ? త్వరగా నమా” అంటూ శంఖంతోటి నెత్తిమీద పొడవడం మొదలెట్టాడు. పాపం! తలారివాడికి ఒళ్లంతా ముచ్చెమటలు పోసినాయి. కాళ్లు ముందుకు సాగలేదు. ‘చచ్చాను బాబో! అనుకొని కరణంగారిని కిందికి దింపి కాళ్లు పట్టుకొని,

“బాబూ! బుద్ధి వచ్చింది. ఇలాంటి తెలివి తక్కువపనులు ఇంకెప్పుడూ చెయ్యను. కాస్తే కాయండి, కోస్తే కోయండి. మీదే భారం” అన్నాడు. కరణంగారు లోలోపల నవ్వుకుని తలారివాడిని చీవాట్లుపెట్టి ఇంటికి పంపేడు.

కథ కాకేకి వెళ్లింది.

కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రిగారు

అవగాళనగా ఓహూల్లో ఓబ్రాహ్మ దుం
టూండేవాడు. ఆయన చాలా బీదవాడు. ప్రతి
యింటికి వెళ్లి అడుగుకుని తింటూండేవాడు.
ఇల్లా వుంటూంటే సంకాంతిపండుగలు వచ్చా
యి. ఆరోజున పెండ్రాళే భేది, “ఏమే! ఈవేళ
పెద్దపండుగ. చాలాబియ్యం, మినప్పవ్వు తెస్తాను.
మినవరొట్టె కాల్చు బాగాను” అని బయలు
దేరి వెళ్లి, తెచ్చి భార్యచేతి కిచ్చాడు. అవన్నీ
రుబ్బి రొట్టెలు కాల్చింది. విదురొట్టెలయాయి.
రాత్రి తిందాం అనుకున్నారు. రాత్రి భోంచేసి
ఇల్లంతా సర్దుకునివచ్చి భార్యేవాటాలునేగింది,
ఆయనకి రెండు, తనకిమూడు రొట్టెలువోవ్వన.
అబ్రాహ్మడు అది చూచి “ఏమే! ఊరంతా
ముప్పైత్తి, సరకులన్నీ నే తెస్తే రెండేనా నాకు?
మూడోది నాకియ్యి” అన్నాడు. “అదేంమాట?
వచ్చిచెడి రుబ్బి నివ్వదగ్గర కూర్చుని కాల్చిన
దాన్ని నేను. అంచేత మూడోరొట్టి నా”దంది
భార్య. ఇల్లా కొంతసేపు వివాదం జరిగింది. ఆఖ
రికి భర్త “నే చెప్పినట్లు చెయ్యి. ఏదెబ్బలాటలే”

దన్నాడు. “సరే చెప్ప” అంది. ఇద్దరంకూడా
చెరొకగోడకి కదలకుండా చేరబడి నిలబడదాం.
నారొట్టెలు నాదగ్గర, నీరొట్టెలు నీ దగ్గర
పెట్టి విడోరొట్టె మధ్యపెట్టు. ఎవరు ముందర
మాట్లాడితే వారికి రెండోరొట్టెలు. మాట్లాడని
వారికి మూడురొట్టెలు” అన్నాడు. “సరే”నంది.
ఇద్దరు అల్లాగే నించున్నారు. తెల్లవారింది.
సాయంత్రం అయింది. ఎవరూ కదలరు, మెద
లరు, మాట్లాడరు. మాట్లాడితే రొట్టి పోతుంది.
ఇంతట్లో కుక్క ఒకటి గోడదాటి లోపలికివచ్చి
పరకాయించి చూచింది. ఎవరూ కదలటం
లేదు. ఆరొట్టెలు విడూ తినేసింది. మాట్లాడితే
రొట్టెపోతుందని బెంగ. తెల్లవారింది. ఎవరూ
కదలడంలేదు. ఇంటివక్కవాళ్లు ఏళ్లగుమ్మంలో
ముగ్గు ఏమీ లేకపోవటం చూచి పిల్లమయూ
రని అనుమానాలుపడి, నాలుగిళ్ల వాళ్లూ వచ్చి
తలుపుతోశారు; పిల్సారు. ఏమీ లేక రాలేదు.
కొందరు గోడ దిగి లోపలికి వచ్చి చూచారు.
శవాలవలె ఉన్నారు ఇద్దరూ కూడాను. అం

తా వాళ్లను చూచి “ఏదోవిషం పడింది కాము
ను అన్నంలో; అలన్నం తినడంచేత చచ్చా”
రని అనుకొన్నారు. అందులో కొందరు ధర్మా

“ఎవరూ కదలకుంలేదు.....ఎవరూ తినేసింది”

త్తులు లేచి, “బ్రాహ్మణ కొంపలదగ్గర శవా
లుండకూడదు. లాగేదాం రంహో”యని ఇద్ద
రిని శృశానాన్ని తీసుకుపోయారు. ఇదంతా

చూచేసరికి వీడికి గుండెలు బేదారైపోయాయి.
“ఐనా చూతాం ఇంకా”అని బిగించుకుని
కూర్చున్నాడు. నలుగురూ ‘ఊ అంటే ఊ’
అని అనుకొన్నారు. ధైర్యంగలవా డొకడు
నిప్పు తెచ్చి బ్రాహ్మడి తలకింద పెట్టాడు.
బ్రాహ్మడు “ఇంక ఊరకుంటే లాభం లేదు.
బ్రతుకుంటే బలుసాకు తిని ఉండవచ్చన్నారు.
రొట్టె పోతే పోయి” దని “చచ్చానశ్రోయ్
బాబో!”అని గంతేడుగుభాలుమని. భార్యవింది.
కట్లు విప్పకుని దధాలున లేచి “నాకు మూడు
రొట్టెలు,ముందర నీవుమాట్లాడావు”అంది.అది
చూచి అంతాహాడిలిపోయి పరుగెత్తారు.“భయ
పడకండి, దెయ్యాలము కాము. మీరంతా
నాకు మూడోరొట్టెని ఇప్పించా”అనికేకపేసింది.
అంతా వచ్చి ‘రొట్టెమటి’అని అడిగారు. బ్రా
హ్మడు పెద్దపండుగనాడు జరిగిననంగతంతా
చెప్పాడు. నలుగురూ ఇద్దరినీ చివాట్లు పెట్టారు.
“అడముండ ఎంత ఘట్టితిరా”అని అనుకుంటూ
ఎవరిదారిని వారు వెళ్లారు. వీల్లిద్దరూ ఇంటి
కెళ్లారు. కథ కంచి కెల్లింది, మనం ఇంటి
కొచ్చాం.

యముడు

కొండేపూడి లక్ష్మీనారాయణగారు

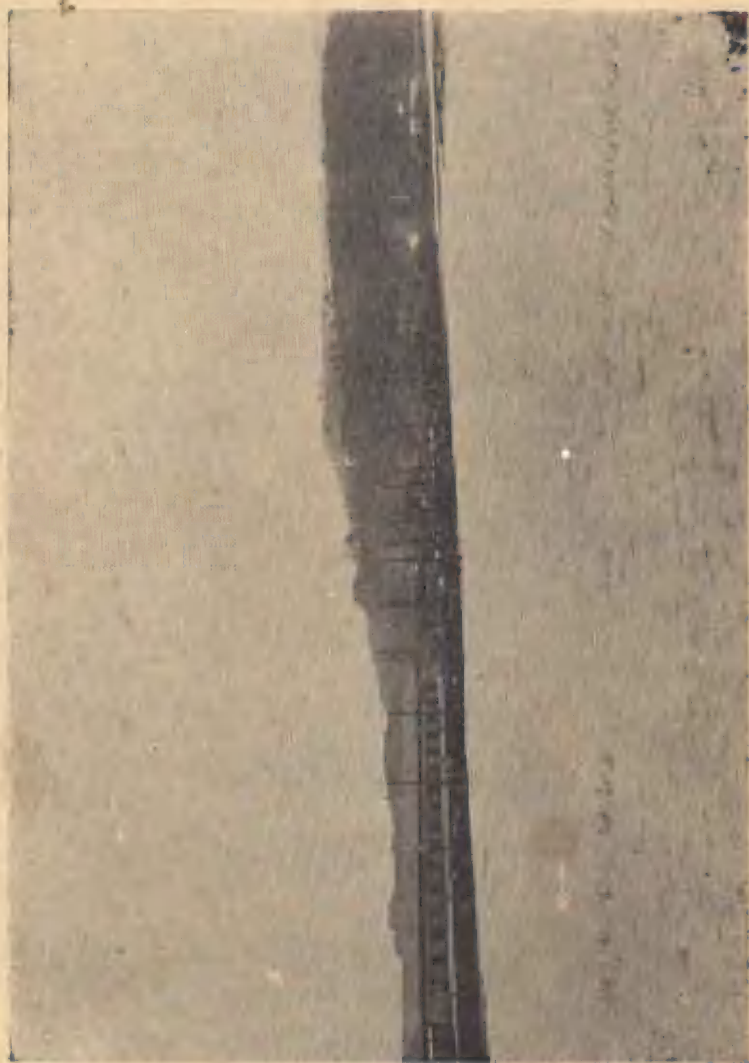
అనగనగా ఒక బ్రాహ్మణుడు. అతనికి
ప్రపంచము వదలి తపస్సు చేసుకోవాలని అభి
లాషగా ఉండేది. ఎల్లాగైతేం కొంతకాలానికి
దండకారణ్యం ప్రవేశించాడు. అక్కడ గాత
మీనది ప్రక్కను పర్వతా లొకటి కట్టాడు.

అందులో అతని నివాసం. ఆ చుట్టుప్రక్కల
నుండే మునిబాలకుల స్నేహం సంపాదించాడు.
అక్కడ ప్రాద్దున్నే ఈశ్వర ప్రపంతో లేవడం,
తన స్నేహితులు తనూ కలసి సదిలో స్నాన
మాడ్డం, సావిత్రిగాయత్రీలు జపించడం, తరు

విశాఖపట్టణపు టోడరేవు చిత్రములు

౧. టోడరేవు నిర్మాణము

౨. పువ్వారేవు స్టేషన్

వాత దైవకృపవల్ల దొరకిన కందమూలాదులు భజించడం, పగలంతా వేదాంత పురాణాల్లో గడపడం, సూర్యాస్తమయ మవగానే సాంధ్యకృత్యా లన్నీ నెరవేర్చడం, రాత్రి పొద్దుపోయేవరకు హరిభజన చేయడం, తరువాత మళ్ళీ పడకకు పోవడం—యిలా కాలం గడపేవాడు.

ఒకనాడు మధ్యాహ్నము ఈ శరీరంతో జీవుడు పరమాత్మను చూడజూడని అర్థమిచ్చే కొన్ని మాటలు చదివాడు. చదివినవాడు చదివినట్లు ఊరుకోవచ్చునా! అల్లా కాకుండా “నేను ఎందుకు చూడలేను” అని పంథంపట్టి కూర్చున్నాడు ప్రార్థనకి. ప్రార్థన చాలించి కన్నులు విప్పాడు. విప్పి చూసేసరికి గుండెల్లో దడ పుట్టింది. ఎందుకు? నల్లని అజానుబాహు ధైన యముడు బుజాన్ని గద వేసుకొని ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. కొంత సేపటికి ధైర్యం తెచ్చుకొని, “తమరు దర్శన మివ్వడానికి కారణం ఏమిటోకదా!” అని అడిగాడు యముణ్ణి. అది విని యముడు “నేను ఊరికేవస్తానా! ఈవేళతో సీతయుర్రాయము సరి. నీవు నాతో నాలోకానికి రావాలి. నీ తపానికి మెచ్చుకున్నాను. ఏదైన ఒకవరం కోరుకో” అన్నాడు. తనకి సమయం వచ్చిందికదా యని “నాకు ఈ శరీరంతో శ్రీమన్నారాయణున్ని చూడాలని ఉంది. కనక ఆవరం యివ్వండి” అన్నాడు ఈనూతనముని. “సరే” అన్నాడు యముడు. ముందర ముని, వెనకాల యముడు బుజాన్ని గద ధరించి బయలుదేరాడు. కొంత దూరం

వెళ్లాక ముని యముడితో “నీవు గద పుచ్చుకు వస్తాంటే నాబుర హతాత్మగా ఎప్పుడు బ్రద్దల కొడతావో అని భయంగా వుంది కనక ఆ గద నా కిస్తే నిర్భయంగా నడుస్తాను” అన్నాడు. యముడు అతని అనవసరభయానికి నవ్వుకొని ఆగద యిచ్చాడు. ఇద్దరు వెళ్లి వెళ్లి వైకుంఠం దగ్గరకి వెళ్లారు. గుమ్మడికాయల దొంగ ఎవ్వడురా అంటే బుజాలు తడుము కొన్నట్లు ‘తను జీవుల్ని దయలేక బాధిస్తాను కదా! లోపలికి ఎల్లా వెళ్ళనా’ అని యముడు జంకి మునితో “నీవు వెళ్లి చూచిరా, నేను యిక్కడ కనిపెట్టుకుంటాను” అని మునిని లోపలికి పంపాడు. ముని అక్కడివా శ్లంధరికి ఆశ్చర్యం గలిగేటట్లా బుజాన్ని గదవేసుకొని శ్రీమన్నారాయణున్ని దర్శించి అక్కడే కూర్చున్నాడు. ముని ఎంతకీ రాడు. యమునికి ప్రాణం విసుగుతోంది. ఏమి తోచక తొంగిచూచి శ్రీమన్నారాయణుని దగ్గర ఉన్న మునిని చూచి “కాలం వృథా అవుతోంది. త్వరగా రా” అన్నాడు. అది విని యాముని “నేనేమిటి! రావడ మేమిటి! ఇంతసుందరమైన పట్నాన్ని, సర్వలోకైక నాభుడైన శ్రీమన్నారాయణున్ని విడిచి వస్తానుకనకనా! రాను, ముమ్మాటికి రాను. నీవు పో” అన్నాడు. ఇక చేసే దేమి లేక యముడు మెల్లగా లోపలికి వచ్చి శ్రీమన్నారాయణునితో “అయ్యాయాముని నన్ను ధిక్కరిస్తున్నాడు చూచారా!” అన్నాడు. అప్పుడు విష్ణువు ‘నాలోకంలోకి వచ్చినవాళ్లకి, నాలిండ్

చేరినవాళ్ళకి మృత్యు వెక్కడైనా ఉందా? అందులో స్వకరీరంతో వచ్చిన యీమునికి అవలే లేదు. ఇంక సీనెట్టితనాలు మానుకుని దయచెయ్యి" అని మొహం మాడేలాగ జవాబిచ్చాడు. అప్పుడు యముడు మొహం చిన్న బుచ్చుకొని కొంతదూరం వెళ్లి తన గదమాట జ్ఞాపకంవచ్చి "నాగద నా కియ్యి" అని మునిని అడిగాడు. అప్పుడు ముని "ఈగద యిస్తే నా సహోదరు ల్నందర్ని హింసిస్తావు కనుక యివ్వ

ను" అన్నాడు. దానికి విష్ణువు ఆమునిని మందలించి ఆగద యిప్పించి యముడితో "నీతెలివి తక్కువంతా స్వయంగా పోయి ప్రాణాలు తీసుకొనిపోవడంలో కనుపరుస్తున్నావు. ఎప్పుడు స్వయంగాను కనబడేలాగ వెళ్లకు" అని బుద్ధిచెప్పి పంపేశాడు. బుద్ధితెచ్చుకొని అప్పణించి యముడు ఎవ్వరికి కనబడకుండా వచ్చి ప్రాణాలు తీసుకొనిపోతున్నాడు.

పాతపాటలు

3. పాతపాటలు

ఏరంత పెల్లన్న యిసుక నన్నంపు
యేరు చాటి వచ్చింది యెవరాడపడుచు?

పచ్చన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
బలగంతో వచ్చింది యెవరాడపడుచు?

తెల్లన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
తేజముతో వచ్చింది యెవరాడపడుచు?

నల్లన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
నవ్వుతూ వచ్చింది యెవరాడపడుచు?

ఎర్రన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి

... ..

పచ్చన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
బలగంతో వచ్చింది పెద్దన్నవదినె.

తెల్లన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
తేజముతో వచ్చింది చిన్నన్నవదినె

టేకుమల్ల కామేశ్వరరావుగార, వి. ఏ.

నల్లన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
నవ్వుతూ వచ్చింది చిట్టన్నవదినె.

ఎర్రన్ని కుచ్చుల పల్లకి యెక్కి
.....బుచ్చన్నవదినె.

వేసంకాలం వచ్చె వలువల్లు చిరిగె
వనిత నీ పుట్టింటి వా రేల రారు?

సీతాకాలం వచ్చె చీరల్లు చిరిగె
నీత నీ పుట్టింటి వా రేల రారు?

మారుకాలం వచ్చె మడతల్లు చిరిగె
మగువ నీ పుట్టింటి వా రేల రారు?

వైశాఖమాసాన వారింట పెల్లి
వల్లభుడు అన్నయ్య పెల్లి చేయించె.

మిల్లి తడియకుండ బొట్టు పడకుండ
నేర్పుతో పెద్దవదినె నేతు లొడ్డించె.

అంతకంటె నేర్పరే చిన్నన్నవదినె
ఆకాశానమిల్లి ఆడించి పోయె.

“పండుగ వచ్చింది ఓ అత్తగార
పిండిక్కి బియ్యమ్ము ఎన్ని పోసీది?”
“కొట్టెక్కి తెచ్చియ్యవేయ్యవే చేడె
తల గోసి తవ్వెడు పొయ్యి బియ్యమ్ము.”
పిండి దంపి వాని అత్త పిలవ నందింది.

రానన్ని అల్లుడు రచ్చకొ మ్మెక్కె
పిలవనని వానిమామ పీటకొ మ్మెక్కె.
పోనన్ని పండుగ పొదికట్టి యుండె.

పుణ్యమ్ము వొకచోట బుద్ధి వొకచోట
ఆచార మొకచోట ఆజ్ఞ వొకచోట
పుణ్యమ్ము మాయంటి పెద్దలకు వచ్చు
బుద్ధుల్లు మాయంటి బాలలకు వచ్చు
ఆచారం మాయంటి ఆడవడుచులకు
ఆజ్ఞల్లు మాయంటి కోడళ్ల కగును.

తొల్లింటి కాలమ్ము దొడ్డకాలమ్ము
అత్త వచ్చి కోడలికి దండమ్ము పెట్టె
“చాలు చా లత్తయ్య! చా లత్తిగారు!
నీ కొడుకు వెయ్యేళ్లు(య్యిళ్ల) మొదలు కావాలి.

నీకోడలు పట్టంపుడేవి కావాలి
నువ్వెల్లి పంచల్లపాలు కావాలి.”
రోటిక్కి మిక్కిలి వాయి పోనేరు
వాడచేడ్లార! తోడాయి పొండి.

ఓవాడచేడమ్మ అబ్బాయిలక్కి
పుస్తెల్లు మెరియంగ పునిస్త్రీ తోడాయె.

ఓవాడచేడమ్మ అబ్బాయిలక్కి
నానుపేట మెరియంగ నాలి తోడాయె

ఓవాడచేడమ్మ అబ్బాయిలక్కి
కంకగాలు మెరియంగ కాంత తోడాయె

వండపు వార్చపు వంటిల్లు చొరపు
వనిత నీ వ్రజాలకొం గేల మాను?

పణతిరో అబ్బాయి పుట్టేడు మొదలు
పణతి అమ్మికొంగు పసుపుల్లమాను;
కాంతరో అబ్బాయి పుట్టేడు మొదలు
కాంత అమ్మికొంగు కాటుకుల మాను?
చేడరో అబ్బాయి పుట్టేడు మొదలు
చేడ అమ్మికొంగు చేతుల్ల మాను.

.....
అరగాలు లేవు ఆవటికట్నాలు లేవు
అతివ! నీ అత్తింట నో రెట్టుకు బతుకు.

ఆళ్లు వినరంగ వచ్చె చుట్టమ్ము
ఆళ్ల తిరగలి చూసి ఆశ్చర్యపడెను
చోళ్లు వినరంగ వచ్చె చుట్టమ్ము
చోళ్ల తిరగలి చూసి చోద్యమ్ముపడెను.

.....
చక్కన్ని దానివే చదరాల నీవు
ఒక్కరై వున్నావు ఈ అడవిలోను.

.....
వేరింటికొవరం కూతుర కూతుర
పెరిమొగుడే కూతుర కూతుర
ఎద్దరి నీళ్లే కూతుర కూతుర
యేరుపడకలే కూతుర కూతుర
యినకలపొయ్యే కూతుర కూతుర.

ఆవాలపప్పు వండ ఓ నొదిన నేర్పు
ఆరినిఅగ్గులు పెట్ట ఓ నొదిన నేర్పు
మొంతులుపప్పు వండ ఓ నొదిన నేర్పు.

కోడలా కోడలా కొడుకు పెళ్లామ!
కొడుకు పూళ్లో లేడు మల్లె లెక్కడివి?

నిప్పుపెట్టెల బొమ్మలు

కొ. సరసింహాచారిగారు

నిప్పుపెట్టెలతోగాని, దీపావళిపండుగలో కాల్పు మత్తాలు పెట్టెలతోగాని, అనేక విధములగు బొమ్మలను సులభముగా చేయవచ్చును. ఒక్కొక్క బొమ్మను చేసిన వెనుక దానిపై మన కిష్టమువచ్చు రంగుకాగితమును అతికించినయెడల బొమ్మ అందముగానుండును.

ఒక్కొక్క పెట్టెలో రెండు భాగములు కలవు. ఒకటి పైమూత (Case) చిత్రము 1 A. రెండవది లోననుండు సారుగు (Drawer) చిత్రము 1 B. ఇచ్చట చూపబడియుండు బొమ్మలన్నిటిలోను మూతలు A అనియు, సారుగులు B అనియు గుర్తించబడియున్నవి. ఒకపెట్టెను ముత్యముక పెట్టెతో చేర్చవలెనన్న ఒకదానిలోని సారుగును కొంత బయటికి లాగి రెండవదానిమూత లోనికి దూర్చినయెడల రెండు పెట్టెలును చేరి ఒకటిగా నేర్పడును. రెండు మూతలలో ఒక సారుగు వంతెన నుండును. (చిత్రము 2). దానికి ఇంకను ఒకపెట్టెను చేర్చవలెనన్న ముత్యముక సారుగును దీసికొని నగము

భాగము రెండవ మూతయందును, తక్కిన నగము మూడవ మూతయందును ఉంచునట్లు దూర్చవలెను. ఈవిధముగా చాల పెట్టెలను ఒకవరుసగా చేర్చవచ్చును.

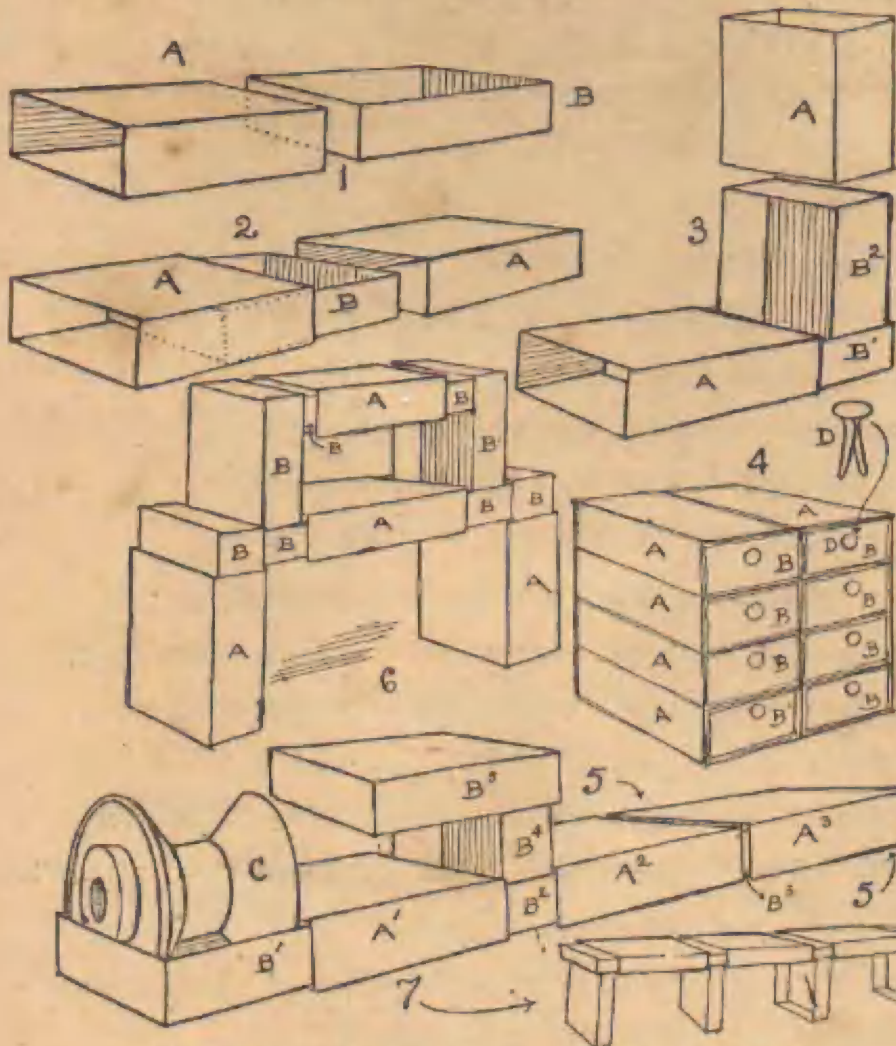
ఒకమూత లేక గొట్టములోనికి ఒక సారుగును మూడింట రెండు భాగములు (3) దూర్చి, మిగిలిన మూడవభాగపు (3) సారుగు నందు ముత్యముక సారుగును నిలుపుగా పెట్టిన యెడల చిత్రము 3 నందు చూపిన విధముగా నేర్పడును. ఈరీతిగా అమర్చుటవలన, అడ్డముగానుండు వరుసనుండి నిలుపు వరుస ఏర్పడగలదు.

రైలుబండి (చిత్రము 5)

ఒకమూత A¹ యందు ఎడమప్రక్క ఒక సారుగును, కొంచెముగా దూర్చవలెను. ఆ సారుగున దారపుబండి నుంచినయెడల ఎండిను అగును (C) A¹ మూతయందు కుడిప్రక్క ముత్యముక సారుగును B² ఉంచి, దానియందు B¹ అను సారుగును నిలుపుగా బెట్టవలెను. B¹

సకుపైన B¹ అను సారుగును జోరగిలవమర్చ వలెను. B¹ సారుగునకు వెనుకగల B² సారుగు యొక్క భాగమునకు A² అను మూతను అమర్చి దానివెనుక వరుసగా పెట్టెలను అను ర్చిసయెడల రైలుబండ్లి అగును.

విమ్మట అన్ని పెట్టెలను ఒకరంగు తాగితముతో చుట్టవలెను. ఒక్కొక్క పెట్టెయందలి సారు గునకును, లాగుటకుగాను, Paper Fasteners (తాగితముల జేర్చిపెట్టు సూదులు—చిత్రము 4D) విగించవలెను.

నీరువా (చిత్రము 4)

(Chest of Drawers)

4, 6, లేక 8 పెట్టెలను రెండువరుసలు

గా చేర్చిపెట్టి ఒకదానికొకటి అతికించవలెను.

గోపురము

(చిత్రము 6)

ముందు చెప్పిన పామ్మలను చేయ గలిగినపిదప గోపు రమును చేయుట కష్టము కాదు. చిత్రము నాథార ముగాగొని గోపు రమును చేయవచ్చును.

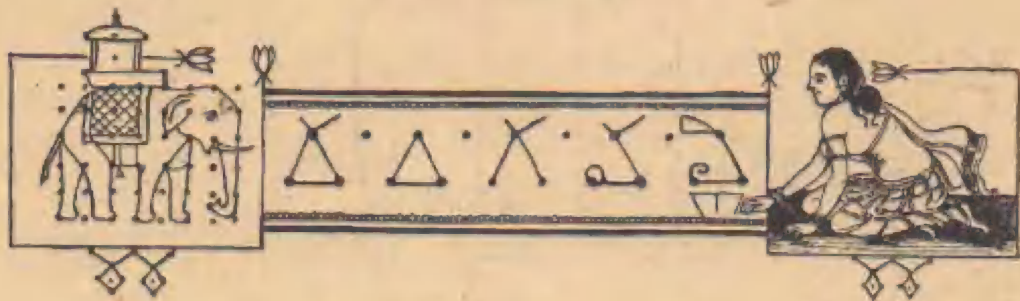
వంతెన (చిత్రము 7)

పెట్టెలను వరు సగా చేర్చుకొని ప్రతి రెండుమూత లమధ్య నిలువుగా నొక్కొక్క సారు గును పెట్టినయెడల వంతెన యొక్క స్తంభము లగును.

అడ్డముగానుండు సారుగులు జోరగిల నుండిన యెడలనే క్రిందుప్రక్క స్తంభములను పెట్టుటకు వీలగును.

(All rights reserved.)

అక్కట! యుక్కునంకెలలు హస్తములం దగిలించి, ఢిల్లిభూ
భక్తుని సేన పట్టుకొనిపోయె బ్రతాపనరేంద్రసింహముకా;
నిక్కె నఖండగౌతమిని నిల్విన స్త్రైచ్ఛుల యోడచాప, నీ
వెక్కడ దాగియుంటివి? వహింపుము టక్కరిపిచ్చివేషముకా.
పౌరుషరాశి, రుద్రసరపాలుని చేతిశరంబు, నాలుక
ల్లోరక యోరుగంటిపురిలోఁ బడియున్నది, తేనిగుట్టముల్
ధారుణిఁ దన్నుచున్నవి, బలంబులు భీతిపిశాచివారఁ గం
గా రగుచుండె, లె మ్మిక యుగంధర, ముక్తి కువక్రమింపుమా!
లదె, గోదావరి దాచి యుంచినది, రాజాశూదకం బబ్బినీ
మృదువ్రతాంకురహేమపాత్రికల లెమ్మా! యందు కర్తవ్యము
న్నది, యాలింపుము, ఓరుగల్లుపురి చింతాకాంతమై మూల్గుచు
న్నది, మంత్రీ! యిక నీయశీకరచనానాట్యంబు సాగింపుమా!
తురకపాఞాల ఖడ్గతోమరంబుల నీడ భూపకేసరి కన్ను మూయఁగలదె?
మొగలాయిశ్చింఖలాపుష్పదామములకు నృపతి హస్తము ముద్దు లీయఁగలదె?
ప్రతిపక్షజన తీర్థ పరిహాసముల కోత యోరుగంటికటారి యోర్యఁగలదె?
ఖానుల జయపతాకాదీప్తివృష్టికి ఆంధ్రక్రుధాగ్ని చల్లారఁగలదె?
తెనుగుభూమండలముతోడ జనన మంది-జీవనము ధారవోసి పోషించుచున్న
గౌతమిగంగ రుద్రభూకాంతు నయయొ-వగట కర్పించుకొని దాటఁ బంపఁగలదె?
లేనవ్వ ల్బలసెన్ విరోధులకు, డిల్లీకోటలో రుద్రభూ
బానిశ ఖానులు నవ్వలాడుకొని రాశాతాండవంబైన ప్ర
జ్ఞానైపుణ్యము మీరఁగా తెలుగుజెండా నుద్ధరింపంగ దే!
ఆనందద్యుతు లోరుగంటిపురిమధ్యక గుప్పతోయింపవే!

పి. విశ్వనాథకాగారు

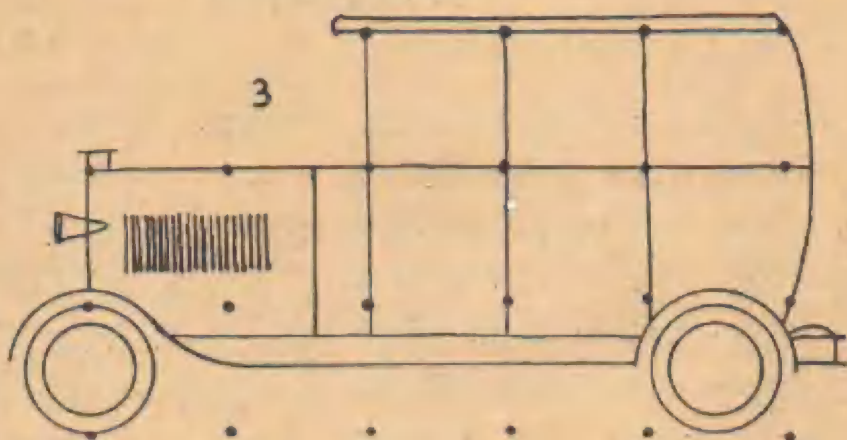
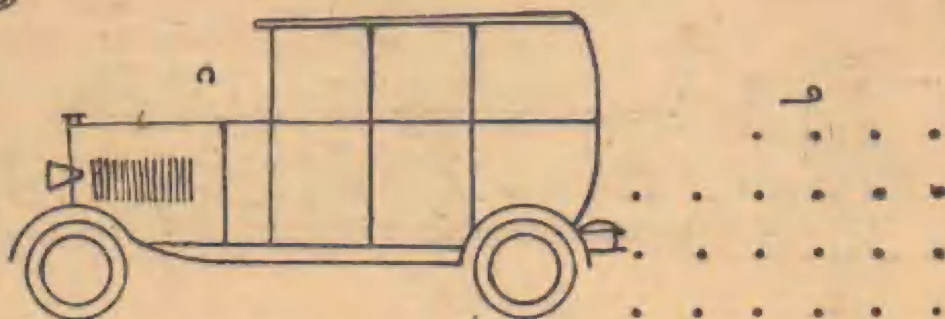
ఈ వ్యాసమున మోటారు బండియొక్కయు, చిలుకలయొక్కయు మ్రుగ్గులు గీయువిధమును వివరింపజేపుచున్నాను. ప్రక్కపుటలోని పటమును చూడుడు: నం. ౧. మోటారు బండి మ్రుగ్గును వివరించుచున్నది. అందు మొదటిచిత్రమున మోటారుబండి యాకారము గలదు. రెండవచిత్రమున పైమ్రుగ్గుకు చుక్కల నిడు విధము చూపబడినది: మొదటి వరుసయందు నాలుగును, తక్కిన మూడు వరుసలయందు ఆరారుచుక్కలను డొంచవలయును. మూడవచిత్రము అట్టిచుక్కలతో మ్రుగ్గును ముగించువిధము తెలుపుచున్నది. తొలుత బండియొక్క రెండుచక్రములను గీయవలయును. పిమ్మట చిత్రములో చూపిన విధముగ అడ్డుగీతలను, నిలువుగీతలను గీయ

వలయును. తరువాత బండికి ముందు దీపమును, వెనుక పెట్టెను వ్రాసి ముగించవలయును.

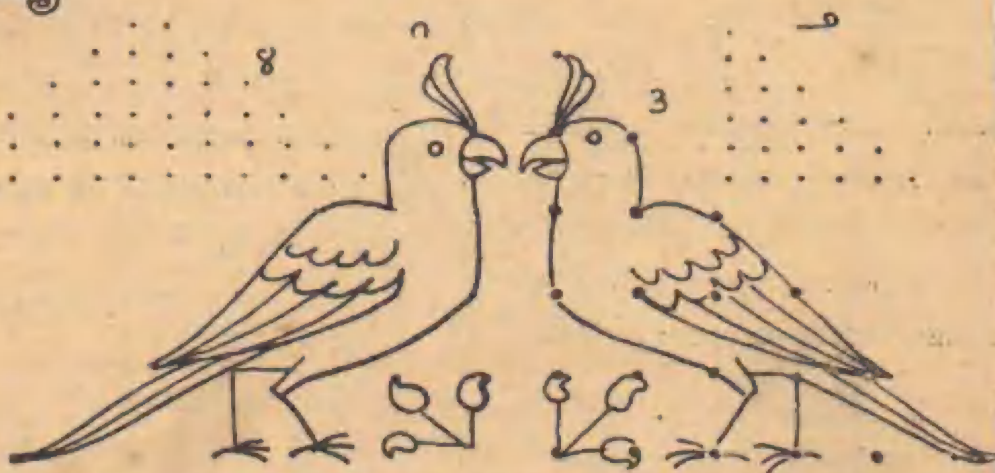
నం. ౨. లో మొదటిచిత్రమున నొక చిలుక కలదు. అట్టి చిలుకను గీయుటకు చుక్కల నేవిధముగ నుంచవలయునో రెండవ చిత్రమున చూపబడియున్నది. నిలువుగ ఆరు చుక్కలతో నారంభించి క్రమముగ నొకటొకటి తగ్గించుచు రావలయును. ఆచుక్కలతో మూడవచిత్రమున చూపినవిధముగ మ్రుగ్గును ముగించవలెను. ఈరీతిగనే రెండు చిలుకల-నొకదానికెదురుగ నొకదానిని-గూడ చిత్రించవచ్చును. చూడుడు నాలుగవచిత్రము.

(All rights reserved.)

సం. ౧

సం. ౨

హిందూదేశ పరిపాలనా విధానము-దానిచరిత్ర

చా. వెం. మానుమంతరావు గారు, యం. ఏ.

(మొదటి భాగము)

౧

మహాదేశపు ప్రస్తుతపరిపాలనాపద్ధతికి పునాది

1773-వ సంవత్సరములో మొట్టమొదటిసారి చేయబడినదని చెప్పవచ్చును. అంతకు పూర్వము ఇంగ్లీషు వారు హిందూదేశములో ఏర్పాటుచేకొనిన పరిపాలనా పద్ధతి స్వదేశీరాజులు ఈస్టుఇండియాకంపెనీవారి కప్ప డప్పు డిద్దిన హక్కుపత్రములపై ఆధారపడియుండెను. ఆపద్ధతి కేసులను వర్తకవ్యాపారముకొరకై ఏర్పాటు చేయబడిన విధానమే గాని రాజ్యపరిపాలనకొరకు ఏర్పాటుచేయబడినది కాదు. దానిప్రకారము కంపెనీవారి క్రిందనున్న భూముల పరిపాలనకొరకు ప్రతిముఖ్యప్రాంతమునందును ఒక డైరెక్టర్ల సంఘమును, దానికి అధ్యక్షుడుగా ఒకగవర్నరును ఉండిరి. ఈసంఘము లన్నియు ఇంగ్లండునందుగల కేంద్ర-కంపెనీ డైరెక్టర్ల సంఘమునకు లోబడియుండినప్పటికిని, ఏరికి వాకే స్వతంత్రముగ తమ వ్యవహారములను పరిష్కరించుకొనుచుండిరి. కంపెనీ యొక్క వర్తకవ్యాపారమును చూచుటయే కాక తమ స్థానిక ప్రజేతములలో కొంతవరకు చట్టములను నిర్ణయించుట, వాటి నమలులో నుంచుట, న్యాయవిచారణ చేయుట మొదలగు పనులనుకూడ చేయుచుండిరి.

౨

1778-వ సం.లో తొమ్మిదివందల పాళ్లు చేయబడెను. పార్లమెంటువారు హిందూదేశపురాజ్యాంగ విధానపు సందర్భములో ఏర్పాటుచేసిన చట్టములలో నిదియే ప్రధానస్థాన మాక్రమించుచున్నది. హిందూదేశము నందు కంపెనీవారి చేతిక్రిందకు వచ్చిన రాజ్యభాగములను పరిపాలించు మాత్రము సేర్పాటుచేయుటయే ఈ

చట్టము యొక్క ప్రధానోద్దేశ్యమని చెప్పబడినది. దీని ప్రకారము చేయబడిన మార్పులేవన—

(1) బెంగాలు ప్రభుత్వపు అధికార మంతయు

ఒకగవర్నరుజనరలు, అతనికి సలహా నిచ్చునట్టి ఒకసంఘము, వీరిద్దరికిని ఈయబడెను. ఈసంఘపు సభ్యుల పేర్లు చట్టమునందే పేర్కొనబడి, వారు రసంవత్సరముల కాలము అధికారపదవులయందుండవలె ననువిషయముకూడ దాని యందే చెప్పబడియుండెను. (2) మద్రాసు, బొంబాయి ప్రభుత్వములు సాధారణముగ బెంగాలు ప్రభుత్వమునకు లొంగియుండవలెను. (3) న్యాయవిచారణ సబ్బులకై ఒక సుప్రీముకోర్టు (Supreme Court) ఏర్పాటు చేయబడెను.

ఇంగ్లీషు పార్లమెంటుసభవారు హిందూదేశపు ప్రభుత్వపద్ధతిలో తోక్యము కల్పించుకొనుటకు ఈరెన్యులేటింగు ఆక్ట్ మొదటి ప్రయత్నము. కాని దానియందు చాల లోపము లుండెను. ముఖ్యమైన లోప మేమన గవర్నరుజనరలుసలహాసంఘములోని ముగ్గురు సభ్యులు ఇంగ్లండునుండి వచ్చిరి. వారు ముగ్గురును ప్రప్రథము ముడియు మాడ అప్పటి గవర్నరుజనరలు వారన్ హేస్టింగ్సుకు ప్రతివిషయమునను వ్యతిరేకమైన తమ వోట్లతో అతని మాచనలన్నిటిని త్రోసిపుచ్చుచు వచ్చిరి. వారి బలము హెచ్చుగ నుండుటచే హేస్టింగ్సుయొక్క స్థితి చాల దుర్భరముగ నుండెను. ఈలోపము 1786-వసంవత్సరములో తొకచట్టముచే తీసివేయబడి గవర్నరుజనరలుకు తన సలహాసంఘముయొక్క మాచనలను అచనర మైనప్పుడు త్రోసిపుచ్చి పరిపాలన సాగించుట కధికార మియ్యబడెను. కాని అట్లు త్రోసిపుచ్చిన ప్రతిపారియు దానికి కాంగములను, సంఘమువారి అభిప్రాయములను రికార్డుచేయబడవలెను. ఈవిధములైన మాత్రములతోనే

1793-వ సం.లో బొంబాయి, మద్రాసు రాజధానుల యందు కూడ సంఘమువారితో కూడిన గవర్నరు (Governor-in-Council) అధికారము ఏర్పాటు చేయబడెను. ప్రధాన కార్యనిర్వాహకుల విషయములో జరిగిన ఈమాన్యులవలననే ఈపద్ధతికి కేంద్రమున 'Governor-General-in-Council' అనియు రాజధానులందు 'Governor-in-Council' అనియు పేరు వచ్చెను. ఈ రాజ్యాంగవిధానములే అప్పటి కాలములో రాజకీయచేత్రమున బాక స్ట్రాటెజ్జీ మిల్ గారు చాల ప్రశంసించి "పరిపాలనా విషయములలో కట్టుదిట్టమును, వివిధరాజకీయచేత్రల సలహాపల్ల కలుగు వ్యాయ దక్షతయు దానికల్గి చేపారు"నని వ్రాసియున్నాడు.

3

పైన పేర్కొనినవిషయముల క్రొత్త ప్రభుత్వవిధాన మేర్పాటు చేయబడినప్పటినుండియు, ఇంగ్లీషుకంపెనీ వారి వర్తకవాణిజయమునకు సంబంధించిన విషయములన్నియు వేరే ప్రత్యేకముగ ఒక వర్తకపు సంఘమునకు వహరించేయబడెను. వ్యాయవిచారణకు సంబంధించిన విషయములు పైన చెప్పినట్లుగా స్కూట్ ముకోర్టువారికి వహరించేయబడెను. గవర్నరుజనరలుఇన్-కాన్సిల్ వారు చేసిన చట్టములు సక్రమమైనవా, కావా? యను విషయమును నిర్ధారణచేయుటకు ఈకోర్టువారి కధికార మీయబడెను. ఈసంవత్సరపుష్కలములో గవర్నరు జనరలు ఆతని కాన్సిలునకును, స్కూట్ ముకోర్టువకును తీవ్రమగు అభిప్రాయ భేదము కల్గినందులలో ఆత్మర్య మేమున్నది? ఈలోటు ప్లలకి యైనవెంటనే 1781 వ సంవత్సరములో కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వముయొక్క అధికార మే గొప్పది యని నిర్ణయించును సవరణచట్టము ఆమోదింపబడెను. కలకత్తాలో ఏర్పాటు కాబడిన ఈస్కూట్ ముకోర్టు ఇచ్చేవల 1861 లో మద్రాసు బొంబాయిలలో ఏర్పాటు కాబడిన హైకోర్టులకు పునాదిగ ఏర్పడెను.

1784 లో పిట్ (Pitt the Younger) మహాశయుడు ప్రవేశపెట్టిన చట్టమువలన కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వపు ఏర్పాట్లలో కొన్ని మార్పులు చేయ

బడెను. కాన్సిల్ మెంబర్స్ సంఖ్య వాలుననుంచి మూడింటిలోనికి తగ్గించివేయబడెను. వీరిలో ఒకరు సర్వ సేనాని పదవియందున్నవారగును, తక్కిన ఇద్దరును ప్రభుత్వోద్యోగమునందున్నవారగును అయియుండువరే వని తీర్మానింపబడెను. ఈపద్ధతిపైననే మద్రాసు బొంబాయి కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వమునందు కూడ మార్పు చేయబడెను. ఈఏర్పాట్లు 1885-వ సంవత్సరములో కంపెనీవారి హక్కుపత్రము (Charter Act) తిరిగి మార్పు చేయవరకు అమలునందుండెను. దాని ప్రకారము పార్లమెంటువారు గవర్నరుజనరలు కలహా సంఘమునందు వార్షికసభ్యుల కొకరిని ఏర్పరిచి ఆతడు చట్టముల (Law Department) కాకుట అధికారిగా నుండవలెనని నిర్ణయించెను. ఈనిర్ణయము ననుసరించియే మనదేశపు ప్రభు-లా మెంబరుగా ప్రఖ్యాతి పొందిన మెకాలే ప్రభువు (మన హిందూదేశ భిక్షస్మృతిని రాయారుచేసిన దీక్షదే) ఏర్పరుపబడెను. ఈచట్టమునందే కూడ మొట్టమొదటిసారి "హిందూదేశమును కాని తన పుట్టుకచేత కాని, మతముచేత కాని మరి ఏఇతర కారణమువలన కాని కంపెనీకింద ఏఉద్యోగమున కైన అనర్హుడు కాదు" అను ముఖ్యమైనట్టియు, ప్రధానమైనట్టియు మాత్రము ప్రతిపాదించబడెను.

కాని వీటియన్నిటికంటెనుకూడ ముఖ్యమైన మార్పుకటి ప్రవేశపెట్టబడెను. అదే దన, మన హిందూదేశపు ప్రభుత్వపరిపాలనావిధాన మంతయు కేంద్రీకరింపబడెను. బొంబాయి, మద్రాసు రాజధానుల ప్రభుత్వములపై గవర్నరుజనరలు-ఇన్-కాన్సిలు వారికి అన్ని విషయములందును ప్రైవేట్ అధికార మీయబడి ఆయాప్రభుత్వములకు గల పరిపాలనాస్వాతంత్ర్యము తీసివేయబడెను. ఇట్లు దేశమున కంతను చట్టనిర్మాణపు అధికారము కేంద్రప్రభుత్వమువారి కిచ్చుటలో ముఖ్యోద్దేశము బ్రిటిష్ వారి అధికారమునకు లోబడియున్న అన్ని ప్రదేశములకును ఒకే విధమగు చట్టముల నేర్పాటు చేయుటకు వీలుండుటయే. గవర్నరుజనరలుసంఘమునకు ఒక లా మెంబరును చేర్చుటలో ఆసా

గుమును ఒకవిధమున చట్టనిర్మాణసభగా మార్పుట జరిగినదనియు, అట్లు - మార్పుటకు ప్రభుత్వసోపానము ఆమార్పులన వేయబడినదనియు చెప్పవచ్చును. మొట్ట మొదట లామెంబరు గవర్నరు-జనరలుగారి సంఘములో అదనపు సభ్యుడు(additional member) గా మాత్ర మే ఏర్పాటుచేయబడెను. 1858-వ సంవత్సరమువరకు అతనికి ఆసంఘసమావేశములలో ఓటు చేయుటకు గాని పాల్గొనుటకు గాని అధికార మియ్యబడలేదు.

౪

1858-వ సంవత్సరములో తిరిగి కంపెనీసారి హక్కు ప్రత్యేకమున స్థిరపరచు సంవత్సరములో మరొకొన్ని ముఖ్యమున పరిపాలన మార్పులు చేయబడెను. దానిప్రకారము గవర్నరుజనరలు సలహాసంఘము చట్టనిర్మాణపు అవసరములకై పెద్దదిగా చేయబడెను. లెంగాలురాజధాని ప్రధానన్యాయమూర్తియు, సుప్రీముకోర్టునందలి జడ్జి యొకడును, లెంగాలు, మద్రాసు, బొంబాయి, వాయవ్యపరగణాల ప్రతినిధులు నల్లురును, మొత్తము ఆరుగురు ఈసవికై మెంబర్లుగా నియమింపబడిరి. ఇట్లు హెచ్చుచేయబడిన ఈసంఘమువారు బహిరంగముగ తమ చర్యలు జరుపుటయు, అచర్యల సారాంశమును ప్రకటించుటయుమాడ జరుగుట కేర్పాట్లు చేయబడెను. కాని సంఘసభ్యు లందరును అధికారపదవులకు చెందినవారే యగుటచేతను, దానియందు హిందూదేశముని కన్వయింపి స్థానము లేకుండుటచేతను ఆసభ ప్రజాప్రతినిధియని చెప్పుటకు ఎంతమాత్రము వీలులేదు.

1857 లో సిపాయిల తిరుగుబాటు జరిగెను. దాని ఫలితముగ ఇండియాప్రభుత్వాధికారము కంపెనీమండి రాజీగారి యాజమాన్యముక్రిందకు మార్పుచేయబడెను. 1861 లో క్రొత్త చట్టనిర్మాణసంఘము నేర్పాటుచేయుటకై పార్లమెంటువారు ఆత్మను ఆమోదించినపుడు ఇది వరలో నున్న లోట్లను చాలవరకు తగ్గించుటకును, తీసి వేయుటకును ప్రయత్నము చేయబడెను. 1861 చట్టము ననుసరించి హిందూదేశములో మొట్టమొదటిసారి ప్రజాప్రతినిధిసంఘము ఏర్పాటుకాబడినదని చెప్పవచ్చును. ఈ

మార్పునకు అప్పుడు గవర్నరుజనరలుగా నుండిన కానింగ్ ప్రభుత్వ చాలవరకు బాధ్యుడయ్యుండుటచే ఆతనికి హిందూదేశప్రజలు కృతజ్ఞులై యుండుటపెయున్నది. ఈ ఇండియకౌన్సిల్స్ఆక్టు (Indian Councils Act of 1861) ప్రకారము గవర్నరుజనరలు సలహాసంఘము లోని అదనపు మెంబర్లు లెంగాలు హెచ్చుచేయబడిరి. ఇట్లు హెచ్చుగా చేర్చబడినవారిలో నగమముంది అధికారతీతులై యుండునట్లుమాడ ఏర్పరుపబడెను. మద్రాసు, బొంబాయిరాజధానిప్రభుత్వములకు 1861 లో తీసి వేయబడిన చట్టనిర్మాణాధికారము తిరిగి ఈయబడెను. అట్టిసంఘములే లెంగాలు, వాయవ్యపరగణాలయందు మాడ ఏర్పాటుచేయుటకు గవర్నరుజనరలుకు అధికార మియ్యబడెను. రాజధానిప్రభుత్వములు చేయు చట్టము లన్నియు గవర్నరుజనరలుయొక్క అనుమతి పొందవలెను; గవర్నరుజనరలుసంఘమువారు చేయు చట్టములకు (అసఫ్ మైన రాష్ట్ర)ప్రభుత్వములు చేయుచట్టములుమాడ రాజగారి(అనగా ఇండియామంత్రియొక్క) అనుమతి అవసరముగా చేయబడెను. కాని క్రొత్తగా ఏర్పాటుచేయబడిన ఈసలహాసంఘము లన్నిటికిని చట్టనిర్మాణాధికారముమాత్రమే ఈయబడెను. కార్యనిర్వాహకప్రభుత్వమువారి నిర్ణయము విమర్శించుటకు గాని, వాటినిసూక్ష్మ తీర్మానించుటకుగాని వారి కధికారము లేదు.

1861 చట్టమును పార్లమెంటుసభలో ప్రవేశపెట్టుచు “ఈసంఘములను వాగ్వాదనసంఘములుగ చేయు నుద్దేశము ప్రభుత్వమువారి కంతమాత్రము లేదని అప్పటి ఇండియామంత్రి సర్ చార్లెస్ ఫుడ్ గారు చెప్పిరి. ఈచట్టములో అతిజరుగుదనముయములలో ఆరు నెలలకంటె ఎక్కువ కాలము ఆములులో నుండకుండునట్లు ఆర్డినెన్సెస్ (Ordinances) చేయబడుటమాడ గవర్నరుజనరలుకు అధికార మియ్యబడెను.

౫

తరువాత మనము విచారించవలసినది 1892 లో ఆమోదించబడిన ఇండియా ప్రభుత్వపు చట్టము. దీని ప్రకారము 1861-వ సం.లో ఏర్పరుపబడిన చట్ట నిర్మాణపు సంఘలయందు కొన్ని ముఖ్యమైన మార్పులు చేయ

బడెను. అప్పుడు దేశీకా ప్రభువు గవర్నరుజనరలుగా నుండి ఆతడు తన పరిహాసంఘమువారి సభ్యులుగా నుండిన ఒక కమిటీని ఆనసరమున మార్పులను నూచించుటకు ఏర్పాటుచేసెను. ఆ కమిటీనూచనలే ఈ ఆట్టలో ప్రవేశపెట్టబడెను. దీని ప్రకారము గవర్నరుజనరలు చట్ట నిర్మాణసభయందు ఈక్రిందిధర్మముగ సభ్యు లుండవలెను: (1) గవర్నరుజనరలు, ఆతని పరిహాసంఘమునకు చెందిన ఆర్గురు మొంబర్లు (2) 6 నరు అదనపు మొంబర్లు, గవర్నరుజనరలుచేత నియమింపబడినవారు (నీరు సాధారణముగ అధికారులుగానే యుండిరి) (3) ఇంకొక ఆరు నరు నియమింపబడిన అధికారేతరులు (4) 6 నరు అదనపు అధికారేతరసభ్యులు. వీరిలో ఒక్కొక్కరిని ఒక్కొక్కరాజధాని ప్రభుత్వపు సంఘసభ్యులు ఎన్నుకొనుటకు అధికార మీయబడెను. కలకత్తా వాణిజ్య సంఘమువారు ఒకసభ్యుని ఎన్నుకొనవచ్చును. మొత్తము

కేంద్రచట్టనిర్మాణసభయందు 24 నరు సభ్యు లుండిరి. ఈచట్టము ప్రకారము ప్రప్రథమమున హిందూదేశీపు చట్ట నిర్మాణసభలో అధికారేతరసభ్యులకు ప్రవేశము కల్లుటయే కాక అసభ్యులకు ఎన్నికమాత్రము కూడ మొదటిసారి ఏర్పాటుచేయబడెను. ఇదికాక, వట్టి చట్టములను చేయుటలో పరిహా ఇచ్చు పనియే కాకుండ, ఈ సభకు ప్రభుత్వపు ఆదాయవ్యయపట్టివి చర్చించుటకు, ప్రజా హితవిషయములను గూర్చి ప్రశ్న లడుగుటకును కూడ అధికారము వీయబడెను. ఈవిధములైన మార్పులే రాజధానులందుగల చట్టనిర్మాణసభల విషయమునందు కూడ 1892 ఆక్టోకింప చేయబడెను. అనగా రాజధానులందరి సభలలోకూడ అధికారేతర సభ్యులను చేర్చుకొనుటకు, వారికి బడ్జెట్ విషయమై చర్చ చేయుటకు, ప్రశ్న లడుగుటకు, తీర్మానములు చేయుటకు అధికారము వీయబడెను.

వేనట

వడ్లమాని అప్పారావు గారు

నడిరేయి కంఠాన నవసిహాయిని వలపు
 నీలినందేశాల తూలినేమో నేడు
 మణితారకల చూపు మంటల మధ్యాన
 తరళాశ్రుకణములై తడి యారిపోయెనో!
 విరహాన్ని రొదలలో వేడినిట్టూర్పులో
 ఆశ్రుమాలికలలో న్వన్నాభ్రపటలిలో
 ప్రిదిలివిరిగిన సుగలు తెలతెల్ల వారెనో!
 చీకట్ల వేనట్లు చినిగి వేకువలయ్యె.
 ఒండొర్ల మనవలపు ఒరగిలి కృశియించె.

తెలివిలేని జంతువులలో గాడిద అగ్రస్థానములకు
 రించుచున్నది. అట్లుచేత మనుజులలో తెలివి
 తక్కువవారిని గాడిద అని వాడుట గలదు. మానవ
 వాక్యములలో నన్ని దేశములవారు గాడిద మాతగా నొన
 చున్నారు. మానవకోటికి గాడిద యెంతయో యువ
 యోగకారిగా నున్నది. అది సాధారణముగా నెంత బరు
 వైనను మోయును. చాకలివాండ్రు బట్టలమాటలు
 మోయుటకు గాడిదల నుపయోగించుచున్నారు. వీనిని
 కట్టి మేపుట లేదు. దుద్రధూములలో తిరిగి, బూడిదలో
 పొర్లాడి, దారిలో కనబడిన దెల్ల వారగించుట వీని
 స్వభావము. వీనికి దూరగమనము తగ్గించుటకు
 కాళ్ళకు త్రాడు కట్టుచుందురు. వీని చైఖరిని బట్టి
 "కుక్కాంబరధరం..." అను శ్లోకమును గాడిదలకు నను
 న్వయించిన పండితులు గలరు. దెబ్బలకు లక్ష్యము
 చేయని కాంతిసంస్థములో చేరుచున్నది. ఎన్ని దెబ్బలు
 కొట్టినను కదలనివారిని 'గాడిదలూరు కదల' దని యనుట
 గలదు. సహనశక్తి యెక్కువగా నున్నంతమాత్రమున
 గ్రహణశక్తి గాడిదలకు కూర్చుండుటకు వీలు లేదు. ఒక
 సర్కుసులో నొకగాడిద తన యజమాని యొక్కనప్పుడు
 సరిగా పరుగెత్తి, చూడవచ్చిన వారిలో సహారీ చేయు
 టలో సమర్థులగువారు సహితము దానిని లోబరుచుకొన
 జాలకపోవుట మొదట కళ్ళమునే తగిలించనివ్వక వోక
 నందించుట, తర్వాత కొంతవరకునూ తను వెక్కిరివ్వక
 తిప్పలుపెట్టి పడద్రోసి వూద నిలుచుండుట, తుదకు యజ
 మానిసంజ్ఞను బట్టి కొంతదూరము సవారీచేయనిచ్చి చెం
 టనే పడద్రోసి వూద దొర్లుటయు మొదలగు గాడిదచేష్ట
 లను జూచినవార తెవ్వరును గాడిదలకు గ్రహణశక్తి
 లేదనజాలరు. తిట్ల కలవాటుపడినవా రనగా తిట్టుబోతు
 లకు గాడిద నాలుకచివర నాశ్రయించియుండును.
 ఎవరినైనను తిట్టవలసినప్పుడు 'గాడిదకొడుకా' యని
 సంబోధించెదరు. ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పుటకు విసుగుగలి
 గిన 'గాడిదగుడ్డు' అని జవాబు బయలుదేరును. కోపము

పొచ్చిన గాడిద మాతపడుకు బండబూతులకు దిగువారు
 గలరు. పరియైన జవాబు చెప్పని వారిని 'తప్పుడు గాడిద',
 'అడ్డగాడిద' యని సంబోధించుట గలదు. చిన్న పిల్లవా
 డెల్లరి చేపవ'పిల్ల గాడిద'అని, పోమరిగా నున్న వానిని 'గాడి
 దలు కాయుటకు పనికివచ్చు'నని, పిల్లలు పెచ్చుగా
 నేడ్చిన 'గాడిదమాపినదాక వదలాడని, పంకరస్వభావమును
 బట్టి 'కంచరగాడిద' యని, పంకితము పొడువపుడు స్వర
 ము బాగుండనియెడల 'గార్దభస్వర'మని యీ విధముగా
 గాడిద స్వరణము ప్రజలలో పెచ్చుగా నున్నది. కొందరుమిత్రు
 లొకచోట గూర్చునియుండగా సాయం
 కాలమునం దొకయోవముడు పోమగా వారి మందరమంది
 వడిగా పోవుచుండెను. అంతట వీరిలో నొకడు 'గాడిద
 బాగా పోవుచున్నదిరా' అని హేళన చేసెను. అంతట
 వాయోవముడు కొంతదూరము పోయి తిరిగి యీ మిత్ర
 బృందమువమింపమునకు వచ్చి, ఒకచోట నుత్తరీయము
 పరుచుకొని, దానిమీద కూర్చుని "అమ్మయ్యా! ఇప్పుటికి
 మందలో గలనీనా"ననెను. ఆచట మిత్రబృందము తొం
 దరపడుటచేత గాడిదలుగ పరిగమించుటనీ వచ్చెను. ఒక
 కవీశ్వరుడు కొండపీటి కేగ నచ్చట నందరును కవులై
 యుండుట గాంచి కనరి 'కొండపీటిలో నుండెడి గాడిద
 నీవునం గవివి కాదుగదా'యని సంబోధించెనని వాడుక
 గలదు.

జంతుకాస్త్రవీర్యా గాడిదకును సుష్టుమునకును
 విశేష భేదము లేదు. కాని మందుని తెలివిగల్గవనిని
 పోల్చునప్పుడు గాడిదకు సుష్టుముకు గల భేదమును
 గూచించుచుందురు. ఒకడు సుష్టుముమీద పోవును పొద
 చారిగా పోవుచున్నవానిని పరిహాసముగా 'గాడిద ఎలా
 పోవుచున్న'దని యడుగగా 'సుష్టుముమీద' నని రెండవ
 వాడు జవాబుచెప్పెనట. ఎదుటవానిని గాడిద యనుట
 వల్ల తానే గాడిద యనిపించుకొనినను. పంచరంక్రము
 నందలి గాడిద సింహముతోలును గప్పకొని పొలములో

జనులను భయపెట్టినా గను, విమృశించి గాడిదలు కనపడగానే తన మామూలు స్వరము ప్రారంభించి నట్లు బయటబడెను. విద్యాధికులు చీట్లాడుటలో దొంగ ఆట అని ఆడెదరు. ఆరవవారు దానిని 'కలుచై ఆట్టు' అనగా 'గాడిద ఆట' అందురు. అటులో ఓడినవాడు గాడిద యగుచున్నాడు. సరియైనజవాబు దెప్పవచ్చును, ఎన్నిసార్లు ఓడినను జవాబు లేనప్పుడు అరవవారు 'కలుదా' అని, తెనుగు వారు 'గాడిదా' అని, ఇంగ్లీషువారు 'యా' అని సంబోధించుచుందురు. గాడిదకు వెనుకకాళ్లు వంకరగా నుండును. ఇతరగాడిదలు దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు వెనుకకాళ్లతో వంకరతన్నులు తన్నును. ఎవరైనను వెనుకకు తన్నినయెడల గాడిదలను తన్నినటుల తలంచినచు చున్నారు. గాడిదలకు రూపవికారముతో చేష్టవికారము గలదు. కొన్ని గాడిదలకు గూను చెచ్చు. పారంపర్యముగ బయట చెచ్చుగా మోయుటచేత నేర్పడియుండవచ్చును. దానికి తోడు వానికి పూజమైన తెనులు కూడా ఉన్నయెడల చేష్టలసినదే లేదు. అందునకే పనులుచేయుటకు వెనుకాడువారు గౌరవపవత్రలకాశించునప్పుడు తెనులున్న గూనిగాడిదలతో నోల్చుటకు చుందురు. ఎక్కువ గండరనోకముగా నున్నప్పుడు 'గాడిదగోలు' యనియు, స్థల మేలైన చికాకుగా నున్న 'గాడిదగ తర్రగా' నున్న దనియు వాడుచుందురు. గాడి దెట్లు మిక్కిలి దిన్నవయసులో చాల కోమలమై నుట్టుపుల్లికంటె నవనవ అడుచుండును. పయసు చెచ్చిన కొలది వంకరకాళ్లు, వికృతాకారము బయటబడును. అందుచేత అందముగా గన్నడుపిల్లలకు బుద్ధిహింద్య ముండుచో 'గాడిదపిల్ల ముడ్డుపాటు'మని లోకవ్యవహారము గలదు.

సవ్యాసం పుచ్చుకుంటే ఇంటిబాధ తప్పునని తలంచిన సవ్యాసి రుదకు తన కామయవస్థ్రములు, చండకమండలములు మొదలైనవి గల మాటును ధరించి 'సవ్యాసం పుచ్చుకున్నా గాడిదబయట తప్పలేదనినని లోకమున వాడుక గలదు. ఒక జడ్డీయు, వొక వ్యాయవాదియు నొకచోట కేరి పూర్వజన్మమును గురించి చాలనేపు చర్చించిరి. విమృశించి అట్టి పూర్వజన్మ ఉండిన యెడల "పూర్వ జన్మలో మీరు

నేను ఏమైయుండుమో చెప్పగలరా" యని జడ్డీ వ్యాయవాది వడిగెను. అందుకు వ్యాయవాది తడవుకొనకుండా "నేను నుట్టమును, మీరు గాడిద అయి యుండు" మని జవాబు చెప్పెను. అందుకు జడ్డీకిగల ఓసిక సహనశక్తిని దృష్టాంతముగ జెప్పి తా నొక కోర్టునుంచి మరియొకకోర్టుకు జల్మానుట్టుమువలె తిరుగుచుండు నిదర్శనమును చెప్పెను. గాడిదను క్షుద్రజంతువుగా తలంచుట పొరపాటు. పను చేవునంతవానికి శ్రీ కృష్ణజనకాలమృత్యు గాడిదకాళ్లను బట్టుకొని యాశ్రయించగ తప్పినదికాదు. క్రైష్టు బైబిలులో గాడిదమీద నొకయూరితంచి మరియొకయూరికి చెడలినటుల గలదు. ఒకడు మరియొకనిని గాడిదయెరుట 'గాడిదకోరుకాయని తిట్టగా ఆగాడిదకు దుఃఖాతిశయము గలిగి, "ఆడిదమాటను దప్పిన గాడిదకోరుకాయలంచు" తిట్టినందుకు "వీడా నాకోరుకంచును గాడిదయేడ్చె" అని ఒక కవి వర్ణించియుండెను.

వైద్యులున కుపయోగపడు ఆకును 'గాడిదగడ పాకు' అని పిలిచెదరు. పసిజిల్లలకు శ్వాసకోశములకు జబ్బుగలిగిన గాడిదపాల వాషనముగ వాడెదరు. మంద మతులనువారిని 'దిన్నప్పుడు గాడిదపాలు త్రాగినావా' అని పరిహసించుట గలదు. గాడిదకూత శకునముగా నిన్నటికి హిందువులలో పరిగణింపబడుచున్నది. ఎవరినైనను 'గాడిద' అని అనినయెడల కెట్టింపువద ప్రయోగమో దేహకుద్ధియో తెప్పదు. సాధారణముగా నధికారమునందున్నవారు కొందరు తాతేదారులను త్వరపడి 'గాడిద' యని సంబోధించుట గలదు. అందుకు తాతేదార్లు లోలోపల తిట్టుచు చేయునది లేక ఊరకుందురు. అచ్చటచ్చట మొండివాండ్రు తిరుగబడుట గలదు. ఒకప్పుడు దానివలన తిరుగబడినవారికి పదక్రైస్తవము కలుగవచ్చును. అధికారికిని పశ్చాత్తాపము కలుగుట కవకాశము గలదు. ప్రైసంగతులవల్ల గాడిద సంతకులధిముగ జంతు కోటినుంచి తొలగించ వీలులేదని సృష్టికర్త మన కెల్ల వేళల దరుచు స్ఫూరించుటకు వీలు గలుగునటుల గాడిదను సృజించెనని తలంచవలసియున్నది. ఎక్కడనో ఒకమఠ గ్రంథములో ఆమఠస్థులు ఉదయము నిదురలేచి స్నానము జూచిన గాడిదగాబుట్టెదరని యున్న ఆవకాశము తీసు

మార్గశీర్ష మాసము]

కొని అట్టిమతస్థులలో వొక ప్రముఖుని సమక్షమున నున్న ఒక గాడిదనుట్టు ముమ్మారు తిరిగి సాష్టాంగపండితజానుము చేసిన యొకస్వార్థుని కొలిచి యామతస్థుడు ప్రశ్నించగా, పూర్వజన్మములో వొక ఆచార్యపురుషుడు ఉదయమున స్వార్థుని చూచిన దోషమున వటుల గాడిదజన్మమైతైనది, అందుచేత వారికోసమస్కరించుచుంటి నని పరిహాసముచేసినటాని గలదు. ఇంతకు గాడిద తుండ్రబంగులైనను దానికి 'సులం భింద్యారో పటం భింద్యారో పర్యాద్యా గార్వర్షవం' అనేవిధముగ ప్రసిద్ధిలోకములో గలదు. దానికి తెలివిలేక పోవు గాక, దానికిగల సహనము, లోలో పకారతత్తి, ఘోషేక్షలేని కార్యాచరణము గమనింపదగినవై యున్నవి. కేవల ఆకారవికారములనుబట్టి నిరసనచేయుచో మనుజులలో వెండ్రో గాడిదలను మేలనిపించువారు గలరని యంగీకరింపక తప్పదు. సృష్టిలో ప్రతిజీవకోటియందు ఆత్మ గలవని సమ్యక్ ప్రాండవులు

మఖ్యముగ సర్వసమత్వమునకై ప్రయత్నించు భావిమనులలో గాడిద సంతతిలకవగా జూచుట తగదు. సత్యగ్రహణముయొందు కనపరచబడు సహనమున కేది దివిర్భవము! గాడిద లన్నియు తెలివిలేకున్నవని యనుటకు వీలులేదు. గాడిదలతో పోల్చుటకు కష్టములేనివారలు గాడిదచేష్టలను మామట అరసదు. సహన మత్యగింపవలసినప్పుడు మార్గదర్శియగు గాడిద వమకరించుట తప్ప గాజాలదు. అందుచేత గాడిదయని యెవరైన తిట్టినను సహనశక్తిని కనబరచుటకును తిరిగి తిట్టకుండుటకును ప్రయత్నించువారు విద్వదీయులగుచున్నారు. ఈ గాడిద గొడవ నింతతో చాలించి రాలోపు గార్వర్షమహాసభలో జరుగు ఉపన్యాసములను, తీర్మానములను విమోచనమంది విన్నవించుచున్నాను. గాడిదలను తక్కువగా చలించువారిక గార్వర్షసంఘమున రానున్న మార్పులను తెలిపికొని బాగ్రతగా సంపదించవలసి యుండును.

కైలాస యాత్ర

పుష్పాడ కేశవగిరి రావు, చోడవరపు జానకిరామయ్య గార్లు

త్రిరువయిపులఁ దరుపంక్తులు-తఱచుగఁ దీరిచెను; మధ్య దారి; యనంత స్మరణీయ దీర్ఘ దూరం-విరువుర మగు మేము సొంపు నింపు దలిర్పక.

నడవసాగితి మా పెద్దయడవికొనకు-నేనును నుదర్యనుండు; నన్నే యతండు పూర్వగామిగ నట్టియపూర్వయాన-మెల్ల గమియింప నలుపు; నవెల్లఁ గాంచి

ఏమిది? యెందుఁ బోవుద, మి దెక్కడకుం దెరు వంచు నే ననన్

“కామితదాయకుం డసురకంఠ విలుంతన మాచరించి ని

ష్కాముకరక్షణ నలుపుకర్తకు వాసము వెండికొండ నే

గామహాసీయపర్వతమునండకుఁ గొందును నిన్ను; ర మృనన్.

అతఁ డన్నట్టి విచిత్రవాక్యము మహాయాహ్వానపారమ్ము గాంచితదేకమ్మగు దీక్ష నామనమునకా చేసేత విత్తై మనోగతమై యంతురమై నిమేషమున వృక్ష మృయ్యే; మే మావిచిత్రతరువ్రాతపథానుగాములయి యంతకా గోర్కి సంధిల్లఁగక.

నడచిన దారికి కొననుక-గుడిచేతికిఁ బ్రక్కఁ బెద్ద కొటకుఁ జోలక నిడు పగు ప్రాకారమ్ముల-నడిమిని నొకద్వార మాత్మవై పుణిఁ జూపుక.

దానఁ జొరఁబడి యడు గిడఁగానె, యెడమ-చేతివయిపున నొకతెన్ను చెలువు చూచితన్మహామార్గ గాములై తరలినాము-దాని కిరువైపులనుఁ దెల్ల నైన గోడ.

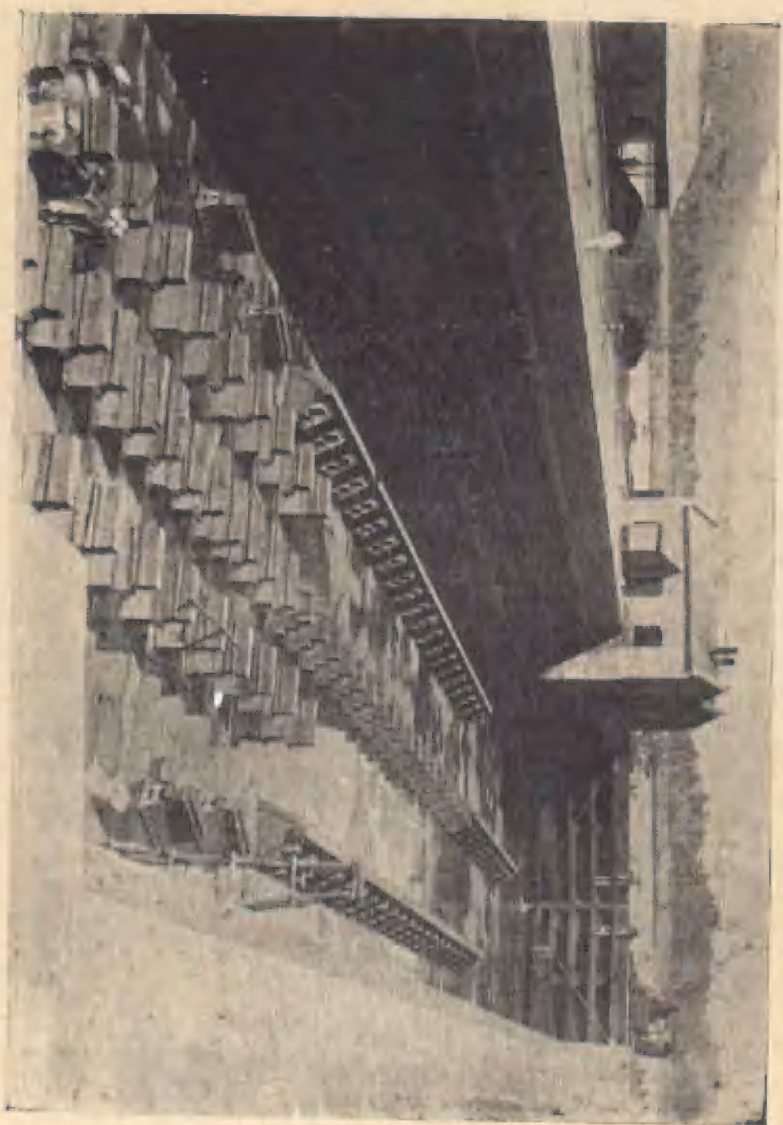
ఎంత నడచిన తఱుంగ దదేమి తెరువో?-నడచి నడచి మజింకంత నడచి నడచి తుద కొకానొక తెల్లని త్రోవఁ బట్టి-పాగినారము కొంతద వ్వేగు దనుక.

అనతి దూరాన మాకన్న లాస్వదించె-పాపపంకిల మూడ్చి పుణ్యాపచయము (?) నలుపు నరునకుఁ గరతలామలకమైన-జలతరంగాంగ, శివశిరస్సంగ, గంగ.

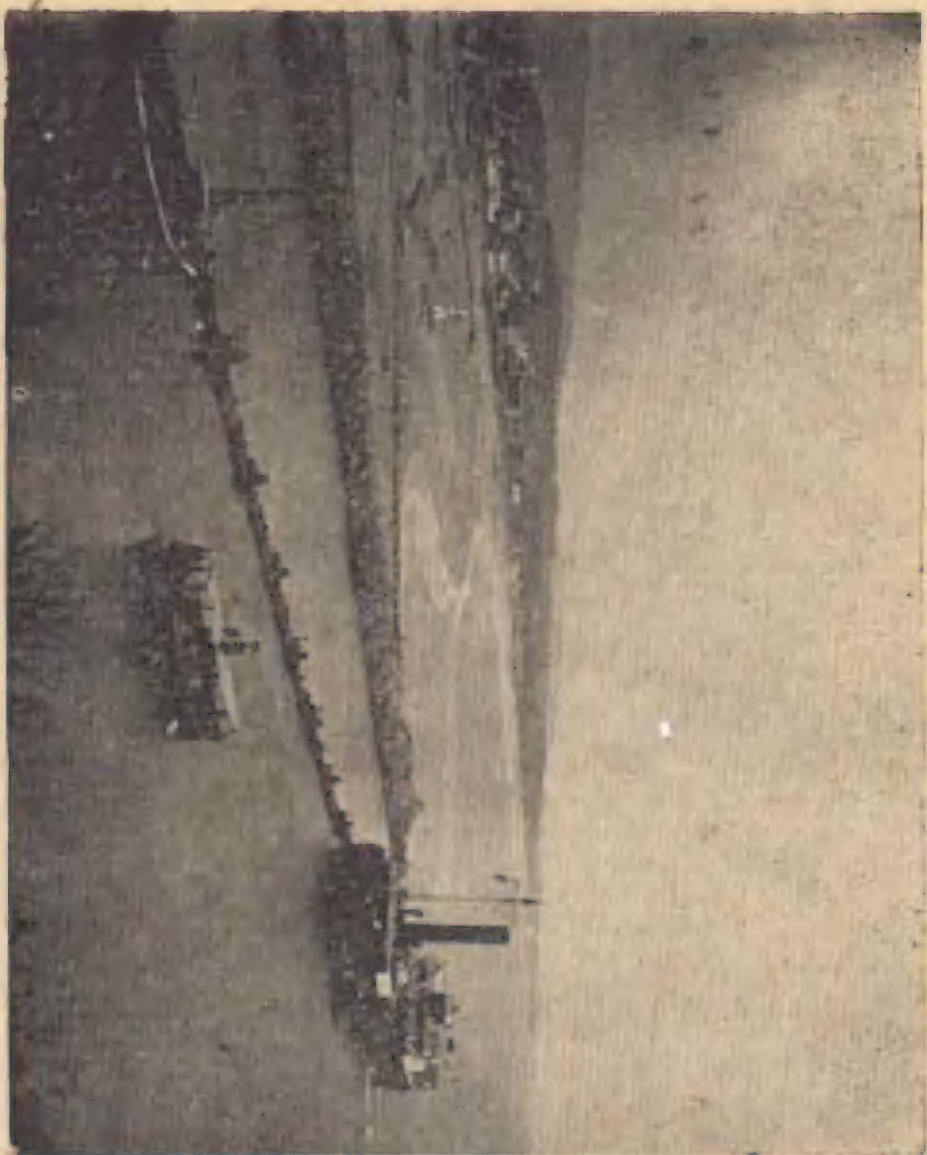
తల్లలితాంగిఁ గాంచిన మొదల్ వివశ మ్మయి మేను లుబ్ధి యా వెల్లువలోన మజ్జన మభీప్సితసిద్ధిగ నల్పినార, మ త్యుల్లసితాంతరంగముల, యోగులతో మహితాత్మకాళితో వెల్లని కేశపాశముల విచ్చి మునింగెడి వృద్ధపంక్తితో.

‘మునుకలు గంగానదిలో-నొనరించుట కన్న భాగ్య మున్నదే? యది నే నొనరింప లేకపోయియుఁ-గనియుంటిని కలనుమాత కామితదాయీ!

కాలపయోదగర్జనము కారణమై తొలఁ కాడునట్టి శం పాలతవోలె నేమిపరునమ్ములు కూర్చెదవో యటంచు బా ధాలనమైన ప్రాచికొని దానికిఁగా నెద వేచియుండఁ దల్ కాలము డగ్గరిల్లి తొలుకాటుమెఱుంగుతో, యుమాధవా!

ర. పుష్పలక్ష్మి మధుమతీ సాయము ౧౭

2. నమ్మద్రమను బ్రహ్మ

చెన్న రాజధానియందు ౧౯౨౪-వ సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు
మార్చి తుదవరకు గల మూడు నెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధశాఖలతో వెలసియుండుటచేత సీపట్టిక యందు దాయాశాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథము లాయా శాఖలకే చేర్చబడును. గ్రంథముల నామములన్నియు నకారాదిక్రమమున నుండును.

1. అర్థశాస్త్రము, 2. ఆలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయిత మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 3. ఆయుధధనుశాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, ఇతిహాసములు- ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్పుచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడనవి - యీశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 6. కథలు-ఇతిహాసములు, పౌరాణికములు, 7.-కల్పితములు, 8.-చారిత్రకములు, 9.కల్పము, 10.కామశాస్త్రము, 11.కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర(దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము(Law), 17. ఛందశాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు,

25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి- నీతికథలుకూడ యీ శీర్షిక క్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయిత మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చ తెలుగు రామాయణము'వంటి పురాణేతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగ మాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము'వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము'వంటి ద్వితీయ గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షిక క్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందూ, 40.- ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు- ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను-

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: ఆ.- అధ్యాయము; అను - అనువాదము; అనువాదములు, ప.-పద్యము. ప్ర.-ప్రకాశములు. భా.-భాగము. జ.-జననము. సం-సంపాదనములు. సదీ.-సదీకము.

ఈశ్వరీ కక్రిందనే చేర్చబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. నిూమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44. యోగశాస్త్రము, 45 రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము - ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము - ఉపనిషత్తులు, ఇతర వైదిక గ్రంథములునయితే మించే చేర్చబడును, 51 వేదాంతము - భక్తి జ్ఞానవైరాగ్య విషయక గ్రంథము లీశ్వరీ కక్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము - భావ, 63. ప్రోత్రములు, 64. హరికథలు.

అరోగ్యశాస్త్రము

అరోగ్య ప్రజోధనాలకము - డి. మూర్త్యవారాచుని

అరోగ్యము - సి. వెంకటరమణయ్య

ఇతిహాసములు

మలోపాఖ్యానము (పద్య) - (ప్ర) మారుతిరాం అందు కో., తెజవాడ

రామాయణము (మొల్ల) - (ప్ర) రాం అందు కో., ఏలూరు

క్రిమిదోష్టగానందాంధ్ర రామాయణము, చాలా యోధా కాండలు (ప్ర) - చ. యోగానందయ్య

కథలు - ఇతిహాసకములు, పౌరాణికములు

కుశలపులు - శేషుద్ధిరమణకపులు

కుశలాడుకము - (ప్ర) డి. చాలకృష్ణ వాయుకర్, మదరాసు

కావ్యము - సి. మూర్త్యవారాచు

గణపతి - (ప్ర) సి. కుమారస్వామి నాయుడు అందు పట్న, మదరాసు

జనమేజయరాజ్యము - డి. స్వామినాథ

భోగ్యము (ప) - (అను) హెచ్. వాసుదేవరావు

నారదమహర్షి తీర్థచక్రము - రి. జగన్నాథశర్మ

రమరామతీర్థము - డి. శ్రీనివాసవరదాచార్య

కృతాంతభాషిక - (ప్ర) కులవాణీ ప్రయరకాంతుడు, తెనాలి

పురాణగాథలు - శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రి

చాలకృష్ణవిజయము - (ప్ర) జయం అందుకో., మదరాసు

కుర్మాంధ్ర కుచేలోపాఖ్యానము - యం. వి. మాధవాచార్య

నీతాకల్యాణము, శ్రీ రంగనాథరామాయణము - (ప్ర)

వై. లక్ష్మీవరసిన్హం, జగ్గయ్యపేట

నీతారాములు - డి. వి. రమణరావు

స్త్రీలవ్రతకథలు - వి. వెంకటరావు

—కల్పితములు

కథావరి - సి. రామచంద్రరావు

కాశీమలీకథలు, భా. ర - మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి

జయచంద్ర చంద్రరేఖావిజయము - వి. కోటిశ్వరరావు

మానసోల్లాసినికథలు - యన్. రాధాకృష్ణయ్య

వనకాండ్రకాదంబరి - (అను) యన్. పోతుమందరకవి

పద్మావతుల ఆత్మహత్య - వి. కోటిశ్వరరావు

విరోధకథాకల్పవల్లి - సి. వెంకటరామానుజశర్మ

—చారిత్రకములు

గుంటూరు మస్తాన్ చరిత్రము - యం. అనంతరామయ్య

భట్టి విక్రమార్కుని కథలు, భా. 2 - (అను) యం.

శ్రీరామమూర్తి

భోజరాజచరిత్ర - యం. చిన శేషశిరిరావు

మహాత్మా, నంద - యం. వెంకటకృష్ణశర్మ

శృంగారకాలిదాసు కథలు—యస్, కృష్ణస్వామికర్మ
పతీరత్నములు, భా. ౧—యస్, రాధాకృష్ణయ్య

కల్పము

దేవతాస్వామి సంధ్యావందనము—జి. చంద్రమూర్తికర్త
పీఠాంతి

మహా నృసింహజయపఠని — యస్, పి. పి. వి. వై.

సరస్వతిస్వామి

సత్యనారాయణవ్రతకల్పము — కె. అచ్చయ్య అందు
సప్తు, రాజమహేంద్రవరము

గణితశాస్త్రము

గ్రామలెక్కల నమూనాలు—వి. యచ్. నరసింహం
నోటిలెక్కలు—(ప్ర) రంగా అందు బ్రహ్మ, కాకినాడ
ప్రారంభగణితము, భా. ౨, ౩.—కె. యస్. శ్రీనివాసా
చార్య

గేయములు

అల్లారి సీతారామరాజు కీర్తనలు—వై. కృష్ణరావు
అత్తియెఱుక (వేదాంతదీపికు, అనంతోపనిషత్ సహ) —

(ప్ర) టి. నరసింహపెట్టి, మదరాసు

కుశలవయ్యధ్యము—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అందు సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

శ్రీ శ్రీ స్వరాజ్యంపాటలు—జి. సత్యనారాయణ
గంగావివాహము—(ప్ర) టి. బాలకృష్ణనాయకర్, మదరాసు

గోగీతము—యస్, కృష్ణరావు

వరగోవిందనామములు—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అందు
సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

జ్ఞానబోధాధ్యాయములు (పాటలు)—ఆర్. హనుమయ్య

శ్రీనాథవ్రతగీతము—పి. శ్రీనివాసరావు

మూలన రామాయా భజనకీర్తనలు—బల్లాస్వామి

పెడకాకాది శ్రీ మల్లేశ్వరధ్యానస్తోత్ర కీర్తనలు—పి.

వెంకటసుబ్బయ్య

భక్తసారాయణకీర్తనలు—యస్, అప్పల నృసింహదాసు

భజన కీర్తనలు—పి. సత్యనారాయణమూర్తి

భద్రాచల రామదాసు చరిత్రము—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య
అందు సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

మాతృసంకీర్తనము—టి. విశ్వనాథము

రామాయణ భజనకీర్తనలు—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అందు
సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

లక్ష్మణదేవరవత్స—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అందు సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

లంకాయాగము—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అందు సప్త్, రాజమహేంద్రవరము

వేంకటేశ్వర పద్మాంతి మనోరంజిత పెండ్లిపాటలు—
(ప్ర) యం. వి. దుద్రయ్యనాయకు, తిరుపతి

వేడుక పెండ్లిపాటలు—టి. తిరుమలదాసు

శ్రీ ఆత్మారామకీర్తనలు—(ప్ర) యచ్. ఆదినారాయణ,
ఏలూరు

శ్రీ కోదండరామ భజనామృతము—(సం) యస్. నరద
దాస్

శ్రీమద్రామాయణ భజనకీర్తనలు—జి. ఆర్యాదదాసు
శ్రీమద్రామాయణ భజనకీర్తనలు—పి. సత్యనారాయణ

మూర్తి

శ్రీరామ భక్తికీర్తనలు—పి. రామచంద్రయ్య

శ్రీ వెంకటేశ చిద్విలాససరస—(ప్ర) యం. వి. దుద్ర
య్యనాయకు, తిరుపతి

సీతాకల్యాణము—మస్తాక్ మరీఫ్ హుసేన్

సీతారామలపాటలు—జి. ఇందుమణిదేవి

చరిత్ర

తక్షిణాస్థికా—డి. వి. శివరావు

నరసరావుపేట చరిత్రము—యం. గురుబ్రహ్మకర్మ

హిందూ వేదచరిత్రము—పి. టి. శ్రీనివాసఅయ్యంగారు

చట్టము (Law)

పంచాయతీకోర్టు సంగ్రహం—ఆర్. నామదేవరావు

హిందూ లా—ఆర్. వెంకటసుబ్బరావు

జీవితములు

అబీ బజార్ ఖాన్ అక్బర్ హుస్సేన్ సాహెబ్ ఖాన్

బహదూర్ గారిదీవితచరిత్రము—జి. సీతారామకృష్ణ

ముహమ్మదు—పి. ఆఫ్ఘలస్వాము
వివాహకసావెర్కాదు తీవితము—యం. జగన్నకాస్త్రి

జ్యోతిషశాస్త్రము

జ్ఞానప్రదీపిక—యన్. వెంకటరాఘవాచార్య
జ్యోతిష ప్రశ్న కంఠాభరణము—పి. లక్ష్మీనృసింహ
కాస్త్రి

దండకములు

దండకరత్నములు—(ప్ర) కె. వీరవెంకయ్య, రాజమ
హేంద్రవరము

రండకరత్నములు—(ప్ర) కె. సుబ్బరావు, బెజవాడ
దండకాభరణము—పి. నారాయణరావు
సందిశేష్వరదండకము—యం. వి. వి. మాధవాచార్య
మహాసందిశేష్వరదండకము—పి. వెంకటేశ్వరకవి
శ్రీ మహాలక్ష్మీసమదండకము, అంకమృదండకముసహా—
కె. వీరయ్య

నవలలు

అపరాధిని—(అను) వి. సత్యనారాయణకాస్త్రి
అగోపికాచము—పి. సోమేశ్వరరావు
గులాబ్ కుమారి, భా. ౧—(అను) యం. పత్మనాభ
రావు
తైలప, రాప్త్ర)మాట కులాంకకుడు—పి. యక, వెంక
టేశ్వరుడు
రాధామాధనము—పి. వెంకటవీరమ్మ
లలిత—యం. కంకరరావు
విమలానందము—డి. వెంకటస్వామిగుప్త
వీరగాంధర్వము—వి. రామానుజులురెడ్డి
సత్యవతి—ఇ. భాష్యకాచార్య
సూప్ర కిరణ్దేవ అపూర్వచింతామణి, భా. ౨—
(అను) పి. పిచ్చయ్యకాస్త్రి

నాటకములు

కనకతార—రి. చంద్రమౌళికాస్త్రి
కాంతామతి—జి. కోదేశ్వరరావు
కృష్ణలీలనాటకము—వి. కె. సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రి

చిత్రపుత్తి—(అను)యం. దుర్గాశంకరామాశ్యండు
జగదానందము—డి. బ్రహ్మనందకాస్త్రి
జయంతజయపాలము—(ప్ర) కె. అచ్చయ్య అండు సర్వ,
రాజమహేంద్రవరము
పురూరస—డి. సీతారామరాజు
ప్రహరనాటకము—(ప్ర) డి. రాజకృష్ణ నాయుడు
ప్రాథకృష్ణలీల—వి. కె. సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రి
మహారాండభారతి—(అను) ఆర్. వెంకటరామసోమ
యాజులు

రామపారుకాపట్టాభిషేకము—పి. మాణిక్యేశ్వర
రామరామాయణధర్మము—యన్. రామానుజరావు
రక్తిణీసందేశము—వి. యం. వెంకటేశ్వరరావు
రోషనార—యన్. రామానుజరావు
లంకాదహనము—పి. మాణిక్యేశ్వర
లాక్ష్యకృష్ణాదహనము—పి. వి. జగన్నాథాచార్య
వరవిక్రమము—జి. రామేశ్వరరావు
క్రీకృష్ణరాయచారము—యన్. రామానుజరావు
క్రీమతీదేవి—శ్రీపతి శ్రీనివాసరావు
క్రీమదాండనాటక మహాభాగవతము—జి. పాపరాజువి
మహాజహాన్—(అను) డి. సత్యనారాయణ
పత్మసారిశ్చంద్ర—రామనారాయణకృష్ణులు
సంగీత విష్ణులీల—పి. మాణిక్యేశ్వర
సంగీత విష్ణులీల—యన్. రామానుజరావు
సావిత్రినాటకము—డి. సీతారామరాజు

నీతి

నీతికథారత్నాకరము, భా. ౩—యం. శ్రీపతి
నీతికథాసారము—శేషాద్రిమణిపులు
నీతిశాతము—(ప్ర) దీపదయాళు అండు కో., మదరాసు
నీతిగీతావళి, భా. ౨, ౩, ౪—(ప్ర) కింగ్ అండు కో.,
బెజవాడ
నీతిచంద్రిక—పి. చిన్నయ్యమూరి
పంచతంత్రకథలు—(అను) పి. మూర్యనారాయణ శీర్షులు
పిల్లల నీతికథలు, భా. ౨—యం. శ్రీపతి
బాలకపాఠచక్రము—చాదిలికొలను సుబ్బారావు
బాలధర్మోపాఖ్యానము—డి. సీతారామరావు

బాలవీరి కథావరి—డి. సీతారామరావు
బాలహితతోధి—డి. సీతారామరావు
భారతివీరికథలు, భా. ౨—వి. నారాయణమూర్తి
భారతవీరిపద్యరత్నావళి—(సం) యం. శ్రీరామమూర్తి
వేదపద్యములు (సప్త) — (ప్ర) కె. అచ్చయ్య అండు
పన్న, రాజులు పాండవరము

పరిశిష్టము

అదాలతుకోట్ట తీర్పు - (విశ్వరూపాంగ కైదికాచరణు
గురించి)—(ప్ర)సి. నారాయణకెట్టి, పికందరాబాదు
అధ్యక్షకోపన్యాసము (నన్నపూరు తాలూకా తెలగసంఘ
ము) — (ప్ర) వి. వెంకట్రామయ్య నాయుడు,
ఏలూరు

అమావాస్యపద్యములు—యల్. భాసింపీరాసాపావ
ఆంధ్రకావ్యసారము—(ప్ర) కె. వీరమల్లయ్య
ఆంధ్రగీర్వాణ శిశుకోపనూప్రసీతిక — (అను) యం.
వేంకటరమణాచార్య

ఆంధ్రప్రతిక పంక్తిమృదన సంకల్పరాది సంచిక—
(ప్ర) కె. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు

ఆంధ్రప్రకాశి—వి. సత్యనారాయణ

ఆత్మపంతుమమః అమితవిషయాసక్తి — (అను)
కె. నరసింహము

ఆనంద నాటక పుస్తకము, ౧—(ప్ర) లిల్. వెంకటేశ్వర్
అండు కో., మదరాసు

ఉడయవర్ వైధివము—(ప్ర) వి. పెరుమాళ్ కెట్టి అండు
పన్న, మదరాసు

వీధిపనాచికపుస్తకము, తిప్పణము — (సం) పి. యల్.
నరసింహము

ఏలూరు మునిసిపాలిటీ—యం. తిమ్మయ్య

కలిపరాజులు—వి. వి. యల్. నరసింహారావు

కావ్యవిపక్షి—కాశీ వ్యాసాచార్య

కృతజ్ఞత—డి. వెంకట్రామయ్య

కృష్ణావతార సమశ్రితాంశిక—వి. భావ్యకాచార్యులు

కోరుట్ల వేదానందయ్యవర్గసీ సంస్కృతపాఠశాలా పఞ్చా
మ వార్షికనివేదిక—(ప్ర) యస్. నరసింహాచార్య,
కోరుట్ల

గీతామంజరి—చింతా దీక్షితులు, ఎన్. రాలు

గురుబాషగ్రామ దేండ్లపానముల చరిత్రము— జి. భాస్కర
రావు

గృహస్థాశ్రమ రహస్యములు—యస్. యస్. వాసన్
జ్ఞానరత్నములు—(ప్ర) శ్రీరామకోటిదాసు ఎన్. రాలు,
ఏలూరు

తెలుగు బాలతోధ—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసై
టీ, మదరాసు

దంభాదైవత విరసనము—కె. గురుమూర్తి

సందికేశ్వరయదు—(ప్ర) వి. యస్. రత్నం అండు కో.,
తెనాలి

నక్షత్రమాల—యస్. కమలాబాయిమ్మ

నరసాపుర శతావధానము—కె. కొండలరావు

నవమసుమాంజలి—జె. వెంకటరామయ్య

నవిరస ఆనందప్రదాయిని—సుప్రాన్ మరీఫ్ సాపావ్
నాగురువు (వివేకానందస్వామి ఉపన్యాసములు)—
(అను) పి. వెంకటరామయ్య

నాల్గవనాటక పుస్తకము—కె. వీరశిరింగంపంతులు

నెల్లూరు గాలివాస—డి. పిచ్చయ్యకాశ్రీ

పతిధర్మి—పి. సత్యనారాయణరాజు

పద్యకాలియ మహాజన-విరసనభా-రిహస్య—(ప్ర)యస్.
వెంకటసుబ్బయ్య, ఆప్తయ్యరాజాపేట

పాతివ్రత్యధర్మము—జె. స్వామినాథ

పిసపాటి శోభేశ్వరశర్మగారి నిర్వాణాచార్యము - నర్సా
రావుపేట

పుష్పంజలి—సి. నూరన్న

పోతనరత్నములు—(ప్ర) కె. వీరవెంకయ్య, రాజులు
పాండవరము

ప్రచ్ఛన్న శ్రీయముల ప్రకాశ—వి. గుర్జాకెట్టి

ప్రభాతము—జి. గోవిందనరావు

ప్రశ్నోత్తర రత్నమాల—కేకరాచార్య

ప్రసివారోగ్యవాటకము—జి. సూర్యవారాయణ

ప్రార్థనపద్యాంశి—జి. సర్వేశ్వర

చాలకృష్ణరీతిలు—వి. కోటిశ్వరరావు

మానవుఁ యావ్యాపక త్రిమూర్త్యులు పుట్టిన విధము—

వై. సీతారామయ్య

మునిమాపు—యన్. సూర్యప్రకాశరావు

మొదటితరగతి క్రొత్త కిలోగ్రాములకు పుస్తకము—యన్.

భూమణం

యూనాములు—యం. రామరావు

రామదాసు బండిఖాన—వి. కోటిశ్వరరావు

యారల్ నైపు—కె. వీరభద్రయ్య

రెండవవాచక పుస్తకము—కె. వీరేశలింగంపంతులు

లోకజ్ఞానము, తరగతి ౨, ౩—వి. సుబ్రహ్మణ్యం

వర్ణకల్యాణము; పరబ్రహ్మజ్ఞానము; భిక్షార్థుల గర్వభం

గము—యన్. పి. వి. వి. వై. సరస్వతిస్వామి

క్రి నవగ్రహమండలీ (పతములు)—(ప్ర) పి. యన్. శిర్మ

అందు సర్వీ, చిత్తూరు

క్రి మద్యయదోమ రహిత కందార్థములు, క్రి విజయపు

పూజావిధాన సహితముగా—కె. వీరయ్య

క్రి మద్భారతసావిత్రి—సి. సరిసింహాద్రిధాంతి

క్రి రామనామము — (ప్ర) కె. కోటయ్యపంతులు,

కాసరి

సంస్కృత ప్రవేశనీ—వి. దుర్గేశ్వర

సర్వమును బోధించువా రెవ్వరు? స్వామి కృష్ణాజి—

(అను) పి. రామయ్య

సరస్వతీ వాచక పుస్తకము, ౨ — పి. రామకేంద్ర

రావు

సరోజినీదేవి (ఉపన్యాసములు) — (ప్ర) యం. వెంక

టకృష్ణేశ్వర, మదరాసు

పాకకావ్యము

నలభిమపాకకావ్యము—వై. కృష్ణరావు

మాంస పాకకావ్యము—కె. బాణరావు నాయుడు

పురాణములు

పాతాళగంగా పురాణము—క్రి వివాసరాఘవకవి

పాతాళగంగా పురాణము—వేంకటరామకవి

గుక్మిణీకల్యాణము—(ప్ర) యం. యన్. శిర్మ అందు కో., తెనాలి

వామనపురాణము, భా. ౨ — (అను) యన్. వీరరాజు

ప్రకృతికావ్యము

ప్రశ్నోత్తర సృష్టివిషయము— వి. సర్వవారాయణ

సృష్టిపరిశీలన - (రెండవవాచకము)—(ప్ర) పి. కుమార

స్వామి నాయుడు అందు సర్వీ, మదరాసు

ప్రబంధములు

పాండురంగమాహాత్మ్యము—తెనాలి రామలింగకవి

మనుచరిత్రము—(ప్ర) పి. వెంకట్రామయ్య అందు బ్రద

ర్మ, రాజమహేంద్రవరము

సారంగధర చరిత్రము—చే. వెంకటకవి

ప్రహసనములు

అంతగమ్మయ్య—జి. రామకృష్ణకావ్య

కాకినాడ కన్నీపిల్ల—కె. కుబ్జరావు

కాటికి పోయి కాలినిమండ—సి. మల్లయ్య

సంద్యాల నై సు—పి. వెంకటేశ్వరకవి

పెండ్లి పేరంటాండ్లు—జి. రామకృష్ణ సీతారామసోదరకవులు

మహానంది మహా—పి. వెంకటేశ్వరకవి

మిత్రద్రోహము—కె. కుబ్జరావు

జిలయాలిదేవాల—పి. వెంకటేశ్వరకవి

పరగులదెవాల—(ప్ర) యన్. యన్. మూర్తి, కాకినాడ

సోదెమ్మయోమ—వి. భాస్కరరావు

భూగోళకావ్యము

క్రొత్త పదమిది గోదావరికల్లా భూగోళము—వి. పార్థ

సారథి

చెజవాడతాలూకా భూగోళము—జి. యల్. వరసింహం
మాతవ తెన్నరాజధాని భూగోళశాస్త్రము—యల్. గు
బ్రహ్మగిరిసోమయాజులు
మాతవ భూగోళశాస్త్రము, పుస్తకములు ౨, ౩ — వి.
రామచంద్రరావు

మతము-హిందు

దేవాలయకళయము—వావిలికొలను సుబ్బరావు
వైకుంఠేశాదేశీయత ప్రశంస—(సం) వి. గుప్తాచెడ్డి
పనాతవధర్మము—సి. వారాయణరావు

మతము-ఇతరములు

అర్చ్య బిల్లాము జోసెఫాత్తు అనువారల చరిత్రము—
జె. జె. ఆలన్
క్రీస్తు సింహవక్రపుల ధ్యానము — (అను) రెవరెండ్
ఇ. యల్. అనంతరావు
తెలుగు కీర్తనపుస్తకము (ఏనుక్రీస్తుమాద)—(సం) కె.
యం. యల్. చాల్వీర్

ప్రేమదాసు విజయము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిబరేచర్
పాస్టర్, మదరాసు
బుద్ధపురాణము (సం)—డి. బలరామకృష్ణయ్య

మాహాత్మ్యములు

మహాపండితుహాత్మ్యము—ఏ. శేషయ్యమారి
క్రీశ్చల మాహాత్మ్యము—(ప్ర) సుందరరాంఅంతుజో.,
చెజవాడ

క్రీశ్చల మాహాత్మ్యము—(ప్ర) యస్. వి. రాఘవయ్య,
కర్నూలు

సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరీయము—జి. ఆర్. సీతారామకాశ్రి

యక్షగానములు

క్రీశ్చ మలభారము—జి. హనుమంతరాయకాశ్రి

రాజకీయములు

ఆంగ్లేయరాజ్య పరిపాలన పాకర్మములు—బాక చాదరి
రివ ముద్రణము

గ్రామపంచాయతీలు—యం. రామరావు
జిల్లాలోడ్డు—యం. రామరావు
తెలుగు హిందూదేశము—(అను) కె. రామరావు
తాలూకాలోడ్డు—యం. రామరావు
భారత స్వరాజ్యయుద్ధము—జి. మార్కవారాయణకర్

వేదాంతము

అక్షయైశ్వర్యపాఠము—యస్. కృష్ణస్వామయ్య
అక్షయ వేదాంతపాఠసంగ్రహము — కె. గోపాలకృ
ష్ణయ్య
ఆంధ్ర భగవద్గీతలు, 2-వ అ. — (అను) కె. బాబురా
వునాయుడు

అనందవస్త్రాధిపాస్వామి తత్వములు—అనందవస్త్రాధిపాస్వామి
వైతతీర్థాంత విచారము—(సం) కె. కృష్ణాచార్య
మోక్షమార్గము—వి. వెంకటకృష్ణదాసు
రహస్యత్రయము—యం. వి. డి. వెంకటాచార్య
విధూతి విశ్వయోగము—(ప్ర) వై. కృష్ణమూర్తి, గుం
టూరు

వైరాగ్య రంగరత్నాకరము—(ప్ర) ఆర్. వి. గోపాల
కృష్ణయ్య, చెజవాడ

శివరామదీక్షితీయము, భా. ౧—ఆర్. శివరామదీక్షితీయము
క్రీరాజయోగాంతర ప్రతోధిని—జె. లింగయోగి
క్రీ సీతారామంజనేయ సంవాదము—(ప్ర) వి. కృష్ణ
స్వామి మొదలి, మదరాసు

న్నహలత మోక్షమార్గము—(సం) యస్. వరదరాజు
లుచెట్టి

వైద్యము

ఆకొండివారి వైద్యము—యం. సత్యవారాయణమూర్తి
ఆయుర్వేద వైద్యపాఠము—టి. మార్కండేయయ్య
గృహవైద్య చికిత్సాపాఠము, భా. ౧, ౨—యం. మ
ర్యవారాయణ

శైలికములు

అంతర్వేది లక్ష్మీవృషింసాశీకము — కె. వెంకటవరదా
చార్య

కామేశ్వరీశతకము—తిరుపతి వేంకటేశ్వరశతకములు
కృష్ణశతకము—(ప్ర) మామిడిరాం అండు కో., బెజవాడ
గొంధీ నీలిశతకము—డి. మూర్త్యవారాయణశర్మ
సోమిందశతకము—యన్. వి. జోగేశ్వరరావు
చాళేశతకము—(ప్ర) కింగ్ అండు కో., బెజవా
నీలిశతకము—పి. సుబ్బయ్యశర్మ
భక్తవరదార్థ శతకము—డి. పర్యేశ్వర
భాస్కరశతకము—(ప్ర) కింగ్ అండు కో., బెజవాడ
భాస్కరశతకము (పదీ) —(ప్ర) కింగ్ అండు కో.,
బెజవాడ

రత్న శతకము—వై. కృష్ణరావు
రాధారమణశతకము—యన్. యన్. శేషరావు
వేంకటేశ్వరశతకము — రామకృష్ణ సీతారామసోదర
శతకము

వైకుంఠతారకశతకము—పి. లక్ష్మణరామ
శ్రీ మహాదేవిలింగశతకము—జె. వీరయ్య
సీతాదేవిశతకము—ఆర్. కొండలరావుపంతులు
సుమతిశతకము—(ప్ర) మామిడిరాం అండు కో., బెజవాడ
సుమతిశతకము—(ప్ర) కింగ్ అండు కో., బెజవాడ
సుమతిశతకము — (ప్ర) సి. కుమారస్వామినాయుడు
అండు కో., మదరాసు

సుమతిశతకము—(ప్ర) కింగ్ అండు కో., బెజవాడ
హరిశతకము—యన్. చినసామయ్యశాస్త్రి

సంగీతశాస్త్రము

గానవిద్యాకుమారి—(ప్ర)వై. శ్రీరామలలితదరి, లంగ
లూరు

సారస్వతము-భాష

భారతప్రయోగములు—యన్. పర్యవాయుడు

స్తోత్రములు

కాలికాంభాస్తవము—పి. కాళేశ్వరప్రసాదరావు
కాలీప్రపన్నము—యం. వి. సుబ్బరావు
కృష్ణస్తోత్రము—పి. సింహాచలము
నందికేశ్వర స్తవము—యం. వెంకటకృష్ణరావు
పరమాత్మస్తోత్రము—పి. సుబ్బన్నకవి
మాతృకృష్ణ మహాత్మ్యస్తోత్రము—వి. పానమయ్య
మకుందమాల (తెనుగుపద్య-అనువాద-టీకల సహా)—
కులశేఖర

మకుందమాల (తెనుగుపద్య-అనువాదముతో) — (ప్ర)
యం. యం. వెంకటాచార్య
విష్ణు సహస్రనామ సుకీర్తనము వెన్నుని వెయ్యి పేర్ల వి
వకరి—పి. వారాయణరామ

శ్రీ రామాయణస్తోత్రము—పి. యోగావందయ్య
సీతారామ స్తవము—వి. వేంకటకృష్ణయ్యనాయుడు
స్తవరత్నావళి—యన్. కృష్ణస్వామయ్య
స్తోత్రత్నావళి—పి. వెంకటాచార్య

హరికథలు

గయోపాఖ్యానము-హరికథ—యన్. జగన్నాథకవి
జానకీపథము—నారాజుదాసు
శ్రీమద్విరాట్పీఠారి వీరబ్రహ్మాండ స్వామిలవారి
హరికథ—కె. వెంకండరావ
శ్రీకృష్ణ తులారాభావము—యం. వేంకటేశ్వరరాయశర్మ

నడమంత్రపు సిరి

బసవరాజు అప్పారావుగారు

క్రొయి లోక సా రొచ్చి కూసి పోయింది
మాయవానలు లోక మంత ముంచినవి!

* * *

సం షోకటి చేతిలో బడి జారిపోయె,

మందువేనవికి చె క్లెందు జూపినవి!

* * *

మెలు పొకటి మింటిపై మెటిసి పోయింది,
ఉలుములు జగతి నుట్టుకొర లూపినవి!

వసుచరిత్ర రచనాకాలము

నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగార, యమ్. ఏ., పి-హెచ్. డి.

వసుచరిత్రాదిప్రబంధముల రచనాకాలమును నిర్ణయించు సందర్భమున గమనించదగిన విషయ మొకటి కలదు. గ్రంథస్థము లగు చరిత్రాంశములను బట్టియే రచనాకాలములను నిర్ణయించ వలసియున్నది. ఈచరిత్రాంశములు ప్రాయికముగ కృతిపతికి సంబంధించినవి. గ్రంథమంతయు రచించిన వెనుకనే కృతిపతి గుణశౌర్యాదులను వర్ణించు పీఠిక, ఆశ్వాసాంతములు వ్రాయుట కవి సంప్రదాయము. ఈ సంప్రదాయోత్పత్తికి కారణమిది: కవులు గ్రంథముల వ్రాసి ముగించి కృతిపతి నవ్వేమించుటకు రాజసభలకుఁగోవుడు, దమచే విరచితమగు గ్రంథము నచ్చటచ్చట బఠించుచు, అనుకూలుడగు ప్రభువు దొరకైన నాతని కంకిత మిచ్చెడివారు. కావున కృతిపతి గుణాదులను వర్ణించు పీఠికాది పద్యములు అనలు గ్రంథము వ్రాయబడిన తరువాతనే విరచింపబడెడివి. కావున పీఠికాదులయందలి పద్యములు మనకు గ్రంథ రచనాకాలమును దెలుపజాలవు. గ్రంథరచనాకాలమనగా పుస్తకములోని కథాప్రారంభపు మొదటి పద్యము మొదలు పీఠికాశ్వాసాంతములను ముగించువఱకును జరిగిన కాలము. ఈ కాలమును నిర్ణయించుటకు పీఠికాశ్వాసాంతములు దోడ్పడవు. మఱి వానివల్ల దెలియునది

యేది యనిన, కృతిపతికి కవి తనగ్రంథమునంకిత మిచ్చిన కాలము, అనగా గ్రంథరచనము ముగించిన కాలము. విమర్శకులు నిర్ధారణచేసి చెప్పగలిగిన దంతయు గ్రంథరచన ఫలాని వం వత్సరమున ముగిసినదని మాత్రమే.

ఈ దృష్టితో వసుచరిత్ర రచనాకాలమును-అనగా ఆగ్రంథరచనము ముగించిన కాలమును-విచారించెము. ఇంతకు పూర్వమాగ్రంథము క్రీ. శ. ౧౫౭౦లో విరచింపబడెనని శ్రీకుంధూరు ఈశ్వరదత్తుగారును నేనును వ్రాసియున్నాము. ఇప్పుడు పునః లేద్విషయమును దడవుటకు గారణ మేమన, ఆగ్రంథము క్రీ. శ. ౧౫౭౦ లోనే ముగింపబడె ననుటకు బ్రబలమైన నూతన నిదర్శనము లభించుటయే.

వసుచరిత్రపీఠికలోని ఈపద్యమును దిలకింపుడు: సీ. సెంతకాలము మహాశాంతసంగతి దివ్యదంతానళంబులు దరలకుండు సెంతకాలము వరాహేంద్రు డద్వంద్వజై కల్పము ల్వసరాశి గడపుచుండు సెంతకాలము భుజంగేశు డాదిమ భిక్షు పదనిషేవణనిష్ఠ బాయకుండు సెంతకాలము గిరు ల్సంతతాభ్యున్నతి నలహంసపద్ధతి నంటియుండు

తే. సంతకాలము దనయంద యచలమై య
సంతమై రత్నగర్భమై యవని నరయ
సంకు గర్భాటరాజ్య సింహాసనాధి
రాజ్య శుభశాలి తిరుమలరాయమాళి.

ఈద్యమున తిరుమలరాయలు నిరంత
రము కర్ణాటరాజ్యము నేయుచుండును గాక
యనికీవించినాడు రామరాజభూషణుడు. ఇందు
వల్ల తేలున దేమన,—

౧. వసుచరిత్రరచన తిరుమలరాయడు
సతీపుడుగనుండగ నేసంపూర్ణముచేయబడినదని.

౨. మఱియును సతడు కర్ణాటరాజ్య సిం
హాసనాధినాథుడైన పిమ్మట నని.

౩. తిరుమలరాయడు క్రీ. శ. ౧౫౭౦ లో
సింహాసనము నధిష్టించి పదునొకండు మాస
ములు రాజ్యము నల్పి పరమపదించెను. కావున
వసుచరిత్రను తిరుమలరాయని కంకిత మిచ్చిన
వర్ష మదియే, అనగా ఆ సంవత్సరమున నేవసు
చరిత్రరచన సంపూర్ణమయెను.

రహా మధురిమ

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు

నిన్నుచిలచి నేనెప్పుడే నీవు నివుల
నందకత్తియ వనిచెప్ప నభిలషింతు
జలుగు కోన్నె లిసీడల తళుకునంజ
తనుకు నొక్కరహస్యలమ్మునకుఁ దార్చి.
ఆరహోవేళ నా స్వప్నేయందు మలచు
ప్రత్యక్షుని పులికెభావ మొందు

నూలుకొలిపిన సంయోగ మాత్మ సరణిః
బ్రత్యక్షునిరవీధిక పరిమళించు.

సాగరము చేరువేళకు వైవలిని, న
హాసనధానిని వేణికయాచు మాత్మ
సంగసంరంభ మధురలజ్జాశేకలిత
యైనరీతులు నీయందు వనఘళించు.

శ్రీమహాపాథ్యాయ, శ్రీమత్తిరుమల
గుడిమల్ల వరదాచార్యులవారు, యం. ఏ.

పీఠ సంవత్సరము సంవత్సరమున మచిలీపట్టణము
నకు రావునమన్న చిట్టిగూడూరునందు జన్మించిరి. పీఠ
గుర్తానునగరము, గల్లపాలెము ప్రాంతైరులు.

బందరు హిందూ హైస్కూలులోఁ బ్రవేశ
పరీక్షచేయుటఁ జదివి చెన్నపురివచ్చి రాజధాని
కళాశాలలో బి.ఏ., (ఆవర్య) చదివెరి. ఈ
పరీక్షాఫలితమునకు ముందె పీఠ తండ్రిగారను
శ్రీమాన్ వరసింహాచార్యులవారు చనిపోయిరి.
కాని విద్యార్థిలాష యధికముగ నుంటచే
దను చూతులనకు వచర్ ఆఫ్ ఆటర్నీ యిచ్చి
తమవిద్యార్థ్యాభ్యాసమును సాగించిరి. బి. ఏ.,
(ఆవర్య) చదువుచుండఁగా నక్షీణాఫ్రికా
దేశీయరక్షణ నిధికి రు. ౫౦౦ లు విరాళ
మొసంగి తమకుఁ గల దీనకర్మలతను బ్రకటం
చిరి. ప్రవేశ పరీక్షనుండి పట్టభద్రుడగునపు
కును సంస్కృతమును అభిమానవిద్యగాఁజెల్లు
కొని విశ్రాంతిదినములలో శ్రీమాన్ తాండవ
కృష్ణమాచార్యులవారియొద్దను, శిష్టా నరసింహ
శాస్త్రిలవారియొద్దను, దిక్కనును పాపిర్య
మును, వ్యాకరణమును బెంపొందించికొనిరి.

బందరు జాతీయకళాశాలయం దుపా
ధ్యాయులుగఁజేరి తాము చెప్పగల పాఠము
లొకకొకలయందు లేకుండుటచే దివ్యదాన
మున మఱియొకరి నేర్పఱచి వారికి మానము
నకు నలువదిరూప్యములవంతునఁ దామే వేత
నము నిచ్చుచుఁ గొవ్వూరం గల యాంధ్ర
గీర్వాణ విద్యాలయమునకుఁ బ్రధానాచార్యు
లుగ నియమింపఁబడి చేతనములేకుండఁ బని
చేయుచుండిరి. ఆవిద్యాలయమునకు సంబంధిం
చిన పరిపాలనవిషయములఁ జక్కదిద్దకలేవని

యర్హింపఁగాఁ దర్ఫ్ఫియత్తు మునకువై ముఖ్య పేర్వములఁ
దరిసికొని విజయనగర సంస్కృతికళాశాలకు వైసు
ప్రెసిపాలుగాబెల్లి పనిచేసిరి. పీఠిబద్ధి చాతుర్యమునకును,

విద్యార్థిబాషకును మెచ్చికొని శ్రీ విజయవగర మహా రాజబంధుగారును, కిశోరి రామానుజాచార్యులుగారు మొదలగు ప్రముఖులును కళాశాలకు సంబంధించిన వసతి గృహపరిపాలనమును (Hostel management) వీరి యధీనమునర్పి సంవత్సరమున కిరువదివేల రూప్యముల వంతున వీరి కొనసాగిరి. వీ యాచార్యులును విద్యార్థుల విద్యార్థులు వికసించవలయు మార్గముల నాలోచించి వసతి గృహమునకు సంబంధించిన వసులకు వినియోగించి శ్రీ శ్రీ మహారాజబంధుగారి యొక్కయు, రామానుజాచార్యులు మొదలగు విద్యార్థియోగ్యుల యొక్కయు నాదరాధిపూసములఁ జూడఁగొనిరి. సంస్కృతకళాశాలల పరిశీలనకర్త యగు పి. పి. యస్, శాస్త్రులవారు (Superintendent of Sanskrit Colleges) లండను నగరమునకుఁ జొచ్చి సంవత్సరమున శ్రీమహారాజావారి యనుమతిని, విద్యాభ్యాసకేంద్రం కీర్తనపైని, వారి స్థానమున వీరు నియమించఁబడి తృప్తికరముగఁ బని చేసిరి. శ్రీ శాస్త్రులవారు లండను నగరమునుండి వచ్చిన తర్వాత వీరిని బ్రథమమువారు కనప నర్మిలుఇన్స్టిట్యూరుగా నియమించిరి. ఆయుర్వ్యోగమున ముండుతటి స్వతంత్రముగఁ బ్రాచ్యకళల బోధించు కళాశాల నొక దాని నేర్పఱచి పనిచేయవలెనని తలంచి విద్యాభ్యాస కేంద్రముల వలదనుచున్నను ఆయుర్వ్యోగమునకుఁ దిగో చక మొసంగిరి. తరువాత కొత్తగురువకునచ్చి మరలఁ బ్రవేశించి తత్సంపద కార్యకేంద్రం ప్రోవోసర్సుడుఁ బరిపాలనమునఁ గొన్నిచార్పులను నూదింపఁగాఁ గార్య దిక్కులును, బరిపాలకవర్గమును వినవలయునఁ దత్సంస్థకు విడిది స్వగ్రామమును చిట్టచూచునగునకు కయచేసి తమ తండ్రిగారి పేరిట “శ్రీపరవినా సంస్కృతకళాశాల” నేర్పఱచి దాదాపు ౨౫ మంది విద్యార్థులకు భోజనాది వసతుల వయాదితముగ నొడఁగూర్చి పనిచేయుచుండిరి. ప్రాచీన గురుకులములవలె నీవిద్యాలయము నడచుచు

లేను. ఉపాధ్యాయబృందమును, విద్యార్థి బృందమును సంక్రి మమాదులవలెఁ బరస్పరానురాగమున మెలంగుచుండును. వీరు సోపకోపాధ్యాయులయొడఁ పను భావమునఁ జరించుటవలననే కళాశాలయం దెట్టి యొడు దోడుకులును లేకున్నవి. వీరి స్థావరము, నిరాదంబరత్వములకు వీరి పవతి తల్లిగారగు ఆంధాళమ్మగారి కారణమని తెలియుచున్నది. ఈకళాశాలకుఁ గొంతభూమిని, గొంతద్రవ్యమును నిరాళముగానిచ్చి పరిపాలకవర్గ మొక దాని నేర్పఱచి వారి యధీనమొనర్పిరి. ఆంధ్రదేశమందలి యనేకు లీకళాశాలలోఁ జదివి విద్యాభ్యసనము నాపుకొనుచున్నారు.

“మహాపాధ్యాయ” బిరుదము

వరసరావుపేట యందు ౧౯౩౧ సం॥ ౪ము మార్చివెల ౭, ౮, ౯ తేదీలందు శ్రీ శ్రీ ఉదయ్యారు రాజావారి యగ్య కేంద్రము జరిగిన పదునొకండునాంధ్ర సారస్వతపరిషత్వాన్ని కపథియందు శ్రీయోచార్యులవారి పాండిత్య విశేషముల, ద్యాగసంపదముల నభినందించి పథ్యులు “శ్రీమన్మహాపాధ్యాయ” బిరుదము నొసంగి నత్కరించిరి. వీరాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమునం గల సంస్కృతశాఖ కథ్యకులు (President, Sanskrit, Bd. of Studies)గ నెన్నికొనఁబడి తచ్చాఖ్యుల అన్యుతముగా నిర్వహించుచున్నారు.

శ్రీ వరదాచార్యులవారు ప్రాచ్యకళోక్తివేదము నకుఁ దగిన దోహదమొసంగుటకును, భాషామహోదధిని ద్రచ్చి రత్నముల నేటి నాంధ్రసారస్వతలోకమున కొనసండుటకును, దగినశక్తి యుక్తులను, ఆయురారోగ్య భాగ్యములను, బర పేక్ష్యులఁ డనుగ్రహించునని నమ్ముచున్నాఁడను.

కో. పేం. శర్మ.

శ్రీమతి ఆదిపూడి వసుంధరాదేవిగారు

ఆశ్చర్యమేరాలు,
బడవ-ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహిరాసభ, నందూరు.

శ్రీమతి శాశులు
సి. హెచ్. దాశమృగారు
యల్. యం. సి.

ఆశ్చర్యమేరాలు,
బడవ-ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహిరాసభ, నందూరు.

శ్రీమతి సుబ్బాక్షి అమ్మగారు

తైదా కేటి మునిసిపల్ కమిషనరులకు సభ్యురాలుగా నియమించబడినది.

శ్రీమతి ప. వెంకట రమణమ్మగారు

అవకాశాల్ని మునిసిపల్ కమిషనరులకు సభ్యురాలుగా ఎన్నుకొనబడినది.

శ్రీమతి గుడిచాటి రంగనాయకమ్మగారు

తెలంగాణ మునిసిపల్ కమిషనరులకు సభ్యురాలుగా ఎన్నుకొనబడినది.

ఆంధ్ర మహాసభలు, 1931 - గుంటూరు

పదునెనిమిదవ ఆంధ్ర మహాసభ

28-6-1931.

శ్రీయుతులు వరాహగిరి వెంకటజోగయ్య పంతులుగారు, అధ్యక్షోపన్యాసమున ఆంధ్రుల పూర్వపుటున్న తస్థితిని చాటిచెప్పిరి. ఇప్పటి హీనస్థితికి కారణము నిట్లు నుడివిరి :

ఇట్టి గొప్పస్థితి గల మనదేశమునకు ప్రస్తుత హీనస్థితి ఈ క్లుప్త ఇండియా కంపెనీవారు మనదేశ ప్రభుత్వము వహించి నప్పటినుంచి ఆరంభమాయెను.

వారు మన కాస్త్రపరిశ్రమమును, నాకాపరిశ్రమమును అణకేపములు వగైరాలు విధించియు, నితర ఉపాయములు బన్నియు, నిర్మూలముజేసిరి. ఇదిగాక లేనికారణములు గల్పించి, మనలను వైస్రాయలుండి తొలగించి మన సామ్రాజ్యైర్వములను, యుద్ధవాతుర్వమును క్రమేణ తస్థుమార్గముల వలంబించి మనలను పిరికిపండులుగ జేసిరి. వైస్రాయలునుండి తప్పించుటయేగాక మనలను రాజ్యాంగవిధానములలో (కరర్ ఆడ్మినిస్ట్రేషనులలో) గూడ పూచీగల అన్ని ఉన్నతపదవులనుండి తప్పించిరి. యావిధముగ మన స్వతంత్రయోచనాశక్తులను నాశనముజేసిరి. మన హైందవదాస్యము పూర్తి జేయుటకు మనకు పాఠశాలలు వగైరాలలో జెప్పబిద్ధయే కారణము. పాఠశాలలోని విప్లవతరగతుల నుండియు బ్రిటిషువారు హైందవులకంటె గొప్పవారనియు, కూరులనియు, విద్యావంతులనియు చెలుపు పుస్తకములను చదివించి మనయొక్క మ్యానకము బ్రిటిషువారి బెన్నుత్వమును, ఉన్నపాలతో బోధించిరి. బ్రిటిషు కూరుల చరిత్రలను జదివించిరి. మనకూరుల గుణసంపత్తులను తెలుపుకలను వెనుక జెట్టిరి. ఈవిధ్యవలన హైందవ వైర్వ

స్థాయిర్వములు చెడి దాస్యభావము వృద్ధిఅయి విదేశీయుల రాజ్యపరిపాలనవలన గలుగు హీనస్థితివిగూడ మనకు స్వాభావికమని భ్రాంతిపడుచుంటిమి.

మరల పూర్వపుటున్న తస్థితికి వచ్చుటకు గ్రామపునర్నిర్మాణపద్ధతి యావశ్యక మనిరి. అందుకు ముఖ్యములయిన సాధనములివి యివి :

1. గ్రామపంచాయితీలు, 2. చదువులు జేత మొదలగు పారిశ్రామికములు, 3. వ్యవసాయము, 4. విద్య, 5. పారిశుద్ధ్యము, 6. పహకాతోద్ధ్యమము మొదలగునవి.

తిరువాత నా సాధనముల తత్త్వమును చక్కగా వివరించిరి.

తదుపరి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతను నొక్కిచెప్పిరి. ఆంధ్రోత్కళ నమస్యను గుఱించి విరివిగ చర్చించుచు గంజాము మండలమునందలి ఆంధ్రులను, ఆంధ్రరాష్ట్రముననే చేర్చుటావశ్యకమని గట్టిగా చెప్పిరి.

కడచిన సంవత్సరకాలమున సంప్రాప్తించిన దేశనాయకుల మరణములను గూర్చిన విచారపు తీరుమానములు, ఒకటిరెండు అభినవనపు తీరుమానములు నయిన తరువాత కొన్ని ముఖ్యము లగు తీరుమానములను గావించిరి.

శ్రీమతి పెనుబోతు వెంకటసుబ్బమ్మగారు

దేశవాద పురపాలక సంఘమునకు సభ్యురాలుగా
దేవుని కొనబడిరి.

శ్రీమతి కుమారి చిల్పవాళ్ల వైరాంజి

నాగపూరి విజానులు. కీ. వే. భాగ్యలక్ష్మమ్మగారు
వైరాంజిగారి కుమారి. లండనునగరమున
'బారిష్టరు' పరిక్షయందు ప్రవేశము.

P. P. A.

బుచ్చి కృష్ణమూగారు

రాజమహేంద్రవర దేశీయవిద్యాలయ గౌరవ
వోపాధ్యాయురాలు. ఈమె శ్రీ శ్రీ బ్రహ్మచారి
వామయంతరావుగారి పతీమణి, సుప్రసిద్ధ చిత్రకారిణి,
స్థానిక దేశసేవికాసంఘ వాయకురాలుగనుండి, విదేశ
వస్త్ర బహిష్కరణమందు చాలపాటుబడిన యువతీమణి.

మ. శాంతాబాయిగారు

రాజమహేంద్రవర దేశీయ విద్యాలయమున గౌర
వోపాధ్యాయురాలు, హిందీభాష నేర్పుచుందురు.
మద్రాసు శ్రీరామకాశ్మీగారి భార్య. ఇక్కడ భారత
హిందీ ప్రచారకమండలి వృత్తికేళ శిష్యుగారి సోదరీ
మణి. విదేశవస్త్ర బహిష్కరణమందు పాల్గొనిన దేశ
సేవికాసంఘ సభ్యురాలు.

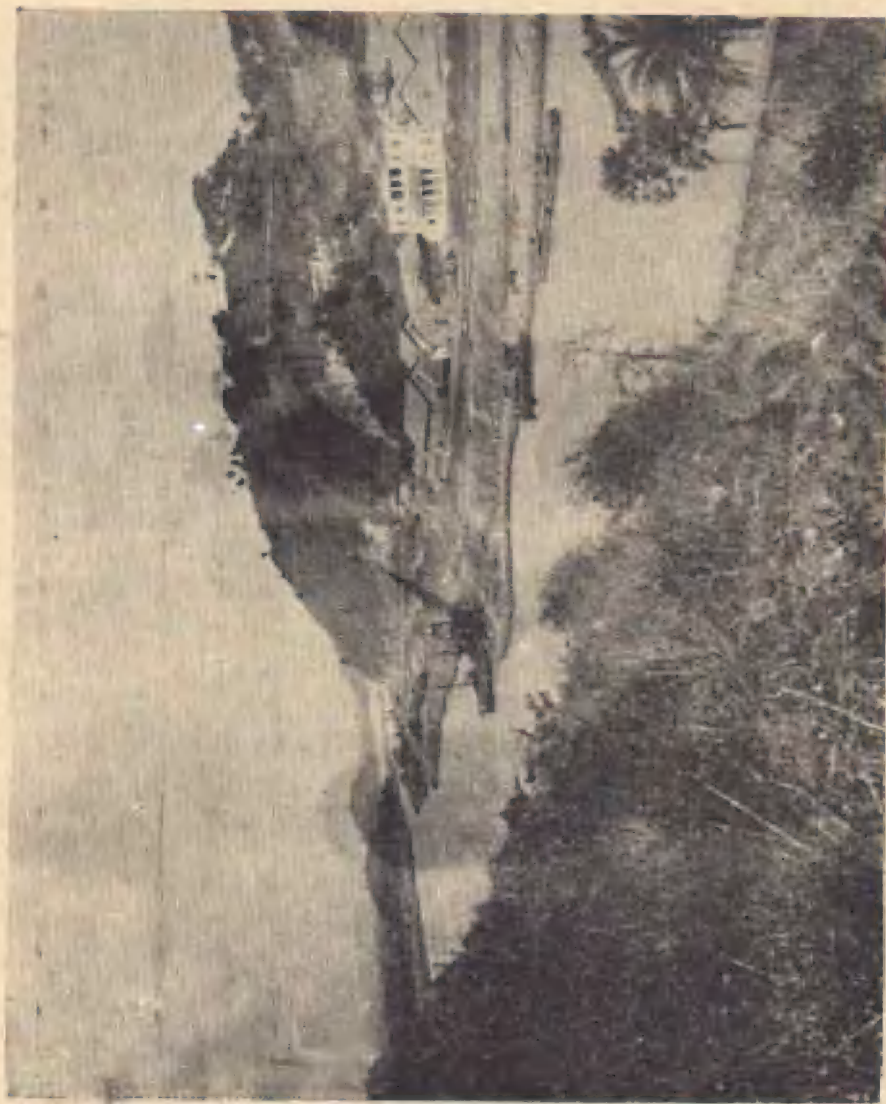
గా. అలమేలుమంగమ్మగారు

రాజమహేంద్రవర దేశీయవిద్యాలయమున గౌర
వోపాధ్యాయురాలు. ఆత్మగ్యకాస్త్రము, గృహనిర్వ
హణకృత్యములు నేర్పుదురు. చాలాకాలమునుండి దేశీయ
విద్యాలయోపాధ్యాయులుగ నుండి పనిచేయుచున్న గాడి
చర్ల రామమూర్తిగారి భార్య. విదేశవస్త్ర బహిష్క
రణమందు పాల్గొని పనిచేసిరి.

బా. వెంకటచలమమ్మగారు

ఈమె రాజమహేంద్రవర దేశీయవిద్యాలయమున
గౌరవోపాధ్యాయురాలు. సంగీతము, కుట్టుపని నేర్పు
చుందురు. బొల్లప్రగడ సుందరగోపాలరావుగారి భార్య.
స్థానిక దేశసేవికాసంఘమున సభ్యురాలుగనుండి విదేశ
వస్త్ర బహిష్కరణమున పనిచేసిన స్త్రీ రత్నము.

౫. సమృద్ధమునుండి శేషలోనికి ఒడలు పోవునూర్లము

౬. సముద్రమునుండి త్రవ్వకమున గొట్టముగలద కిరమున వైచుట

కీ. శే. వేదము వేంకటాచలమయ్యగారు *

గుజ్జము వేంకట సుబ్బరామయ్యగారు, యం. ఏ.,

వీరు ౧౮౬౮ వ సం. ౧౦ ఆగష్టు నెలలో గోదావరికి జ్ఞా పోచూరు గ్రామమున జన్మించిరి. తండ్రి వేంకట రమణశాస్త్రిలు, తల్లి లక్ష్మమ్మ. వేంకటరమణ శాస్త్రిలు విద్యవ్యవస్థాపకాదులు, శాంతమూర్తులు, ఋషికుల్యలు. ఆకాలమున పోచూరులో సుపాఠ్యాయులుగ నుండిరి. వేంకటాచలమయ్యగారికి ఇరువురు అన్నలు. శ్రీష్టలు జగద్విదిత విద్య తక్కువ పుంగవులు, అపరమల్లి నాథులు, కీ. శే. కళాప్రపూర్ణ వేంకటరాయ శాస్త్రిలు. ద్వితీయులు వేంకట సుబ్బయ్య అనువాడు ఉన్నది విద్య నభ్యసించి రాజమహేంద్రవరము లోకాస్కాంతులు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి లేతవయస్సుననే చనిపోయిరి. వేంకటరమణశాస్త్రిలుగారు విశాఖపట్టణమున వార్కల్ స్కూలులో ఆంధ్రపండితులుగా ఏ దెనిమిది సంవత్సరములు పనిచేసిరి. కావున అచ్చటనే వేంకటాచలమయ్యగారు తమబాల్యమును గడపిరి. మూడువయసు తరగ

తులు వార్కల్ స్కూలులో చదివి పదవ అచటిహిందూ హైస్కూలు (ఇప్పుడు ఎ. వి. యల్. కాలేజి) లోఁ జేరిరి. కొంతకాలము “కళాప్రపూర్ణ”ల యొద్దఁ గూడ విద్యాభ్యాస మొనర్చిరి. తరువరి ౧౮౮౮ వ సం. లో తండ్రిగారు రాజమహేంద్రవరము గవర్న మెంటు కాలేజీలో ప్రధాన పండితోద్యోగమును స్వీకరించినందున వేంకటాచలమయ్యగారును ఆకాలేజీలోనే చదువుకొని ౧౮౯౩లో బి. యె. పరీక్షయైరి. ఏతరగతిలోను ఏవిషయమునును వీరు ప్రశంసాస్థానమున నై గొనుచుండిరి. బి. యె. పరీక్షలో సంస్కృతమున రాజధానికి మొదటి వారై విజయనగరము మహారాజుగారును, గోదావరును ఇచ్చుచుండిన ౫౫౦ రూప్యముల బహుమతిని గడించిరి. ౧౮౯౬ లో లోక్ ఇన్స్టిట్యూట్ హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులైరి. ముఱుసంవత్సరమున వివాహము చేసి కొనిరి. ఆముఱుసంవత్సరమున రెండవ గ్రేడు పీదను పరీక్షయైరి. ౧౮౯౯ లో అచటనే మహారాట హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులుగఁ జేరి రెండేండ్లు పనిచేసిరి. అంతట తత్సూర్యము కావలికి ఎనిమిదిమైళ్ల దూరమున నున్న స్వగ్రామము మల్లయపాలెము శ్రోత్రియములో తండ్రిగారు చేరియుండినందున వారికి సమీపముననుండవలయు నను కోరికతో వేంకటాచలమయ్యగారు కావలికి కాపురమువచ్చి మున్సిఫ్ కోర్టులో మూడుసంవత్సరములు వ్యాయవాదులుగఁ బనిచేసిరి. తరువరి ౧౮౯౮ లో వీరు ఫస్టుగ్రేడు, బి. యల్. రెండును పరీక్షయై నెల్లూరులో వ్యాయవాదవృత్తి వారంభించి జీవితాంతమువఱు కష్ట గడపిరి. మొత్తముమీఁద వీరు నలువదిసంవత్సరములకు పైగా వ్యాయవాదవృత్తియందుండిరి. ఈ ౧౮౩౧ సం. నవంబరు ౧౩ వ తేదిని పరమపదించిరి. ఇప్పుడు వీరికి

* ఇందలి జీవితచరిత్రపు వివరములు క్రిత కేసుల తమ్ములు బ్రహ్మశ్రీ వేదము సూర్యనారాయణశాస్త్రిలవారి వలన సంగ్రహింపఁబడినవి. వారి కీవ్యాసకర్త యెంగయ కృతజ్ఞాదు.

ఒకతమ్ముడును, ఇద్దలు కొమార్లు, ఒక కొమార్తెయుఁ గలరు.

వీరు స్వయంకృషిచే తక్కుభావలను—త్రాచీ నములను, అధునికములను—వేర్వీ వానియందు నవమానపాం దెలిగఁడించిరి. అయ్యది, హిందూ, గ్రీకు, ల్యాటిను, చీను, పారసీకము, అవెస్త్ర, జర్మను, ఫ్రెంచి, అలబము, మళయాళము, కన్నడము మున్నగునవి. వీరు ముఖ్యముగఁ త్రాచీనధూగోళము, ప్రాచీనచరిత్రము వీనియందగాఢపాండిత్యము వార్జించిరి.

నిక్కముగ వీరికివితము ధన్యము—వ్యాయవాది వృత్తిలో నీతికి, విజ్ఞానమునకు, సత్యవాదిత్వమునకు, గౌరవప్రకర్తనకు వీరికి సమాములు వీరే. మోమోలుమిను మంతయును లేక తాము సత్యముని పమ్మిద దానిని ఎవరి మ్రోలసేని నిర్భీతిగా వాక్రమ్ము ధీరోవాత్తులు వీరు.

తమ విరామకాలము సంతయు గ్రంథపకనము నందే, జ్ఞాపార్థవమందే, సత్యపరిశోధనమందే వీరు గడచిరి. వీరి యధునికతనము ముద్రితములను, అముద్రితములును పెక్కులు గలవు. ముద్రితములు :

‘భారతవిమర్శ’, ‘సప్తద్వీపములు’, ‘అగ్ని పూజ’, ‘భిక్షుపంచకము’, ‘కతిపయశ్చంద్రాధికజన్మస్వరూప విచారము’ మొదలగునవి.

అముద్రితములలో : ‘రామాయణవిమర్శ’, ‘లలితా సహస్రనామభాష్యము’, ‘అమరకోశ వ్యాఖ్య’, మొదలగువానిని లేక్కొనవచ్చును. తన వ్రాయసకాయ దొరకినయెడల, అది పవిగాఁ గూర్చుండి చెప్పుదుఁ జోయినయెడల కొన్ని సంవత్సరములవఱకుఁ జెప్పఁదగినంత విషయము తమయొద్దఁ గలదని వేంకటాచలమయ్యగారు బివేషణ మడిచిరి. ఇట్టిమహానీయులు, ప్రతిభాశాలులు పుట్టుట యరుదు. అట్టివారు మనయెదుట నున్నంత కాలము మనము వారికి తగునవతులు కలిగింది వారివలనఁ బడయవలసినంత జ్ఞానలాభము నొందకుండుట మన దురదృష్ట మనక తప్పదు.

పరమేశ్వరుడు శ్రీ వేంకటాచలమయ్యగారి యాత్మకు శాంతిని ప్రసాదించుగాక !

వీరు ఆంధ్రలోకమునకు చిరఃపరిచితులును, విఖ్యాతపండితులునగు కీ॥ శే॥ వేదము వేంకట రాయశాస్త్రిగారికికనిష్ఠబోధరులు. బహుభాషా వేత్తలు : స్వదేశీయములు, పరదేశీయములునగు అనేకభాషలయందు వీరి కనమాన పాండిత్యముకలదు. ప్రథమమున కొంతకాలము రాజమహేంద్రవరమున సభానోపాధ్యాయ పదవి నుండి యావృత్తిని వదలుకొని న్యాయవాద వృత్తి నవలంబించిరి. దాదాపు ముప్పదియైదు వత్సరములుగ నెల్లూరులో వీరు విఖ్యాత న్యాయవాదులుగ నున్నారు. తమవృత్తిని న్యాయ్య పథమున సాగించుచు వాసఁగాండిరి. బహుభాషల పరిశీలన ఫలితముగ పెక్కు అమూల్య వ్యాసములను ప్రకటించిరి. ఇంకను ప్రకటింప దగిన వెన్నియో కలవు. భారతీయందు ప్రకటితములయిన వీరి నాలుగువ్యాసముల విలువను ఆంధ్రలోక మెరిగియేయున్నది. ఇంకను వీరి యీ యమూల్య వ్యాససంచయము సలంకరించుకొనవచ్చునుగదా యని భారతి మురియుచుండినది గాని విధివైపరీత్యము! శ్రీ వేంకటాచలమయ్యగారు స్వర్గతులయిరి, భారతికోరికలు పమ్ములయినవి.

వీరి సుసంస్కృతమగు నాత్మకు పరమేశ్వరుడు శాంతి ననుగ్రహించుగాత !—భా. సం.

కళామూలగంప

జాక్ చాప్ మెక్ (వైమానికుడు)

పదకొండేండ్ల వయసుగల యీ బాలుడు మ్యూయార్కున పెంబరిగా విమానమును నడపెను.

నూతన బ్రిటిషు ప్రభుత్వ మంత్రివర్గమున కొందరు

- (1) రాష్ట్ర మాన్యువల్ గారు, (2) స్పీడమన్ గారు, (3) సర్ హెన్రీ డువెల్ గారు, (4) కార్మిక గారు, (5) సర్ ఫిలిప్ కెన్సింగ్ టెన్సన్ గారు,

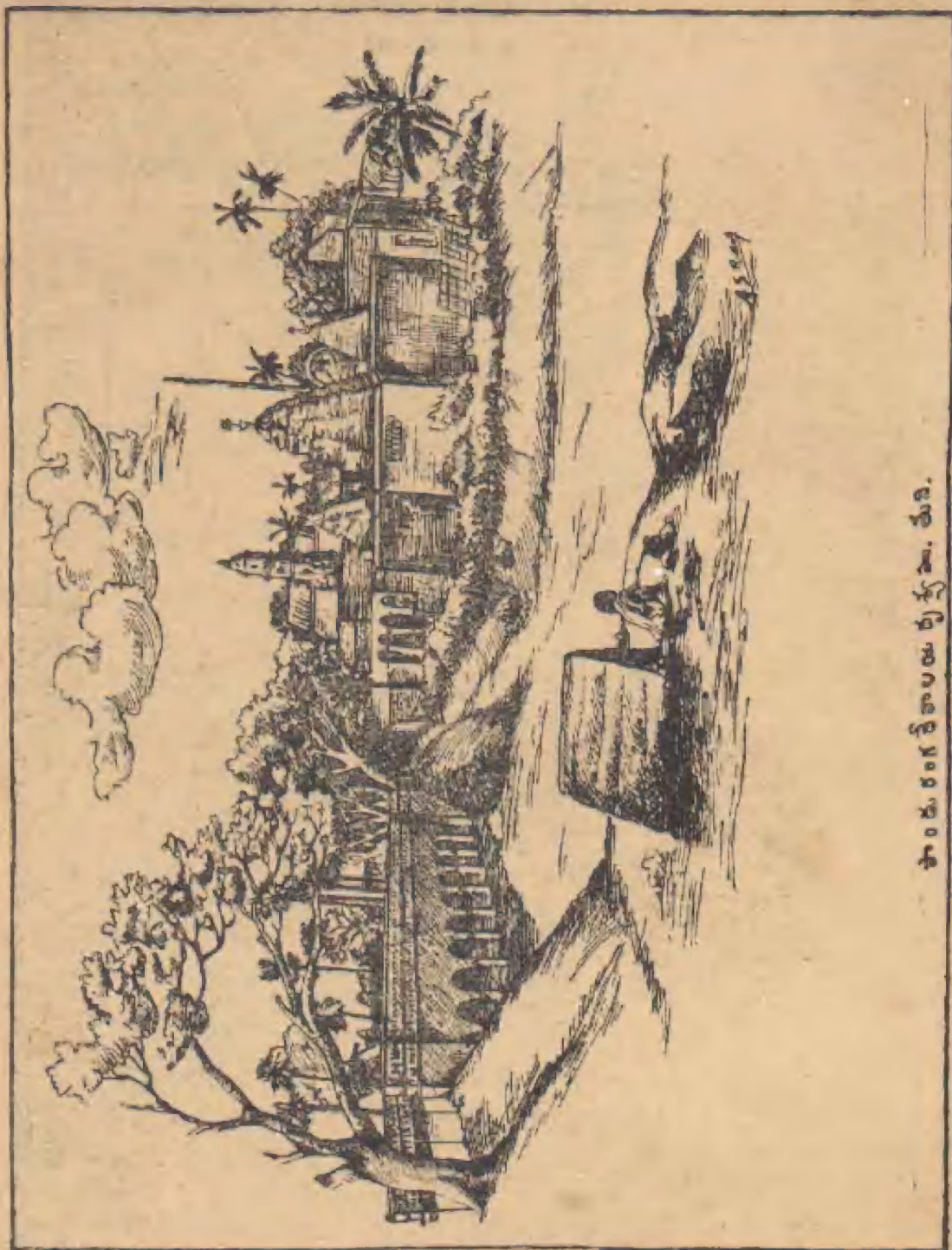

- (6) కార్మిక ప్రభుత్వ, (7) కార్మిక పరిరక్షణ, (8) సెవిల్యేషన్ గారు, (9) జె. హెచ్. థామస్ గారు.

1. ప్రధానమంత్రి:—రాష్ట్ర మాన్యువల్ గారు, 2. ఇండియా మంత్రి:—సర్ సామ్యూయల్ హోరు గారు, 3. కోశాగార మంత్రి (చాన్సలరు ఆఫ్ ఎక్స్ ఛేంజ్ సెవీ) :— ఛేంబర్లెన్ గారు, 4. విదేశ మంత్రి:—సర్ జామ్ సై మన్ గారు, 5. వాణిజ్య పరిరక్షణ మంత్రి:—వార్టన్ రెస్సింగ్ గారు, 6. ఆఫీస్ వేరీషన్ మంత్రి (డొమినియన్):— జె. హెచ్. థామస్ గారు, 7. కాలనీల మంత్రి:—సర్ ఫిలిప్ కెన్సింగ్ టెన్సన్ గారు, 8. నౌకాదళ మంత్రి (ఫ్లెట్ లార్డ్ ఆఫ్ అడ్మిరల్టీ):— సర్ అయిర్స్ మాన్యువల్ గారు, 9. యుద్ధ మంత్రి:— హెయిల్స్ మన్ ప్రభుత్వ గారు, 10. విమాన మంత్రి:— లండన్ డి. ప్రభుత్వ గారు, 11. స్వదేశ మంత్రి:— సర్ హెన్రీ డువెల్ సామ్యూయల్ గారు, 12. కార్మిక అధ్యక్షుడు (లార్డ్ మెన్డెంటు ఆఫ్ కార్మిక):— హెన్రీ డువెల్ గారు, 13. మద్రాసు కారి (లార్డ్ పీబి పీబి):— ఫిలిప్ స్పీడమన్ గారు, 14. విద్యా కార్యక్రమం:— సర్ డోవెల్స్ మెన్డెంటు గారు, 15. వ్యవసాయ మంత్రి:— సర్ జామ్ సై మన్ గారు, 16. కార్మిక మంత్రి:—సర్ హెన్రీ డువెల్ గారు, 17. పశు మంత్రి (ఫ్లెట్ కమిషన్ ఆఫ్ పర్మిట్):— ఆర్మన్ డి. గారు, 18. పాకీస్థాన్ మంత్రి:— సర్ ఆర్మన్ డి. గారు, 19. ఆరోగ్య మంత్రి:—సర్ హెన్రీ డువెల్ గారు, 20. లార్డ్ చాన్సలరు:—కార్మిక ప్రభుత్వ గారు.

నీలిలో కన్వర్జెన్స్ 11 మంది, లిబరల్స్ 5 మంది, శేషము లిబరల్స్ 4 మంది, మొత్తము 20 మంది.

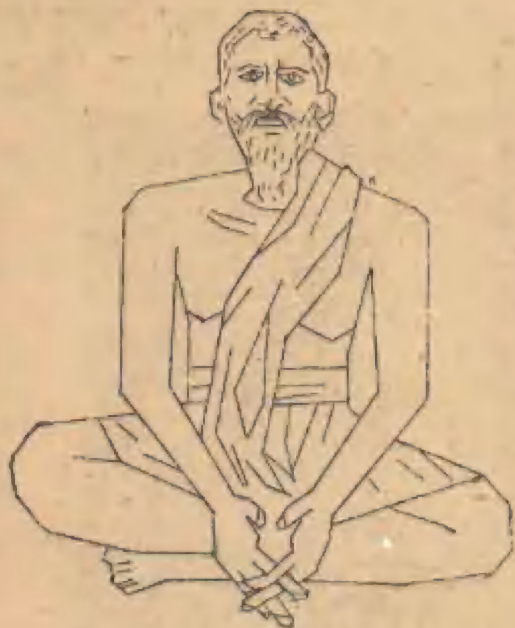

శాంతి, రంగరేణులయ్య స్తంభము.

చిత్రకారుడు: ఎ. సోమేశ్వరరావుగారు, తెలంగాణ.

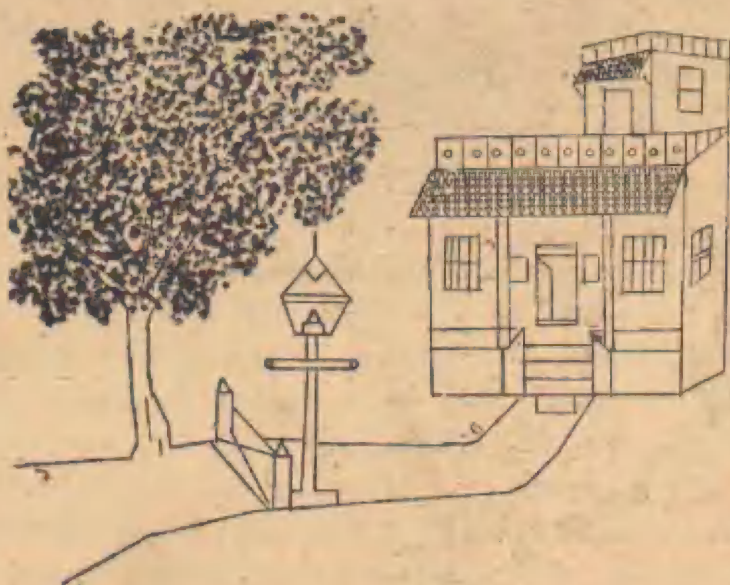
ప్రేవుయంత్రచిత్రములు

౪. శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస

౫. కుక్క

౬. బండకొట్టి

చిత్రకారుడు: శ్రీ వి. చక్రవర్త్యారాయణమూర్తిగారు.

పరేలు(బొంబాయి) కడ బయలుపడిన ప్రాచీన శిల్పము

బొంబాయి రాజధానిలోని పరేలు గ్రామమున నొక బాట తయారుచేయుటకై మట్టిని త్రవ్వించుచుండ ఆరడుగుల లోతులో నొక శిల బయలుపడినది.

సమంపూర్ణ ములుగ కనుపించుచున్నది. మధ్యవిగ్రహము భుజముపై మరిరెండు విగ్రహము లున్నవి. వాటికిని ఒక చేత జలపాత్రమును మరియొకచేత జపమాలయు నున్నవి.

దీని యొత్తు సుమారు ౧౧ అ. ౩.౫ అం; వెడలపు ౬ అ. ౫ అం; మందము అడుగున రెండడుగులు; అగ్రభాగమున నొక యడుగును. ఈశిలయందు మొత్తము పదమాడు మార్తలు కలవు. వీరముచట్టముపై నొక పెద్ద విగ్రహము కలదు. దాని యెడమచేత నొకజల పాత్రమును, కుడిచేత నొక జపమాలయు కలవు. ఈ విగ్రహమున కడమవైపున రెండు చిన్న విగ్రహము లున్నవి. అందు క్రిందిది వీణెవాయిండుచున్నది; పైది డమరుగమును, తాళములను వాయిండుచున్నది. మహావిగ్రహమునకు కుడివైపు మరిమాడు విగ్రహము లున్నవి. అందు క్రింది రెండును ఫీడిలను, వేణువును వాయిండుచున్నవి. మూడవవిగ్రహము కుడిచేత వీకతారయు, ఎడమచేత కరతాళములును కలవు. పయినున్న రెండు

అదే మధ్యవిగ్రహము మెడపై మరియొక విగ్రహము ఆర్ధాకృతిది కలదు. దాని చేతులలోను జలపాత్ర జపమాలలు కలవు. మధ్యవిగ్రహము రెండుభుజములపై మరి రెండు విగ్రహములు చిత్రింపబడినవి. ఈరెండవ విగ్రహము మెడపై నీయర్ధాకృతి ప్రతిమ కలదు. దాని కలు అయిదు- ఇటు అయిదు- మొత్తము పదిచేతులు. ఎడమ అయిదింటిలోను అయిదువస్తువులు-పాళము, ఫేటకము, ధనుస్సు, డమరుగము, కమండలువు కలవు. కుడి అయిదింటిలో నీవిధముగ నే కంఘము, ఖడ్గము, పరశువు, డమరుగము, అశ్రుమాల ఆను నయిదును కలవు. మధ్య విగ్రహములు మూటికిని సుదులు కృతీయనేత్రమును, జటా మకుటమున చంద్రికలయు, చేతులలో వలయములును కలవు. మధ్యగల యిమూడవవిగ్రహము ఇందు ప్రధాన

మయినదిని పన్ని బేళమునుబట్టి చెప్పనగును. మడుట తృతీ యశేత్రము, జటామకుటమున చంద్రకళ, వివిధములగు ఆయుధములు ఈశిల్పము వైభవము నిరూపింపజాలియు న్నువి. తొద్దదేవాలయముల పారి పారి పారి వాహనమును విగ్రహమున మాడుమూర్తుల నొకదానిపై నొకదానిని మనము చూచుచున్నాము. ఈశిల్పలోని ప్రయోగము విగ్రహములయొక్క భావము ప్రాచీనదేవాలయములలోని ఏకపాద త్రిమూర్తి యను విగ్రహమున కాననగును. ఈ రెండుభావముల నొకేనోట ఐమిడ్పవలయుననియే శిల్పి ప్రయత్నించియుండవచ్చు.

మరియు, కాత్యాయనమున త్రిమూర్తులలో నేదే నొకదానినుండి పెక్కు దేవాంగన లావిర్భవించుచుండు

టను గాంచుచున్నాము; కాని ప్రకృతిశిల్పముందలి ప్రయోగము విగ్రహము పురుషవిగ్రహమునకు ఈవిషయమున కాత్తగ్రంథములను మనకు తోడ్పడజాలకన్నవి. డి. గోపీనాథరావుగారు 'Elements of Hindu Iconography' అను తమగ్రంథములో వివరించినమహో శుని వివిధరూపములలో విదియొకటని యూహింపనగును.

పనితనమున చాలుకర్మయొగపు శిల్పములకంటె ఎలి ఫెంటా శిల్పములతో దీని కెక్కువ పోలిక కలదు. కాని ఎలి ఫెంటా శిల్పములలోని ఆంధ్రము, ఆవియవసన్నివేశము దీనియందు కానరావు. ఎటులున్నను ఇది శ్రీస్తుతకము పది యవ శతాబ్ది కిట్టివలిది కాదని దృఢముగ చెప్పవచ్చును.

—Bombay Chronicle.

తామస్ ఆల్వా ఎడిసనుగారు

తామస్ ఆల్వా ఎడిసనుగారు కీ. శే. విద్యుత్తుని, గ్రామఫోను మున్నగు అనేకవస్తువులను కనిపెట్టిన మహనీయుడు ఆక్టోబరు ౧౧ వ రేదిన మృతిచెందినను. మనము నిత్యము మనజీవితమునందుచున్న గింపు వస్తువులలో చాలభాగము వీరి మేధాశక్తివలన కనిపెట్టబడినవే.

వీరు అమెరికాలో ఓహియోరాష్ట్రమున మిలాను నగరమున ౧౮౪౭ సం. ఫిబ్రవరి ౧౧ వ రేదిన జన్మించిరి. కిరికండ్రి కామ్యూలు ఇ. ఎడిసనుగారు డబ్బి జాతికి చెందినవారు. తల్లి వాప్సీ ఎడిసను స్కూట్రాండు చేతమునకు చెందినవారినిట్టే. తామస్ తెలివిలేటలందు తల్లినిపోలెను. ఈతనియత్నము లన్నింటి కామె ప్రోత్సహ మొనరించుచుండెడిది. దేహదార్శన్యమునందు తండ్రిని పోలెను. ఈతడు సావకాలయందు మూడు

వెలయుమాత్రమే చదివెను. ఆయాటెలెలలో ఉపాధ్యాయు డీతని 'మిడ్లెస్టాన్' అని విడదొకెట్టెను.

౧౨ ఏండ్లప్రాయమునందు డబ్బులేక యాతడు కనాడి యను గ్రాండుట్రంకు రైల్వేయందు 'డిట్రీ యెట్టు' ప్లేషనునుండి వచ్చిపోవురైళ్లలో వార్తాపత్రికల నమ్మచు డబ్బు సంపాదించుకొనెడివాడు. అం దేమాత్రము మిగిలినను రవాయనకాస్త్రపరిశోధనకు వినియోగించెడివాడు. పత్రికలలో పాటు గ్రామముల ఫలసాయములగుండ రైళ్ల వద్ద విక్రయించుచు దాని రాబడివలన గ్రంథములు, పనిముట్లు కొనెడివాడు. ఇతడు రైలులో నొక పెట్టెయందే రవాయనపరిశోధనలు గావించుచుండును. ఈపరిశోధనల సమయమున ఫల్యూరికు ఆసిడ్ బుడ్డి ఒకటివగిరి రైలుతెనులబడునరేటి మంటలవచ్చినందున రైల్వే అధికారులు యాతని పాహును బయట పారచేసిరి. రైలుకంపెన్సుకు ఒక్కలెంపకాగు కొట్టి నందున ఒకచెరి కాశ్యేతముగ చెపు డయిపోయినది. అటుపిమ్మట ఈతడు ఇంటివద్దనే రవాయన పరిశోధనలు గావించుచుండెను. రైలులో పత్రికలు విక్రయించు లోకాలలోనే అమెరికాయందు అంతఃకలహములు పుట్టెను. అప్పుడు ఈతడు ముఖ్యమయిన వార్తలు వ్యయముగా తంతివార్తకారా తెలియజేయుచుండినందున, ఈతడు విక్రయించు "డిట్రీయెట్టు ప్రీ ప్రసు" పత్రిక విరివిగ చెల్లిపోయెడిది. వీరవ తాను స్వంతముగ "గ్రాండుట్రంకు హెరాల్డు" అను వార్త పత్రికను రైలులోనుండియే ప్రకటింపెను. నవయున్న రైలులో పత్రిక ముద్రించుటకు ఈతనిదే ప్రథమ యత్నము.

ఒకప్లేషనుమాట్టరుకుమారుని రైలుక్రిందపడి పోగుండ ఎడిసనుగారు తప్పించినందుకు ఆప్లేషనుమాట్టరు ఈతనికి ఉదితముగ పెరిగ్రాఫు నేర్పెను. అంత వరకు రైల్వే పెరిగ్రాఫిస్టు ఉద్యోగమును భద్రపెను. ౧౬ వ యేటనే పెరిగ్రాఫుచేయుటయందు గొప్ప నిపుణుడయ్యెను. తాను ఉద్యోగమునం దున్నపుడు రాత్రినే ప్రనివేర్చునపుడు, తానొకమూల గదిలో నిద్ర

పోవుచున్నను, మేలుకొనియున్నట్లే అవతల వానికి తెలియజేయునట్టి ఉపాయము యంత్రసాధనమువలన కనిపెట్టెను. తనతీరికచేళలందు తన ఆభిమానవిద్యయగు రసాయనశాస్త్ర పరిశోధనజేయుటకే యీపనిచేసినను, యజమానులు యీయుక్తిని కనిపెట్టి ఉద్యోగమునుండి తొలగించిరి. పిదప ననేకచోట్ల టెలిగ్రాఫీస్టు ఉద్యోగముచేసి తీరికపడుచుకొండెల్ల పరిశోధన కార్యము సాగించుచునే యుండెను.

పీరు మొట్టమొదట కనిపెట్టిన శేర్వడినయంత్ర పేదన ఎన్ని కలనమయమునందు కాలము వృథాకాకుంప ఓట్లు వైకొనునది. సభ్యులవచ్చి ఒకమీటసోక్కినచో ఆతనియవలదినచోటు కాగితముమీద అచ్చుపడును. ఈ యంత్రము పలుపురకు నచ్చలేదు. కాని దీనివలన ఎడిషనుగారొక సుదాహరణు చేర్చుకొనిరి. ఇకమీదట క్రొత్త యంత్రమును కనిపెట్టి తాను శ్రమపడుటకు పూర్వమే అది నిజముగ పలుపురకు ఉపయోగపడునదని యాధిపత్యమును మండెను. పైదానికి ౧౮౬౮ సం॥ చేపెంటుచొందెను. ఆతడు మిగులవృత్తిని దంతయన పరిశోధనలకింద వ్యయమునుచే మ్యూయోయిన్-నగరమునకువచ్చి ఉద్యోగమునకై దేవులాడుచుండగా, ఒక పెద్దకంపెనీలో తంతివార్తలయంత్రము చేడిపోవుటచే తలుపులు మూయుచుండ మాచుటకు జనులు సంతృప్త చేరియుండిరి. ఆర్థికక్షణ్ణిపరిస్థితులచేర్చడిన ఆసమయమున యీ కంపెనీ మూసివేసినచో చాలనష్టము సంభవించెడిది. కావున జనులసంతృప్తి చేసిన ఎడిషనుగారు చేడినయంత్రము బాగుచేయుదుననగా కంపెనీవారు ఆతని కనికారమిచ్చిరి. ఆతడది త్వరలో బాగుచేసినందున పెంటుచే ఉద్యోగముపొందిరి. అదట పనిచేయుచున్నపుడే యీతడు “ఎడిషను యూనివర్సలు ప్రింటరు” అను యంత్రమును కనిపెట్టెను. ౫,౦౦౦ చాలరులకు యజమానులకు అమ్ముకొనెను. వారు ౪౦,౦౦౦ చాలరు (౮౦౦౦ పౌనులు) లొపలిరి. వాటినుండి యీతడు “టెలిగ్రాఫ్” నందు సర్వజ్ఞుడని యెంచుచుండెను. ఈ ద్రవ్యముతో నతడు న్యూజిల్లండ్ లో వొక కర్మాగారమును స్థాపించెను. క్రమేణ యీతడు టెలిగ్రాఫ్

శాస్త్రమునం దనేకము ఉపయుక్తమైన మార్పులు చేపెను. ఈ మార్పులవలన టెలిగ్రాఫ్ కంపెనీలకు యెన్నియోకోట్లు లాభము కలిగెను.

పిమ్మట యీమేధావి టెలిఫోనుయంత్రమును వృద్ధిపరచెను. అదివరకు గ్రహంబెలుగారు కనిపెట్టిన పద్ధతిలో రిసీవరులో కొన్ని లోపములుండెను. వాని నతడు వృద్ధిపరచి కార్వరుద్వారా శబ్దమును రవాణా చేయుపద్ధతి కనిపెట్టుటచే టెలిఫోను నేటివీరికివచ్చెను. పీరు కనిపెట్టినవాటన్నింటిలోను గ్రామఫోనుయంత్రము చాలముఖ్యమయినది. బహుశ్రవణారముగలది. దీనిని ౧౮౭౭ సం॥ చేపెంటుచొందెను. అంతకన్న ముఖ్యమయినది విద్యుద్దీపము; విద్యుచ్ఛక్తిని నిలవాయించు బాటకీ, బయోస్కోప్ బొమ్మలు మున్నగునవియు పీరు కనిపెట్టినవే. పేదవారలకు చతురకరకముగ గట్టిగ నుండునట్లు “పోర్టబిలీ మెంటు” భవననిర్మాణపద్ధతిని కనిపెట్టిరి. ఈరీతిని పీరు కనిపెట్టినవాటన్నింటిగూర్చి యిచట శేర్కొనుటకు సాధ్యముకాదు.

౧౮౭౦ సం॥ సరికి పీరు అమెరికా ప్రభుత్వము వారివద్ద మొత్తము ౧౪౦౦ వస్తువులకు చేపెంటుచొందియుండిరి.

విశోపా యుద్ధ సంగ్రామమున పీరి అమెరికా మేధాకై దేశమునకు యొక్కడుగ వినియోగపడెను. అమెరికాకు జర్మనీనుండి వచ్చెడి రసాయనములు రానందున పదుమెనిమిది దినములు కృషిచేసి పీరు కార్వారికు ఆపిడు, తయారుచేయగలిగిరి. తనకర్మాగారమునందు ఈ రసాయనమును దినమునకు ఒకటన్ను తయారుజేయుచుండిరి. ౧౮౮౬ సం॥ అమెరికా విమానదళ-సంహారము నియమింపబడినపుడు ఎడిషనుగారు అధ్యక్షులని, నియమింపబడిరి.

పీ రి ఓ పి క

పీరి శీతకాలమునం దెక్కువభాగము క్రొత్త వస్తువులను కనిపెట్టుటకన్న వాటిని తనకర్మాగారములో తయారుజేసి విక్రయించుటయందే గడిపిరి. పీరికి గత లాభముగూడ పీరికి వ్యాపారరీతిగనే లభించెను. అతన

దన జన్మదినమువాడు వీరు తను కృషి నికముందు
కాస్త్రానాభివృద్ధికి యొక్కవ వినియోగింతునని సంక
ల్పించిరి. అంతవరకు కర్మాగారము వ్యాపారమునందే
నిమగ్నులై యుండిరి. వీరికి ఓషికాయ, పట్టుబలయు
మొదలు. పదునై డేండ్లపాటు దినమునకు ౨౦ గంటలు
చొప్పున పనిచేసియుంటినని వీరే ఒకపారి నుడిచి
యుండిరి. వీరు కనిపెట్టినవాపన్నింటిలో గ్రామభూమి
మాత్రము ఆకస్మికముగ కనిపెట్టిరి. కాని తక్కినవ
న్నియు కృషిచేసియే కనుగొనిరి. పెరిఫోనులో పాడు
నుండగ ఒకనూదివచ్చి వీరి వేలునకు తగులుటచే దీని
వలన శబ్దమును నిలవచేసి యుంచవచ్చునని కనుగొనిరి.
వాయువార్తావిధానమునకు మాలనూత్రమునుగూడ వీరే
కనిపెట్టి యుండిరి. వీరి పరిశోధనలపైని, వీరి యంత్ర
ములపై ఇటీవలికాస్త్రాజ్ఞలు కొంత అభివృద్ధిచేసి ప్రస్తు
తావధికి తెచ్చిరి. నేను పాశ్చాత్యదేశములలో నిత్య
కృత్యములందు ప్రార్థుపాడిచి క్రంకులోపున ఎడిసను
గారు కనిపెట్టిన సామగ్రిలేనిది గడువకుండెను. మానవ
కోటికింత మే లొనరించిన యానువాసియుడు మర
ణించినపుడు ఆ మెరికావాసులు గొప్పగౌరవముజూపిరి.

(ఇది వివిధాంగ్లపత్రికలలో ప్రకటితవ్యాసముల
సారాంశము.)

జయంతి వెంకట కిరీటిరావు

దేశములకు దివ్యసందేశము

౧

ఈశ్వరసందేశము మానవులకే కాదు; దేశములకుఁ
గూడను. దేశములకును ఆత్మ కలదు.

* * * * *

ప్రజల కి సందేశమును బోధించు వృత్తి గలవార
తమదేశ మీశోధనల నతిక్రమించినపుడు క్లాపించుటకు
ప్రభములు. ఈవిషయమున శ్రద్ధనహించని మతప్రచార
కులు ఈశ్వర సందేశము ప్రజలకుఁ దెలియజేయుదులకు
లందఱు పుచ్చుకొనుచున్నా రన్నమాట.

మహాత్మా! తిమ్మ, సత్యము నుద్ఘాటించినందు
లకు ఈయాచార్యులు నిన్ను వింటిందిన నిందింపనీ,
రాజులు నిన్ను కష్టముల పాలేసిన చేయనీ. ఎల్లరును
దేవ్యించిన దేవ్యింపనీ.

* * * * *

దేశముగూడ తన యాపాకము నేరువలయును :-
“నీ వితరుల భూముల స్వాక్రమింపరాదు. ఆత్మసంరక్షణో
పాయ మెఱుంగని బాతులఁ దుడు ముట్టెంపరాదు. పారిశ
దేశములపట్ల—చలసరాజ్యములయొడ-వత్యాచారము లొ
నర్పరాదు. శత్రుప్రభుత్వములకు విరుద్ధముగ నైవ నబద్ధ
సాక్ష్యము పలుకరాదు. నీపొరుగువానిని ప్రేమింపవల
యును. తెలుపు-వలుపు, ఆపియా-అగ్రికా, బలకాలులు-
దుర్బలులు, పెద్ద-చిన్న భేదము లేక యెల్లరను నీవలెనే
ప్రేమింపుము.”

ఇయ్యది దేశముల నుద్దేశించియే వ్రాయఁబడినది :-
“మీ రన్యోన్యము ప్రేమింపవలయునని నాయాజ్ఞ. నీ
కిరరులేది చేయరాదని తలఁతువో, దానిని నీ వితరుల కొన
ర్పకుము. మీఱునాముల నెగవేసికొనకుడు, మీవిశోధు
లను క్షమింపుడు.”

“నీవు నిర్దోషివి గానెంచితివేని నీకు లోఁబడిన
రాజ్యములకు స్వాతంత్ర్యము నొసఁగిమని భాగ్యము,
అధికారము గల దేశమునకు ఏమి చెప్పెను.

౨

ఈశ్వరపారిశయ గాక, నీజరు సిద్ధాంతముల నను
కరించెను ప్రజగల దేశము వ్యభిచార దేశమని ఏమి తలంపు.

* * * * *

కాలనీలు గల ప్రభుత్వమునకును, తొత్తుల నుండు
కొను మనుజునకును భేద మేమన్నది?

“కాలనీ”లనఁగా తెల్లని దుస్తులును, నల్లని పూచి
యములను గల యైశోపావా రుండేడి దూర దేశములు.

కాలనీ-పా-జ్యము పాపపంకిలము.
* * * * *

వ్యభిచరింపఁగూడదను నీతి స్వల్పము వినుచునే యుండును. అన్యదేశముల నాక్రమింప నూహించువాఁడు మానసికముగ వ్యభిచార మొనర్చినవాఁడే.

నీ సామ్రాజ్యమునందలి యొకభాగము నిన్నుఁ బడఁద్రోపినచో దానిని బిడిచి నీవు వేఱుగ నుండుము. ఈమావాన్ల మురి పెమువలన సర్వసభ్యుల మేలముగ నరక కూపమునఁ బడిపోవుటకంటె రాజ్యములు లేకుండుటయే లెస్సగుదా!

దేశములు నరకమునకు వెళ్లవు; అది పాపమొనర్చి నపుడు నరకమే వానియందుఁ బ్రవేశించును.

* * * * *

3

“ప్రాపంచిక రాజ్యము లన్నియు నాచే”యని యేసుతో నైతాను చెప్పినమాట సత్యబోధితము.

* * * * *

ఈశ్వర సామ్రాజ్యము సమీపించుచున్నది. ఇతఁ ప్రాపంచిక సామ్రాజ్యములు పశ్చాత్తాపపడవలయును.

ఈశ్వర సామ్రాజ్యముదక్క మఱియేరాజ్యమును నిలువనికాలము వచ్చినది.

ఈశ్వర సామ్రాజ్యసందేశమును ప్రతిప్రాపంచిక రాజ్యమును నేర్చుకొనవలయును.

* * * * *

వ్యక్తులవలెనే దేశములును పరివర్తనము నభ్యసించవలయును.

ఒకదేశము ప్రపంచము నంతటిని జయించినను, దనయాత్మను బోగొట్టుకొన్నచో లాభమేమి?

ఉత్తరజన్మలోనే కాని యొకదేశ మిశ్వర సామ్రాజ్యమునఁ జేరలేదు.

* * * * *

క్రీస్తు సిద్ధాంతములను బుద్ధిపూర్వకముగఁ ద్రోసి త్రుచ్చు దేశములు క్రైస్తవదేశము లనఁబడుచున్నవి.

తాను క్రైస్తవదేశము నని దేశ మనుకొన్నప్పుడెంతటి మనుజుఁడు క్రైస్తవుఁడు గాఁజాలుఁడు.

* * * * *

ఈన, వైవ బిల్లు చేసిన కవాగారములవలె ప్రపంచమంతటఁ దమ దురంతమును బ్రసరింపఁజేయుచున్న కపటపాలనముగల ప్రారప్రభుత్వము లంత ముందుఁగాక!

మరణము వీనియందే యిమిడియుండుటచే నిది నిర్మామద్యములగును. కాపమును దప్పించుకొనుటకు పాటిపోవ విూ కన్వరు వేర్పిరి? దేశముల శ్రుంకుడు వెళ్లను దగఁగొట్టి గొడ్డలి యెత్తఁబడి యున్నది. సత్సలములఁగాంచఁజాలని దేశవిష్ణుము నటుకఁబడును, ఏహింపఁబడును.

* * * * *

౪

వ్యాయము లేని నాగరకమానవుఁడు గాని, దేశము గాని లేదు. నీతి మనుజులకును దేశములకు నొకటియే.

వైయక్తికముగు నేరము దేశముపట్లను నేరమే యగును.

* * * * *

దొంగతనము, ఆశితప్యట, సాత్య, బలహీనుల వైరైర్వ్యము, ఆశక్తునిపై పెత్తనము వ్యక్తియొడ నపరాధము లయినచో దేశములయొడను నపరాధములె. కాన దేశములను ఆకార్యము లొనర్చరాదు.

దేశము వ్యక్తికి ఆదర్శముగ నుండవలయును.

తనచర్యలు తనప్రజలకు మార్గదర్శకముగ నుండు నట్లు దేశము మెలంగఁదగును.

* * * * *

ఒక పౌరుఁడు తనప్రభుత్వమునకంటె నేల భర్యముగ పరిచరింపవలయును?

తా నొక పని చేసినందులకు దేశము గర్వించుచు,
వాపనియే యొకవ్యక్తి చేసినప్పుడు గర్వించి యతని
నేల శిక్షింపవలయును ?

* * * * *

“దేశభక్తుఁ”డనఁగా తనదేశము ఇతరులను హిం
సించినపుడును, వారిని కొల్లగొట్టినపుడును గర్వించి
సంతసించువాఁడు.

తనకుమాటఁ దేపని యొకవ్యక్తి నవమానావల
ముచే సంతప్తుఁడనఁగో యాకార్యమునే తన మాతృదేశ
మాచరించినచో గర్వోన్మత్తుఁడనయివాఁడు — దేశ
భక్తుఁడు.

వానిపదేశములలో మాత్రమే దేశభక్తి కార్య
చిహ్నము.

* * * * *

యథార్థదేశభక్తులు అమృత యహంకారమును
గాంచి స్థిలవాఁడు. యథార్థదేశభక్తులు పెరలచే గారల
యందుండుబడి బాధల నవధరించువాఁడు.

నీదేశమునకు హింస కలుగుచున్నచో దిరుగఁ
బడుము, నీదేశ మితరులను హింసించుచున్నచో మరింత
తీవ్రముగఁ దిరుగఁబడుము.

* * * * *

౫

“అవాగరకుఁడు” — ఇది యొక దేశ మన్యదేశముల
పట్ల నుపయోగించుపదము. నిజముగ నెల్లరును నీపద
మున కర్హులై.

బలహీనదేశములను మనము జయింపఁదలచినపుడు
వాని నవాగరక మందుము. మనకంటె బలవంతులు
మనపై దాడిచేడలనపుడు, వారినిపూడ మన మట్లే యం
దుము.

అసియా యైరోపా యవాగరకత నవలంబింప
యత్నించినచో, యూరపు అనుమగదా — “అసియా
యిప్రుడిప్పుడు వాగరకతను నేర్చుకొనుచున్నది!.....”

* * * * *

“వాగరకత” — మెఱుగు పెట్టిన యవాగరకత.

దేశములు తమ వాగరకతను తాము పరుల కో
నర్పగల హావితోఁ గొలుచుకొనుచుండును.

రోగక్రిములు శరీరమునఁ బ్రవేశించినపుడు ‘మా
లాభముకొఱకుఁ గాదు; ఆత్మోన్నతి కొఱకే’యని నటించును.

* * * * *

“సంధి” — కొద్దివారిని లోబఱచుకొనుటకై
గొప్పవారు తమలోఁ దా మేర్పఱచుకొన్న రాశి.

రంగువాతులు మన తరపునఁ బోరాడినచో వీర
శిఖామణులు; మనవిరోధులఁ గలసినచో మూఢశిఖా
మణులు.

“వర్ణ ద్వేషము” — ముఖ్యముగఁ దెల్ల వారినిఁ బీడిం
చుచున్న యొకదినుసు చర్యవ్యాధి.

* * * * *

ఎవరిని జయించుటకు యుద్ధ మనవసరమో వా
రవాగరకులు.

అందరు నొకేదిగమగు చేష్టములు భరించుటచే,
వాగరకతవాగరకతలఁ గనుగొనట కష్టతరము.

ఓ వాగరకమృత్యుఁడా! ఏల నీ దురుదుతనము?
భవిష్యత్సామ్రాజ్యమున నవాగరకుఁడే నీకంటె ముందు
నడచును.

* * * * *

“బలహీనదేశమును, ప్రాచీన వారిని గౌరవించు”
మన్న నీతి సామ్రాజ్యములకే.

“ఓవానిపదేశవాసులారా! మీరు నాదగ్గఱకుఁ
జేరుదు. నేను మీకు చేయు సంతెల లంత దృఢములు
గావు” అని సామ్రాజ్యములు మెల్లగ ననుచుండును.

చిన్న దేశములను వెన్నుచుండి పెద్దదేశములు తమ
క్రిందకు లాగుకొనును.

* * * * *

తమ దేహములను జంపఁ గలిగినను, తమబాతి యా త్మను జంపలేని వారిని జూచి పరాధీనదేశములు భయ పడ నక్కఱలేదు.

* * * * *

పరాజయము — పరాజితభావము విజేతలలోఁ బ్రవేశించినపుడు జయ మపజయ మును.

పరాజితులను మూతవ సామ్రాజ్యమునకుఁ జేర్చుటకు నన్ననిహర్షమును, చిన్న ద్వారమును గలవు; జయించినవారి నభోగతికి లాగుకొనిపోవుటకొ—విశాల మార్గమును సింహద్వారమును గలవు.

* * * * *

చివర నున్నది మొదటికి రావలెనని చరిత్ర బోధించును. ఉన్నతి నొందినవాఁ డభోగతి నొందును. కనుక నున్నత సామ్రాజ్యము అన్నిరాజ్యములకును బావిన కావలసియున్నది.

* * * * *

జయించినవారికి భవిష్యత్తిట్లు చెప్పును—“నీ వితరులపట్ల వర్తించినట్లే యితరులు నీపట్ల వర్తించురు.” ‘బలవంతులతో యుద్ధము తలపెట్టినందులకు తగినకాపి జరిగినదని నీశత్రులతో నందువు. కాని బలహీనులపై కత్తికట్టినందులకు నూలుమునుగు లధికముగ నీకు కాపము తప్పదు.

‘నీవు తీసికొన్నది తిరిగి యిప్పుని నీశత్రువులతో నంటివి.

‘నీవు మ్రొగినదానిని క్రక్కుము’ అని యితరులు విన్నందురు.

* * * * *

విజేతలు—భవిష్యత్తు ఆక్రమదేశములతో నిట్లు నును: “శాంతిస్థాపనకై నే నీలోకమునకు రాలేదునుమా! వాఁడిభద్రము నొక్కదానిం చెప్పితిని, ప్రపంచమున నగ్ని ముట్టించును.”

మీరు చింతించినశత్రు క్షము మీ కెదురు తిరిగినది, నిదానమై, దేశములందరి యైకమత్యము నిశ్చయముగ

ఈశ్వర సమక్షమున వన్ని దేశములును సమరేశము కావలెను. ఆతఁడు వానిని—గొట్టెలను, మేకలను విడఁ దీయు గొల్లనివలె విడఁదీయును, గొట్టెలను భుజివైపున ను, మేకల పెడమచైపున నుంచికొనును. అప్పుడు ఎడమ మన్నవారిలో “మీ రభోగతికిఁ బొందు, నా కాఁకలిమైన పు దొక్కకబళమైనఁ చెట్టలేదు. నేను లోగనీడితుండనై త్రాణ దేశ యున్నప్పుడు మీరు నన్నావరింపలేదు. శృంఖలాబద్ధుడనై యున్నప్పుడు నన్ను విడిపింపలేదు” అనును.

అప్పుడు వారిట్లు మనవి నేయుదురు—‘దేవా! మేము విన్నప్పుడు నిర్లక్ష్యముగఁ జూచితిమి?’

ఈశ్వరుడు—‘నాపుష్టిలోని యేయొక్క చిన్న దేశము నావరింపక పోయినను, సృష్టికర్తనను నన్నావరింపనట్లే.

ఆదేశముల తిరగ దిక్కులేదు.

* * * * *

సమర్థదేశము గల దేశములకుఁ గలుగునది కాంతి, విగిలినవానికి వశాంతిపూర్వకమును సహారరణము.

“పాశ్చరీయర్థు”,
—వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణమూర్తి.

స్వరాజ్యమా? సురాజ్యమా?

స్వశబ్ద మొక్క ధర్మపదమునకుఁ బూర్వముం దున్నప్పుడే సరియగు సర్థమునిచ్చునగాని యితరపదము లకుఁ బూర్వముననుండి వ్యాఖ్యమైన యర్థము నొసఁగుట లేదు. ధర్మము నీనియర్థతమబట్టి యుండునగాన తన కర్తవ్యముకాని పరధర్మము భయపాము కాకపోదు.

స్వమతము

మామఁడు: స్వమత మనునది మతచేతములను బూర్వలంఘనఁజెంది పెద్దపెద్ద రాజాధిరాజుల కలహము లకుఁ గూడఁ గారణమై, దుర్బలు లగువారి యావదలకు

నిశ్చయముగ

వలసపోవుటకు పోతున్నా, పరదేశములవారు నిశ్చయముగ లోపలకు జొచ్చుటకు వీలొసంగివదిలెను భరతఖండము నొకకాలమున పెంత కలవర పెట్టినది. మహమ్మదీయుల దాడిచే ఒరంగజ్జు, హమమకొండ మున్నగుతావుల దేవాలయములలోని హిందువుల దేవతల శిలావిగ్రహములు మొదలంట నూడఁచెఱుకఁ జేయుచు, హిందుదేవాలయములు భిన్నభిన్నములయి రూపతీపోవుటయు, హిందువుల మానప్రాంతముల సాగ్యములగుటయు నిష్ప్రమతావేశపికావచ్చెడితములే. ఈభరతఖండమునఁగాని, యితరదేశములఁగాని యొక్కొక్కదేశమున నొక్కొక్కమరియు విభిన్నభింది చెలరేగినిప్పుడు, దానికిఁ ప్రభువుల చేయువారలు బలమొందుచున్నప్పుడు పరమతములవారు గుర్తులై పడినదాధలు వర్ణింప శక్యములు కావుకదా. ఇట్లు కాక సుమతము కావలసినదను నావేశము ప్రవేశించియుండిన సుమతము వాదించువారిలో మతములలోని శ్రేష్ఠతలను నిర్ధారణనీయు సత్యశ్రేష్ఠతనులే ప్రబలముగాని సంఘమునకు తేవకరయునై కమత్తమునకు నేలుతురువనఁబడు పరస్పరకలహావేశము పెరిగియుండదుకదా.

స్వదేశము

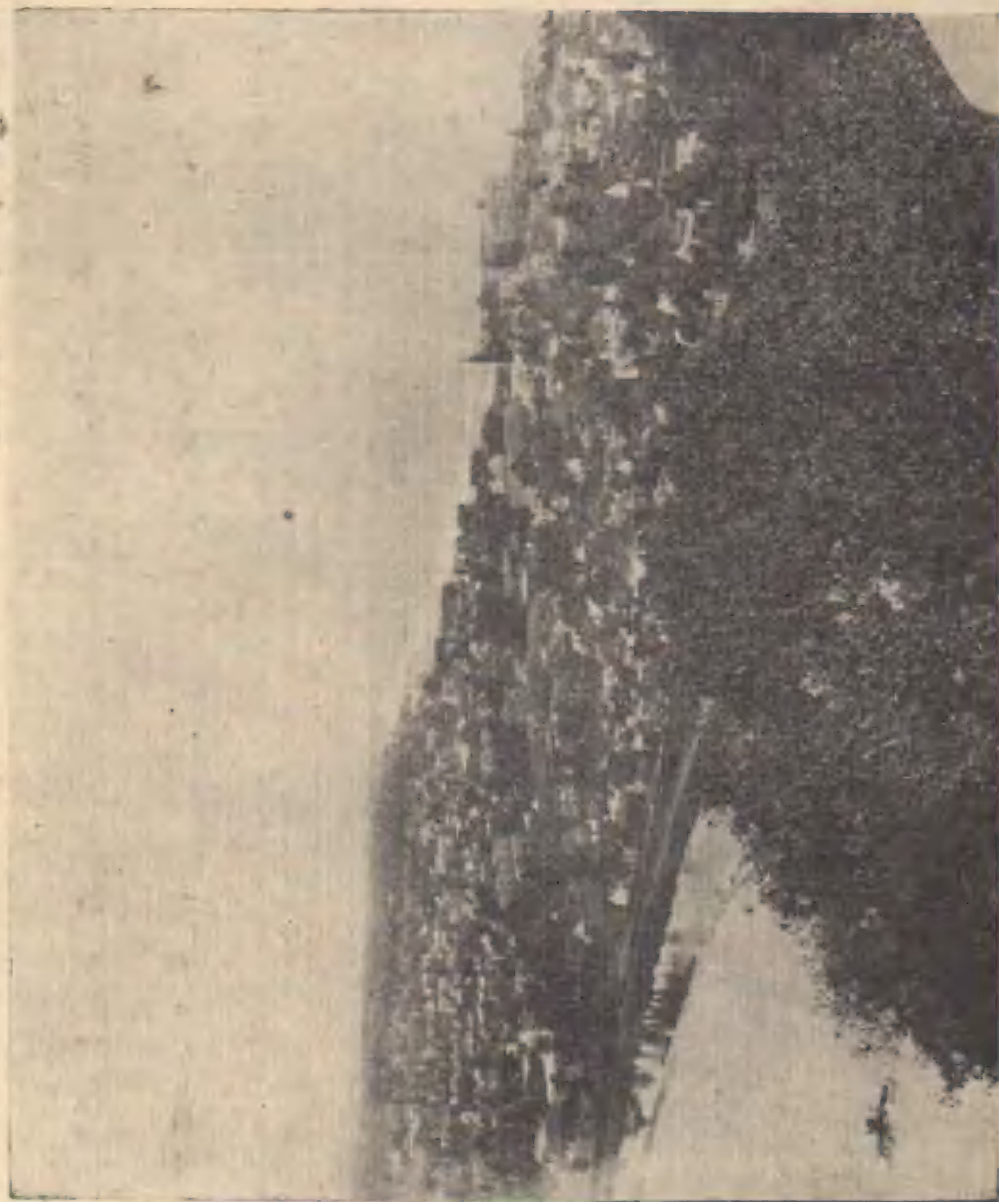
స్వదేశమున్నిదేశములకన్న మిన్న కావలయునన్న నితరదేశముల తన్మదలనుగూర్చిన యాలోచనలు గూడ నాకార్యాలోచనలతోఁగలసియుండక తప్పదు.

పరదేశములవారికిఁ గూడ స్వదేశాభిమాన మిట్లే పెరిగిన వారు కూడ విరిదేశముతన్మదలకై పాటుపడక పోవుటకు వీలొండదు. అప్పుడు ఒకరిదేశము తగ్గిపోవుటకు మరొకదేశమువారు కృషిచేసికొనుచుఁ బరస్పరకలహపరాయణులగుట తప్పనివని. వీనిచేతనే ఐకమత్యమునకు స్వరూపనాశనము తప్పదు. అట్లుగాక, సర్వసమభావమును ప్రాచీనధర్మమునే తీరపావహించి యెల్లరుగడంగిలేని యొకరి హానికొకరు పాటుపడువారుకాక అందఱునీయును కొఱకు నందఱును పాటుపడువారగుదురు, దాని నన్యాయము రూపుమాయును. స్వరాజ్యము స్వరాజ్యమందురు, న్యాయము పాలనమున లేనిచో స్వరాజ్య

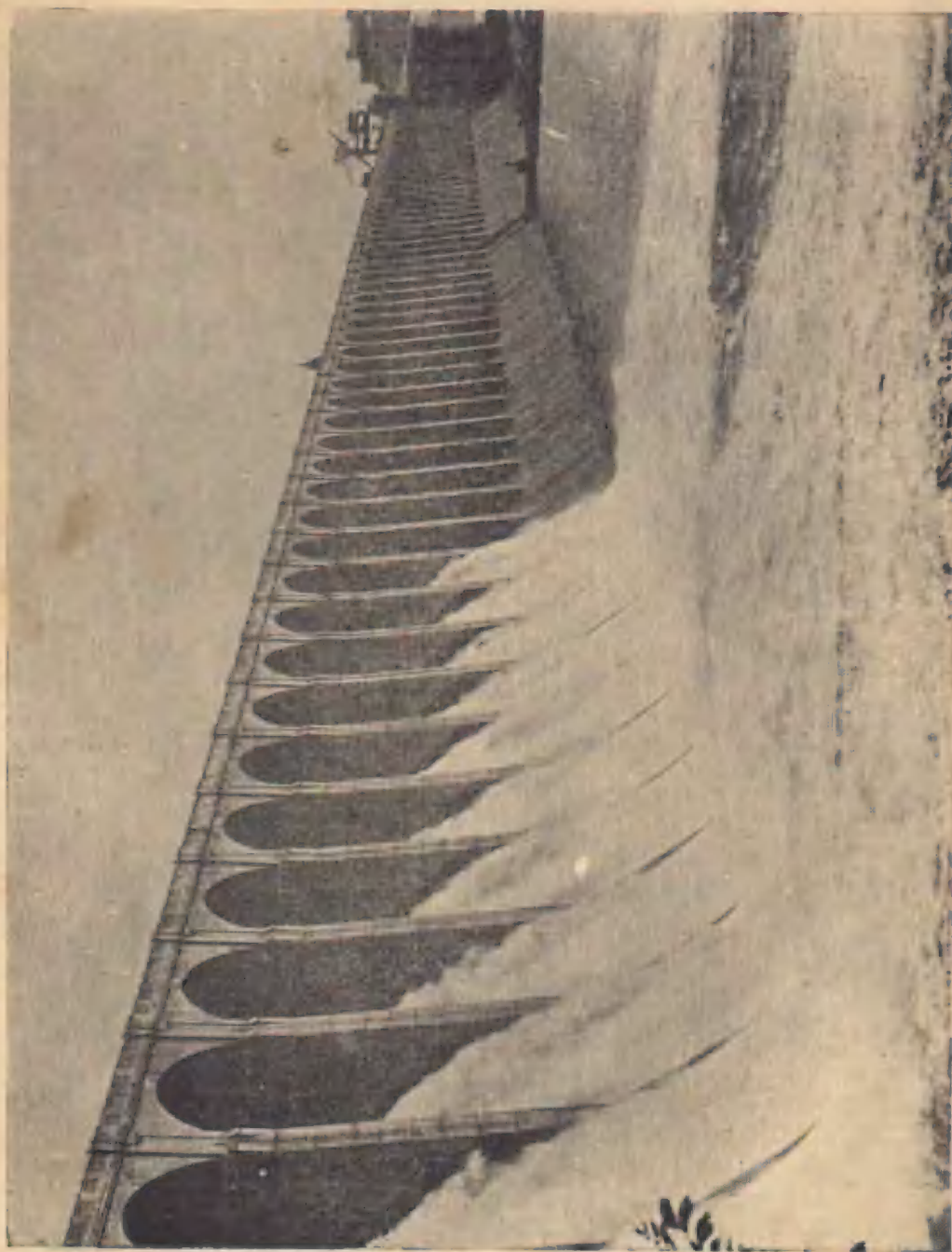
మైనదేమి లాభము? న్యాయపరిపాలనమైనఁ బరరాజ్యమువలని యాపదయేమి? అదిగాక స్వరాజ్యపవమున కర్థములేదు. తనరాజ్యము ప్రతివాని కెట్లు కలుగును? తనకన్న భిన్నులగు కొందఱు నేలుట రాజ్య మనఁబడు. అట్టియొక నొకఁడు రాజై వచ్చినచేత జాలింపఁబడువాఁడు ప్రజగా నుండి తీరవలెను. తనకే తాను రాజునుట సంభవించనివని. ఇత స్వరాజ్యమునఁ దనవారి రాజ్య మనవలెను. తనవారినిన తనవలె మానవులని యర్థము తీసికొనిన సేమావపులైనఁ బ్రభువులు కావచ్చును. కాన సురాజ్యమునకు బోరాట యుచితము. సురాజ్యకాంక్ష సర్వసమ్మతము. సురాజ్యప్రయత్నములచే దుష్టులకుఁ దప్ప సుజనుల కేరిగి ఆపదలు కలుగవు. సురాజ్యమున న్యాయపరిపాలనము. న్యాయమును క్రేమింపని జాతిగాని, న్యాయము వలదను లోకముగాని యుండదు. సర్వభవనములలో న్యాయము పరమేశ్వరరూపముగ వాదించుటను. అది సర్వశ్రేయములకు నిదానము. అట్టి న్యాయము సురాజ్యమున నంతర్భూతమై యుండు. దానికాంక్ష భర్మకామమే. అది యిహపరసాధనమై జగముల యోగ తేముములకై పర్వకాల సర్వావస్థలలో విరాజిల్లు.

ఓట్ల సంప్రదాయము

ఈభరతఖండమున నింతవఱకుఁ గులాభిమానములు మానవమానసనీమలనుండి వెలుపుచున్నకొని యుండలేదు. కులము లేధర్మముల నిర్వహణమున కేర్పడినచో, అట్టిధర్మములను నిర్వహించుట యెవెడి కులముల సలక్షణత తప్పి దానివలని చెరువుమత్ర మప్రతిహతముగ వడచుచున్నది. అదియే కులములనాశన మని యోతించి కులముల యభిమానములు లేని సంఘములందువలె సంఘప్రారానిధ్యము లేర్పడి యట్టిప్రతినిధులచే నిండిన కాసన నిర్మాణసభలలో కాసనములు తీర్మానింపఁబడుట సభాప్రవేశములేని జాతుల నిరంతరక్షణతకును, గొప్పహానిని బ్రలకారణ మగుచున్నది. భూస్వాములే ప్రతినిధులగు

2. విశాఖపట్టణము (ఆశాశమునుండి)

విక్టోరియా ఆవకట్ట తూములు (అలబామా)

చుండు నానారమున, వీరిహృదయములు కులాభిమానవశము లగుచుండు సందర్భమున భూస్వాములుకాని బాతుల యభ్యుదయముల కట్టి సభ రెట్లు పాటుపడగలవు? ఏనాడును, ఎటుకలవాండు మెదలన నిమ్మ బాతు లేమి, యుత్తమబాతులలోని కొన్ని తెగలేమి, మెన్ని సర్కారు శిస్తులు కట్టక తీరించెదో బాతు వీరేశమున లేవు? అట్టి బాతుల సేమయహడ దేశ శ్రేమముగ భావించఁబడుచేసి సంప్రదాయసిద్ధముగఁ జరకాలముమండి యీ దేశమున వచ్చుచుండెడి కులముల ననుసరించి యాయా కులముల వారికిఁ గలమున కిన్ని స్థానము లను లెక్కచొప్పునఁ బ్రతినిధిస్థానములు నిరూపింపఁబడిన దేశములలోని ప్రజ

యొక్క సర్వావయవములకు సంబంధించినదై యాసభ తన తీర్మానములచే దేశము యోగ శ్రేమముల సంతరింపఁ గలదును. ఇట్టి సమావేశములే సర్వజనయోగ శ్రేమబాళ కములని తోచినప్పు డైకమత్యమునుఁ తెడఁగొట్టువని యని నిర్ణయింపఁబడినపుడు, తమ కందఱును సంబంధించిన కులనిర్బంధములను శుగువుగ విడనాడుటకేని సమర్థము లగును. ఇట్లు కానినాఁడు ఏకాండఁజేతనో నిర్గీతము లైన సంఘసంస్కరణకావనములు చిరకాలముమండి యలవాటులో తీర్చించి యుండిన పర్వజనసంక్రాంత కులచారనిర్బంధము వీడిపోకపోవుట కల్గుచుండును.

అవ్వారి స్మరహృదయశాస్త్రీ.

పార్లమెంటు సభ్యురాండు,

* Commercial

అటనుటం తెందేటి ఆకుపాత్రికుల

మైమలచి నిడురించు పూవుబిడ్డల

గిలిగింత పెట్టెపు కలచివేసేపు

పిల్లవాడవ? నీకు బుద్ధిచెప్పాలా?

మానుమీయాగడము మానుమిక చంద్ర!

జలజల్మాపవహించు పెలయేళ్లలోన

గలగలాదొడ్లీటి నంద్రంపుటలల

మాటికిమాటికి నీవు ఈతలాడేవు;

శీతలముగ్రమ్మింది చూచుకొననేమి?

మానుమీయాట లిక మానుమీ చంద్ర!

దట్టమై పెనుతీగ లల్లుకొనుచోట

పూబాదలలోవారు చేరుతుంటారు

తీగనందులనుంచి నిక్కిచూచేవు

కొంటవాడవు; నీవు కుట్టడవ? చంద్ర

మానుమీయాగడము, మానుమికమీద;

తెల్లన్ని నీటిపై తేలియాడేకలువ

కాగిటిలా మెలగేవు కేలిసలిపేవు;

నీ పున్నె మేపండింది—పోని మాకేమి

ఓలవంచి తలపోయు నాదెసం జూచి

పకపకానవ్వేవు ఇంతయాగడమా?

బంటరిగ తల్పమున యెరగియున్నట్టి

భామినీమణి నేల బాధపెట్టెదవు

మగవారులేనిచో మగువలకు నింత

మోసమును తెచ్చెదే, మర్యాదలేదా?

పాలవంటికులము చెలువ బట్టావా

ఆగడము చాలించు చాలించు చంద్ర!

‘చెమ్మచెక్క’డేటి చేలుల జటలే చూచి

నల్లమబ్బూలంటు, ననుగుచున్నావా

కృష్ణసర్పములంచు, కుందుచున్నావా—

పోరునల్పంగాను పవమాను దెచ్చేవు

తగవులాడేబుద్ధి తగదయ్య నీకు

ఆగడము మానుమీ యికమీదనె న.

చుక్కలను మబ్బులను చూడవచ్చాను

గాలిలో విహరింప కోరివచ్చాను—

పాటలంటే ఏమొ ఎటుగన్న నన్ను

పాటపాడేటట్టు చేశావు చంద్ర!

ఇదియేమి యాగడము వింతయాగడము?

నీ యాగడము లించి యోర్యగాలేక

పద్మినీకాంత లదె పెడమోమువెట్టె

తేలికాంతశిల లనే నిలుపునీరయ్యె

చక్రవాకపుజంట మంటగలిసింది

జాలియైనారేద, చిన్నిజాలిల్లి

ఇక నైవమానవా ఈ యాగడమ్ము?

ఎంతసే పీలాగు నంచరించేవు

నీవైరి ఎవడైన చొరవనేతెంచి

నీయాగడములన్ని యడగించలేడ?

తెలతెల్లబోయెదవు చిన్నిజాలిల్లి

తెలతెల్లపోవు నీకలువపూ వపుడె

తేలిపోవును నాదు భావాలుగూడ

తేలిపోవును నాదు పాట యావేళ.

విమర్శనము

భాగవత కథాలవారి

పండిత బ్రాహ్మణా వీతారామరాయ ప్రణీతము. ప్రకాశకులు: ఆర్యపుస్తకాలయము, రాజమహేంద్రవరము, గరగ పుటలు. క్రాసుపైజా. వెల రు. ౧.

ఇందలి కథ లన్నియు ములభ్యైశ్చిని విచనభూషముగ జనసామాన్యమునకు ముఖ్యమగునట్లు రచింపబడినవి. కథలయందు రచనకములను పట్టుల భాగవతమునం దిలిపబడుములు మూర్ఖులడినవి. ఇట్టిగ్రంథము లెంతయు ఈకాలమున ఉపయోగముగ నుండగలవని ప్రత్యేకముగ వ్రాయ నక్కరలేదు. ఇట్టి గ్రంథములను పాఠశాలలందు బాలబాలికలచే పఠింపజేసిన వారి హృదయసీమలయందు ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యబీజములు వాటుకొనగలవనుట నిర్వివాదాంశము. ఒక విద్యార్థులకే అనగలే, జనసామాన్యమునకునూడ ఇవి ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యములను కలుగజేయు గలవు. సాధారణముగ సామాన్యులకు భాగవతము అర్థముకాదు. అట్టితరీ ఇట్టి గ్రంథములు వచనరూపముగ ములభ్యైశ్చిని వ్రాసి ప్రకటింపించులకు ప్రకాశకులు, గ్రంథకర్తయు ఎంతయు ప్రశంసనీయులు. కాని గ్రంథము వెల చాల హెచ్చుగ నున్నది. జనసామాన్యము కొనుటకు కష్టముగ నుండును. ౮ అణా లగునా కొంతవరకు జనసామాన్యమునకు అందుబాటుగ నుండగలదు.

జ. సాం.

రాజయోగము

గ్రంథకర్త: స్వామి వివేకానంద. అనవాదకుడు: జి. ఎల్. నరసింహారావుగారు. ప్రకాశకులు: శ్రీరాజ

కృష్ణమఠమవారు, మైసూరు, చెన్నపురి, క్రాసుపైజా: ౨౫౨ పుటలు. (వెల తెలియదు.)

ఉపదేశామృతము

(ప్రథమభాగము.) శ్రీహరనాథ తాపాదుగారిది. తద్దుమాచేసినది చింతాచీషికులుగారు. ప్రకాశకులు: పి. ఆర్. దాస్గారు, శ్రీహరనాథరత్నప్రచారిణీసభ, ఆంధ్రప్రాంధి, మార్కరావుపేట, కాకినాడ. క్రాసుపైజా: (లేటిర్ సంగ్రహముతో) ౨౨ + ౧౦౧ పుటలు. వెల ౮ అ.

శ్రీ నాథకవి

(లేటితము.) గ్రంథకర్త: ఆంధ్రచరిత్రచతురానన చిలుమూరి వీరభద్రరావుగారు. ప్రకాశకులు: ఆర్యపుస్తకాలయము, రాజమండ్రి. డెమో. పైజా: ౨౮౨ పుటలు. (వెల తెలియదు.)

ప్రభుత్వధనము - మన బీదతనము
(Public Finance and Our Poverty)

ప్రొ. జి. సి. కుమారప్పప్రణీతము. గాంధీమహాత్ముని ప్రస్తావనతో. బాలీయగ్రంథమాల-౧; సంపాదకులు: శనివారపు సుబ్బారావు, బాలాంశ్రపు సత్యనారాయణరావుగార్లు, పితాపురము. క్రాసుపైజా: ౨౦౦ పుటలు. వెల ౧౦ అ.

దండియాత్ర ప్రవచనములు

గాంధీమహాత్మునివి. ఆమవాదకుడు: బౌద్ధవాద్యుల బ్రహ్మ దుగ్ధిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు. మావవాదకుల గ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా. క్రాసు పైజా: ౧౨౦ పుటలు. వెల 3 అ.

శ్రీనూక్తి రత్నావళి

(శతకము) కర్త: శేషగల హనుమయ్యగారు, పాలపర్రు, బాపట్లతాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. వెల ౪ అ.

ఉత్తర రామచరితము

భవభూతి మహాకవికృత సంస్కృతవాటకము నకు ఆంధ్రానువాదము. ఆమవాదకర్త: జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., ముత్తేశ్వరము, తొత్తరమాడిపాడు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. డెమోపైజా: ౧౫౯ పుటలు. వెల రు. ౧.

ఖల్జీ రాజ్య పతనము

(చరిత్రాత్మక వాటకము.) గ్రంథకర్త: సుండిమెడ వెంకటసుబ్బారావుగారు, కళాభవనము, చిత్రపురము, గంజాంజిల్లా. డెమోపైజా ౧౧౯ పుటలు. వెల రు. ౧.

(i) అంతర్జాతీయ ధర్మశాస్త్రము

(International Law.) క్రాసుపైజా: ౧౪౫ పుటలు. వెల ౧౦ అ.

(ii) స్వీయ చరిత్ర

క్రాసుపైజా: ౧౬౨ పుటలు. (వెల తెలియదు.) పై రెండిటికి కర్త: వల్లూరి మూర్యవారాయణరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., యల్. టి., కొవ్వూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

మేఘ దూత

కృతికర్త: దీపాలపిచ్చయ్యకాస్త్రీగారు. పెల్లూరు. (ఆంధ్రగ్రంథమాల—౧౬) క్రాసు పైజా: ౬౨ పుటలు. వెల ౧౨ అ.

శతశిల్పి చిత్రలేఖనము

మొదటి తరగతి. ౧౬ పుటల చిన్నద్రావింస పుస్తకము. గ్రంథకర్త: మా. నరసింహగారు, శతశిల్పి; శిల్పశ్రమము, గుంటూరు.

A Report of the XX1 All India Ayurvedic Conference and Exhibition held at Mysore during Dec. 1930.

(౨౨ వ విభిలభారతాయుర్వేద మహాసమ్మేలన కార్యనివేదిక — ఆంగ్లము.) ప్రకాశకులు: ఆహ్వాన సంఘమువారు, మైసూరు, డెమోపైజా: ౨౮౪ పుటలు.

యువతీవివాహభాగ్యోదయము

సాంఘికవాటకము. గ్రంథకర్త: కలుగోడు అశ్వత్థరావుగారు. రాయలసీమ ముద్రాక్షరశాల, బళ్లారి. డెమోపైజా: ౮౮ పుటలు. వెల రు ౧-౦-౦.

క్షానాంజలి

పూర్వార్థము. గ్రంథకర్త: పెనుమెచ్చ సత్యవారాయణ రాజుగారు, ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. బోర్డుపాఠశాల, కణిగు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, బిదుగీతపద్య శతకములు. (వెల తెలియదు.)

అయ్యో! నాకునిపై బదం బిడుచు నృత్యం బాడు, తాళోలిని
న్నయినకో, నా దిగనాడి, నూత్నమున నాట్యం బాడ నేమించెనా
ర్య! యెటైనా 'కూతురివృత్తి మాత'దనుసామ్యం బాప్పనే చిట్టి! నీ?
పయనంబవ్వడు నీవు పల్కినటు 'లోపం బంబ రానిచ్చునే'!!!

నీవు మహాపతివ్రతపు! నిక్కము! వెంకటరత్నమా! ఉమా
దేవికి స్వాంశ వాటం, జనుదెమ్మనె నామె! ప్రయాణ మైతి, వా!
పోవుట నోర్చెదన్! మఱచిపోయి, చటుక్కున వైకృతము క్రినం
దేవునుమా! నగం బయిన దీనునిరాక నిరీక్ష సేయుమా!!!

కవులై, భక్తకణంబులై, పరమనిష్కామ్యా త్తదాంపత్యవై
భవలీలాస్పద మైనయుగ్మ మవినాభావప్రమాణంబై యా
వపు! నం, చీవు నిజేశనం(?) దిటికి! గాయత్రీ! మమున్ వేటువే
టవు, డా పాప మి దేల? కూర్చవలె నైవై నా కృపాపూర్ణవై!!!

గాయత్రీ! నతిచిట్టి నాయెదుట స్వర్గప్రాభవం బంద నే
హేయప్రాకృతభక్తి నుంట పరువా! యీదృష్టినికా మాన్చుకో
వోయీ, యం చపహాస్య మాడఁ జనెదే యుగ్మోక్తి యేకాత్మకం
బాయ్! వృత్తినివృత్తి యాటె భవదీయా దేశవైచిత్ర్యమా!

అమ్మయు బిడ్డయున్ గలసి, యాలన పాలన లేక, నన్నని
వృమ్మున వీడ! నూరుకొనఁ జాల? శపించెదనేము! అంబరో!
ఇ మ్మొక, స్థూలనూత్నముల నేకముగాఁ గనఁజాలుజ్ఞాననే
త్రమ్మును! భేదమున్ దొలఁచి తభ్యపుకూడికఁ గాంచుచుండెదన్

అంబా! నే నిక శాతి రస్తనెద! పుణ్యస్త్రీవి చిట్టి! వియో
గంబూ, కానఁగరానికూడికగ, నూత్నప్రజ్ఞ నంకించి ధై
ర్యంబున్ బూనెద! చేయఁగావలయుకర్మ నెట్టి, భేదాంతనా
ట్యంబున్ కాలమునకా ముగించెద! శివభ్యానాధ్వనీనుండవై!!!

సాభిప్రాయవిశేషములు

రాండుటేలిలు సమావేశ స్థాటకమునందు రెండవ అంకము ముగిసినది. మొదటిఅంకమును సంజయ రాయ బారము వలెను రెండుపక్షములవారును మంచిమాటలతో ముగించిరి. రెండవ అంకము గాంధీ మహాత్ముని రాయబారముతో నారంభమైనది. మహాభారతమునందలి శ్రీకృష్ణ రాయబారము వలెను గాంధీ రాయబారమును ప్రపంచేతిహాసములందు శాంతియుగ స్థాపనమునందు గంభీర మనోహరఘట్టముగ నుండగలదు. ప్రపంచమునం దన్నియుగములందును ధర్మజులు దుర్యోధనులు, శ్రీకృష్ణులు, ధృతరాష్ట్రులు, భీష్ములు భీములు, అర్జునులు కర్ణులు, గాంధారులు చౌరడులు మొదలగు దైవాసురశక్తినంపన్నులు సంభవించుచు ప్రపంచాధ్యదయమునకు దోడ్పడుచుందురు. సందిగ్ధసమయములందు దయా నత్య శాంతి ధర్మపరము లైన మానవప్రయత్నములు విఫలము లగుటయును, తద్వ్యతిరేకమైన ప్రయత్నములు సఫలము లగుటయును ప్రపంచేతిహాసములందు ప్రసిద్ధ విషయము.

అబ్దుల్లా లైన మానవులకు విశ్వప్రవృత్తియందలి ఘటనాఘటనలు చుర్రావ్యాములు. అహంకార మమకారపరాయణులైన మానవులకు జగన్నాటకసూత్రధారుల ఘటనాఘటనలు దురవగాహములు. ప్రపంచప్రవృ

త్తియందు నర్గప్రతినిర్గలు సహజావస్థలు. శాంతియందు సమరము, సమరమునందు శాంతి సహజావస్థలు. శాంతిపర్యోదయమునకు యుద్ధపర్వ మవసరమైనది. సామాన్యవ్యవహారములందు శాంతిసమరములను నిర్దేశించుట దుర్లభమైనను మహాప్రస్థానమునందీ విషయనిర్ణయము పరమావసరముగ నున్నది.

శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు పాన్థునకు కురుక్షేత్రమునందు జేసిన ధర్మోపదేశము మానవుల మోహవేషమునకు నిదర్శనము :

శ్లో. పృథ్వాశేష కాంతేయ, వివిధ స్వేషకర్మణా;
కర్తుం శేష్యసి య న్యోహ-త్య-రిష్య స్వవశోఽ
పితవః.

భగవద్గీత—అ. ౧౮-౬౦.

చిరకాలోపార్జితమైన మహా సంస్కారము ప్రపంచప్రవృత్తి కనతిక్రమణీయము. సంగ్రామధర్మపరాయణ మైన ప్రపంచమునందు శాంతిధర్మమును ప్రతిష్ఠించు టత్యంత దుర్లభము. శాంతిధర్మపరిగ్రహణారాధనముల కపారమైన దుఃఖానుభవ మత్యంతావసరము. ధర్మజ్ఞుడైన ధర్మరాజునకును ఘోరమైన దుఃఖానుభవానంతరముననె శాంతిపర్యానుభవావసరములు సాధ్యములైనవి. సంగ్రామజ్వరపీడాపరమైన ప్రపంచమునందు పర్తమానకాలమునందును యుద్ధపర్వముగలుగకను శాంతి

పర్వము సాధ్యము గాదని ప్రపంచవ్యవహారములు విస్మయము చేయుచున్నవి. గాంధీమహాత్ముని శాంతిసందేశము చెవిటివానికి శంఖారవమువలె నున్నది. సామ్రాజ్యాభిమాన పరాయణులైన కన్సర్వేటిపు పక్షమును వలె నితరపక్షములను సంగ్రామజ్వరము పీడించుచున్నది. ప్రపంచావృతమైన సంగ్రామ సంస్కార ముపశమించి శాంతి సంస్కారము సంస్థాపనమగుట కపారమైన దుఃఖానుభవము ప్రాచీనకాలమునందువలెను వర్తమాన కాలమునందును నత్యంతావసరముగ నున్నది. ప్రపంచావృతమైన సంగ్రామతాపము శాంతి వాతావరణము నావరించి శాంతికాంతుల నాచ్ఛాదనము చేసినది. శాంతిసంస్కారమున కభ్యస్త మైన ప్రాచ్యదేశములందు సంగ్రామ సంస్కారమునకు గల ప్రతిష్ఠ శాంతిసంస్కారమునకు గలుగకున్నది.

జపాను చీనా రాజ్యముల నావరించిన సంగ్రామ జ్వరమును, భరత వర్షము నావరించిన దౌర్జన్య సంస్కారమును పాశ్చాత్య సంస్కార జన్యమైన సంగ్రామ సంస్కారమునకు సహజఫలము లని ప్రపంచ వ్యవహారములు వ్యక్తము చేయుచున్నవి. ప్రపంచావృతమైన విషమావస్థయందు గాంధీ మహాత్ముని శాంతిరాయబారము సఫలము గాకుండుటయును సహజము. రౌండుటేబిలు సమావేశమునందు రెండవయంకము ముగిసినది. గాంధీరాయబార మంతము నొందినది. ఉద్యోగపర్వ మంతమును పొందినది. గాంధీ మహాత్ముడు ప్రధానమంత్రి రామ్మోహన్

నాల్లుగారికి స్వస్తివాచకములను జెప్పించు భిన్నమార్గముల పరమార్థమును వ్యక్తము చేసెను. ఉద్యోగపర్వము ముగిసినను తిరిగి అరణ్యపర్వము రాగలదో, యుద్ధ శాంతి పర్వములు రాగలవో దురూహ్యములు. గాంధీ మహాత్ముని ప్రసంగములు వనపర్వావసరమును విశదము చేయుచున్నవి. భారతీయులు వనవాసాశ్లాతవాసముల ననుభవింపవలసిన సుముహూర్త మాసన్నము గాగల విధమును ప్రభుత్వాధికారుల నిర్బంధవిధానము విస్మయము చేయుచున్నది.

* * * *

అరణ్యపర్వము - యుద్ధపర్వము

ఉద్యోగపర్వానంతరము తిరిగి వనవాస పర్వము ప్రవృత్తియం దసాధ్యము. సంగ్రామముశాంతిసమరమైనను, భౌతికబలసంగ్రామమైనను సంగ్రామఫలమైన మహాదుఃఖానుభవ మనతిక్రమణీయము. ప్రవృత్తియందు హింసా హింసలకు సరిహద్దులను నిర్ణయించుట యసాధ్యము. శాంతియుతమైన స్వరాజ్య సంరంభమునందును దౌర్జన్యకార్యములు సంభవించుట ప్రకృతసిద్ధము. మానవకోటికి హింసాత్మకమైన పశుబలమునందు గల సంస్కార విశ్వాసము లహింసాత్మకమైన ఆత్మబలమునందు గలుగకున్నవి. ప్రపంచమునందు భోగమునకు గలప్రతిష్ఠ త్యాగమునకు గలుగకున్నది. రౌండుటేబిలు సమావేశమునందలి రెండవయంకప్రదర్శనము పండితులకు నయితము భౌగోళికాధికారారాధనమునందు గల

గాఢాభిలాష సత్య శాంతి ధర్మారాధనము నందు లేదని విశదము చేసినది. సంస్థానాధీశులు, మహమ్మదీయులు, నిమ్నజాతుల ప్రతినిధులు, సంఘాభిమానులు, వ్యక్తులు వారి లక్ష్యమును భారతసాభాగ్యమునందు గాకను ప్రత్యేక ప్రయోజనములందు లగ్నము చేసి గాంధీమహాత్ముని శాంతిలక్ష్యమును, పూర్ణ స్వరాజ్యలక్ష్యమును నిరర్థకముచేసిరి. బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞుల కీవిధేదములు గాంధీమహాత్ముని ధర్మలక్ష్యమును నిరర్థకము చేయుటకు వినియోగపడినవి.

ప్రపంచవ్యవహారములందు బాహ్యంతరార్థములకు సామాన్యముగ భేదము గన్పట్టుచుండును. రాజకీయవిషయములందు బాహ్యంతరార్థములకు సంబంధమే కనుపడదు. ప్రపంచవ్యాప్తమైన సామ్రాజ్యమును నిర్వహించెడి బ్రిటీషురాజనీతిజ్ఞుల ప్రతిజ్ఞలందును, ప్రకటనలందును బాహ్యంతరార్థ నిర్ణయమును చేయవలసిన యవసరమే కనుపడదు. ప్రధానమంత్రి రామ్మో మాక్డొనాల్డుగారు రాండుటేబిలు సమావేశమునందు జేసిన ప్రసంగమును పార్లమెంటునందు జేసిన ప్రసంగమును, ప్రతిపాదనములును బ్రిటీషు రాజ్యనీతివిజయమును ప్రకటించుచున్నవి. ప్రకటనలకును, కార్యములకును గల సంబంధమును కాలము తెలుపవలసియున్నది. రామ్మో మాక్డొనాల్డుగారు రాండుటేబిలు సమావేశమునందును, పార్లమెంటునందును గంభీరోపన్యాసమును జేసి

రాండుటేబిలు సభాసభ్యులకును, పార్లమెంటు సభ్యులకును సమ్మోహమును గలుగజేసిరి. లేబరుపక్షకవచమును విడిచి కన్సర్వేటివుపక్షకవచమును స్వీకరించి భారతరాజ్యాంగములపట్ల రాండుటేబిలుల లక్ష్యమును సమన్వయము చేసిన రామ్మో మాక్డొనాల్డుగారి రాజనీతి బ్రిటీషు రాజ్యనీతికి పరమప్రమాణముగ నున్నది. పార్లమెంటునందు భిన్నపక్షనాయకులు చేసిన యుపన్యాసములును, సంగీకృతమైన తీర్మానమును నీ గూఢార్థమునే ప్రతిపాదించుచున్నవి.

* * * *

పార్లమెంటు నిర్ణయము

ప్రధానమంత్రి పార్లమెంటు నందు ప్రతిపాదించిన తీర్మానమున కవ్యక్తమైన దైవమునకువలెను ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైతాది మహాభాష్యములను వ్రాయవచ్చును.

“భారతదేశమునకు బ్రిటుదొరతనమువారు నిర్ణయించినపద్ధతిని ఈసభవా రామొదించుచున్నారు.”

దీని అంతరార్థమును బ్రిటీషుప్రభుత్వము పార్లమెంటుసభయందు జేసిన ప్రకటనము విశదము చేయుచున్నది. ఆప్రకటనమునందలి పూరాంశములు :—

(1) అఖిలభారత ఫెడరేషను సిద్ధాంతమును ప్రభుత్వమువారు ఆంగీకరించుచున్నారు. (2) వైవిధ్యములును విదేశములతో సంబంధములును రిజర్వును కాపులుగనుండి ఆర్థికవర్తక విషయములందు సంరక్షణల కేర్పరచి కేంద్ర ప్రభుత్వమున కాసవసభ పట్ల బాధ్యత గలుగజేయువలెను నను సిద్ధాంతమును ప్రభుత్వమువారు ఆం

చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు స్వయం వల్లభభాయిపటేలుగా రీవిషయమును విస్తృతము చేయుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందు రయితల యాందోళనము సందర్భమునందు శ్రీయుత దుగ్గిరాల బీరరామకృష్ణయ్య, మా గంటి బాపిసీడు, ఆచార్య రంగనాయకులు గారులు నిర్బంధముల ననుభవించుచున్నారు. ఇంక నెందరో నిర్బంధింపబడుటకు సిద్ధము చేయబడుచున్నారు. దేశమునం దన్నిప్రాంతములందును నిర్బంధప్రస్థానము క్రమముగను వ్యాపకమును బొందుచున్నది. రాజప్రతినిధి వంగరాష్ట్రమునందు వ్యాపకముచేసిన నవీన నిర్బంధాయుధము, సర్వస్వాతంత్ర్యసంభారము పరమసంతాపమును గలుగజేయు చున్నది. బ్రిటీషుప్రభుత్వము ప్రకటించిన తియ్యనిమాటలకు ఫలము దేవున కెఱుక! వారవలంబించుచున్న తీవ్రనిర్బంధముల ప్రయోగము మాత్రము హృదయశల్యముగ నున్నది.

భారతీయ స్వరాజ్య సంరంభమునందు బీభత్సరంగారంభమును ప్రభుత్వవ్యవహారములనేక ముఖములను తెలుపుచున్నవి. గాంధీ మహాత్ముడు నిర్బంధవిధానము విషయమై ప్రధాన మంత్రితోను, భారతమంత్రితోను, సహాయమంత్రితోను డిసంబరు 5 వ తేదీని సంప్రసించియుండిరి. పర్యవసానముప్రయోజనరహితమనివేరుగను వ్యాఖ్యానముచేయవలసిన యవసరము గనుపడదు. ఒకచేతను నిర్బంధములును, రెండవచేతను సహచిత సంస్కరణ విధానమును బ్రిటీషురాజ్యాంగమునకు లక్షణ

మని ఆబాలగోపాలము తెలిసిన విషయము కన్న ద్వేటిపుష్కలసభ్యులు 500మంది గల ప్రభుత్వమునందు సహజమైన నిర్బంధవిధాన మెంత తీవ్రరూపమును దాల్చునదియును దురూహముగ నున్నది. ఈసందర్భములందు భారతీయులందరును భేదలక్ష్యములను విసర్జించి గాంధీ మహాత్మునివలెనే నగల సందర్భములందును కాంగ్రెసు ప్రతిపాదించిన స్వాతంత్ర్య లక్ష్యమును, సత్యాగ్రహలక్ష్యమును నారాధించుచు బీభత్సరంగమునందును శాంతిరంగమును పరిస్ఫుటముచేసి కామితార్థములను బడయుటకు భగవదనుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురుగాత!

ప్రపంచావృతమైన మహాసంక్షోభము శాంతి సంరక్షణావసరము నసంతముఖములను వ్యక్తము చేయుచున్నది. ఇతరు లేమార్గము నవలంబించినను గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వము, కాంగ్రెసు నిర్ణయములు భారతీయుల కర్తవ్యమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. లాయడుబార్జిగారు బొంబయియందు దెలిపినట్లు మూడవ అంకమునందైనను భారతీయ స్వాతంత్ర్యనాటకము శాంతి మార్గమున ను సంతమును బొందుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత!

* * *

అంధ్రులు - భావికర్తవ్యము

ఎర్తమాన సందిగ్ధనమయమునం దాంధ్రుల కర్తవ్యము సంప్రభమమును గలుగజేయుచున్నది. నిర్బంధానంతరము సంప్రాప్తమైన స్వేచ్ఛానుగమనము కాంగ్రెసు బలప్రతిస్థలను

నడలించినది. కాంగ్రెసు సంస్థలందును, స్థానిక సంస్థలందును, నిత్యవ్యవహారములందును కాంగ్రెసువారి బలసంయోగములు శిథిలములై నిరవలంబనయోగము ప్రబలినది. రయితుల విపాదయోగము కాంగ్రెసు పక్షమువారి లక్ష్యమును రయితుల యాందోళనమునందు లగ్నము చేయుచున్నది. అధికార కాంక్షుల లక్ష్యము స్థానిక సంస్థలందు లగ్నమగుచున్నది. సామాన్య ప్రజాలక్ష్యము నిస్సహాయస్థితినిబూనుచున్నది. అధికారుల కీర్తరుణమున వారి నిర్బంధ విధాన వ్యాపనమున కనుకూలముగనున్నది.

గాంధీమహాత్ముడు రాండుపేటలుసమావేశమునందు సహకారవిధానము నవలంబించుచున్నను ఆంధ్రదేశమునందు ౧౦౭, ౧౦౮, ౧౦౯, ౧౧౦ కాసనములక్రిందను నిర్బంధవిధానము వ్యాపకమును గొంచుచున్నది. తిరుత్తని, చీరాల, ధర్మవరము, కాలహస్తి, ఏలూరు, కుప్పము, కర్నూలు, విజయనగరము మొదలగు ప్రదేశములందు పికెటింగు సందర్భములం దధికారు లవలంబించిన నిర్బంధవిధానము ప్రభుత్వహృదయమును విశేషము చేయుచున్నది. గవర్నరువారు రయితుల రాయబారమునకు చూపిన నిర్లక్ష్యమును, సర్దారు దండునారాయణరాజు గారిపట్ల చూపిన యవినయమును ప్రభుత్వ హృదయమునందు ప్రవర్ధమానంబగుచున్న నిర్లక్ష్యమును, నిరంకుశస్వభావమును స్పష్టము చేయుచున్నది. గాంధీమహాత్ముడు డిసంబరుమాసాంతమునందు భరతవర్షమును చేరునట్లులు వార్తలు తెలుపుచున్నది. ఆంధ్రులందఱును

పెంటనే కాంగ్రెసుసంస్థలను బలపరచి కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను గాపాడుదురుగాత!

ఆంధ్రదేశమునందు నిర్మాణకార్యవిధాన మనేకవిధముల వ్యాపకమును గొంచవలసి యున్న విధము నాంధ్రోద్యమసమన్వయ హుళిగులను విశేషము చేయుచున్నది. రయితులకు పరపతి లేదు. ప్రజలకు పని పాటలు లేవు. విద్యావ్యాపనమున కవకాశములు లేవు. వ్యాపారపరిశ్రమాభ్యుదయములకు సాధనంపడలు లేవు. సర్ విశ్వేశ్వరయ్యగారి రాంధ్రస్నాతకులకు పట్టప్రదానోత్సవ సందర్భమునందు జేసిన యుపదేశము దేశచార్యాగ్ర్యస్థితిని, నిర్మాణకార్యవిధానావసరమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. ఆంధ్రాభ్యుదయము విశేషముగను ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము మీద నాధారపడి యున్నది. శ్రీయైతులు బాబ్బిలిరాజుగారును, వరాహగిరి పెంకటిగిరి గారును, ఇతరాంధ్ర ప్రముఖులును ప్రత్యేకాంధ్రనిర్మాణావసరమును వ్యక్తము చేయుచు హిందూదేశమంత్రకిని రాండుపేటలుసభకును పంపిన విన్నపము సమయానుకూలముగ నున్నది. రాజ్యాంగసంస్కరణము లేని ఆంధ్రరాష్ట్రము నిరర్థకమైనను ఉత్కృష్ట రాష్ట్ర నిర్మాణవిషయమై విచారణ జరుగుచున్న సమయమునం దాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణవిచారణకును పూనుట సకల విధములను శ్రేయస్కరము. ఆంధ్రు లందఱును నీవిషయమునందును, సితర విషయములందును భేదభిప్రాయములను విడిచి కర్మయోగవరాయణులై కామితార్థములను సాధింపటకు పూనుకొనియెదరు గాత!